

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА ПРАВА «КРОК»**

ГОРБАЧУК ОЛЕКСАНДР ІВАНОВИЧ

УДК 65.012.8:338(477)

**ЕКОНОМІЧНА ДИПЛОМАТІЯ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ
БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ**

Спеціальність 21.04.01 – економічна безпека держави

Дисертація
на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Науковий керівник
Рокоча Віра Володимирівна
доктор економічних наук, професор,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»,
завідувач кафедри міжнародних економічних
відносин

Київ – 2017

ЗМІСТ

	стор.
ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	4
ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ МІСЦЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ	13
1.1. Забезпечення економічної безпеки держави у відкритих економічних системах.....	13
1.2. Глобалізація світової економіки та інтернаціоналізація національних інтересів як фактор нових можливостей і загроз економічній безпеці держави	39
1.3. Характеристика ролі та місця сучасної економічної дипломатії в забезпеченні економічної безпеки держави	48
<i>Висновки до розділу 1</i>	<i>82</i>
РОЗДІЛ 2. РЕАЛІЗАЦІЯ ФУНКЦІЙ ЕКОНОМІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ УКРАЇНИ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ.....	86
2.1. Економічна безпека української держави та оцінка її рівня	86
2.2. Інструменти економічної дипломатії, застосовувані для захисту зовнішньоекономічних інтересів та пом'якшення загроз економічній безпеці держави.....	122
2.3. Емпірична перевірка значущості впливу інструментів економічної дипломатії на інтенсивність світових товарно-інвестиційних потоків як фактору економічної безпеки держави.....	132
<i>Висновки до розділу 2</i>	<i>155</i>

РОЗДІЛ 3. ПІДВИЩЕННЯ РОЛІ ЕКОНОМІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	160
3.1. Ефективність економічної дипломатії в політико-економічному співробітництві України з країнами світу в забезпеченні економічної безпеки держави на багатосторонньому рівні	160
3.2. Транскордонне співробітництво України як фактор економічної дипломатії в забезпеченні економічної безпеки держави на регіональному та двосторонньому рівні	173
3.3. Доцільність включення політико-дипломатичної складової у розрахунки рівня економічної безпеки України	200
<i>Висновки до розділу 3</i>	207
ВИСНОВКИ	211
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	216
ДОДАТКИ	243

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

АП – Адміністрація Президента України

ВВП - валовий внутрішній продукт

ВПК – військово-промисловий комплекс

ВР – Верховна Рада України

ГУАМ - субрегіональна організація чорноморського регіону

ДССУ – Державна служба статистики України

ЗЕД - зовнішньоекономічна діяльність

ЗМІ – засоби масової інформації

ЄС - Європейський Союз

ІКТ – інформаційно-комунікаційні технології

КМ – Кабінет міністрів України

МВФ - Міжнародний валютний фонд

МЕРТ – Міністерство економічного розвитку і торгівлі

МНУО - Міжнародні неурядові організації

НАТО - Північноатлантичний Альянс

НБУВ – Національна бібліотека України ім. В. Вернадського

НІСД – Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України

НПБУ - Національна парламентська бібліотека України

МЗС – Міністерство закордонних справ

НБУ – Національний банк України

НТР – науково-технічна революція

ОБСЄ - Організація з безпеки і співробітництва в Європі

ОЕСР - Організація економічного співробітництва та розвитку

ООН – Організація об'єднаних націй

ПІІ - прямі іноземні інвестиції

СМК – Спільна міжурядова комісія з економічного співробітництва

СНД - Співдружність Незалежних Держав

СОТ - Світова організація торгівлі

ТНК - транснаціональна корпорація

ВСТУП

Актуальність теми. В умовах глобальних трансформацій, з огляду на зростання масштабів міжнародної економічної взаємодії, збільшення її учасників і загострення конкурентної боротьби, з'явилася необхідність в універсальному механізмові оперативного узгодження та врегулювання різних, інколи діаметрально протилежних економічних інтересів держав. Функції такого механізму в сучасній міжнародній практиці виконує економічна дипломатія, інструменти якої успішно застосовуються для подолання бар'єрів на шляху міжнародної торгівлі, вирішення суперечок та збоїв ринку, дотримання умов контрактів, забезпечення усіх сторін міжнародних економічних відносин максимально симетричною інформацією. Виконуючи свої функції, економічна дипломатія виступає одночасно і як інструмент стимулювання світових товарно-інвестиційних потоків, і як фактор захисту національних інтересів та забезпечення економічної безпеки держав.

На теоретичному рівні цей факт є загальновизнаним. Однак упродовж останнього десятиліття у світових наукових колах економічна дипломатія розглядається не лише як актуальна тема теоретичних, але й прикладних та емпіричних досліджень. Так, згідно з результатами статистичного аналізу, проведеного Світовим банком щодо ефективності роботи агентств із заохочення інвестицій, 10%-ве збільшення бюджетного фінансування, спрямованого на стимулювання прямих іноземних інвестицій, призводить до їх збільшення на 7,5 %. Дослідження стосовно агентств з просування експорту товарів показало, що кожен додатковий долар, витрачений на стимулювання експорту, збільшує його обсяги на 40 доларів. Доведено, що відкриття додаткового консульства в країні перебування пов'язане зі зростанням експорту в цю країну на 6-10 %, а відкриття посольства має такий самий ефект, як зниження від 2 до 12 відсоткових пунктів адвалорного тарифу. Наведені цифри вказують на високий рівень дієвості інструментів економічної дипломатії розвинених країн, відтак на важливість моніторингу та кількісної оцінки їх ефективності.

Проведення аналогічних досліджень в Україні обґрунтовується принаймні трьома чинниками, які пояснюють їх необхідність: (1) удосконалення шляхів забезпечення економічної безпеки в політичній і дипломатичній сферах, які в офіційній методиці розрахунку рівня економічної безпеки України поки що не враховані; (2) наукове вивчення новітніх тенденцій у галузі економічної дипломатії, оскільки в умовах глобальних та регіональних інтеграційних процесів ефективне застосування її інструментів є дієвим фактором забезпечення економічної безпеки української держави; (3) контроль за витратами та якістю роботи урядових структур, які фінансуються з державного бюджету і відповідальні за втілення зовнішньополітичної та зовнішньоекономічної стратегії держави.

Основи економічної дипломатії як науки і міжнародної практики, її роль і місце в сучасних міжнародних відносинах вивчали такі зарубіжні й вітчизняні вчені, як Н. Бейн, В. Вергун, С. Вулкок, І. Іванов, Г. Каррон де ла Карр'єр, А. Ліхачов, Н. Татаренко, В. Щетінін та ін. Емпіричні дослідження в галузі економічної дипломатії розпочав А. Роуз, продовжують науковий пошук Е. Афман, Х. Векк-Ханеман, Г. Крюсен та ін. Вивченням проблем забезпечення економічної безпеки України в умовах глобалізації світової економіки займаються такі вітчизняні науковці, як В. Алькема, І. Белоусова, Є. Бобров, З. Борисенко, В. Грушко, М. Денисенко, Я. Жаліло, О. Захаров, С. Лаптев, О. Ляшенко, Г. Мерніков, Г. Макаρκіна, І. Мігус, І. Петрова, В. Рокоча, В. Сідак, О. Собкевич, А. Сухоруков, В. Тимошенко, В. Терехов, В. Токар, В. Франчук, Ю. Харазишвілі, В. Шемаєв, Л. Шемаєва та ін. Місцю та функціям економічної дипломатії в системі економічної безпеки держави присвячені роботи таких учених, як: П. ван Бергейк, Г. Біглейзер, С. Мунс, В. Нижник, А. Савойскій, К. Фліссак та ін.

Віддаючи належне науковій та практичній значущості праць названих учених, слід зазначити, що в українській науці теоретичні питання забезпечення економічної безпеки держави засобами економічної дипломатії залишаються маловивченими, а прикладні дослідження в цій галузі не проводяться.

Наукове завдання дисертаційної роботи полягає у створенні науково-методичної бази для прикладних досліджень у галузі забезпечення економічної безпеки держави засобами економічної дипломатії.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана відповідно до планів науково-дослідних робіт: кафедри управління фінансово-економічною безпекою ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК» «Забезпечення захисту економічної безпеки держави та суб'єктів господарської діяльності в умовах євроінтеграції України» (номер державної реєстрації 0114U006338); кафедри міжнародних економічних відносин ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК» у межах науково-дослідної роботи «Стратегічні зміни в міжнародному бізнесі в інформаційному суспільстві» (номер державної реєстрації 0111U002757).

Мета і задачі дослідження. Метою дисертаційної роботи є теоретичне обґрунтування та емпірична перевірка значущості впливу інструментів економічної дипломатії на результативність зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) і, відповідно, на стан економічної безпеки держави, а також розробка науково-методичних рекомендацій щодо удосконалення методики розрахунку рівня економічної безпеки України шляхом уведення політико-дипломатичної складової.

Для досягнення поставленої мети було сформульовано такі задачі:

- дослідити теоретико-методичні основи економічної безпеки держави в контексті інтеграції її національної економіки у світовий економічний простір;
- з'ясувати теоретичні засади впливу процесів глобалізації світової економіки на трансформацію національних економічних інтересів, обґрунтувати процес інтернаціоналізації національних інтересів та розкрити його сутність;
- висвітлити роль економічної дипломатії як інструменту забезпечення економічної безпеки держави;
- дослідити функціональні складові економічної безпеки України та встановити адекватність їх відображення в методиці розрахунку рівня

економічної безпеки держави, запропонованій Міністерством економічного розвитку і торгівлі (МЕРТ);

- виявити, проаналізувати та систематизувати найбільш дієві інструменти української економічної дипломатії для подальшого здійснення емпіричного економічного аналізу;
- побудувати багатofакторну мультиплікативну модель залежності первинних змінних та з її допомогою перевірити на емпіричному рівні гіпотезу про значущість впливу інструментів економічної дипломатії на інтенсивність товарно-інвестиційних потоків між Україною і країнами світу;
- проаналізувати динаміку щільності зв'язку дії інструментів економічної дипломатії та основних показників результативності зовнішньоекономічної діяльності України за період незалежності як фактору забезпечення економічної безпеки держави на глобальному рівні;
- здійснити аналітичний огляд транскордонного співробітництва України як вияву дієвості економічної дипломатії в забезпеченні економічної безпеки держави на регіональному і двосторонньому рівнях, а також надати науково-методичні рекомендації щодо удосконалення політико-економічних відносин із суміжними країнами як фактору економічної безпеки України;
- обґрунтувати необхідність розширення складових офіційної методики обрахунку рівня економічної безпеки держави шляхом введення політико-дипломатичної складової.

Об'єктом дослідження є процес забезпечення економічної безпеки держави в умовах глобалізації та регіоналізації світової економіки.

Предметом дослідження є політико-дипломатична складова процесу забезпечення економічної безпеки держави.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої в роботі мети на теоретичному та емпіричному рівнях застосовувалися як загальнонаукові, так і специфічні методи пізнання. Зокрема: історичного й логічного при визначенні ролі та місця економічної безпеки держави у процесі державотворення (п. 1.1); методи структурно-логічного та семантичного

аналізу в поглибленні змісту понять: «глобальна система господарювання», «відкрита економіка», «національні інтереси», «економічна дипломатія», «економічна безпека держави» та ін. (пп. 1.1-1.3); аналізу і синтезу – у дослідженні сучасних можливостей та загроз економічній безпеці держави, пов'язаних з глобальними процесами (п. 1.2); статистичного аналізу, методу порівняння, економіко-математичні та графічні методи – для аналізу показників відкритості економіки України, (п. 2.1.); індукції та дедукції - для виділення та систематизації найбільш дієвих інструментів української економічної дипломатії в контексті їх впливу на основні показники зовнішньоекономічної діяльності України (п. 2.2); математичного моделювання - для емпіричної перевірки висунутих у дослідженні теоретичних тез (п. 2.3); статистичного аналізу, математичного моделювання - для емпіричної оцінки дієвості інструментів економічної дипломатії (пп. 3.1, 3.2); суб'єктного підходу при обґрунтуванні необхідності введення нової, політико-дипломатичної складової до методики розрахунку рівня економічної безпеки України (п. 3.3).

Статистичною і фактологічною основою дослідження є дані розміщені на сайтах ВР, МЗС, МЕРТ, НБУ, ДССУ, а також МВФ та Світового Банку. Окремі дані отримано у фондах галузевого державного архіву МЗС; через електронне листування з посольствами і консульствами в країнах перебування, у вигляді відповідей на офіційні звернення до міністерств України тощо.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у розробці науково-методичних основ прикладних та емпіричних досліджень, підходів і рекомендацій щодо застосування економічної дипломатії в якості інструменту забезпечення економічної безпеки держави.

Основні положення, що визначають наукову новизну дослідження, полягають у такому:

вперше:

- розроблено концептуально-теоретичні засади функції економічної дипломатії в забезпеченні економічної безпеки держави на основі

ідентифікації офіційних і неурядових дипломатичних структур з реалізації завдань інтеграції країни у світовий і регіональний торговий та інвестиційний простір з метою отримання зростаючого позитивного економічного ефекту. Доведено, що процес забезпечення економічної безпеки потребує як розширення напрямків діяльності економічної дипломатії, так і активізації всіх її форм, цільовою функцією яких повинна стати максимізація виграшу від зовнішньоекономічної діяльності держави;

удосконалено:

- методику збору, систематизації та обрахунку первинних емпіричних даних, пов'язаних з міжнародною економічною діяльністю держави, яка, на відміну від існуючої, передбачає не лише зовнішньоекономічну, але й зовнішньополітичну складову;

- методику аналітичного і теоретичного обґрунтування одержаних результатів наукового дослідження щодо впливу політико-економічних зв'язків України на рівень її економічної безпеки, яка, на відміну від існуючих, враховує дію інструментів економічної дипломатії;

- методику розрахунку рівня економічної безпеки України, запропоновану МЕРТ, яка відрізняється від існуючої наявністю у переліку складових економічної безпеки держави додаткової політико-дипломатичної складової;

дістали подальшого розвитку:

- ареал емпіричних досліджень у галузі економічної дипломатії, які до цього часу проводилися лише західними фахівцями і стосувалися розвинених країн, розширено завдяки результатам здійсненого дисертантом емпіричного аналізу політико-економічного співробітництва України з країнами-основними економічними партнерами.

Практичне значення одержаних результатів. Результати дисертаційної роботи та пропозиції щодо забезпечення економічної безпеки держави засобами економічної дипломатії схвалені та прийняті до впровадження: у Національному інституті стратегічних досліджень при

Президентів України у підготовці науково-аналітичних матеріалів (довідка № 293/142 від 03.03.2017); окремі результати емпіричної частини дисертаційного дослідження прийняті до впровадження на кафедрі методології та методики навчання фізико-математичних дисциплін вищої школи, фізико-математичного факультету НПУ ім. М. П. Драгоманова в межах дисциплін: «Економетрія», «Економіко-математичне моделювання», «Математичні методи економічного та фінансового аналізу» (довідка № 07-10/171 від 07.02.2017); на кафедрі міжнародних економічних відносин ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК» у межах програми навчальної дисципліни «Економічна дипломатія в міжнародній торгівлі», складеної автором відповідно до варіативної частини освітньо-професійної програми підготовки магістрів спеціальності 8.03050301 «Міжнародна економіка» (акт упровадження результатів наукового дослідження в навчальний процес від 05.09.2016); у відділі маркетингу приватного акціонерного підприємства авіакомпанія «Горлиця» у своїй аналітичній діяльності та при розробці стратегії фірми у відносинах з клієнтами різних країн (довідка № 25/175 від 09.08.2016) (Додаток Д).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є результатом самостійно проведеного автором наукового дослідження. Наукові розробки, висновки і пропозиції, що містяться в дисертації, одержані автором особисто.

Апробація результатів дисертаційного дослідження. Основні результати дисертаційної роботи доповідалися на міжнародних та всеукраїнських наукових конференціях, зокрема: Третя міжнародна науково-практична конференція «Виклики та потреби бізнесу XXI століття» (Університет «КРОК», м. Київ, листопад 2012 року); Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Проблеми соціально-економічного розвитку підприємництва» (м. Дніпропетровськ, листопад 2013 року); Міжнародна науково-практична конференція «Institutionelle Grundlagen für die Funktionierung der Ökonomik unter den Bedingungen der Transformation» (Nürnberg, Deutschland, 2014); Міжнародна науково-практична конференція

«Institutional framework for the functioning of the economy in the context of transformation» (Montreal, Canada, 2015).

Публікації. За матеріалами дисертаційного дослідження опубліковано 16 наукових праць загальним обсягом 5,5 д.а. Із них: 1 розділ у колективній монографії; 4 статті в наукових фахових виданнях України, 2 статті у виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз даних; 9 - в інших виданнях.

Структура дисертації та її обсяг. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів (9 підрозділів), висновків, списку використаних джерел, який налічує 258 найменувань. Обсяг основного тексту становить 215 сторінок. Дисертаційна робота містить 25 рисунків, 33 таблиці, а також 5 додатків.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ МІСЦЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

1.1 Забезпечення економічної безпеки держави у відкритих економічних системах

Економічна безпека як самостійна галузь сучасної науки набуває особливої актуальності в умовах глобальних інтеграційних процесів та потужних зовнішніх впливів на економічні системи національних держав. Ці процеси мають об'єктивний характер, тому потребують глибокого вивчення задля ефективного використання позитивних сторін глобальних трансформацій, і такого ж ефективного запобігання пов'язаних з ними загроз [1]. Але розглядаючи сучасні аспекти даної наукової проблеми, необхідно зазначити, що «економічна безпека» - це перш за все історична категорія, оскільки практичні завдання, теоретичні пошуки у цій галузі мають стійку історичну основу [2].

Так, у сучасній вітчизняній науковій літературі основоположником теоретичного аналізу проблем економічної безпеки держави вважають Фрідріха Ліста (*Friedrich List*) [3, с. 10], який стверджував, що теорія вільної торгівлі Адама Сміта (*Adam Smith*) і Давида Рікардо (*David Ricardo*) є вигідною лише розвиненим країнам і пропонував уведення низки протекціоністських заходів для стимулювання німецької промисловості сер. XIX ст.

Однак твердження про першість у цій царині Ф. Ліста досить умовне, оскільки по-перше: у німецького вченого був не менш відомий попередник, міністр казначейства США Александр Гамільтон (*Alexander Hamilton*), котрий за пів-століття до національної економічної теорії Ф. Ліста, у своєму посланні до конгресу “Report on Manufactures” (1791) [4] вже висунув досить виважену і

обґрунтовану концепцію митного захисту внутрішнього ринку молодій державі від британської торгової експансії. По-друге питання економічної безпеки так чи інакше доводилось розробляти і втілювати державам від самого їх зародження і чим успішніше це робилося, тим довше існували держави і нації.

Ця теза яскраво простежується у праці німецького економіста Бруно Гільдебрандта (*Bruno Hildebrand*) «Політична економія сучасного і майбутнього». В цій праці вчений економічну науку тісно пов'язує з іншими науковими напрямками та явищами державотворення, зокрема з розвитком філософії права. Він наводить витримки з полемічної праці французького юриста епохи Відродження Жана Бодена (*Jean Bodin*) «*Advensus Paradoxa Malastreti*, Paris 1586», де обґрунтовується необхідність високих вивізних мит для харчових запасів, низьких ввізних мит для харчових запасів і сировини а також високих ввізних мит для промислової продукції з інших держав. Запропоновані заходи, Ж.Боден пояснює не збільшенням грошового багатства, на чому засновувались тогочасні меркантилісти, а саме підтримкою вітчизняного виробника і збереженням необхідного для народу запасу харчових продуктів [5, с.4-5]. Тобто вже по суті ставилися питання виробничої та продовольчої безпеки, що є складовими економічної безпеки держави, хоча цей аспект економічної діяльності у той час ще не міг викристалізуватися в окрему наукову галузь.

Взагалі Б. Гільдебрандт у своїх працях висунув так званий історичний метод дослідження економічних явищ, надаючи перевагу не стільки аналізу економічних законів розвитку суспільства як таких, скільки методу емпіричного збору статистичних та історичних даних. Цей метод дав можливість прослідкувати витоки та причинно-наслідкові зв'язки сучасних економічних тенденцій в історичній ретроспективі і перспективі як для кожної держави і нації, так і економічного поступу людства взагалі.

Зокрема Б. Гільдебрандт цілком обґрунтовано стверджує, що господарство європейських держав XVI-XVII століть зазнало потужного

впливу римського права щодо організації промислової політики і фінансового управління. Сюди він відносить встановлення державних цін на життєво важливі запаси, фіксовану заробітну плату, заборони вивозу, систему монополій, державні фабрики, фіскальну політику і багато іншого [5, с. 2]. Принагідно треба зазначити, що економічні аспекти римського права, що стосуються безпеки ведення державного господарства ввібрали в себе величезний економічний досвід античної Греції, Єгипту та країн давньої Месопотамії.

Тож, хоча термін «економічна безпека» сформувався у 30-х роках минулого століття на території США, а перше визначення цього терміну належить Президентові Ф. Д. Рузвельту (*Franklin Delano Roosevelt*), сама суть проблеми, пошук теоретичних і практичних шляхів її вирішення простежується впродовж усієї історії людства [6]. Цей, історичний аспект аналізу шляхів забезпечення економічної безпеки держави ще чекає ґрунтовного дослідження.

Визначення економічної безпеки, що його у 1934р. запропонував Ф.Д. Рузвельт, в основних своїх положеннях і сьогодні не втратило актуальності: «Сукупність умов, що надійно забезпечують національний суверенітет, захист стратегічних інтересів і повноцінний розвиток суспільства, життя та здоров'я усіх його громадян» [7]. Саме словосполучення «економічна безпека» почало активно входити до вжитку в період Великої депресії. У 1934 р. за ініціативи президента США було створено Федеральний комітет з економічної безпеки (*Comity of Economical Security*) та Консультативну раду при ньому. Однак економічна безпека у той час ще не була виокремлена як окрема галузь економічної теорії. Створений Рузвельтом комітет займався переважно економічною захищеністю громадян, сім'ї, забезпеченням права на гідне житло, освіту, соціальний захист а також боротьбою з масовим безробіттям. Можливо з огляду на це головою комітету було призначено міністра праці, Френсіс Перкінс (*Frances Perkins*) першу в історії жінку, що входила до кабінету міністрів США [8].

У 1934 р. Ф.Д. Рузвельта відвідав відомий англійський економіст Дж. М. Кейнс (*John Maynard Keynes*), котрий побачив певні загрози економічній безпеці США і у зв'язку з цим пропонував ввести елементи державного регулювання ринкової економіки. У свою чергу антикризовий курс тогочасної американської адміністрації був близький до теоретичних поглядів Дж. М. Кейнса. Однак твердження, що Рузвельт у своїх реформах керувався напрацюваннями англійського вченого є помилковими. Документальні джерела доводять, що ці безумовно видатні постаті в історії економічної думки, прийшли до усвідомлення необхідності зміни методів капіталістичного господарювання цілком незалежно: Кейнс - від економічної теорії, Рузвельт - від економічної практики. Це свідчить про об'єктивну необхідність кардинальних змін економічної теорії та політики нового часу [9].

Прикладом дієвості кроків з забезпечення економічної безпеки США післявоєнних років, що безпосереднім чином вплинула на стан економічної безпеки країн Європи, а далі і розбудови міжнародної системи безпеки та економічного співробітництва країн цілого світу, є план Маршалла (за ім'ям Дж. Маршалла (*George Catlett Marshall*), державного секретаря та міністра оборони США) або офіційно - Програма відновлення Європи після Другої світової війни. Вважається, що ідея розробки Програми належить американському бізнесмену і дипломату Вільяму Л. Клейтону (*William Lockhart "Willi" Clayton*), котрого у цей час президент Г.Трумен (*Harry S. Truman*) призначив першим заступником держсекретаря з економічних питань. В. Клейтон та Дж. Маршалл від початку розглядали цей проект у руслі національної безпеки США, але суть безпеки своєї країни і міжнародної безпеки вбачали не в самоізоляції, а в розбудові найширших стабільних, тривалих і взаємовигідних економічних зв'язків. Відомі слова В. Клейтона: «нам потрібні ринки, великі ринки, щоб купувати й продавати... а тому дешевше захистити себе економічними засобами, яких у нас цілком достатньо» [10].

Досвід післявоєнних десятиліть свідчить про те, що політика США з

формування післявоєнної системи міжнародних відносин виходила перш за все з міркувань власної національної безпеки і неодмінно спиралася на міцний економічний фундамент:

- план Маршалла для країн Західної Європи,
- програма стабілізації для Японії,
- розширення американських капіталовкладень у Латинській Америці,
- створення системи впливових міжнародних економічних організацій - МВФ, ГАТТ, МБРР та ін.

- у створенні ООН державами переможницями, також ключову роль відігравали США, до речі і сама назва: Об'єднані Нації (*United Nations*) була запропонована президентом Сполучених Штатів Ф. Д. Рузвельтом.

Не менш важливим з перелічених аспектів є роль плану Маршалла в досягненні європейської єдності, а в перспективі європейської інтеграції. США в особі Західної Європи здобули могутнього союзника, зміцнивши й відтворивши її за власним зразком [10].

У цей період у світі намітились два політичні центри тяжіння США та СРСР, навколо яких сформувалася біполярна система міжнародних відносин. Почався період глобального протистояння між Сходом і Заходом, відомий в історії як період «холодної війни» і «гонки озброєнь». І якщо в США, в процесі цієї гонки, економічна складова продовжувала інтенсивний розвиток і поступово вийшла на лідируючі позиції внутрішньої і зовнішньої політики, то в СРСР над економічними процесами домінував руйнівний ідеологічний компонент, що врешті і визначило результат глобального протистояння наддержав. Це дуже показовий і суворий урок для усвідомлення важливості шляхів забезпечення економічної безпеки держави.

У зв'язку з цим наукові дослідження у галузі міжнародної економіки та економічної безпеки проводилися в основному у США та країнах Західної Європи. Йшлося про економічні аспекти гонки озброєнь у роки «холодної війни». Теоретичні розробки того часу полягали в пошуку оптимального співвідношення між обсягами і структурою витрат на оборону та економічною

доцільністю і конкурентоспроможністю країни на світовому ринку. Визнаний експерт у галузі економічної безпеки, професор міжнародних відносин у Болонському центрі університету Джона Хопкінса (*Johns Hopkins University SAIS – Bologna Center*), Джакомо Лучіані (*Giacomo Luciani*) виявив ряд ключових проблем, що виникали при спробах знайти оптимальне співвідношення між згаданими чинниками. Зокрема за Лучіані існує явне протиріччя між економічною раціональністю та вимогами безпеки. Оскільки війни - явище рідкісне, перевірити ефективність прийняття будь-якого рішення з військових витрат неможливо. Такі рішення не піддаються кількісній оцінці і є суто абстрактними. Тлумачення цивільної економічної діяльності держави з точки зору безпеки, на думку Дж. Лучіані, є досить умовним і нічим не відрізняється від звичайного комерційного ризику, однак якщо при цьому не йдеться про мілітаризацію економіки.

Прихильник іншого підходу Д. Фішер (*Jeffrey D. Fisher*) натомість стверджував, що «вибір між виробництвом у цивільному та військовому секторі такий, що громадянське споживання і національна безпека зростають в однаковій мірі». Іншими словами, гонка озброєнь супроводжується економічним ростом [11].

Досить оригінальної позиції дотримувався Б. Бузан (*Barry Gordon Buzan*) стверджуючи, що обговорення проблем економічної безпеки в системі капіталістичних відносин є доволі невдячною справою, бо «в основі конкурентоспроможного капіталізму лежить чимала ступінь постійної незахищеності всіх його структурних одиниць (особа, фірма, держава), що робить ідею економічної безпеки в рамках капіталізму чимсь схожим на протиріччя в термінах». Однак далі Б. Бузан все ж визнає, що «хоча безпека для структурних одиниць і є ілюзорною, загалом капіталізм дійсно пропонує важливі системні переваги у сфері безпеки» [12]. Тобто, якщо спробувати інтерпретувати вислів Б. Бузана, то можна сказати, що прагнення до економічної безпеки суб'єктів господарювання не сумісне з капіталізмом, однак кращої системи для забезпечення економічної безпеки держави поки що

не існує. Якщо ж ми хочемо всеосяжної економічної безпеки, то нам потрібно "повалити" капіталістичну систему і створити щось більш досконале. Однак минуле вчить нас, що такі експерименти здебільшого не вдавалися [13, с. 10].

Дослідження в цій галузі поживалися після розвалу СРСР, закінчення ери біполярного світу, повернення країн комуністичного блоку до ринкових відносин та початку глобальних процесів у світовій економіці. У цей час економічна складова національної безпеки почала набувати самостійного значення і сформувалась у окрему наукову галузь. Причому теоретичні і прикладні дослідження у цій новій галузі розвивалися на Заході та пострадянському просторі абсолютно незалежно, лише інколи, опосередковано сполучаючись між собою [11]. Суттєва відмінність між пострадянською (в т. ч. українською) і західною «школами» економічної безпеки полягає у різному тлумаченні самого терміну «безпека». Більшість західних вчених вбачають в ньому насамперед захищеність від «зовнішніх» загроз, українські ж, як власне і російські вчені більше зосереджені на внутрішніх аспектах розбудови системи економічної безпеки держави: особистість, підприємство, регіон, держава, що є основою для сталого розвитку національної економіки, міжнародної конкурентоздатності і вже потім безпеки зовнішньоекономічної. Це вочевидь зумовлено тим, що, скажімо, в Україні наукові розробки в галузі економічної безпеки почалися в середині 1990-х років, коли українська економіка перебувала в глибокій кризі. Звинувачувати в цьому зовнішні сили було безглуздо, - треба було шукати шляхи виходу з череди негативних тенденцій, які були накопичені старою командно-адміністративною системою і розбудовувати нову, ринкову економіку з урахуванням фактору внутрішніх і зовнішніх загроз, серед яких знову ж таки надавався пріоритет внутрішнім [6].

І нині теоретичні підходи до засад економічної безпеки постіндустріальних країн і країн з перехідною економікою дещо різняться. Розвинені країни сповідують принципи вільного ринку, стимулювання міжнародної конкурентоздатності, досягнення соціальної рівноваги,

подолання глобальних загроз. Транзитивним країнам відповідає інституціональна концепція економічної безпеки, що акцентує увагу на встановленні державою чітких «правил гри». Базовою інституціональною концепцією прийнято вважати концепцію перуанського економіста Ернандо де Сото (*Hernando de Soto*). Йому належить пояснення причин росту тіньової економіки, основною з яких він вважає бюрократичні перешкоди вільній конкуренції. Ідеї Е. де Сото зосереджують увагу державного менеджменту на забезпеченні верховенства права в економіці, захисті прав власності, зменшенні кількості бюрократичних процедур, боротьбі з бюрократизмом і корупцією [3, с. 11].

Отже після першого визначення економічної безпеки Ф.Д. Рузвельта, з'явилося багато інших версій, підходів більш чи менш об'ємних і точних, однак досі не вироблено загальновизнаної у світі дефініції, яка б у повній мірі відповідала усьому спектру завдань економічної безпеки. Проблема в трактуванні терміну, крім іншого, полягає в тому, що міжнародні економічні відносини настільки швидко трансформуються, що врахувати усе нові й нові загрози та відповідні завдання, - неможливо. Отже «економічна безпека» - поняття надзвичайно динамічне, що постійно актуалізується у відповідності з поточними умовами [16, с. 17-24].

Враховуючи світовий науковий досвід, специфіку та тенденції сучасного економічного розвитку, а також напрацювання українських вчених у цій галузі, - на нашу думку термін «економічна безпека держави» має інтегральний характер і містить у собі три взаємопов'язані функціональні складові:

1. Здатність національної економіки до сталого і збалансованого зростання;
2. Здатність протистояти внутрішнім і зовнішнім загрозам;
3. Забезпечення високої конкурентоспроможності національної економіки у світовій системі господарювання [14].

Виходячи з цього визначення, «економічна безпека держави»

розглядається як триєдина функція, кожна складова якої є одночасно і суб'єктом і об'єктом процесу її забезпечення. Інститути держави, підприємства, громадяни (об'єднання громадян) шляхом складної взаємодії формують систему відносин, соціально-економічну й суспільно-політичну модель свого співіснування. Успішність чи неуспішність цієї моделі, здатність взаємодіяти з іншими акторами економічного життя як в окремому регіоні, так і у світі в цілому; - фактори, що визначають рівень розвитку держави, конкурентоспроможність галузей виробництва чи окремих підприємств та, найголовніше; - рівень життя людини; - громадянина цієї держави [15].

Спроби об'єднати всі теоретичні та практичні здобутки в галузі економічної безпеки держави зумовили заснування нової науки - екосестейту. Назва походить від англійської (*economic security of state- ecosestate*) - економічна безпека держави.

Екосестейт - це наука, яка вивчає теоретико-методологічні засади забезпечення економічної безпеки держави. Об'єктом дослідження науки є безпека держави, суспільства, регіонів, підприємств і окремих громадян, предметом дослідження виступає економічна безпека, а завданням - забезпечення економічної безпеки [16, с. 25].

Якісно нові завдання в галузі економічної безпеки постають перед державами в умовах глобальних трансформацій, коли формується нове міжнародне економічне середовище. Специфіка цього середовища полягає як мінімум у двох основних аспектах: з одного боку посилюється взаємозалежність національних економік, значно обмежується суверенітет держав і урядів у прийнятті макроекономічних рішень, - з іншого боку відкриваються унікальні можливості для кожної країни отримати доступ до світових ресурсів і ринків, до передових технологій, залучати іноземний капітал для модернізації національного виробництва, підвищувати рівень і якість життя громадян, що врешті є умовою належності до цивілізованого світу.

У зв'язку з глобальними процесами в усіх сферах міжнародного життя з'явилося поняття «світова економіка». І хоча в економічній науці поки що

немає єдності щодо цього терміну, все ж найбільш розповсюдженим є визначення світової економіки як сукупності національних економік, що пов'язані між собою міжнародним поділом факторів виробництва та множиною міжнародних політико-економічних відносин.

Український економіст А.С. Філіпенко так визначає це поняття: «взаємопов'язані, на основі міжнародного поділу праці, господарства різних країн, що взаємодіють за узгодженими правилами» [17, с. 354]. Головними складовими світової економічної системи є національні держави та розмаїття механізмів їх економічної взаємодії. Національна держава – це вища форма політичної та економічної самоорганізації, самовираження певної нації на певній території [18]. Держава хоча і стоїть над суспільством і є у певній мірі інструментом примусу, однак саме держава зі всіма своїми інституціями є найбільш ефективним представником інтересів громадян як на національному, так і на міжнародному рівні.

За тлумаченням західних вчених світова економіка є глобальною економічною системою, що склалася в результаті розпаду комуністичного блоку держав. У зв'язку з цим завершився період дії біполярної моделі міжнародних відносин (1945-1991 рр.) та сформувалася нова, моно-полярна модель. Віднині світове господарство розвивається на основі універсальних вертикальних та горизонтальних зв'язків між країнами глобального «центру» та глобальної «периферії». Ці зв'язки у свою чергу реалізуються в умовному напрямку: «північ-південь», «північ-північ», «південь-південь» на рівні політико-правових, фінансових, виробничих, торгових та ін. відносин (рис. 1.1)

За даною концепцією ієрархія глобальної системи господарювання виглядає таким чином:

«Цивілізаційний центр»: постіндустріальні країни-лідери на чолі зі США (G-7), країни ЄС, ОЕСР;

2. «Близька периферія»: країни Південно-Східної Азії, БРІКС, посткомуністичні або нові ринкові країни, деякі країни Латинської Америки та

Арабського світу;

3. «Дальня периферія»: країни що розвиваються.

Отже світове господарство – це перш за все цільна, сформована система, що передбачає взаємодію усіх її складових на досить міцній економічній основі, що забезпечує постійну життєдіяльність цієї системи, її здатність до саморегулювання і поступального розвитку. Однак треба визнати, що це надзвичайно складна система, що характеризується множинністю усіх її складових, ієрархічністю, багаторівневою структурою, асиметричністю, нерівномірністю економічного і загально цивілізаційного розвитку. Мається на увазі багаторівнева ієрархічність та асиметрія як за територією, ресурсами, кількістю населення, рівнем технологічного розвитку і т. ін., так і за внеском у виробництво світового валового продукту. Звідси, природно, асиметричним є й розподіл світового сукупного доходу [19, с. 7].

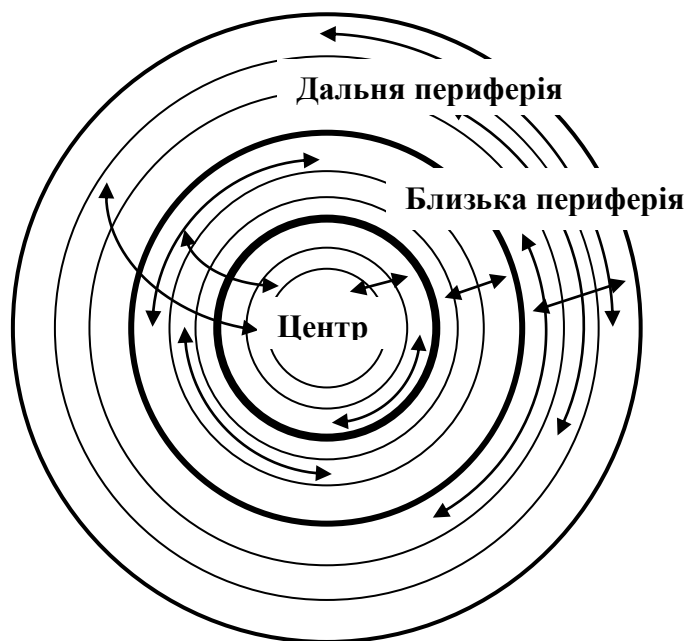

Рис. 1.1. Схема глобальної економічної системи

Джерело: Створено автором на основі наукового дослідження

Характерною рисою цієї асиметрії є те, що світ розділений на дві частини: розвинену і ту, що розвивається. Між першою і другою частинами світу зведені політичні, економічні, військові та інші бар'єри.

Та частина, що є розвиненою, складає 14% населення землі і отримує

73% світового доходу, а та, що розвивається, складає 86% населення землі з часткою світового доходу 27% (рис.1.2).

За висновками експертів ООН, розрив між бідною і багатою частинами світу має тенденцію до збільшення, що є серйозним викликом для сучасних міжнародних економічних відносин. На цій основі виникає ряд глобальних проблем і потенційних загроз національній, регіональній та міжнародній економічній безпеці, це зокрема: бідність, голод, хвороби, міжнародний тероризм, нелегальний трафік зброї, наркотиків, работоргівля, тощо. Це серйозні цивілізаційні виклики, над вирішенням яких працюють міжнародні, у тому числі й економічні, організації на офіційному і громадському рівні.

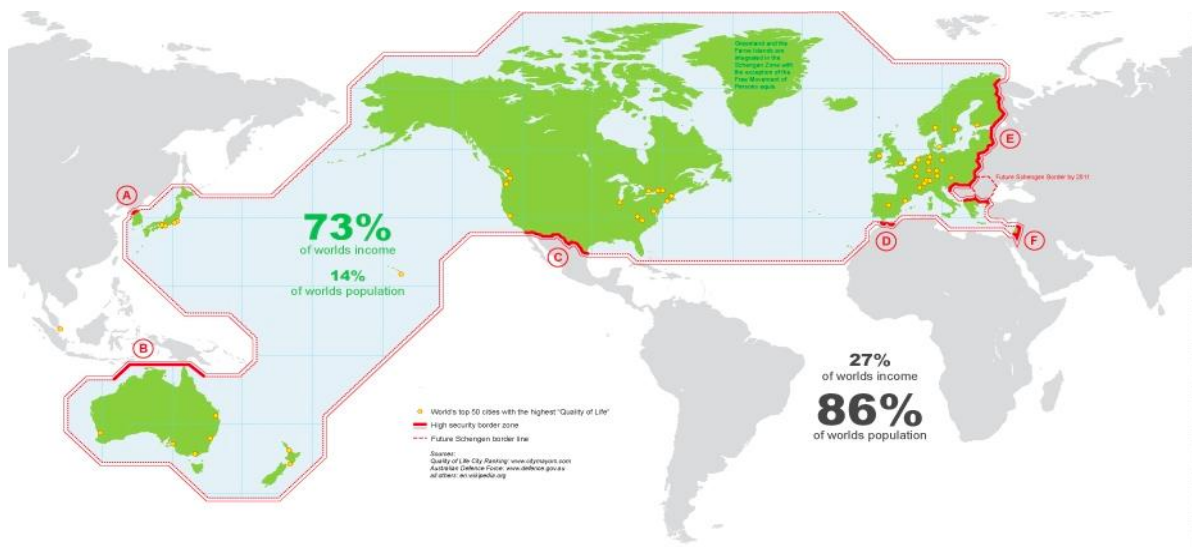

Рис. 1.2 Країни глобального «центру» і глобальної «периферії»

Джерело: [257].

Виходячи з цього, група вчених The Dependencia School [13, с. 11], пояснюють структуру світової економіки не як глобальну монополярну систему, а як біполярні політико-економічні відносини між центром і периферією. The Dependencia School стверджує, що економічно стійкими країнами є ті, які перебувають в центрі капіталістичної системи, і слабкими ті, які містяться на периферії. Тобто перебування в центрі, активна участь у спільному творенні капіталістичної системи гарантує економічну безпеку

перш за все державам «центру» (рис.1.3).

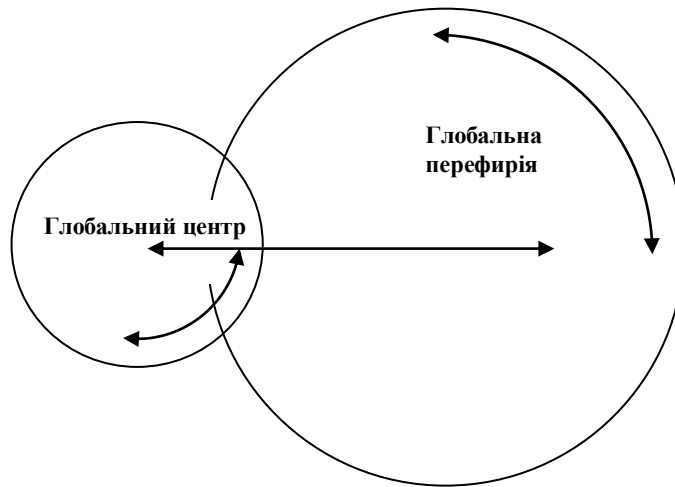

Рис. 1.3 Глобальна економічна система за «The Dependencia School»

Джерело: Створено автором на основі теорії «The Dependencia School»

У структурі горизонтальних відносин на рівні: «далека периферія», «близька периферія», «центр» також існує суттєва асиметрія. Скажімо, Китай вважається країною, що розвивається, однак потужна економіка цієї країни ні в яке порівняння не йде з економіками її сусідів: Монголії, В'єтнаму чи Камбоджі. Україна хоч і належить до країн близької периферії, але такі країни цієї ж групи як Росія, Індія, Бразилія значно більші територіально, за кількістю населення, потужніші в ресурсному та економічному плані. Структура «центру» також не є однорідною: три світові лідери: США, Німеччина, Японія з 8% населення планети акумулюють половину світового доходу і мають 1/3 купівельної спроможності усіх країн світу.

На думку більшості західних вчених глобальна економіка має спільну мету, як рушійну силу світового розвитку. За цією концепцією основною цінністю та об'єктом прагнень кожної держави є найоптимальніше задоволення матеріальних і духовних потреб людини, її прав і свобод. Ступінь і спосіб досягнення цієї мети визначає рівень і якість життя громадян, їх економічної захищеності, економічної безпеки окремо кожного індивіда,

підприємства, держави. Звідси визначається рівень цивілізаційного розвитку як кожної окремої держави, так і усієї глобальної системи. В цій системі хоча і можуть існувати певні специфічні підсистеми, що модифікуються в залежності від соціально-економічних умов, але всі вони у підсумку підпорядковані спільній меті [19, с. 7].

Інше розуміння формується серед політичної та наукової еліти країн, що претендують якщо не на світове, то принаймні на регіональне лідерство. В їхньому розумінні світова економічна система складається з ряду підсистем з різними, інколи діаметрально протилежними цілями. Досягнення високого рівня життя громадян у цих підсистемах може і не бути основною метою з огляду на певні релігійні чи світоглядні особливості. Ці підсистеми можуть як взаємодіяти між собою, так і суперничати, активно впливаючи одна на одну, вибудовуючи структуру, що має враховувати інтереси усіх геополітичних гравців.

Така структура, однак, може бути тимчасовою, перехідною, оскільки найбільш життєздатні підсистеми у відкритому, глобальному конкурентному суперництві будуть підпорядковувати собі слабші та більш уразливі. В іншому випадку світову політико-економічну систему очікує новий розпад на дві, а можливо і кілька антагоністичних частин, що є суттєвою загрозою міжнародній економічній безпеці [19, с. 7].

Природно, що світова економічна система може розвиватися лише дотримуючись певного порядку, заснованого на нормах міжнародного права. Міжнародне право - це система юридичних принципів, норм договірної і звичаєвого характеру, які виникають у результаті міжнародних політико-економічних відносин між державами і регулює ці відносини з метою взаємовигідного співробітництва, мирного співіснування та розвитку. Сучасні загальновизнані норми міжнародного права сформувалися у результаті тривалого історичного процесу, але найбільш динамічним цей процес відбувався у повоєнний період з 1945 року до наших днів. Дотримання встановлених норм міжнародного права забезпечується як самими державами на рівні двосторонніх

та багатосторонніх угод і міжнародних конвенцій, так і різними міжнародними організаціями, Ці норми постійно удосконалюються у відповідності до новітніх тенденцій і завдань сучасних міжнародних відносин [19, с. 7].

Оскільки основними суб'єктами міжнародного права та складовими світової системи господарювання є національні держави, кожна з них на міжнародному ринку представляє система національного господарства. Національне господарство або національна економіка - це структурно і організаційно сформована єдина система взаємозв'язаних галузей і сфер діяльності людей, якій властива відповідна пропорційність, взаємозумовленість розміщення на території, обмеженій державними кордонами [20]. Національна економіка є продуктом певних історичних процесів, оскільки її становлення відбувалося впродовж досить тривалого часу. Це розгалужений, збалансований комплекс, тому держава має слідкувати за пропорційністю ведення господарства, зберігати або засновувати нові структуроутворюючі виробництва, забезпечувати їх захист від руйнівних зовнішніх впливів, сприяти покращенню структури економіки та підвищенню її ефективності. Роль держави в економіці полягає перш за все у створенні гарантованих ринків для компаній як всередині країни, так і за кордоном, в накопиченні капіталу та залученні достатнього об'єму зовнішніх інвестицій, забезпеченні національному виробникові доступу до світових ресурсів та передових технологій, регулюванні внутрішніх і зовнішніх економічних зв'язків у процесі виробництва ВВП. Це досягається в основному за рахунок перерозподілу національного доходу шляхом державного фінансування [19 с. 9].

Для активної взаємодії між собою, більшість країн світу, розбудовують відкритий тип економіки (*open economy*). Це найбільш динамічна економічна система, що передбачає міжнародну торгівлю товарами, послугами, вільний рух капіталу, міграцію робочої сили, обмін інформацією, технологіями і т. ін. В ідеалі відкрита економіка базується на принципах приватної власності, передбачаючи такі специфічні товарно-грошові відносини, коли розподіл ресурсів, виробництво, обмін і споживання визначається попитом і

пропозицією і не вимагає планування, і контролю з боку держави. Хоча у дійсності повністю відкритих економік, як і повністю закритих не так багато. В основному держави розбудовують універсальну економічну політику, застосовуючи принципи відкритої економіки і вільної торгівлі там де це вигідно і вводять певні обмеження та режими регулювання там, де виникають загрози національним економічним інтересам [22].

Є кілька підходів до поняття «відкрита економіка», але по суті вони близькі і в основному мова йде про включення національної економіки в систему світо-господарських зв'язків. Головним критерієм відкритої економіки є: сприятливий інвестиційний клімат, що стимулює достатній притік капіталовкладень, передових технологій, інформації, надходження на внутрішній ринок держави необхідних ресурсів, товарів та послуг в межах, означених економічною доцільністю і міжнародною конкурентоздатністю як на галузевому, так і на макроекономічному рівні [23].

Національна економіка, що має високу степінь інтегрованості у світову економічну систему, отримує безсумнівні переваги, оскільки сприяє:

- поглибленню міжнародної спеціалізації та кооперації виробництва товарів і послуг, що призводить до найбільш раціонального і ефективного застосування факторів виробництва;
- раціональному розподілу світових ресурсів в залежності від степені їх ефективності;
- розповсюдження світового економічного досвіду, та передових технологій;
- росту конкуренції між вітчизняними виробниками, підвищенню якості та здешевленню вітчизняної продукції, що стимулюватиметься конкуренцією на світовому ринку.

Є низка факторів, що впливає на ступінь відкритості економіки. Це перш за все:

- рівень економічного розвитку країни;
- структура суспільного виробництва;

- забезпеченість ресурсами;
- ємність внутрішнього ринку.

Найважливішим чинником, що характеризує степінь залучення країни у світову економіку, є високий показник відношення експорту та імпорту до ВВП країни, активний рух капіталу за кордон та з-за кордону і т. ін.

У математичному розумінні ключові показники відкритості економіки розраховуються за низкою параметрів. Зокрема це:

- Експортна квота

$$(E_k): E_k = E : \text{ВВП} \cdot 100\%, \quad (1.1)$$

де, E - вартість експорту за певний період; ВВП – номінальне значення внутрішнього валового продукту за певний період.

- Імпортна квота

$$(I_k): I_k = I : \text{ВВП} \cdot 100\%, \quad (1.2)$$

де, I - вартість імпорту за певний період.

- Зовнішньоторговельна квота

$$(ZT_k): ZT_k = ZTO : \text{ВВП} \cdot 100\%, \quad (1.3)$$

де, ZTO – обсяг зовнішньоторговельного обороту ($ZTO = E + I$).

- Частка імпорту в обсязі національного споживання (D_i):

$$D_i = I : (\text{ВВП} + I - E) \cdot 100\%, \quad (1.4)$$

- Зовнішньоторговельний оборот на душу населення ($ZTO \text{ д/н}$):

$$ZTO \text{ д/н} = ZTO : K_n, \quad (1.5)$$

де, K_n - кількість населення, тощо [24].

Експортна квота (1.1) характеризує значущість експортних поставок для національної економіки, вказує на питому вагу експортного виробництва у номінальному ВВП країни. Цей коефіцієнт може розраховуватися як для національної економіки в цілому, так і для окремих її галузей (за товарними групами). Чим більша експортна квота, тим глибша інтегрованість країни, тим більша її участь у міжнародній кооперації. Показник відкритості, який має значення більше 30%, вважається високим.

У зв'язку з цим треба відзначити, що, наймогутніші держави світу

мають одночасно найнижчу експортну квоту: США - 13%, Японія - 18%, Франція - 27%, Великобританія - 29%, Італія - 22%. Однак це не є свідченням низького рівня інтегрованості у світову економіку. У даному разі йдеться про великі обсяги ВВП і про розвинений внутрішній ринок. Водночас для деяких західноєвропейських країн характерна висока ступінь відкритості: Нідерланди - 57%, Люксембург - 40%, Швеція - 34%, Швейцарія - 32%. Ще вищі показники мають країни, що розвиваються: ОАЕ - 105%, Гайана - 84%, Катар - 89%, Суринам - 68%, проте, на відміну від розвинених країн, ці економіки майже повністю залежать від експорту сировини.

Високий показник імпоротної квоти (1.2) також характерний для країн, що розвиваються і помірний або низький в розвинених країнах. Так, в Гайані він становить 91%, Свaziленді - 88%, Сурінамі - 68%, Ємені - 65%. Водночас у Франції цей показник дорівнює 23%, Італії - 22%, США - 14%, Японії - 10% [25].

Показники експортної та імпоротної квоти найчастіше використовуються в аналітичних дослідженнях, оскільки дають уявлення про масштаби зв'язку окремих національних економік зі світовим господарством. Також використовують зовнішньоторговельну квоту, як більш загальний показник (1.3). Зростання частки імпорту в обсязі національного споживання (1.4) може свідчити про розширення асортименту, збільшення пропонованих товарів послуг і водночас про негативну тенденцію зі скорочення вітчизняного виробництва і невиправдану залежність окремих галузей національної економіки від імпорту [26, 27].

Треба наголосити, що наведені коефіцієнти відкритості – не єдині індикатори стану інтегрованості країни у світове господарство і тому для більш докладного дослідження вони потребують комплексного використання разом з іншими показниками економічного розвитку та зовнішньоекономічної діяльності країн. Наприклад, Світовий Банк у своїй статистичній звітності щодо кожної країни світу надає до 1411 різних показників, індексів, які максимально охоплюють усі галузі національних господарств і на основі яких можна скласти загальне враження про зовнішньоекономічний потенціал,

рівень розвитку, степінь відкритості та інтегрованості тої чи іншої країни [28].

Розвиток світової економіки, розширення та поглиблення поділу праці у передових сферах виробництва, може здійснюватись лише у стабільному, сприятливому міжнародному середовищі, відповідальність за створення і дотримання якого лягає на уряди національних держав. Крім того, національні держави мають враховувати, що лібералізація зовнішньоекономічної діяльності може бути як джерелом економічної ефективності, так і небезпечних зовнішніх впливів. Тому відкриваючи економіку, необхідно створювати ефективну систему захисту стратегічних галузей, фінансової та банківської системи, грошового обігу і т. ін. [19, с. 13].

Оптимальна економічна відкритість передбачає одночасно як доступ до зовнішніх ресурсів і ринків збуту, так і здатність протистояти несприятливим зовнішнім чинникам, особливо в періоди світових криз. Тобто в умовах відкритої економіки, система економічної безпеки будь-якої країни має враховувати крім внутрішніх загроз, - нові глобальні ризики, які виникають в процесі зовнішньоекономічної діяльності. Це перш за все експортно-імпортна, зовнішньо-інвестиційна та фінансово-кредитна діяльність [29, 30].

У світовій науці нема єдності думок щодо класифікації зовнішньоекономічних загроз. У вітчизняній літературі вони представлені як будь-які дії і ситуативні комбінації, до яких вдаються іноземні та міжнародні суб'єкти впливу з метою завдання шкоди національним економічним інтересам [31], як загрози експортні, імпорتنі та міжнародного кредиту [32], як інвестиційні, інноваційні, енергетичні, експортно-імпорتنі, фінансові, інноваційні тощо [33].

До зовнішніх загроз економічній безпеці відносять також інші чинники: високий рівень зовнішнього боргу; залежність країни від імпорту значної кількості продукції; збереження сировинних та енергетичних товарів у вітчизняному експорті; придбання іноземними фірмами вітчизняних підприємств; дискримінаційні заходи міжнародних економічних організацій, зарубіжних країн; недостатній валютний та експортний контроль;

нерозвиненість інфраструктури експортно-імпортних операцій; нестабільність національної валюти тощо [34].

Сучасні західні дослідники серед актуальних політичних, економічних та інших чинників і загроз, що безпосередньо впливають на безпеку національної та міжнародної економічної діяльності виділяють такі:

- інтеграція колишніх комуністичних країн у світову економічну систему;
- дефіцит енергоносіїв, сировини, води та харчових продуктів;
- глобальне потепління та пов'язані з цим кліматичні зміни і стихійні лиха;
- поява транснаціонального тероризму.

Крім того, у західних наукових колах джерелом загроз визнається інтенсивність та багатовимірність сучасних міжнародних економічних відносин. З одного боку, широта географії та відкритість національних економік, стрімкий розвиток засобів комунікації та транспортування, вільний рух капіталу, товарів, послуг, робочої сили та ін. створює величезні комерційні можливості на нових ринках. З іншого боку, стабільність глобальної економічної системи перебуває під постійною загрозою: політичні потрясіння, економічні кризи швидко передаються з одного боку системи до іншого, а глобальний механізм в особі міжнародних організацій, що мав би оперативно реагувати на подібні збої, є недосконалим і часто не здатний вплинути на ті чи інші кризові явища [35].

У сучасній науковій літературі представлені різні підходи до забезпечення зовнішньоекономічної безпеки. Економічна безпека держави в умовах відкритої економіки передбачає мінімізацію збитків від дії негативних зовнішніх чинників, створення сприятливих умов для розвитку економіки шляхом її активної участі у світовому поділі праці, а також зовнішньоекономічна діяльність, що відповідає національним економічним інтересам держави. [36, с. 15]. Крім цього зовнішньоекономічна безпека держави розглядається у трьох площинах: 1) забезпечення всебічного

динамічного розвитку національного господарства через максимально повне використання переваг міжнародного поділу праці та міжнародної кооперації; 2) здатність держави забезпечувати свої нагальні потреби у критичному імпорті. За сучасних умов критичний імпорт становлять вуглеводні енергоносії та ядерне паливо, окремі технологічні комплектуючі, а також високі технології, ноу-хау та ін. 3) здатність держави забезпечувати оптимальні макроекономічні показники загального платіжного, бюджетного балансу і балансу зовнішньоторговельного, що є передумовою стабільності національного валютного ринку, стійкої національної валюти та позитивних тенденцій у макроекономічній системі країни [37].

Лібералізація зовнішньоекономічної діяльності, як одна з основ ринкової економіки, може створювати загрозу економічній безпеці країни, якщо в її запровадженні порушується низка важливих принципів. Зокрема, зовнішньоекономічна лібералізація не повинна випереджати внутрішню економічну діяльність, створюючи зовнішній, а не внутрішній конкурентний тиск на національних товаровиробників. Інакше процес пристосування національного виробничого потенціалу до міжнародного конкурентного середовища ускладнюється, особливо в галузях, які випускають високотехнологічну, капіталомістку та наукоємну продукцію [38].

Залежність національних економік від кон'юнктури на світових ринках виникає тоді, коли в структурі зовнішньої торгівлі (в експорті та імпорті) переважає одна (особливо провідна) галузь або група товарів. Подібна залежність загрожує не тільки галузевим фінансовим і виробничим показникам внаслідок можливої негативної світової кон'юнктури, але й негативно позначається на результатах усієї зовнішньоторговельної діяльності країни, розповсюджуючись на весь господарський комплекс, що може призвести до економічного спаду або навіть серйозної кризи [39].

Інколи нераціональне включення країни в систему світових господарських зв'язків гальмує використання національного потенціалу. Це призводить до сировинної спеціалізації економіки. Сировинний характер

експорту у свою чергу призводить до деіндустріалізації національної економіки, виснаженню не відновлюваних національних багатств, перетворюючи країну в сировинний «придаток» розвинутих економік та утруднюючи розвиток високотехнологічних галузей.

Національний виробник може поступатися на внутрішньому ринку іноземним компаніям як з огляду на вищу якість іноземної продукції, так і за рахунок недолугої економічної політики уряду (необґрунтований валютний курс, неефективна митно-тарифна політика і т. ін.) Таким чином іноземні компанії поступово витісняють національного виробника, заповнюючи внутрішній ринок країни. Це призводить до низки негативних наслідків: зростання заборгованості, фінансові проблеми, зниження виробничого потенціалу і у підсумку втрата конкурентоспроможності національної економіки [40, с. 11-13].

Однією з суттєвих загроз зовнішньоекономічній безпеці країн, що розвиваються та нових ринкових країн є штучні бар'єри на шляху просування вітчизняного експорту на зовнішні ринки. Це зокрема може проявлятися шляхом застосування розвиненими країнами низки прямих або прихованих протекціоністських заходів, антидемпінгових розслідувань і т. ін. Оскільки країни ОЕСР, фактично здійснюють керування світовою торгівлею, вони ж встановлюють дискримінаційні правила щодо участі в системі світової торгівлі інших країн. Так, наприклад, країни що розвиваються у своїй експортній діяльності змушені сплачувати тарифи у чотири рази більші, ніж розвинуті країни. Крім цього конкурентоспроможність аграрної продукції розвинутих країн підтримується сільськогосподарськими субсидіями, що складають приблизно 1 млрд. дол. США на рік. В сукупності ці протекціоністські заходи і субсидіювання завдають країнам «периферії» збитків у вигляді недоотримання прибутків, значно більших, ніж адресована їм міжнародна допомога [41]. Через ці та інші бар'єри, експортери країн, що розвиваються щорічно втрачають понад 700 млрд. дол. США. Ця цифра, що оприлюднена фахівцями ООН, значно перевищує загальний обсяг ПІІ в ці

країни. Крім того розвинені країни завдяки лібералізації світової торгівлі отримують значні прибутки за рахунок країн «периферії», оскільки останні мають надмірно відкриті економіки і часто не можуть захистити свої національні інтереси [19, с. 17].

Інтеграція країни у світову економіку пов'язана з низкою загроз у сфері інвестування. Так недобросовісні зарубіжні інвестори можуть здійснювати спекулятивне придбання національних підприємств, їх цінних паперів з метою перепродажу, або з метою отримання короткострокового прибутку.

Іноземний інвестор може згорнути виробництво на вітчизняному підприємстві або й повністю його закрити, перенести його потужності за кордон, обмежити пропозицію щоб підвищити вигідність своїх зарубіжних підприємств. Може перетворити національні підприємства лише в допоміжну ланку іноземних корпорацій, таким чином вилучивши їх з активу національної промисловості. Особливо небезпечним є зростання частки іноземного капіталу у стратегічних галузях національної економіки. Розвинені країни, що є палкими прихильниками вільної торгівлі і відкритої економіки водночас законодавчо обмежують перелік галузей і сфер виробництва, до яких може залучатися іноземний капітал. Такі обмеження зокрема встановлені у США, Франції, Великобританії, Швеції та ін. державах. В Японії ж взагалі суворо заборонено доступ іноземного капіталу в оборонну, комунікаційну та низку ін. стратегічних галузей національної економіки [42, с. 115-117].

Виходячи з цього постає загальне для усіх країн проблема негативних зовнішніх впливів в умовах відкритої економіки та пов'язані з цим питання розбудови економічної безпеки держави. Економічна безпека (ЕБ) передбачає цілу низку складових, які охоплюють увесь спектр забезпечення достатнього рівня економічної безпеки. Але в даному разі, нас цікавлять ті складові ЕБ, які безпосередньо пов'язані з міжнародною економічною діяльністю. Це перш за все: зовнішньоекономічна безпека, що базується на експортно-імпортній діяльності держави та інвестиційна безпека, що опікується достатнім надходженням ПІІ до держави.

Зовнішньоторговельна та інвестиційна діяльність виходять нині в авангард економічної політики держав. За висновками експертів сучасна конкурентоздатна економіка це перш за все експортно-орієнтована економіка, націлена на виробництво високотехнологічної продукції. Така тенденція пов'язана з періодом глобальних перетворень і трансформацій системи міжнародних економічних відносин. Зміни, що відбулися в останні десятиліття, стрімкий розвиток передових інформаційно-комунікаційних та нанотехнологій торкнулися основоположних принципів побудови світового економічного ладу та визначили перспективи його подальшого розвитку [21, 13-15].

У той же час виробництво високотехнологічної продукції надходження і запровадження передових технологій на вітчизняних підприємствах багато в чому залежить від достатнього обсягу іноземних капіталовкладень. Світова економіка йде шляхом посилення економічної взаємозалежності держав, що є наслідком зростання обсягу транскордонних переміщень товарів, послуг, капіталів, інформації та технологій. Незначні капіталовкладення у вітчизняну економіку, недовіра потенціальних інвесторів до країни і її інституцій несуть у собі реальні загрози для економічної безпеки, призводять до технологічного відставання та сповзання національної економіки до сировинної спеціалізації [21, с. 17].

Тобто в умовах відкритості, інтеграції національної економіки у систему світового господарства питання захисту національних інтересів, забезпечення економічної безпеки держави в її зовнішньоекономічній та інвестиційній складових набуває основоположного значення та безпосередньо впливає на усі галузі національної економічної системи.

Увесь спектр заходів з забезпечення зовнішньоекономічної та інвестиційної безпеки реалізується перш за все в контексті захисту національних інтересів, що нерозривно пов'язані з забезпеченням економічної безпеки держави. Зовнішня політика більшості держав в усі епохи визначалася певними інтересами.

Термін «національний інтерес» поширився у наукових колах порівняно

недавно: у 1930-ті роки його було включено до Оксфордської енциклопедії соціальних наук. У середині XX ст. у світовій науці сформувалось два наукові підходи щодо розуміння поняття «національний інтерес» - реалістична та ліберально-ідеалістична. Між представниками «реалістичного» напрямку, засновником якого був американський політолог Г. Моргентау (*Hans Morgenthau*) та прихильниками «ідеалістичного» напрямку, засновником якого був 28-й Президент США, відомий історик і політолог, Лауреат Нобелівської премії В. Вільсон (*Thomas Woodrow Wilson*), відбувалися досить об'ємні дискусії щодо сутності національного інтересу. Так, прихильники реалістичного напрямку національний інтерес визнавали продуктом складних взаємозв'язків діючих суб'єктів міжнародних відносин, що ґрунтується на концепції інтересу як певного вияву сили. Натомість прихильники ліберально-ідеалістичного напрямку стверджували, що в основі національних інтересів лежать моральні норми і глобальні проблеми сучасності.

Г. Моргентау з таким підходом був категорично не згодний, доводячи, що «зовнішня політика, яка керується універсальними моральними принципами і відкидає національний інтерес на задній план, в умовах сучасної політики і військової справи є політикою національного самогубства - дійсного чи потенційного». Отже ліберали відстоювали перш за все ідею економічного добробуту, прав і свобод громадян, натомість реалісти крім цих принципів на перше місце ставили національні інтереси, розуміючи їх як нагальні проблеми забезпечення національної безпеки і геополітичних пріоритетів держави. Врешті, як бачимо, у сучасних українських реаліях теза Г. Моргентау виправдовує себе [43].

Нині національні інтереси держави в економічній сфері перш за все відображають бажання громадян забезпечити якісні, цивілізовані умови своєї життєдіяльності, якомога повніше задовольнити матеріальні та духовні потреби кожного члена суспільства, досягнути високого рівня соціальної захищеності та інтелектуального розвитку, знайти оптимальний баланс між економічними інтересами особи, суспільства, держави. Визначення

пріоритетності національних інтересів залежить від ресурсного, науково-технологічного і виробничого потенціалу країни, рівня розвитку національної економіки, зовнішньоекономічної та зовнішньополітичної ситуації, стратегічних орієнтирів соціально-економічного розвитку країни.

Національні економічні інтереси та економічна безпека держави тісно пов'язані між собою з огляду на те, що у процесі творення системи економічної безпеки пріоритет надається захисту національних економічних інтересів. Натомість належний рівень забезпечення економічної безпеки держави є національним інтересом, оскільки безпека, захищеність та найповніше задоволення економічних потреб - необхідна передумова повноцінного розвитку суспільства [44].

Зовнішньоекономічна політика держави також формується у відповідності до національних економічних інтересів. Особливо зараз, коли поглиблення міжнародного співробітництва істотно впливає на характер та перспективу розвитку національних економік, а макроекономічна рівновага національних економік у великій мірі забезпечується за рахунок міжнародного сектору [45]. Отже можна сказати, що мета будь-якого цивілізованого суспільства полягає в досягненні певних національних інтересів у світовому економічному просторі, а це в свою чергу передбачає державну підтримку національного виробника та експортера а також активні дії щодо заохочення достатнього надходження ПП [46].

Для найповнішого задоволення попиту на внутрішньому ринку велике значення має й імпортна діяльність, яка також має контролюватись державою. Рациональна товарна та географічна збалансованість імпорту визначається для кожного виду товару з урахуванням найважливіших зовнішніх та внутрішніх факторів зовнішньоекономічної діяльності держави. Насамперед доцільно здійснювати імпорт передових технологій, які сприяють технологічному переоснащенню та модернізації вітчизняної промисловості, припиненню нераціонального імпорту (імпортозаміщенню) і зростанню експорту високотехнологічної та наукоємної продукції. Рациональний імпорт має

фінансуватися за рахунок коштів, отриманих від експортної діяльності. У зв'язку з цим у міжнародних статистичних звітах використовують індекси покриття імпорту експортом, що дає можливість порівнювати економіки країн за станом їх торговельного балансу [47].

Визначення національних економічних інтересів в умовах глобальних трансформацій має певну специфіку ще й з огляду на те, що в умовах відкритості економічних систем, носієм національних економічних інтересів є не тільки держава, але й широке коло інших суб'єктів господарювання: від приватних підприємців до потужних ТНК.

Тому основою взаємного економічного інтересу державних і не державних суб'єктів ЗЕД, є забезпечення економічної безпеки держави. З цього мають виходити усі учасники ЗЕД, оскільки від належного рівня економічної безпеки держави безпосередньо залежить належний рівень і якість життя кожного її громадянина. Дана взаємодія реалізується насамперед за допомогою певного набору важелів та інструментів державної економічної політики, яка має за мету гарантувати безпечне та ефективне входження національних виробників та експортерів у глобальний економічний простір для отримання вигод від міжнародного розподілу факторів виробництва і розвитку зовнішньоекономічних зв'язків [32].

1.2 Глобалізація світової економіки та інтернаціоналізація національних інтересів як фактор нових можливостей і загроз економічній безпеці держави

Механізм забезпечення економічної безпеки держави особливо у зовнішньоекономічній складовій у великій мірі належать до сфери міжнародного права. В умовах глобальних інтеграційних процесів надзвичайно важливим є дотримання принципів: рівноправності держав незалежно від їх політичного ладу; свободи вибору шляху розвитку і форм організації національної економіки; суверенітету держав над їх природними

ресурсами та економічним потенціалом; взаємовигідного економічного співробітництва; створення пільгових умов щодо економік менш розвинених країн з боку світової спільноти; мирного врегулювання економічних суперечок між окремими країнами. Ці принципи лежать в основі Декларації ООН про новий економічний порядок [48]. Їх реалізація досягається через укладання двосторонніх і багатосторонніх міжнародних договорів, створення міжнародних організацій з метою забезпечення економічної безпеки держав - членів цих організацій.

Зовнішньоекономічна діяльність і пов'язана з цим інвестиційно-інноваційна та зовнішньоекономічна безпека нині виходять в авангард економічної політики держав. За висновками експертів сучасна конкурентоздатна економіка це перш за все економіка, націлена на експорт. Безумовно при цьому не виключається імпорт, але в необхідних межах з обов'язковим покриттям імпорту експортом. Питання полягає лише в товарній структурі зовнішньої торгівлі [49]. Якщо предметом експорту є невідновлювані сировинні ресурси, а імпорту – кінцевий високотехнологічний продукт, вироблений з цієї сировини, не важко здогадатися, що така країна буде не більш як сировинним додатком своїх мудріших сусідів. Це розумів ще згадуваний нами Жан Боден у далекому XVI ст. Тому основна конкуренція розгортається саме на цьому полі. Здійснення більшістю передових, постіндустріальних країн політики відкритої економіки, заснованої на ідеях неолібералізму, націлена перш за все на розробку, виробництво і експорт високотехнологічної продукції.

Міжнародна економічна діяльність, конкурентоспроможність і економічна безпека тісно пов'язані між собою. Конкурентоспроможність - це індикатор загального рівня розвитку господарського комплексу і стратегічна мета сучасної країни, а економічна безпека - умова існування і розвитку її господарства. В цьому розумінні постає питання інноваційності конкурентоздатної економіки.

Австрійський та американський економіст Й. Шумпетер (*Joseph Alois*

Schumpeter) розглядав інновації в якості ринкових експериментів, які спричиняють зміни, що фундаментально реструктуризують галузі та ринки [50]. Сучасні статистичні дані відображають колосальні витрати на Науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи (НДДКР), (англ. Research and Development, R&D) зарубіжного бізнесу. Так, в Японії частка фінансування бізнесом НДДКР становить 78,2%, у Німеччині - 67,3%, в Китаї - 71,7%, в Росії для порівняння - 26,6% [42].

Звідси випливає твердження, що пріоритетним компонентом механізму забезпечення зовнішньоекономічної безпеки слід вважати систему стимулювання і забезпечення державної підтримки підприємств, орієнтованих на інновації. Інновації відіграють ключову роль у нейтралізації спектру міжнародних загроз в системі економічної безпеки. Методи забезпечення економічної безпеки повинні ґрунтуватися на всебічному зростанні ефективності інноваційних процесів особливо у сфері наукомістких галузей [52].

Можна зробити висновок, що глобальні процеси перш за все означають якісно новий етап становлення світової економіки, коли міжнародні економічні відносини стають обов'язковою умовою цивілізаційного поступу країн та їх економік. Однак економічна глобалізація є складним і суперечливим процесом. З одного боку, в ході глобалізації інтегруються окремі національні економіки, забезпечується і підвищується їх ефективність, прискорюється ринкова трансформація країн з перехідною економікою. Водночас, глобалізація обмежує свободу вибору методів економічної політики цих держав, спрямованих на пошук найбільш дієвих моделей перехідного періоду. Національна держава не може ефективно використовувати такі макроекономічні важелі, як експортні субсидії, імпорتنі бар'єри, регулювання курсу національної валюти та ставки рефінансування центрального банку. В умовах зростаючої взаємозалежності національних господарств держава на своїй економічній території змушена діяти за встановленими правилами, оглядаючись на інші держави, інтереси яких можуть при цьому зачіпатись [21, с. 18].

Однак, оскільки у сучасному світі інтереси багатих і бідних країн тісно переплітаються, - розвинені країни не зацікавлені в поглибленні гострих суперечностей розвитку світового господарства. Серед промислово розвинених країн світу є усвідомлення, що безпека їх розвитку залежить від пропорційності світового господарства, подолання бідності у країнах, що розвиваються. В умовах економічної глобалізації та відкритості національної економіки для кожної країни надзвичайно важливою стає проблема забезпечення міжнародної економічної безпеки - такого стану взаємодії економіки держави зі світовим господарством, який виключає можливість заподіяння значної шкоди економічним інтересам держави і сприяє динамічному соціально-економічному розвитку на засадах повноправного партнерства [53].

Однією з характерних рис глобальних процесів є інтернаціоналізація, яка передбачає об'єднання дій декількох суб'єктів довкола спільних завдань, цілей, видів діяльності. Головна мета інтернаціоналізації світової економіки - забезпечення стійких міжнародних економічних зв'язків між країнами. У сучасній науці вважається, що в основі цих процесів перш за все лежить розвиток міжнародної торгівлі та процес взаємопроникнення національних економік. Це явище починається з глибокої давнини і набуває розвинених форм на межі XIX- XX ст. А в кінці XX ст. вже склалася світова економічна система. У зв'язку з цим, у науковому світі сформувався так званий глобалістичний підхід до визначення сучасних міжнародних економічних відносин. Ті дослідники, що є прихильниками цього напрямку, ґрунтуючись на факті взаємозалежності держав, ТНК і наднаціональних акторів, піддають сумніву актуальність концепції національного інтересу, оскільки глобалізація веде до ослаблення ролі держави-нації і пріоритету бізнес-інтересів ТНК та спільними інтересами міжнародного співтовариства над вузько національними інтересами [51].

Водночас на міжнародній арені, в міжнародних організаціях, у тому числі в ООН інтереси нації стійко представляє держава і ця тенденція,

зберігатиметься в найближчій перспективі, що доведено багатьма сучасними теоретичними і емпіричними дослідженнями. Тому в лексиконі міжнародних відносин, кажучи про національний інтерес, мають на увазі інтерес державний, і навпаки, під державним інтересом мається на увазі інтерес національний. Виходячи з цього, на тлі глобальних процесів, зростання ролі міжнародних організацій та інтернаціоналізації економіки, що набирає обертів, цілком природно відбувається інтернаціоналізація національних інтересів держав. І це поняття має кілька аспектів:

1. В розумінні того, що національні інтереси держави виходять за межі своїх кордонів і: або досягаються самостійно, відповідно до можливості і потужності держави, або узгоджуються з іншими учасниками міжнародних відносин і стають спільними в досягненні певних зовнішньоекономічних цілей. Це в першу чергу стосується малих та середніх держав, котрі не мають достатньо ресурсів, щоб успішно конкурувати з великими державами [54].

2. В розумінні того, що держава оголошує території інших держав певного регіону, або і всього світу зоною своїх національних економічних інтересів, або зоною впливу, чи зоною відповідальності. Це в основному стосується великих і супердержав, таких як США, Росія, Китай, або такого союзного утворення як ЄС.

Наприклад роль США як світового політичного і економічного лідера визнається в світі і вважається, що саме ця країна, з точки зору теорії реалізму, має нести усю повноту відповідальності за глобальну безпеку. Однак на регіональному а деколи і на глобальному рівні подібні права заявляють Росія і Китай. У певній мірі це стосується також Бразилії, Індії та Японії в межах своїх регіонів. Крім того - Індонезія, Корея, Туреччина заявляють про себе як про геополітичні центри регіонального значення і позиціонують себе в міжнародних економічних відносинах як суб'єкти геоекономіки. З цього випливає питання, наскільки довго протримається однополярна система міжнародних відносин.

3. Інші малі і середні держави також можуть мати інтереси за межами

своїх територій, що засновуються на торгівлі, інвестиціях, участі у розробках корисних копалин, розбудови інфраструктури, будівництві підприємств, участі у військових та миротворчих місіях інтернаціональних сил, міжнародних космічних проектах та наукових дослідженнях, освітніх програмах, туристичній індустрії і т. ін.

4. Низка глобальних проблем: злочинність, зміна клімату, наступи пустель, епідемії, бідність, міжнародний тероризм, проблеми раціонального використання природних ресурсів тощо, - змушує держави об'єднувати свої зусилля для їх ефективного подолання [52]. Безумовно нівелювання або помякшення цих викликів є невід'ємною і вагомою складовою національних інтересів більшості країн світу.

5. В даному контексті треба сказати і про ТНК, котрі незважаючи на удаваний космополітизм, все ж мають країни базування і презентують національні інтереси, спосіб ведення бізнесу, світоглядні принципи своїх країн в інтернаціональному середовищі. Наприклад Мс. Donalds, намагаючись організовувати роботу своїх філій за кордоном у відповідності до національних традицій інших країн, все ж представляє американські економічні ба навіть в певній мірі політичні інтереси, пропагуючи свій спосіб життя, світогляд, стиль та культуру споживання.

Інтернаціоналізація національних інтересів є однією з ознак нового часу, яка дуже чітко відображає характер сучасних міжнародних політико-економічних відносин, заснованих на тенденції до взаємопроникнення економік національних держав в період глобальних перетворень та винесення поля конкурентної боротьби за межі своїх держав [51].

Не менш важливе явище глобалізації, Міжнародна економічна інтеграція, що спонукає держави до створення спільного економічного простору для вільного руху товарів і засобів виробництва. Розпочавшись після Другої світової війни, інтеграція у своєму розвитку проходить низку етапів і набуває таких форм:

- зона вільної торгівлі - перший етап економічної інтеграції, який закладає основу подальшої інтеграційної взаємодії країн - учасниць і виступає генератором перспективних інтеграційних перетворень. Така зона передбачає скасування митних зборів і квот у торгівлі між країнами-учасницями при збереженні кожною з них національної торговельно-економічної політики щодо третіх країн;

- митний союз - об'єднання, при якому країни не тільки ліквідують митні тарифи і квоти усередині союзу, а й встановлюють єдині митні тарифи щодо третіх країн, забезпечують реалізацію спільної зовнішньоторговельної політики і передачу її регулювання на наднаціональний рівень. Отже, країни-членні митного союзу не виступають у міжнародних торговельних відносинах як самостійні суб'єкти, втрачаючи частину національного суверенітету [51];

- спільний ринок - при якому митний союз доповнюється взаємоузгодженою економічною, бюджетною, грошово-кредитною, соціальною й науково-технічною політикою. Такій організації притаманна координація внутрішньої політики, що здійснюється міждержавними або наднаціональними інститутами, яким делегується частина національного суверенітету держав. Спільний внутрішній ринок передбачає вільне пересування товарів, послуг, капіталів, робочої сили; уніфікацію національного законодавства країн-учасників;

- економічний (включаючи валютний) союз - ґрунтується на створенні спільного економічного валютно-фінансового, правового та інформаційного простору; проведенні спільної економічної політики; уніфікації законодавства в межах певного союзу; створенні єдиного економічного простору з відповідною політичною надбудовою. В умовах зазначеного рівня економічної інтеграції країни позбавляються однієї з найсуттєвіших ознак суверенітету власної грошової одиниці;

- політичний союз - ґрунтується на переході країн-учасниць до спільної зовнішньої політики і політики безпеки, впровадженні єдиного громадянства, посиленні співробітництва в судочинстві й у внутрішніх

справах, економічному співробітництві. Таке об'єднання країн можна віднести скоріше до федеративної держави, ніж до міжнародної організації [51].

Отже, економічна інтеграція призводить до наближення господарських комплексів держав, об'єднання національних ринків і формування цілісного світового ринку з єдиною валютно-фінансовою, правовою системою, і скоординованою стратегією економічної політики держав.

Вищим рівнем інтернаціоналізації та міжнародної кооперації є економічна глобалізація, для якої характерні якісно нові інтенсивні міжнародні зв'язки у масштабах планети. Національні економіки долучаються до світового відтворювального процесу і стають частиною глобальної економіки [44].

До безумовних здобутків глобалізації можна віднести цілий ряд переваг: можливість створювати товари в тих регіонах світу, де їх виробництво найефективніше; можливість реалізації товару там, де це дасть максимальну вигоду; зниження витрат та поява додаткових можливостей для розвитку виробництва; зменшення, або «зникнення» відстаней між країнами за рахунок новітнього міжнародного транспортного сполучення; вільний рух капіталу, товарів, послуг та робочої сили; ефективний міжнародний поділ праці; розширення кола країн, що беруть участь у розробці передових технологій, зокрема ІКТ; можливість скористатись плодами НТР країнам, що не мають можливості вести власні науково-технічні дослідження; захист міжнародними організаціями економічних інтересів держав та механізми стримування їх від крайніх дій у політиці та економіці; виникнення прагматичних засад політичної, економічної та соціокультурної єдності людства і т. ін. [51].

Однак не менш масштабні і негативні наслідки глобальних процесів: насадження єдиного стандарту споживання; створення штучних перешкод для розвитку вітчизняного виробництва; залежність від міжнародних фінансових організацій; ігнорування економічної та етнокультурної специфіки різних країн; нав'язування способу життя, що суперечить історичним традиціям

даного суспільства; прагнення потужних в економічному відношенні держав до лідерства, що призводить до вибуху екстремізму та тероризму в економічно слабозрозвинених країнах; часткова або цілковита втрата політичного та економічного суверенітету слабозрозвинених країн у результаті експансії ТНК; нівелювання специфічних рис національних культур, і т. ін. [1].

Особливу небезпеку в умовах глобалізації становить згадуване зростання розриву між бідними та багатими країнами. Згідно з даними, оприлюдненими Світовим банком, нині близько 1/5 світового населення існує менш ніж за долар на день. При збереженні сучасних темпів розвитку світової економіки та усіх її параметрів до 2015 р., за прогнозами СОТ, чисельність бідняків залишиться незмінною. Бідність сьогодні - типове і масове явище у світі.

Негативні наслідки мають і світові міграційні процеси: скорочення наукових та кваліфікованих кадрів, еліти суспільства, здатної реалізувати національні інтереси батьківщини; загрози безпеці держав унаслідок масової присутності людей з іншою культурою, релігією, менталітетом і рівнем життя; торгівля людьми. За оцінками ООН, щороку торговці людьми (до них належать і сучасні рабовласники, і контрабандисти, які допомагають нелегальним мігрантам перебиратися до інших країн) щорічно заробляють понад млрд доларів. Епоха глобалізації створює деструктивну економіку, яка здійснює фактичну індустріалізацію заборонених видів асоціальної практики на основі сучасних кримінально-терористичних технологій [51].

Суперечливість розвитку сучасних процесів економічної глобалізації вимагає термінового розв'язання найгострішої проблеми сьогодення - управління розвитком сучасної глобальної економіки [54]. Значна кількість міжнародних організацій демонструють інституціональну інертність і стають неефективними в умовах кризових ситуацій. Скажімо, нинішні агресивні дії Росії щодо своїх сусідів, не знаходять реакції з боку міжнародних інституцій, а будь-які рішення з засудженням таких дій блокуються самою ж РФ на рівні Ради безпеки ООН. Варто згадати, що відверта військова агресія щодо

України починалася з погроз, тиску, грубого втручання у внутрішні справи, масштабних економічних війн, і т. ін., на які не було жодної (крім стурбованості) адекватної реакції з боку ООН чи СОТ. Така ситуація потребує копіткої роботи щодо радикального реформування існуючих міжнародних інститутів або створення нових.

Знаний економіст, політолог, громадський діяч Дж. Сорос з метою удосконалення системи управління глобальною економікою висловлює певні пропозиції, з якими не можна не погодитися, а саме:

- обмежити нестабільність фінансових ринків шляхом підвищення ефективності їх регулювання;
- виправити вмонтовану в існуючі фінансові та торгові інституції (СОТ, МВФ) диспропорцію на користь тих розвинених країн, які значною мірою їх контролюють;
- доповнити СОТ міжнародними інститутами, які б опікувалися іншими соціальними цілями, такими як зменшення рівня бідності та забезпечення суспільними товарами у глобальних масштабах;
- поліпшити якість суспільного життя в країнах, що потерпають від дій корумпованих, репресивних і некомпетентних урядів;
- активно використовувати потенціал «великої сімки», надавши клубу формальні функції [55].

Тобто перед окремими країнами і всією світовою спільнотою постала проблема розробки більш ефективної системи захисту від небезпечних впливів а також розбудови національної та міжнародної системи економічної безпеки, яка перш за все має стояти на сторожі внутрішніх національних інтересів держав, при цьому враховуючи колективні інтереси всіх або більшості учасників економічної взаємодії [53].

1.3 Характеристика ролі та завдань сучасної економічної дипломатії в забезпеченні економічної безпеки держави

Одним з найдієвіших інструментів оперативного узгодження і врегулювання спірних питань в процесі здійснення ЗЕД, захисту національних інтересів та надійного забезпечення економічної безпеки держав є економічна дипломатія, яка стала унікальним явищем сучасних міжнародних відносин. Джерела не дають достеменної інформації, коли саме з'явився термін «економічна дипломатія» (*economy diplomacy*) і хто вперше його застосував. Але відомо, що широкого вжитку він набув. у США наприкінці 20 ст., коли запроваджувалися нові принципи американської зовнішньої політики у зв'язку з розпадом комуністичної системи і початком глобальних процесів [56, с. 88].

В цих умовах основним пріоритетом зовнішньої політики США і всіх постіндустріальних держав стає не політика стримування часів холодної війни, яка доречі засвідчила свою ефективність, - а всебічне обслуговування своїх зовнішньоекономічних інтересів. Тобто уся політична система США з її підрозділами від посольств і консульств до адміністрації Президента США поставила перед собою стратегічне завдання: успішне просування вітчизняних товаровиробників і експортерів на зовнішній глобальний ринок та активна діяльність зі сприяння залученню до США прямих іноземних інвестицій. З цього часу будь-які політичні відносини США з країнами світу або міжнародними організаціями мали неодмінно приносити позитивний економічний ефект і це стало головним критерієм якості роботи Президента, його адміністрації і відповідних владних структур.

Політико-дипломатична підтримка національного виробника і експортера у світовій системі господарювання з боку усієї вертикалі влади здійснювалася як на офіційному рівні, так і на неофіційному або громадському, оскільки громадські організації, громадянське суспільство, приватний бізнес США активно включилися до реалізації зовнішньополітичної стратегії держави в нових умовах. У підсумку будь-яка діяльність на усіх рівнях від приватного підприємця і до Президента, яка передбачає міжнародні візити, переговори з зарубіжними партнерами, укладання угод і контрактів, діяльність міжнародних економічних організацій,

участь у роботі постійно діючих міжнародних груп, асоціацій на державному і громадському рівні і т. ін. отримала загальну назву «економічна дипломатія». Цей термін здобув визнання і поширився в усьому світі.

Отже після краху біполярної системи міжнародних відносин і початку глобальних процесів, сучасна політика і дипломатія зосередилися на кропіткій праці з просування зовнішньоекономічних інтересів держави, - звідси захист і просування національних економічних інтересів у світовій системі господарювання стали головним завданням зовнішньої політики сучасних цивілізованих країн [57, с. 58].

Але це явище також має свою історію, яка сягає глибини віків, оскільки усі відомі історичній науці міжнародні угоди між правителями найдавніших міст-держав Месопотамії, Єгипту, Передньої Азії, Греції, країн середньовічної Європи, міжнародні угоди Епохи Відродження та Нового часу неодмінно містили в собі економічну складову як цементуючий фактор тривалого і взаємовигідного мирного співіснування[58, с. 11].

Цей аспект можна наочно проілюструвати на прикладі однієї із класичних економічних теорій. Так, у своїй фундаментальній праці «Основи політичної економії і оподаткування», Давид Рікардо, пояснює теорію порівняльних переваг на основі «природності торгівлі», яка, наприклад, змушує Португалію експортувати вино, натомість Англію експортувати тканини. В цій же праці Рікардо викладає свою знамениту концепцію свободи торгівлі: «При системі повної свободи торгівлі кожна країна, природно, витрачатиме свій капітал і працю на ті галузі промисловості, які приносять їй найбільші вигоди. Це прагнення індивідуальної вигоди самим дивовижним чином пов'язано із загальним благом всіх. Стимулюючи працелюбність, винагороджуючи винахідливість, використовуючи найкращим чином всі ті сили, які дає нам природа, цей принцип призводить до самого ефективного і найбільш економного розподілу праці між різними націями. І в той же час, збільшуючи загальну масу продуктів, він збільшує загальне благополуччя і зв'язує узами загальної вигоди і постійних зносин всі цивілізовані нації в одну

всесвітню громаду» [59, с. 116].

Треба однак зауважити, що торгівля вином і тканинами між Португалією та Англією не була результатом вільної торгівлі. Це результат ефективної дії тогочасної англійської дипломатії. У 1703 році між Португалією і Англією було підписано торговельну угоду «Метуенський Трактат» (за ім'ям лорда Метуена (*Methuen*), англійського дипломата-посланника в Португалії) [60]. Ця угода стала частиною військово-політичного договору в ході війни за іспанську спадщину. В цій угоді, крім іншого, вперше було запроваджено режим найбільшого сприяння в торгівлі [61]. Згідно договору, Португалія не мала права освоювати інші сільськогосподарські галузі та розвивати обробну промисловість. Угода встановлювала нульовий тариф на англійські вовняні тканини та на 1/3 знижувала мито на португальські вина, що дало змогу Португалії конкурувати з Францією на англійському ринку. Таким чином Англія на довгі роки загальмувала промисловий розвиток Португалії, поставивши її економіку в залежність від англійської промисловості та отримала великий ринок збуту своїх товарів. Португалія отримала, м'яко кажучи, не дуже вигідну угоду, однак зберегла панування в своїй найбільшій колонії – Бразилії та стала політичною союзницею Англії – наймогутнішої на той час морської держави, що у свою чергу безумовно посприяло зміцненню португальських позицій як у Європі, так і в забезпеченні недоторканості її колоніальних завоювань у світі.

Виходячи з цього історичного епізоду, стає очевидним, що по-перше, пропаговані Д. Рікардо порівняльні переваги – класична теорія, яка описує лише одну з багатьох граней накопиченого людством досвіду і практики міжнародної торгівлі. По-друге, оскільки важко зрозуміти: чого в цьому договорі більше, політики чи економіки, можна стверджувати, що саме поєднання політичного та економічного розрахунку, дипломатії (в даному разі економічної) та міркувань економічної безпеки країн як правило лежать в основі розбудови тих чи інших політичних та торгово-економічних моделей і конфігурацій [58, с. 193].

Взагалі, торгівельна угода, як результат дипломатичних зусиль та фактор міжнародної безпеки, дуже характерна для європейської економічної думки. Ще на початку XVII століття французький мислитель, письменник, викладач університету Сорбонни Емерік Крюсе (*Émeric Crucé*), підкреслюючи важливість міжнародної торгівлі, стверджував, що в захисті політичних і економічних інтересів країн і націй, купецтво значно ефективніше, ніж військо. Чимало дослідників вважають Е. Крюсе одним з перших пацифістів, попередником фритредерської ідеології, який пророкував створення міжнародних організацій та інституту міжнародного права. У 1623 році Е. Крюсе написав трактат «Новий Кіней» («*Nouveau Cynée*»), де запропонував «засоби встановлення загального миру і свободи торгових відносин для всього світу» [62]. На думку Е. Крюсе, поступово буде досягнута єдність світу: спочатку через міжнародну європейську організацію, а потім і до всесвітньої, з залученням в союз як європейських держав, так і азійських, африканських, та ін. Це буде союз загального миру і безмежних можливостей для процвітання країн на основі міжнародних економічних зв'язків і свободи торгівлі. Крім того Е. Крюсе пропонував запровадити єдину систему світської освіти, єдину валюту, систему мір і вагів. Звичайно проект Е.Крюсе на той час міг здаватися утопічним, проте з висоти сьогодення деякі його положення виглядають більш переконливо. Крім того цей проект цікавий тим, що побудований на прагматичному принципі, доводячи, що мир економічно вигідніше війни. Особливість проекту Е.Крюсе полягає в тому, що загальний мир, не обмежується лише християнським світом або лише Європою.

Вочевидь є щось символічне в тому, що у рік смерті Е. Крюсе відбулася глобальна за своїм значенням подія, яка стала стартом втілення його ідей. 24 жовтня 1648 року між європейськими країнами був укладений Вестфальський мир, що поклав край загальноєвропейській тридцятилітній війні та на кілька століть вперед визначив долю Європи. Саме з цього часу в якості головної форми політичної організації суспільства стверджується національна держава («державнація»), а домінуючим принципом міжнародних відносин стає принцип визнання

національного суверенітету і недоторканості кордонів. Більшість сучасних вітчизняних і зарубіжних учених: істориків, економістів, політологів вважають Вестфальську систему фундаментом сучасної системи міжнародних політико-економічних відносин та засадничою основою Статуту ООН [63].

До речі українська національна революція, яка почалась того ж таки 1648 року, привела до створення козацької держави та заклала основи сучасної української державності, як бачимо, також є складовою загальноєвропейської історії та державотворчої традиції. Більше того, з набуттям національної незалежності пов'язаний короткий, але дуже яскравий торгово-економічний, науковий, культурний злет молодой козацької держави. Конституція Пилипа Орлика є однією з перших європейських конституцій, що відкривала широкі можливості для реалізації прав і свобод особистості та політико-економічного піднесення нації. Не зважаючи на те, що Україна в силу історичних обставин втратила свою незалежність, її етнічні території були розділені і впродовж кількох століть перебували у складі різних імперій, яскравий спалах 1648 року був настільки потужний, що в часи найважчих випробувань його життєдайний вогонь зігрівав серця мільйонів українців, сповнював надією на відновлення національної державності та ідентичності. Отже поява національних держав - найважливіша ознака Нового часу, в якому європейські нації вийшли на шлях демократичного устрою, конституційних свобод, індустріального розвитку та сучасної системи міжнародних відносин.

На сьогодні у світовій науковій думці склалося два основних підходи до поняття «економічна дипломатія», які умовно можна назвати «політичним» і «економічним». Прихильники політичного підходу базуються на тому, що економічна дипломатія, це політична діяльність держави, яка використовує для досягнення певної політичної мети економічні важелі. Економічна точка зору натомість виходить з економізації зовнішньої політики держав, основною метою якої є не досягнення політичних дивідендів, а саме отримання сторонами взаємної економічної вигоди, яка у підсумку може мати і певний політичний сенс.

За визначенням англійських економістів Н. Бейна (*Nicholas Bayne*) і С. Вулкока (*Stephen Woolcock*) економічна дипломатія – це комплекс заходів (включаючи сукупність методів у процесі прийняття рішень на міжнародному рівні), пов'язаних з міжнародною економічною діяльністю (експорт, імпорт, інвестиції, і т. ін.), які проводяться державними та недержавними структурами [64, с. 3].

Виходячи з цього визначення, голландський вчений П. ван Бергейк (*Peter A. G. van Bergeijk*), щоб розкрити роль економічної дипломатії в забезпеченні економічної безпеки держави, розподіляє її функції на три основні елементи:

1. Використання політичного впливу та економічних важелів з метою стимулювання міжнародної торгівлі та інвестицій, для поліпшення функціонування ринків, попередження їх падіння а також для зниження ризиків і можливих втрат від міжнародних угод. Цей підпункт включає в себе як державну торгово-економічну політику, так і заходи неурядових організацій.

2. Використання економічних ресурсів і міжнародних економічних зв'язків задля збільшення вартості конфліктів, зміцнення взаємної вигоди від співпраці і стабільних політичних відносин, а отже для підвищення рівня економічної безпеки. Цей підпункт містить в собі як торговельні та інвестиційні угоди, спрямовані на досягнення певної географічної структури торгівлі, так і можливі політичні спотворення торгових відносин та інвестиційної діяльності, в разі торгових війн, бойкоту, ембарго і т. ін.

3. Зміцнення сприятливого політичного клімату та міжнародного політико-економічного середовища для полегшення виконання поставлених завдань. Цей підпункт включає в себе багатосторонні переговори на рівні міжнародних організацій та установ, таких як СОТ, ОЕСР, економічні структури ЄС, ООН, та ін. [65].

Тобто інтенсивна та взаємовигідна міжнародна економічна взаємодія, є певною гарантією миру, стабільності та поступального розвитку світової економіки, а отже основою міжнародної і національної економічної безпеки держав. А рівень та інтенсивність цієї взаємодії забезпечує економічна дипломатія, котра має для

цього повний спектр властивих їй інструментів, засобів і механізмів.

Однак у сучасній світовій економічній науці зроблено певний крок уперед у теоретичному обґрунтуванні наведених вище тез: описано та емпірично випробувано теорії, щодо прямого зв'язку між світовою політикою і світовою економікою. Зокрема західні фахівці Х. Векк-Ханеман (*Hannelore Weck-Hannemann*), Б. Фрей (*Bruno S. Frey*) і П. ван Баргейк провівши впродовж п'ятнадцяти років у даній галузі докладні статистичні дослідження, узагальнили їх в трьох основних теоретичних положеннях:

1. зростання (активізація конфліктної поведінки (тобто негативні військові і дипломатичні взаємини, міжнародний тероризм) значно знижує торговельні потоки.

2. зростання (активізація) кооперативної поведінки (тобто позитивні і конструктивні дипломатичні взаємини і угоди) збільшують потоки двосторонньої торгівлі та інвестицій.

3. зростання (активізація) міжнародних економічних взаємин (торгівля, інвестиції, економічна допомога і т. ін.) знижує імовірність конфліктів (війни, міжнародний тероризм і т. ін.) [66].

Ці дослідження і теоретичні висновки мають безпосереднє відношення до забезпечення економічної безпеки держави засобами економічної дипломатії і мають бути взяті до уваги як політиками, дипломатами, економістами, так і певними державними структурами, що опікуються питаннями економічної безпеки.

Уряди країн світу використовують різні моделі організації офіційної економічної дипломатії. Зокрема система економічної дипломатії Франції застосовує Ієрархічну модель, яка передбачає, що лише МЗС або інше профільне міністерство бере на себе функцію головного координатора комплексу дій з розвитку економічних зв'язків та забезпечення економічних інтересів країни на міжнародному рівні. Чітка ієрархія такої моделі полягає в тому, що саме цей координаційний центр визначає стратегію і тактику співпраці з органами виконавчої влади, урядовими і неурядовими

організаціями, підприємствами та компаніями в країні перебування дипломатичної місії. Гетерархічна модель, що використовується у США, натомість, передбачає, що МЗС або інша уповноважена установа користується послугами третіх осіб або організацій для вирішення конкретних завдань і є лише контролером ситуації в країні перебування дипломатичної місії. Зокрема, при потребі делегуються певні повноваження і даються завдання агентствам з просування експорту, проведення маркетингових досліджень, формування попиту, залучення інвестицій, тощо [56, с. 69]. Такі агенції успішно діють в інтересах уряду США за кордоном і фінансуються з державного бюджету. Мається на увазі, зокрема: агентства з просування експорту (ЕРА) (*англ. export promotion agencies*) та агентства ззаохочення інвестицій (ІРА) (*англ. investment promotion agencies*). Ще більш чітко організована робота в країнах, де створені Міністерства економічної дипломатії, які фахово, з урахуванням світового досвіду займаються усім спектром питань своєї компетенції.

Економічній дипломатії з усіма її засобами та інструментами і економічній безпеці у своїй триєдиній сутності притаманний інтегральний характер, оскільки ці дві сфери діяльності міцно пов'язані між собою і є результатом спільних зусиль не лише державних установ, але усього суспільства, що проявляється через діяльність всіх гілок влади на всіх рівнях (від загальнодержавного до місцевого), наявних у державі сил і засобів, об'єднань громадян та окремих осіб [67, с. 11].

Залежно від характеру завдань і загроз зусилля економічної дипломатії в забезпеченні економічної безпеки держави можна умовно розподілити принаймні на три аспекти. Перший аспект – політичне, юридичне, інформаційне сприяння та дипломатичний супровід вітчизняних товаровиробників і експортерів в їх зовнішньоекономічній діяльності, підвищення конкурентоздатності національного бізнесу, доступу до світових ресурсів і ринків. У світовій науковій літературі ця сфера діяльності визначається як комерційна дипломатія. Тут велике значення має

дипломатичний захист експортерів в умовах жорсткої конкуренції, нейтралізація спроб зарубіжних фірм неринковими методами усунути «небажаних конкурентів», протидія різним видам дискримінації вітчизняної продукції на зовнішніх ринках. Ці функції в основному покладаються на економічні відділи при дипломатичних представництвах у країнах перебування. Хоча, в залежності від серйозності ситуації, до захисних дій може бути залучений увесь потенціал офіційного рівня: вище керівництво держави, МЗС, МЕРТ, інші міністерства і відомства, а також неофіційний рівень: ЗМІ, діаспора, громадські організації різних рівнів, що об'єднують вітчизняних економістів, бізнесменів, правників тощо. Успіх тут багато в чому залежить від скоординованих дій обох рівнів. Для цього органи влади, громадськість, бізнес повинні мати спільну мету, зрозумілу і «прийнятну» для всіх сторін. Тобто економічні відділи посольств, торговельні місії, палати, і т. ін. створюють додаткові міжнародні можливості для національних виробників і експортерів, сприяючи їм у вирішенні таких практичних завдань, як: дослідження нових ринків; пошук контрагентів; супровід переговорних процесів і укладання угод; захист інтересів національних підприємств у рамках антидемпінгових процедур; розв'язання проблеми доступу на ринки (отримання дозволів та ліцензій); юридичне вирішення торгових суперечок; участь у міжнародних конкурсних торгах, інвестиційних конкурсах і аукціонах із приватизації іноземних підприємств та об'єктів; ретельне опрацювання й підготування конкурсної документації; участь у виставках, ярмарках, ділових форумах тощо.

Що стосується внутрішнього ринку, то тут може йтися про організовані державними, громадськими, дипломатичними інституціями захисні дії, пов'язані з проникненням на національний ринок зарубіжної продукції з використанням методів недобросовісної конкуренції або взагалі контрабандної чи неякісної продукції тощо. У таких випадках від офіційної і неофіційної економічної дипломатії вимагається оперативне надання аргументів і доказів збитків від імпорту, тісна взаємодія з національним бізнесом, контролюючими та силовими

відомствами, ЗМІ, громадськістю. Також потрібне вміння знаходити компромісні рішення, бути гнучкими, по можливості уникаючи масштабних міжнародних економічних конфліктів чи навіть війн, від яких програють усі сторони. В цьому розумінні економічна дипломатія фактично виконує функції дипломатії традиційної, основне завдання якої – вирішувати міжнародні конфлікти мирними засобами, шляхом переговорів. [56, с. 107].

З цього випливає другий аспект – ретельно підготовлений переговорний процес різного рівня, в тому числі і на найвищому рівні, побудований на науковому розрахунку, з залученням усієї дипломатичної системи, бізнесових структур, різних засобів впливу з метою укладання вигідних для держави торгівельних угод, домовленостей, сприятливих режимів, відстоювання своїх прав у рамках міжнародних економічних організацій і т. ін. Такі переговори проводяться як на двосторонньому, так і на багатосторонньому рівні.

Тут мають значення Асиметричні стратегії ведення переговорів, котрі на сьогодні стали невід’ємною частиною світової дипломатичної практики і є ефективними в питаннях забезпечення економічної безпеки будь-якої суверенної держави. Дипломатам, урядовцям, державним діячам малих та середніх країн, котрі проводять безпосередні переговори з зарубіжними партнерами необхідно використовувати кращі зразки таких стратегій для захисту національних інтересів, особливо у відносинах з великими країнами і потужними міждержавними угрупованнями [56, с. 66].

Питаннями міжнародного економічного співробітництва та міжнародної економічної безпеки займається також багатостороння економічна дипломатія за допомогою системи міжнародних економічних і безпекових організацій – МВФ, МБРР, СОТ, ОБСЄ, міжнародних громадських організацій, форумів тощо. При цьому важливу роль тут відіграють партнерські угоди про вільний рух капіталів, товарів та послуг, облік взаємних економічних інтересів, відмова від силового тиску, рівноправні відносини з менш розвинутими країнами і т. ін. [56, с. 22].

Нажаль практика останніх років показує, що навіть такі поважні міжнародні організації як ООН та ОБСЄ, при виникненні масштабних конфліктів не дають країнам повних гарантій безпеки. Для того, щоб зберегти свою ідентичність, не загубитися серед значно сильніших і агресивніших економік світу, існує третій, на нашу думку, найсуттєвіший аспект. А саме: розробка і дотримання у будь-якій ситуації, незалежно від зміни вищого керівництва, науково обґрунтованого стратегічного напрямку політичного і економічного розвитку держави, в тому числі в її зовнішньоекономічній складовій. Ця стратегія має підтримуватись більшістю суспільства, відповідати загальній концепції національних інтересів, економічної і національної безпеки України.

Роль економічної дипломатії у цьому процесі вагома і сама безпосередня, адже при визначенні стратегічного курсу держави, виборі стратегічних партнерів і взірців для наслідування необхідно мати на увазі еволюцію входження країн у глобальний економічний простір. У науці виокремлюють три фази такої еволюції як три напрямки економічної дипломатії: мобілізаційна або пасивна; адаптаційна; активна або наступальна (рис. 1.4).

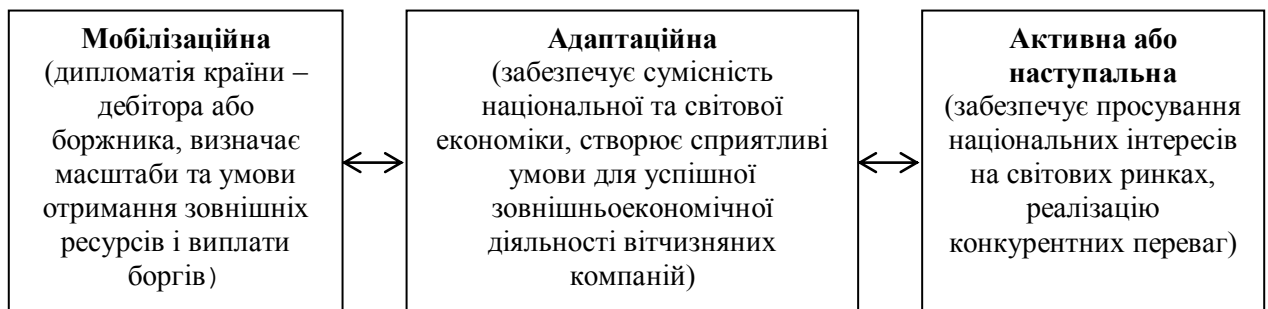

Рис. 1.4 Основні напрями економічної дипломатії

Джерело: [56, с. 101].

Мобілізаційна (пасивна) дипломатія – це фактично дипломатія країни – дебітора або боржника, дипломатія, яка визначає, головним чином, масштаби та умови отримання зовнішніх ресурсів і виплати боргів. Цей напрям економічної дипломатії є домінуючим для багатьох країн, що розвиваються.

Цей напрям був домінуючим і для України в перші роки незалежності [56, с. 101-105]. Але треба враховувати, що будь-яка фінансова допомога, це могутня зброя економічно розвинутих країн, за рахунок якої закріплюється їх домінування над іншими країнами. Це той напрям, через який держави, в яких не сформувались ендегенні передумови ефективного використання запозичень, врешті втрачають економічну і політичну незалежність, а громадяни перспективу достойного рівня і якості життя.

Але міжнародна практика економічної дипломатії має певний досвід використання зовнішніх запозичень для розвитку і розбудови економічної безпеки держав. Тобто зовнішні запозичення при розумному їх використанні, можуть принести позитивний ефект, якщо будуть направлятись, скажімо не на покриття дефіциту платіжного балансу, що лише призводить до збільшення зовнішнього боргу, а на розв'язання проблем макроекономічної стабілізації особливо у кризові періоди. Також позитивний ефект можливий при вдалому поєднанні високої інвестиційної активності національної економіки та іноземного капіталу, що генерує так званий синергетичний ефект у вигляді дії саморегулюючих систем, які сприяють економічному зростанню і посиленню конкурентоспроможності держав [56, с. 26]. Тут мається на увазі перш за все створення спільних підприємств, зон вільної торгівлі чи вільних митних зон, де закордонні інвестори можуть створювати спільні підприємства з національними компаніями, філії ТНК, тощо. Такий шлях свого часу пройшли нові потужні економіки Південно-Східної Азії.

Адаптаційна дипломатія покликана забезпечити сумісність національної та світової економік, нормальні умови роботи національним компаніям у глобальному конкурентному середовищі. Цей напрямок означає досягнення дипломатичними засобами, шляхом переговорів, балансу інтересів у процесі інтеграції національної економіки в систему світогосподарських відносин. Прикладом адаптаційної економічної дипломатії в дії – є підготовка і вступ України до СОТ, що створило нові можливості і системні переваги в підвищенні ефективності зовнішньоекономічної діяльності і забезпеченні економічної безпеки держави у середньо і довготерміновій

перспективі. Для України актуальним питанням залишається гармонізація норм і правил у стосунках з ЄС у контексті асоційованого членства в цьому потужному угрупованні передових європейських держав [56, с. 105-107]. Адаптаційна дипломатія передбачає взаємне пристосування до характеру й умов конкуренції на міжнародних товарних ринках. Однак це лише проміжний етап, показником успішності якого є вчасний і якнайшвидший перехід до наступного напрямку.

Активна, наступальна економічна дипломатія притаманна сьогодні переважній більшості промислово розвинутих країн, країнам Південно-Східної Азії («азійським тиграм»). Складовими такої дипломатії виступають:

- політико-дипломатичне лобіювання і супроводження проектів і обладнання національних компаній із залученням вищих посадових осіб держави та всієї дипломатичної системи;
- укладання угод з іншими країнами про привілейоване партнерство в різноманітних формах: про єдиний економічний простір, про зону вільної торгівлі, про асоціацію і т.п.;
- створення та участь країни у різноманітних інтеграційних об'єднаннях сучасного світового господарства;
- використання членства у міжнародних багатосторонніх та регіональних організаціях для вирішення національних завдань;
- прийняття заходів по обмеженню негативних наслідків конкуренції на зовнішніх ринках для національної економіки, тобто посилення анти-конкурентної складової економічної дипломатії [56, с. 107-108].

Тут за приклад можна взяти економічну дипломатію США. Свого часу державний секретар Кондоліза Райс так охарактеризувала дії дипломатичного корпусу своєї країни: «наші дипломати використовують кожну статтю договору і кожний аргумент впливу з метою надання максимального сприяння та захисту інтересів американських товаровиробників у глобальній економіці». Ця стратегічна мета покладена в основу зовнішньоекономічної політики США, на це виділяються колосальні кошти, залучаються кращі фахівці, над цим працюють спеціально створені державні інститути,

застосовуються найрізноманітніші засоби впливу: від режиму найбільшого сприяння до односторонніх санкцій і навіть силового тиску, ця сфера зовнішньоекономічної діяльності є пріоритетною в забезпеченні економічної, а отже національної безпеки держави і тому перебуває під постійним контролем Президента і уряду США.

Всім відоме прислів'я: «Найкращий захист – це наступ». Але такий наступ, якщо користуватися військовою термінологією, вимагає надійних тилів. Тому визначальним серед багатьох факторів формування міжнародної економічної стратегії держави є стан її внутрішньої економіки, рівень її конкурентоспроможності. А звідси й ефективність економічної дипломатії в контексті забезпечення економічної безпеки держави на міжнародному ринку залежить від успіху внутрішніх трансформацій, внутрішньої стабільності, прогнозованості та визначеності стратегічного курсу розвитку [68].

Поява і швидкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій в епоху глобалізації зумовили виникнення особливої форми економічної дипломатії – віртуальної. Віртуальна дипломатія охоплює прийняття рішень, координацію та практику закордонних справ, що здійснюється за допомогою сучасних інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). Він означає також перебудову діяльності посольств, торговельно-економічних місій та якісно нову підготовку дипломатів, які мають володіти різноманітними комунікаційними навичками та інноваційними інформаційно-комунікаційними інструментами. Інформаційна революція, яка лежить в основі глобалізації, швидко й фундаментально змінює світ, і володіння навичками віртуальної економічної дипломатії стає важливим компонентом сучасної дипломатії, яка трансформується відповідно до змін у дипломатичному середовищі та структурі закордонних справ. Дипломатія інформаційної ери є провідником національних ідей, загальнолюдських цінностей, міжнародних норм, законів та етики і є могутнім інструментом створення бажаного позитивного іміджу держави, який у свою чергу є фактором набуття додаткових конкурентних переваг у сучасному

взаємопов'язаному світі. Інструменти віртуальної економічної дипломатії можуть застосовуватися як державними, так і недержавними суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності [56, с. 61].

Необхідно зазначити, що термін «віртуальна дипломатія» введений у обіг у США в середині 90-х років XX ст. і безпосередньо пов'язаний з упровадженням концепції «м'якої сили» (*soft power*), запропонованої американським вченим Дж. С. Наям-молодшим (*Joseph S. Nye, Jr.*) для розвитку і втілення нової стратегії дипломатичної діяльності США у XXI ст. [69, с. 22]. За теорією вченого, у кожній державі є три головні ресурси могутності: військовий потенціал, економічна потужність і «м'яка сила». Де «сила» – це насамперед можливість впливати на інших з метою отримання необхідного результату. Цієї мети, як він вважає, можна досягти трьома шляхами: перше - застосувати примус чи погрози, друге - улестити певними обіцянками чи винагородами, і третє - вплинути на інших таким чином, щоб їм захотілося того ж, що й вам. Саме це Дж. С. Най-мол. називає «м'якою» або «інформаційною силою». Тобто в глобальному, інформаційному суспільстві мати реальну владу означає не бути монархом, що віддає накази і обдаровує милостями, а стати центром тяжіння для певного кола людей, яких можна прихилити до себе силою власного прикладу і переконання [70]. Подібну думку висловив інший американський вчений - політолог Г. Моргентау стверджуючи, що сучасна міжнародна діяльність має бути спрямована не на територіальне розширення або економічну експансію, а на завоювання прихильного ставлення світової громадськості до думки і позиції держави [43, с. 74]. У зв'язку з цим, ряд вчених - послідовників Дж. Ная-мол.: У. Рістон (*Walter B. Wriston*), Р. Соломон (*Richard H. Solomon*), Дж. Шульц (*George P. Shultz*) вказують, що інформаційна сила, в широкому розумінні, є наслідком феномена віртуальної дипломатії при якому політична та економічна інформація є такою ж цінністю, як і всі інші ресурси [71].

Однак у Дж. Ная-мол. є й опоненти, котрі схильні вважати, що інформаційна сила стала можливою завдяки зростанню жорсткої залежності суб'єктів міжнародних відносин від автоматизованих інформаційно-комунікаційних систем. Це призводить до децентралізації державної влади,

дезінтеграції суспільства, віртуалізації життя, асиметрії між економічною і політичною складовими соціуму [72]. Взагалі, критики Дж. Ная-мол. при всій повазі до його концепції вважають, що інформаційна «м'яка сила» по своїй суті ближче до «жорсткої сили» (*hard power*), оскільки в даний момент часу світова спільнота стикається з інформаційними війнами значно частіше, ніж з інформаційно-психологічним впливом [73].

Питаннями ролі інформатизації в становленні світової політики і економіки, науковими та філософськими проблемами стрімкого розвитку ІКТ як вияву глобальної інформаційної революції, дослідженнями в галузі інформаційної безпеки займаються сучасні вчені різних країн. Визначаючи сутність інформаційної сили, більшість фахівців стверджує, що інформація є вкрай вигідним капіталом, бо є основою прийняття рішень набудь-якому рівні та вироблення політичної і зовнішньоекономічної лінії держав. Також наголошується на величезному значенні інформації та мережевих технологій для функціонування національних економік, фінансової та банківської систем [74, с. 25]. По мірі становлення нового світового порядку збільшується розрив в інформаційно-силових потенціалах міжнародних акторів, хоча при цьому жоден з них не володіє абсолютною монополією як на використання самої інформаційної сили, так і на адекватні засоби регулювання і контролю за її дією [75]. Визнається, що віртуальна дипломатія з підключенням не тільки державних, але й недержавних акторів дозволяє більш гнучко і цілеспрямовано впливати на вирішення глобальних політичних і економічних проблем [76]. Щодо українських досліджень наукових, світоглядних, філософських аспектів подій і явищ інформаційної доби, особливої уваги заслуговує праця Є. Макаренко та Н. Піпченко «Віртуальна дипломатія», де вперше в українській навчально-науковій і педагогічній літературі системно представлено науково-технологічну складову сучасних міжнародних відносин [77].

Розвиток інформаційних технологій та їх активне застосування створили передумови для формування нового типу цивілізації, який більшість дослідників називають постіндустріальним або інформаційним, де домінуючою стає сфера

інтелектуальної діяльності людини, а основним культурним компонентом – не матеріальний, а ідеальний фактор- людська думка. Тобто думка окремої людини, її бажання, устремління стають основною рушійною силою сучасного цивілізаційного поступу, а формування колективних понятійних цінностей, ідей, що безпосередньо впливають на масову свідомість, є сферою підвищеної уваги політиків, економістів, бізнесменів, науковців.

В цих умовах економічне життя суспільства, міжнародна економічна взаємодія не тільки змінює свій зміст, структуру, відносини, інститути, але і реалізується в рамках абсолютно нової, віртуальної реальності. Віртуальна реальність у даному випадку розглядається безпосередньо в контексті поширення комп'ютерних технологій та їх цивілізаційного продукту – мережі Інтернет. Інтернет дає можливість об'єднати в одну пов'язану систему мільйони персональних комп'ютерів у різних частинах світу, структурувати глобальну базу даних, зберігати і передавати інформацію, а в кінцевому підсумку - створювати і структурувати просторові потоки капіталу, послуг, товарів. В результаті формується основа віртуального економічного світу, що є органічною складовою реального світу глобальної економіки [78].

Нині ІКТ визнаються інструментом здійснення зовнішньоекономічної діяльності та просування інтересів національного бізнесу на світових ринках. Це відкриває перспективи міжнародної економічної взаємодії на якісно нових засадах [56, с. 23]. Віртуальна економічна дипломатія провідних країн світу використовуючи свій основний інструмент - веб-сайти дипломатичних представництв та інші державні і недержавні веб-портали докладають максимум зусиль до іміджування своїх країн та економік в мережі Інтернет. При цьому забезпечується безпосередній, інтерактивний діалог державних органів влади, міністерств та відомств, дипломатичних установ, економічних представництв, різноманітних громадських та бізнесових структур зі світовою громадськістю. З цією метою широко застосовується електронна пошта, електронні дискусійні групи, Інтернет - конференції, соціальні мережі, тощо. Практика показує, що це мало затратний і дуже ефективний засіб підтримки,

захисту, лобіювання інтересів національного бізнесу за кордоном.

Засоби віртуальної економічної дипломатії дозволяють ефективно впливати на зарубіжну громадську думку в її найдієвішому, інтелектуальному сегменті. Позаяк доступ до мереж Інтернет у переважній більшості має молодь і передова частина суспільства, так звані «лідери думок»: громадська, політична, бізнесова, наукова та культурна еліта. Тобто віртуальна дипломатія взагалі і економічна зокрема виступає інструментом міжнародної взаємодії не лише на рівні урядів і дипломатичних представництв, але найголовніше, на рівні громадськості країн, що зрештою опосередковано впливає на політичні та зовнішньоекономічні рішення урядів. І в цьому є найновіша тенденція міжнародних відносин XXI ст. [77, с. 54].

У сучасному кібер-просторі сформувалась певна типологія віртуального представництва, що свідчить про зміну інтелектуальних параметрів міжнародних відносин і природу зовнішньополітичних інституцій. Це перш за все: «дипломатичний веб-менеджмент» - інтегрована діяльність, яка пов'язана з плануванням, розвитком і обслуговуванням веб-сайтів дипломатичних представництв, що поєднує інформаційний менеджмент, комп'ютерні технології та графічний дизайн; «віртуальний посол» - особливий дипломатичний представник, наділений правом здійснювати дипломатичну діяльність через офіційні сайти представництв держави у мережі Інтернет з метою забезпечення дипломатичної присутності як в країні перебування, так і в інших країнах за сумісництвом; «віртуальне посольство» - офіційне представництво держави у мережі Інтернет, що здійснює дипломатичні та консульські функції за умови відсутності дипломатичного представництва у країні перебування; «веб-сайт / веб-портал дипломатичного представництва» - інструмент дипломатичної діяльності держави у мережі Інтернет [77, с. 46-51]. Тобто за сучасних умов фізичне розташування дипломатичної місії не є настільки важливим, оскільки всю необхідну інформацію можна отримати через веб-сайти дипломатичних установ, експерти яких надають необхідні консультації та інформаційну допомогу через мережу Інтернет. Така

комплексна кібер-допомога може надаватись бізнесовим структурам, що бажають розпочати справу в тій чи іншій країні [79].

Так, наприклад, офіційний веб-сайт посольства США в Україні має дуже об'ємний розділ «Бізнес», що містить в собі підрозділи: «Робити бізнес в Україні»; «Робити бізнес в США» [80]. В цих підрозділах дається повна і вичерпна, постійно оновлювана інформація про можливості ведення бізнесу в Україні та США. А саме: щорічні звіти про стан економіки, інвестиційного клімату, ділового середовища України, що публікує Світовий банк, посольство США, Міністерство торгівлі США; повна інформація від американського Уряду про можливості ведення бізнесу в США та посилання на сайт Американської Комерційної Служби в Україні; розміщено тексти двосторонніх Договорів та Угод між Україною і США. Також подаються об'ємні економічні новини, аналітика, різноманітні відеоматеріали офіційна економічна інформація президента і уряду США, пропонуються найрізноманітніші інформаційні та правові послуги і консультації, дається адреса електронної пошти та інша контактна інформація а також можливість безпосереднього спілкування з працівниками Посольства США в Україні через соціальну мережу Facebook.

Щодо дієвості віртуальної економічної дипломатії США в підтримці національного бізнесу за кордоном, особливо треба відзначити роботу веб-сайту Американської Комерційної Служби в Україні, що є представником Департаменту Торгівлі і має статус Міністерства Уряду США. Мета діяльності - допомагати американським компаніям виявляти ділові можливості за кордоном та сприяти поширенню співробітництва між іноземними та американськими діловими колами. Як підрозділ Міністерства торгівлі, Американська Комерційна Служба діє в якості глобальної мережі з більш ніж 70 територіальних відділень у Сполучених Штатах. Представництва Комерційної Служби розташовані в 69 найбільших країнах світу при Посольствах та Консульствах США за кордоном та діють з метою сприяння експорту американських товарів та послуг[81]. Для Державного департаменту віртуальна дипломатія є стратегічним елементом влади в інформаційну добу, оскільки

забезпечує інформаційну присутність та просування національних інтересів США у життєво важливих для них регіонах а також є дієвим інструментом досягнення таких загально цивілізаційних цілей, як сприяння глобальному економічному зростанню, утвердженню демократичних цінностей, захисту глобального навколишнього середовища, боротьби з тероризмом та ін. [77, с. 71].

Широкий спектр інформаційної, правової, практичної підтримки національного бізнесу за кордоном надають веб-сайти посольств Великої Британії, Канади, ФРН, Франції, та інших країн. Спільною ж парадигмою присутності у всесвітній мережі Інтернет для віртуальної дипломатії провідних країн світу, є розуміння важливості позитивного сприйняття країни серед широкої зарубіжної громадськості. А створення умов для порозуміння, доброзичливості та зближення є обов'язковим у процесі встановлення довготривалих, взаємовигідних економічних зв'язків між різними країнами світу і є одним з найсучасніших світоглядних принципів міжнародних економічних відносин доби ІКТ [82].

Що стосується української віртуальної дипломатії, треба перш за все відзначити роботу офіційного сайту МЗС України [83]. Це сучасний веб-сайт, що висвітлює офіційний погляд українського уряду на міжнародні події, зміни у світовій політиці та економіці. Інформаційні ресурси на веб-сайті тематично структуровані за напрямками діяльності, містять свіжу інформацію про пріоритетні напрями зовнішньої політики, економічне співробітництво України зі світовим співтовариством. Слід відзначити також, що наявність англійської версії переважної більшості інформації збільшує можливості інтерактивного діалогу щодо висвітлення позиції держави серед чисельної англомовної аудиторії [77, с. 177].

Досить непогано структуровано і наповнено веб-сайт Посольства України в США [84]. Сайт також двомовний, містить максимально повну і об'єктивну інформацію про Україну її історію, культуру а також її економічний та інтелектуальний потенціал. В розділі Торгово-економічне співробітництво містяться підрозділи : «Стан торговельно-економічних відносин та інвестиційної діяльності між Україною і США», де подається докладний і досить свіжий звіт про

товарообіг, експортно-імпортні операції по групам товарів, обсяг прямих інвестицій за I квартал 2017 року; «Інформація для українських підприємців» з формою запитальника для товару, що пропонується на експорт та електронною адресою посольства; підрозділ «Виставки та ярмарки в США», де є перелік найважливіших виставкових заходів у США на 2017 рік з посиланнями на сайти організаторів; «Інформаційний бюлетень» - змістовне видання у форматі pdf, що дає найостанніші новини з економічного життя США, співробітництва з Україною, світової економіки, глобальних проблем, діяльності посольства та іншої інформації.

Нині в 131 державі світу працює 81 посольство України, з них 77 мають офіційні веб-сайти. Доступ необмежений і відкритий для всіх користувачів. Всі офіційні веб-сайти посольств України мають докладну економічну інформацію про країну перебування і надають всі можливі види послуг у підтримці та захисті українського бізнесу за кордоном. Це непогані показники. Однак є й проблеми: по-перше у структурі МЗС та дипломатичних представництв поки що не передбачено окремих структур, які б займались підтримкою веб-сторінок, постійним оновленням інформації та системною роботою з цільовою аудиторією. Це дуже помітно, якщо порівняти сайти посольства США в Україні і України в США; по-друге, при всіх здобутках української віртуальної економічної дипломатії і навіть наявності в світовій мережі певної української «м'якої сили», треба визнати, що визначальним для формування позитивного іміджу України у світовому співтоваристві є перш за все вирішення внутрішніх проблем, оскільки зарубіжні експерти, міжнародні громадські організації, завдяки тим же ІКТ прекрасно обізнані з реальною ситуацією в державі. Тому покращення іміджу України бачиться у всебічній демократизації суспільства, рішучих діях щодо реформування економіки та боротьби з корупцією. Адже за концепцією Дж. Ная мол. м'яка сила держави – це не лише сила переконання, але й сила власного прикладу. І тут Україні, як власне і переважній більшості пост-радянських республік є над чим працювати.

Нині віртуальна економічна дипломатія стала доступною для найширшого

кола учасників, її перевагами можуть користуватися як державні, так і недержавні суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності, в тому числі ТНК, НВО, громадські об'єднання, тощо. Але тут постає загальна для всіх акторів і операторів проблема здобування, накопичення, володіння, користування та обміну інформацією, яка передбачає крім іншого – її якість, достовірність, конфіденційність. Інформація стала чинником, що з одного боку є необхідною умовою успішного просування державних та комерційних бізнес інтересів на міжнародному ринку, з іншого - саме інформація може призвести до серйозних збитків, втрати конкурентоспроможності, дестабілізувати державне управління, фінансову систему, роботу бізнесових структур, навіть спричинити економічні війни та військові конфлікти. І чим вищий рівень інформатизації суспільства, тим більше інтересів людей, бізнесу, держав здійснюється саме за допомогою інформаційних систем. Звідси впливає фундаментальне значення інформаційної безпеки в захисті прав національного бізнесу за кордоном та запобіганні негативних сценаріїв, пов'язаних з інформатизацією міжнародної економічної та дипломатичної діяльності [85, с. 162].

Виходячи з цього, дану проблему доцільно розглядати якраз у контексті розвитку віртуальної економічної дипломатії, - особливо, коли мова йде про мережу Інтернет. Якщо в традиційному розумінні безпека як правило розглядається у площині «дія - протидія», то віртуальна економічна дипломатія виступає інструментом забезпечення інформаційної безпеки суб'єктів ЗЕД шляхом розбудови стабільної системи взаємодії. Тобто мова йде про можливість поєднувати ризик та обережність при просуванні національного бізнесу на зовнішні ринки, уникаючи тиску на інші держави. Ба навіть, навпаки сприяти розвитку дружніх, гармонійних економічних відносин між ними. Віртуальна економічна дипломатія з відносно невеликим інвестуванням дозволяє створити умови для сприятливого міжнародного клімату, атмосфери довір'я, політичної стабільності та взаємовигідного економічного співробітництва. І хоча в арсеналі віртуальної дипломатії є й «наступальна зброя», для нейтралізації «недоброзичливців» а також як превентивний інструмент проти «ворожого» тиску на внутрішню аудиторію, -

все ж головна її мета полягає в попередженні кризових ситуацій, вирішенні спірних питань мирним шляхом, зміцнюючи довіру між країнами, створюючи альянси для подолання антагонізму та просування національних інтересів на міжнародній арені [77, с. 28].

В цьому розумінні важливою функцією віртуальної економічної дипломатії є пропозиції країн з упорядкування міжнародних норм та безпекових режимів у сфері глобальних інформаційних комунікацій. На міжнародному рівні найбільш авторитетною організацією, котра генерує і втілює такі ініціативи, є Міжнародний союз електрозв'язку (МСЕ) (англ. International Telecommunication Union, ITU) [86]. МСЕ розробив велику кількість рамових документів і стандартів безпеки, включаючи X.509. Цей стандарт є основою інфраструктури «відкритого ключа» (PKI), що використовується, наприклад, в захищеній версії «http» і «https» - схемі, яка застосовується для входження в Інтернет (схема була винайдена у компанії Netscape Communications Corporation для забезпечення автентифікації і шифрування комунікацій) [87].

Вже на початку нашого століття МСЕ вийшов за рамки виключно технологічних аспектів своєї діяльності та виступив з ініціативою Проведення Всесвітнього саміту з питань інформаційного суспільства, що проходив у два етапи в Женеві 10-12 грудня 2003 року і в Тунісі 16-18 листопада 2005 року. Цей захід став значною подією як для ООН, органи якої відіграли провідну керівну роль в організації саміту, так і для всіх зацікавлених у побудові інформаційного суспільства сторін. За підсумками саміту було ухвалено документ, що складається з чотирьох частин: Женевська декларація принципів, Женевський план дій, Туніське зобов'язання і Туніська програма для інформаційного суспільства. У цьому досить розлогому документі задекларовано загально цивілізаційні принципи та методи взаємодії країн в розбудові глобального, демократичного, безпечного інформаційного суспільства [88].

Генеральна Асамблея ООН також прийняла ряд резолюцій у сфері міжнародної інформаційної безпеки. Зокрема, резолюції 53/70 (1998), 54/49

(1999), 55/28 (2000)..., і т. д. Важливим міжнародним правовим інструментом, пов'язаним з кібер-безпекою, є Конвенція Ради Європи з кібер-злочинності, що вступила в силу 1 липня 2004 р. Також однією зі спроб виробити міжнародну угоду в даній області силами дослідників і неурядових організацій є Стендфордська попередня конвенція про захист від кібер-злочинів та кібер-тероризму. Цей документ рекомендує створити спеціальний міжнародний орган - Агентство з захисту інформаційної інфраструктури [89, с. 71].

Цікава ситуація складається у ставленні до віртуальної дипломатії серед політичних еліт супердержав. Так, скажімо в Російській Федерації дуже насторожено ставляться до «американських новацій» і разом із Китаєм наполягають на прийнятті в ООН нової «Конвенції про інформаційну безпеку», що унеможливить управління Інтернетом з-за кордону. Політичні кола США, натомість, здивовані такою позицією. Один зі співробітників Держдепартаменту заявив, що свобода Інтернету – чи не найголовніше завдання американської дипломатії. І борючись з цензурою, США не домагається якихось прихованих цілей, а хоче допомогти людям в усьому світі вільно спілкуватися один з одним, налагоджувати культурні, ділові та особисті зв'язки [91]. Вочевидь на основі принципової різниці в світобаченні, розумінні цивілізаційної ролі засобів ІКТ, розгортається серйозне дипломатичне протистояння наддержав навколо управління Інтернетом, наслідки якого важко спрогнозувати.

Що стосується міжнародного бізнесу, то інформаційну безпеку тут часто розглядають ще й як важливу складову розвитку електронної комерції. Це дуже перспективний напрямок ЗЕД, але на шляху його становлення виникли серйозні труднощі: Інтернет не достатньо надійний в плані захисту секретної інформації. З цієї причини клієнти неохоче надають через мережу такі дані як, наприклад, номери кредитних карт. Те ж стосується банківських послуг в Інтернеті та використання електронних грошей. Якщо загальний рівень кібер-безпеки буде підвищуватися повільно, то ймовірно, бізнес-структури сприятимуть створенню «нового Інтернету», який, серед іншого,

допоможе зробити комунікації більш безпечними [89. с. 72].

В Україні, як і в переважній більшості країн, розроблено цілий ряд законів, постанов Кабінету Міністрів, стандартів, нормативних документів що регулюють питання забезпечення інформаційної безпеки держави, підприємств, організацій, бізнесових структур. Однак у переважній більшості вони засновуються на принципах і методах криптографії. Сьогодні ж перед учасниками ЗЕД, стоїть значно серйозніше і глибше завдання: не тільки забезпечити надійний захист інформації, але й організувати ефективний доступ до баз даних і безпечну роботу з ними.

Важливість цього завдання підтверджується дослідженнями останніх років, що проводяться спеціалізованими фірмами США, Великої Британії та інших країн. За висновками фахівців щорічно трапляються десятки тисяч випадків порушення інформаційної безпеки. І це в переважній більшості не стільки хакерські атаки, крадіжки, вандалізм та ін., скільки насамперед, несанкціоноване зовнішнє підключення до комп'ютерної мережі компаній та використання доступу до інформаційних систем з боку самих же робітників цих компаній. Безумовно мають місце цільові програми "вірусних нападів", «логічні бомби», підривні дії ображених та звільнених працівників, тощо. Але найбільше (до 65%) – це звичайні людські помилки операторів при використанні програм у комп'ютерних системах. Як наслідок: загальні суми втрат міжнародного бізнесу сягають сотень мільйонів доларів. Це свідчить про необхідність розробки нової, універсальної версії системи інформаційної безпеки для всіх без винятку суб'єктів глобального кібер-простору.

Вагомим кроком до вирішення цієї проблеми є розроблений і впроваджений у 1998 р. Британським Інститутом Стандартів (The British Standards Institute (BSI) міжнародний стандарт інформаційної безпеки BS7799 (пізніше доповнений ISO17799). Він став узагальненням найпередовіших досягнень в організації інформаційної безпеки підприємств, організацій, бізнесових структур, оскільки розбудовує систему забезпечення інформаційної безпеки на основі мети та завдань менеджменту, а не фіксованих технічних специфікацій. І це є принциповим для стандарту BS7799

та ISO17799. Тобто це універсальний, міжнародний стандарт системи управління інформаційною безпекою, що поряд з іншими добровільними стандартами (напр. стандарт якості ISO9000 або екологічний стандарт ISO14000) використовується в міжнародних контрактах та комерційних угодах і є не останньою умовою успішного просування вітчизняного бізнесу на зовнішні ринки [92]. Поєднання зусиль віртуальної економічної дипломатії та сучасних стандартів інформаційної безпеки є важливим фактором комплексної системи підтримки та захисту національного бізнесу в його просуванні на міжнародний ринок. Практичне значення та сутність віртуальної економічної дипломатії полягає у використанні методів, технологій та інструментів «м'якого впливу» на світову громадськість з метою створення позитивного іміджу країни та її економіки в міжнародному конкурентному середовищі, що є одним з найсучасніших шляхів реалізації зовнішньоекономічних стратегій усіх акторів міжнародної економічної взаємодії. Інформаційна ж безпека стає життєво важливим компонентом зовнішньоекономічної діяльності держав, економіки яких трансформуються відповідно до новітніх технологічних досягнень.

Не менш важливим напрямком діяльності сучасної економічної дипломатії є іміджева дипломатія, яка виходить з того, що уявлення міжнародної громадськості про події і явища сучасного світу, у великій мірі, формується не лише всесвітньою мережею Інтернет, але й національними та глобальними ЗМІ. Великий обсяг одержуваної інформації ускладнює її критичний аналіз, що спонукає до сприйняття як істинної, тієї картини дійсності, яка подається інформаційними джерелами. Сформована у такий спосіб світова громадська думка справляє могутній вплив на міжнародні відносини XXI ст., оскільки є підґрунтям для доленосних політичних і економічних рішень урядів. З огляду на це, створення позитивного міжнародного іміджу країни у світовому інформаційному просторі стало одним з найважливіших завдань економічної дипломатії більшості країн, оскільки позитивне сприйняття держави, її лідерів, економічних, наукових,

культурних досягнень і т. ін. сприяє реалізації зовнішньоекономічних та бізнесових проєктів, натомість існування негативного іміджу здатне завдати серйозних збитків політичній і економічній системі держави, національному бізнесу, а отже рівню і якості життя громадян [93].

Оскільки позитивний міжнародний імідж є дієвим ресурсом суспільно - політичного життя держави та одним з інструментів захисту її національних інтересів, він автоматично стає об'єктом зовнішніх загроз. Існують приклади, коли зусиллями ЗМІ та через Інтернет створювались однозначно негативні образи деяких країн та їх лідерів, що дозволяло сформувати відповідне ставлення до них з боку світової громадськості і згодом отримати підтримку щодо запровадження економічних санкцій, а в деяких випадках навіть військового втручання [94]. Тому позитивний міжнародний імідж нині став одним з найважливіших факторів економічної безпеки держави.

Ця проблематика визначається як мінімум двома аспектами. По-перше: в сучасну інформаційну епоху вкрай необхідно проводити постійний моніторинг і аналіз інформаційних потоків, відслідковувати та запобігати зовнішнім руйнівним інформаційним атакам, здійснювати пошук шляхів і механізмів поліпшення та зміцнення міжнародного іміджу держави, її економічного потенціалу, по-друге: виникла нагальна потреба теоретичного розвитку принципів і концептуальних засад державної іміджевої діяльності, яка б забезпечувала формування та надійний захист позитивного міжнародного іміджу для успішного проведення державою зовнішньоекономічної політики заради внутрішнього сталого розвитку та стабільного суспільно-політичного життя.

Імідж держави (англ. image, «образ, вигляд, уявлення, і т.д.») – це досить стійке уявлення про певну державу, що формується у масовій свідомості громадян внутрішньої і зовнішньої аудиторії внаслідок цілеспрямованих зусиль фахівців, представників влади, ЗМІ, мережі Інтернет, інших засобів ІКТ для досягнення певних політичних і економічних цілей. Термін «імідж держави» міцно закріпився у сфері міжнародних відносин в

період глобальних трансформацій, входження держав у світову економічну систему господарювання та міжнародного поділу факторів виробництва [95]. Тут важливо підкреслити: поняття „імідж” не варто ототожнювати з поняттям „репутація”, оскільки імідж – бажаний, віртуальний образ, натомість репутація – образ дійсний, що формується внаслідок безпосередньої взаємодії з носієм певного іміджу. Тому для закріплення позитивного іміджу у масовій свідомості потрібно турбуватися і докладати значних зусиль, щоб ці два образи якнайменше різнилися між собою [96].

Еволюція наукової думки, практична діяльність міжнародних інститутів та дипломатичних представництв вплинули на специфіку термінології у сфері іміджу держав. Це перш за все: іміджева дипломатія та державний брендинг. Іміджева дипломатія розглядається як зовнішньополітична та зовнішньоекономічна діяльність, спрямована на формування і підтримання іміджу національних інтересів у системі міжнародних відносин і бажаної світової громадської думки, та на роз'яснення мети і основних завдань держави за допомогою сучасних комунікативних технологій. Державний брендинг це головна стратегія іміджування і позиціонування держави з метою створення оригінального та конкурентоспроможного образу для забезпечення національних інтересів у внутрішньому і зовнішньому політико-економічному середовищі [77, с. 15].

Практика міжнародних відносин останніх десятиліть свідчить: від того, наскільки вигідно і переконливо держава вміє подати себе, свої економічні, наукові, культурні здобутки - прямо залежить її цивілізаційний поступ, що спирається на економічну інтеграцію, іноземні інвестиції, участь у різних проектах соціального і науково-гуманітарного співробітництва а також спільну боротьбу з глобальними загрозами та викликами. У той же час цілком очевидно: якщо держава з тих чи інших причин не може або не хоче належним чином дбати про власний міжнародний імідж, байдужа до шкідливих для її репутації інформаційних кампаній, то вона ризикує опинитися на узбіччі цивілізаційних процесів, що несе пряму загрозу її економічній безпеці, принципам демократії,

свободи і добробуту громадян [97].

Розвинені постіндустріальні країни всебічно використовують механізми творення, оптимізації та захисту свого міжнародного іміджу для закріплення впливу в світі, просування власних економічних інтересів в інших країнах і регіонах[94]. Основними провідниками міжнародного економічного іміджу країни виступають:

- суб'єкти міжнародних відносин: це перш за все МЗС; дипломатичні представництва; засоби віртуальної дипломатії (зокрема робота офіційних веб-сайтів і веб-порталів МЗС та дипломатичних представництв) [58, с.45]; міжнародна діяльність інших міністерств і відомств у межах своїх повноважень; комерційна діяльність суб'єктів ЗЕД, міжнародний бізнес, туризм, транспорт, готельна справа, тощо;

- глобальні ЗМІ: преса, радіо і особливо міжнародні телемережі, провідну позицію серед яких займає розташована у США телекомпанія CNN (*The Cable News Network*), що доступна для перегляду у 212 країнах світу. Є й інші потужні міжнародні телекомпанії, що справляють неабиякий вплив на світову громадську думку. Уряди багатьох країн широко використовують подібні, вже відомі і авторитетні ЗМІ для іміджування своєї внутрішньої і зовнішньої економічної політики. Основними напрямками такої роботи є складання прес-релізів, проведення прес-конференцій для зарубіжних журналістів, розміщення матеріалів у зарубіжних ЗМІ на правах реклами, участь лідера держави в популярних передачах, трансльованих на зарубіжні аудиторії;

- міжнародна діяльність перших осіб держав, інших представників влади, відомих політиків, економістів, вчених, діячів культури, шоу-бізнесу, спорту та ін., які виступають перед зарубіжною аудиторією, на міжнародних конференціях, форумах, фестивалях, брифінгах і т. ін. Це особливо важливо і відповідально в умовах розвинених систем комунікацій, оскільки виступ і тези, які зацікавляють масову аудиторію, миттєво тиражуються у ЗМІ, Інтернеті і забезпечуються відповідними коментарями аналітиків;

- МНУО, інші авторитетні міжнародні громадські організації різного профілю, котрі за умов глобалізації почали займатися формуванням світової

громадської думки з великого спектру сучасних економічних і суспільно-політичних проблем. У цьому зв'язку для набуття позитивних іміджевих характеристик у масовій свідомості урядові кола багатьох країн підтримують тісні контакти з МНУО та ін., інформуючи їх, наприклад, наскільки успішно в державах вирішуються проблеми безробіття, прав людини, гендерних відносин, захисту навколишнього середовища, і т. ін. [98];

- неофіційна економічна дипломатія, до агентів якої належать усі громадяни країни, які виїжджають за кордон з комерційною метою і здійснюють безпосередні контакти з зарубіжними партнерами всередині і поза країною. Вплив цих контактів важко переоцінити, оскільки особистий досвід спілкування з представниками іншої держави дає значно більше, ніж навіть «правильно» побудована іміджева акція в ЗМІ або мережі Інтернет.

Часто загальний стиль та культура ведення зовнішньополітичної та зовнішньоекономічної діяльності тої чи іншої країни безпосередньо впливає на формування її іміджу і одночасно гостро залежить від нього. Прикладом можуть служити прийняті законодавцями США рішення про режим найбільшого сприяння для бізнесу однієї країни і обмеження для іншої [95]. Такі дії світового економічного лідера як правило є сигналом для аналогічних рішень урядів інших розвинутих держав.

Вплив позитивного іміджу на економічне зростання країн характеризується перш за все: активізацією зовнішньої торгівлі; ростом обсягу прямих іноземних інвестицій (ПІІ), зменшенням вивозу капіталу; зміцненням конкурентоздатності вітчизняних виробників та експортерів.

Що стосується економічного іміджу України, то він формується в конкурентному середовищі, де позиції нашої держави є досить уразливими як з огляду на складні внутрішні економічні і суспільно-політичні процеси, так і з причини відсутності системної державної брендінгової діяльності та запізненої реакції на виступи опонентів, критиків, відвертих противників української економічної присутності і державності взагалі [92].

У цих умовах Україні необхідна цілеспрямована, послідовна і системна

робота з оптимізації та захисту позитивного іміджу як всередині країни, так і за її межами. Для цього потрібно розробити новий, ефективний державний бренд з яскравою національною концепцією, що буде відповідати історичним і соціокультурним традиціям українського народу та настроям більшості громадян. Для позитивного сприйняття нового образу України вітчизняною та світовою громадськістю потрібна сучасна іміджева стратегія, що має містити кілька основних напрямків:

- системне охоплення всіх вітчизняних каналів масових комунікацій - телебачення, радіо, преси, інтернет-ресурсів для просування позитивного іміджу держави за допомогою спеціальних програм, розділів, політичної та соціальної реклами, веб-сторінок, сайтів, інтернет-порталів і т.ін.;

- активізація зусиль економічної, віртуальної та іміджевої дипломатії, покликаних доносити позитивну інформацію про Україну до широкої зарубіжної громадськості за допомогою інформаційних технологій, по каналах глобальних мас-медіа, а також в процесі ділового, культурного та освітнього співробітництва;

- проведення інформаційних іміджевих кампаній, безпосередньо направлених на певні цільові аудиторії, від котрих залежить позитивне сприйняття нашої країни у світовому співтоваристві. За кордоном об'єктами подібної діяльності є: учасники елітних міжнародних економічних клубів, союзів і форумів, лідери великих і впливових держав, керівники міжнародних організацій, провідні політики і дипломати, потенційні інвестори і керівники фінансово-кредитних інститутів, зарубіжні ЗМІ, світова громадськість в особі неурядових, громадських організацій та об'єднань різного профілю, діячі науки і культури, шоумени, артисти, зірки хіт-парадів, спортсмени та ін.;

- створення механізму швидкого реагування на всі без винятку інформаційні атаки на імідж України, звідки б вони не походили. Відповідь має бути миттєвою, кваліфікованою, адекватною. Така робота повинна розглядатися як невід'ємна частина забезпечення інформаційної, економічної та національної безпеки держави. Ігнорувати цю сферу не можна, оскільки відставання в ній загрожує істотними втратами.

Цілком природно, що міжнародна економічна діяльність України, в тому числі і в напрямку оптимізації свого іміджу, повинна базуватися на власних реальних економічних та суспільно-політичних досягненнях [96]. Однак в інформаційну епоху необхідно докладати додаткові зусилля для акцентування уваги світової громадськості на таких характеристиках свого іміджу, як відкрита, цивілізована, правова, демократична, миролюбна, спрямована у майбутнє держава. В цьому разі Україна зможе додатково укріпити свою позицію на світовій арені навіть при наявності деяких недоліків, внутрішніх труднощів та проблем розвитку [97].

Позитивний міжнародний економічний імідж держави, її авторитет у світовому співтоваристві безпосередньо впливає на всі три наведені складові економічної безпеки держави: активна торгівля з іншими країнами та достатній притік іноземних інвестицій сприяє процесу самовідтворення і всебічного високотехнологічного поступу національної економіки; атмосфера взаєморозуміння, взаємодії як в економіці та торгівлі, так і в інших галузях політичного, суспільного, культурного життя, поважне ставлення до держави в середині країни і за її межами, участь у авторитетних міжнародних (в тому числі безпекових) організаціях зводять до мінімуму загрозу дестабілізуючих ендегенних і екзогенних чинників; доступ до найпередовіших технологій, участь у міжнародних економічних і наукових проектах, створення спільних підприємств з високою часткою іноземного капіталу, навчання і підвищення кваліфікації працівників за кордоном, всебічна допомога передових держав, міжнародних організацій, громадських спілок та ін. - сприяє стабільності, підвищенню конкурентоспроможності національної економіки і виходу її на сучасний технологічний рівень [98].

На прикладі України створено структурно-логічну схему функцій економічної дипломатії в системі захисту зовнішньоекономічних інтересів та економічної безпеки держави, що характерні для більшості держав (Рис. 1.4).

В Україні, як і в більшості держав світу, економічна дипломатія діє на офіційному і неофіційному рівнях, окремо виділено віртуальну та іміджеву

економічну дипломатію, ці два допоміжні рівні економічної дипломатії надзвичайно важливі, малозатратні і ефективні у відстоюванні національних інтересів держави в умовах глобального інформаційного суспільства.

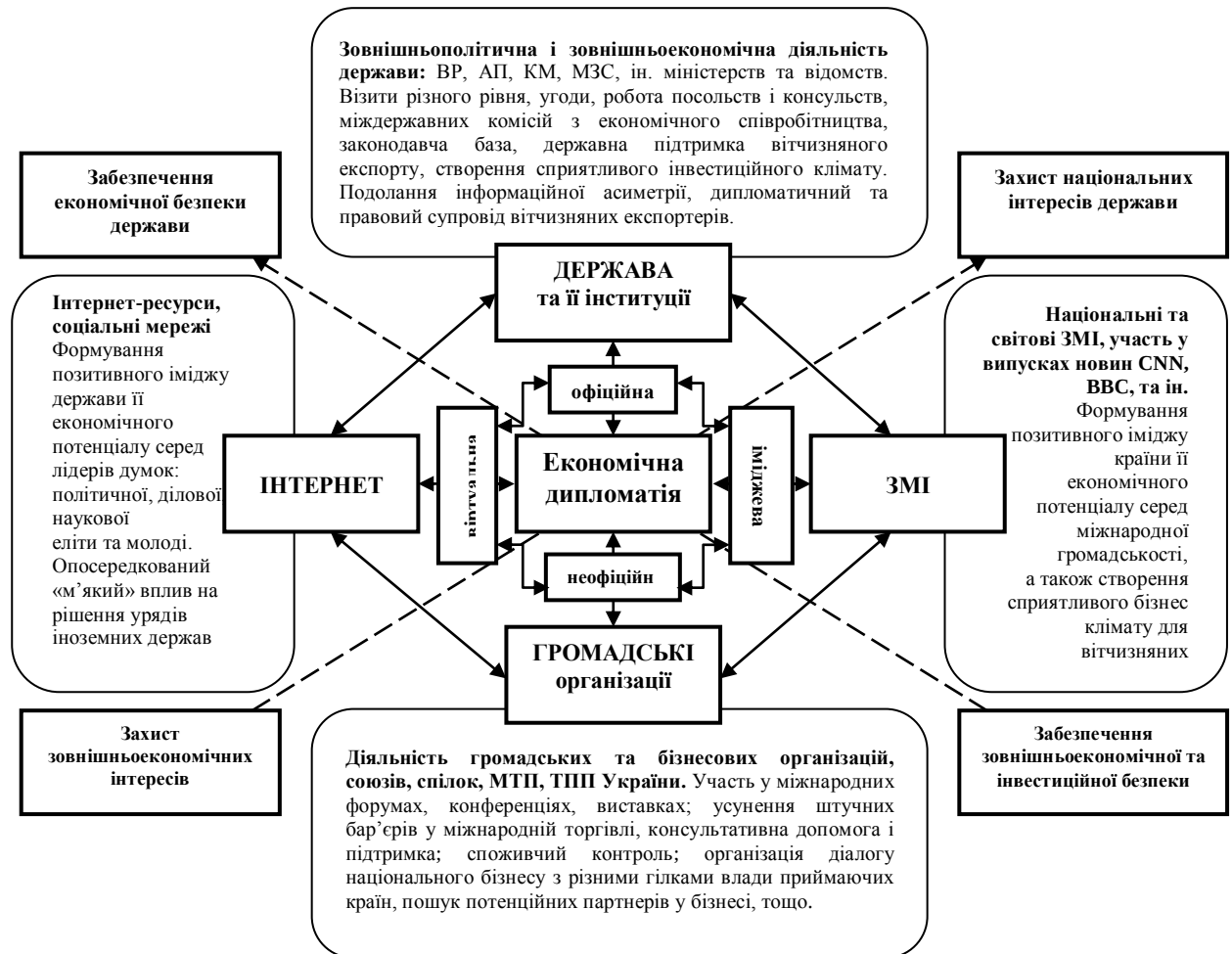

Рис. 1.5. Структурно-логічна схема функцій економічної дипломатії в системі захисту зовнішньоекономічних інтересів та економічної безпеки України

Джерело: розроблено автором

На схемі також показано, як захист зовнішньоекономічних інтересів і забезпечення зовнішньоекономічної безпеки пов'язані з забезпеченням економічної безпеки держави та захистом національних інтересів

Отже, наведені аргументи дають підстави обґрунтовувати твердження про нерозривний зв'язок між політичними і торгово-економічними чинниками у процесі здійснення державами зовнішньоекономічної діяльності і водночас

висловити припущення, що ця тенденція разом з новітніми стратегіями економічної дипломатії у відстоюванні національних інтересів та забезпеченні економічної безпеки держав у глобальній системі господарювання буде формуючим началом геополітики та геоекономіки початку ХХІ ст. [65].

Висновки до розділу 1.

1. Розкрито поняття економічної безпеки держави як триєдиної функції, що передбачає захист від зовнішніх і внутрішніх загроз, здатність національної економіки до зростання та високої конкурентоздатності у системі світового господарства. З'ясовано історичні та новітні аспекти наукового терміну економічна безпека держави. Визначено суть світового господарства як цільної, сформованої системи, в якій налагоджено взаємодію усіх її складових – національних економік на міцній політико-економічній основі, що забезпечує життєздатність цієї системи. Однак наголошено, що це надзвичайно складна система, що характеризується множинністю усіх її складових, ієрархічністю, багаторівневою структурою, асиметричністю, нерівномірністю економічного і загально цивілізаційного розвитку.

2. Доведено, що для ефективного забезпечення економічної безпеки країнам доцільніше відкривати свій ринок, ніж штучно закривати його. У глобальній системі господарювання взаємодоповнюваність країн настільки поглибилися, що жодна держава світу, навіть найпотужніша, не може у повному обсязі забезпечити задоволення своїх економічних потреб та національних інтересів без участі у системі міжнародної кооперації. З огляду на це, завдання економічної безпеки держави полягає в захисті національних інтересів перш за все в процесі здійснення міжнародних економічних відносин, а складові економічної безпеки, що відповідають за зовнішньоекономічний сектор набувають провідного значення.

3. Міжнародний досвід свідчить, що відкриті економіки більш стійкі до зовнішніх загроз. Внутрішньою властивістю відкритої економіки є цілісність її функціонування як єдиного економічного комплексу, інтегрованого завдяки

наявності зовнішнього сектора у світовий ринок і світове господарство. Однак надмірна відкритість, критична залежність від експорту або імпорту при низькому рівні внутрішнього споживання може нести в собі низку суттєвих ризиків, які треба враховувати в процесі інтеграції національних економік у глобальну економічну систему. З огляду на це, механізми забезпечення економічної безпеки мають постійно оновлюватися і удосконалюватися щоб відповідати сучасним викликам, загрозам і завданням з захисту національних інтересів та забезпечення економічної безпеки держави.

4. Доведено, що глобальні процеси означають якісно новий етап становлення світової економіки, коли міжнародні економічні відносини стають обов'язковою умовою цивілізаційного поступу країн та їх економік. Але економічна глобалізація є суперечливим процесом, що акумулює в собі крім беззаперечних переваг і можливостей – загрози планетарного масштабу, які стосуються вже всіх учасників міжнародних економічних відносин. На цій основі відбувається процес інтернаціоналізації національних інтересів держав, одним з аспектів якого є об'єднання зусиль світового співтовариства з метою спільної боротьби з такими загрозами як міжнародна злочинність, зміна клімату, наступи пустель, бідність, голод, епідемії, транснаціональний тероризм, проблеми нераціонального використання природних ресурсів тощо. Однак є й інші аспекти інтернаціоналізації національних інтересів, які також можуть бути і можливостями і загрозами: зокрема це взаємопроникнення асиметричних національних економік, безпрецедентний розвиток та експансія ТНК, намагання національних акторів винести поле конкурентної боротьби за межі своїх держав, оголошення супердержавами цілих регіонів зоною своїх національних інтересів тощо.

5. З'ясовано, що в цих умовах найгострішою проблемою є вироблення механізму управління глобальною економікою, який би відповідав сучасним викликам, оскільки авторитетні міжнародні організації виявляють інертність і неспроможність вирішувати будь-які питання у кризових ситуаціях. Тому розробка нової системи забезпечення економічної безпеки, яка б враховувала

як національні, так і колективні інтереси усіх учасників міжнародної взаємодії є пріоритетним завданням політиків, економістів, правників не лише країн - світових лідерів, але і всього міжнародного співтовариства.

6. Наголошується, що в сучасному глобалізованому світі важливим є міжнародний досвід застосування великого спектру засобів економічної дипломатії в розбудові системи міждержавного регулювання світової економіки та національної і міжнародної економічної безпеки. Ці напрацювання і досвід створюють унікальні можливості співіснування та взаємовигідного співробітництва держав різного потенціалу, політичного устрою, рівня економічного та загальноцивілізаційного розвитку, що дуже важливо для їх становлення як повноправних учасників глобальних економічних і політичних процесів. Розкрито сутність поняття економічна дипломатія, рівні, напрямки, Сучасна економічна дипломатія є передовим загоном просування національних зовнішньоекономічних інтересів держави у світовому економічному просторі, і водночас першим ешелonom захисту від зовнішніх посягань на національну економічну безпеку. В цьому розумінні значно зростає роль державних інституцій та інструментів офіційної економічної дипломатії.

7. Сучасні теоретичні і практичні підходи до засад економічної безпеки та економічної дипломатії постіндустріальних країн і країн з перехідною економікою суттєво різняться між собою. Розвинуті країни розбудовують теорію і практику економічної безпеки держави, сповідуючи принципи вільного ринку, стимулювання міжнародної торгівлі, підвищення конкурентоздатності національних економік і у зв'язку з цим застосовують методи активної, наступальної, навіть агресивної економічної дипломатії. Молодим ринковим країнам, до яких належить і Україна, відповідає інституціональна концепція економічної безпеки, що передбачає встановлення державою чітких «правил гри» [3, с. 11]. Ця наукова концепція розглядає економічні системи з високим рівнем тіньової економіки, корупції, що в свою чергу на міжнародній арені визначає пасивно-адаптаційний напрямок економічної дипломатії, більш характерний для країн третього світу.

8. Поєднання зусиль офіційної і віртуальної економічної дипломатії є важливим фактором комплексної системи підтримки та захисту національного бізнесу в його просуванні на міжнародний ринок. Практичне значення та сутність віртуальної економічної дипломатії полягає у використанні методів, технологій та інструментів «м'якого впливу» на світову громадськість з метою створення позитивного іміджу країни та її економіки в міжнародному конкурентному середовищі, що є одним з найсучасніших шляхів реалізації зовнішньоекономічних стратегій держав. Важливо усвідомити реалії нової глобальної цивілізаційної моделі співіснування націй доби ІКТ, коли не уряди, не економічна могутність та військова потуга вирішуватимуть питання, а ідея, думка, бажання і устремління громадськості країн впливатимуть на доленосні рішення урядів. І тут сучасна політика та дипломатія з усім спектром нових засобів ІКТ, найтіснішим чином пов'язана з економікою і успішним просуванням вітчизняних виробників і експортерів у світовій системі господарювання.

9. В добу інформатизації всіх сфер суспільного життя, позитивний економічний імідж країни як цивілізованої, стабільної, прогнозованої господарюючої системи став одним з найважливіших інструментів забезпечення її економічної безпеки. Звідси виникає необхідність глибокої проробки питань зміцнення науково-експертної, матеріальної та організаційної бази вітчизняного комплексу зовнішньоекономічного іміджмейкінгу, який має формуватися у рамках модернізованої стратегії міжнародних політико-економічних відносин української держави.

РОЗДІЛ 2.

РЕАЛІЗАЦІЯ ФУНКЦІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ УКРАЇНИ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

2.1 Економічна безпека української держави та оцінка її рівня

Глобальні процеси у світовій економіці суттєво позначилися на особливостях економічного розвитку України. Перехід від командно-адміністративних до ринкових відносин, вступ до СОТ, підписання асоціації з ЄС супроводжується подальшою лібералізацією національної економічної системи та інтенсифікацією зусиль із залучення країни до європейської і світової системи господарювання. Про це свідчать обсяги українського експорту, імпорту і деякі позитивні тенденції щодо прямого іноземного інвестування, котрі намітилися у 2016 році. Економічна інтеграція означає для молодшої української держави розширення, поглиблення та урізноманітнення форм взаємодії із зовнішнім світом, можливість долучитися до найпередовіших технологій, структурної перебудови національної економіки, ефективного використання внутрішнього потенціалу країни.

Але лібералізація режиму міжнародної економічної взаємодії та інтеграційні устремління мають перш за все передбачати конкурентоспроможність національної економіки, її підприємницьких ланок. Недооцінка цього положення на старті реформ (поч. 90-х років), вже призводила до значних втрат на українському національному ринку товарів та послуг [99]. Тобто, інтеграція країни до світової економічної системи потребує виваженої державної зовнішньоекономічної політики, мають бути налагоджені механізми гарантування суверенності та самостійності в прийнятті макроекономічних рішень, без чого країна не зможе бути повноправним учасником світогосподарських зв'язків та посісти належне місце в міжнародному поділі факторів виробництва.

Отже, виникає певна суперечність між необхідністю, інтегруватись у світову економіку, та забезпеченням гармонійного розвитку національної економіки, захистом національних економічних інтересів, внутрішнього ринку й вітчизняного виробника [100]. Постає питання забезпечення національних інтересів української держави в процесі міжнародної економічної інтеграції, що перш за все виражається в забезпеченні економічної безпеки держави.

Треба сказати, що економічна безпека української держави, як галузь державотворення, є молодого і надзвичайно динамічною сферою науки і практики. Сама категорія «економічна безпека» стала об'єктом досліджень вітчизняних науковців лише на початку 90-х років, тобто після набуття Україною незалежності та суверенності. Україна стала суб'єктом міжнародних відносин, міжнародного права і у зв'язку з цим необхідно було невідкладно розбудовувати повноцінну систему національної безпеки держави з усіма її складовими [101].

На початковому етапі було визначено, що основну, фундаментальну роль у забезпеченні національної безпеки має відігравати держава, її спеціальні і суміжні інституції. А пріоритетним напрямком діяльності держави у сфері національної безпеки має стати перш за все її економічна складова як матеріальний базис безпеки інших галузей і підсистем. Причому ці зусилля держави мають бути спрямовані на усі рівні: від економічної захищеності громадянина, сім'ї, підприємства і до забезпечення економічної безпеки держави з усім спектром її складових на міжнародному рівні [16, с. 7].

Це завдання потребувало ретельного вивчення досвіду розвинутих країн, наукового пошуку, серйозних, теоретичних і емпіричних досліджень вітчизняних науковців. За два десятиліття незалежності в українській науці з'явилась ціла низка серйозних напрацювань, унікальність яких полягає в тому, що вони враховують як світовий досвід, так і специфіку забезпечення економічної безпеки країни, яка щойно сформувалась як політична одиниця. Тут науковий пошук відбувався у двох основних площинах: по-перше: забезпечення економічної безпеки держави в період переходу національної економічної системи від

командно-адміністративної моделі - до ринкової; по-друге: забезпечення економічної безпеки в процесі інтеграції національної економіки в глобальну систему господарювання. І треба сказати, що Україні практично з нуля за короткий період вдалося розробити досить дієву, науково обґрунтовану систему економічної безпеки держави, яка нині працює і продовжує удосконалюватися у відповідності до реалій сьогодення [102].

Нові реалії розвитку світової економіки висувають перед Україною нові завдання, тому робота над поглибленням знань у галузі економічної безпеки продовжується. Провідними цілями економічної безпеки держави як економічної науки є не тільки виявлення та визначення загроз національній економіці, але й розробки системи показників (індикаторів, індексів, порогових і граничних значень), які дадуть змогу своєчасно здійснювати практичні заходи щодо зниження негативного впливу загроз чи їх умовної ліквідації [103].

Так, Міністерством економічного розвитку і торгівлі України (МЕРТ) у 2013 році була затверджена Методика розрахунку рівня економічної безпеки України [14], метою якої стало визначення рівня економічної безпеки України як базової складової національної безпеки держави. Ця методика визначає перелік основних індикаторів стану економічної безпеки, а також наводить оптимальні, порогові та граничні значення, порівняння з якими відображає рівень розвитку та стабільності держави. Методика передбачає згортку субіндексів функціональних складових економічної безпеки до єдиного інтегрального індексу. Інтегральний індекс економічної безпеки української держави комплексно відображає реальний стан української економіки. Органи виконавчої влади, наукові інститути та інші установи в межах своїх повноважень можуть використовувати ці Методичні рекомендації та визначати рівень складових економічної безпеки для прийняття управлінських рішень щодо аналізу, запобігання та попередження реальних і потенційних загроз національним інтересам у відповідній сфері. Розрахунки здійснюються Мінекономіки двічі на рік на підставі офіційних даних статистичного

обліку Держстату, Нацкомфінпослуг, Міндоходів, Міненерговугілля, Мінфіну і Національного банку та експертних оцінок, у тому числі рейтингових звітів міжнародних неурядових організацій.

Для більш глибокого розуміння термінології оцінки економічної безпеки держави необхідно навести такі визначення.

Індикатори економічної безпеки - це реальні статистичні показники розвитку економіки країни, які найбільш повно характеризують явища, процеси і тенденції у певній сфері: економічній, соціальній, екологічній тощо. Вимірюються у відносних величинах.

Індекс - узагальнений показник, що конструюється шляхом комбінації індикаторів, тобто це інтегральний індикатор.

Порогові значення - це кількісні величини індикаторів, порушення яких викликає несприятливі тенденції в економіці. Перевищення порогових значень потребує порівняння з граничними, що є кількісними величинами і порушення яких викликає загрозові процеси в економіці. Порогові значення є основою для співставлення отриманих обчислених даних.

Розрахунок показників, що розглядаються ізольовано один від одного, не дозволяє отримати об'єктивну оцінку. Тільки система індикаторів і обчислених індексів дозволяє зробити висновки про реальний ступінь загрози економічній безпеці [103].

Департаментом макроекономічного прогнозування МЕРТ визначено такі основні складові економічної безпеки держави: зовнішньоекономічна, інвестиційно-інноваційна, науково-технологічна, енергетична, соціальна, демографічна, продовольча, виробнича, фінансова. Ці складові покладено в основу методу кількісної оцінки рівня економічної безпеки держави [14].

Складовими економічної безпеки є: виробнича, демографічна, енергетична, зовнішньоекономічна, інвестиційно-інноваційна, макроекономічна, продовольча, соціальна, фінансова безпеки:

виробнича безпека - це стан виробничої сфери країни, за якого забезпечується максимально ефективно використання наявних виробничих

потужностей у країні, їх модернізація та розширене відтворення, зростання рівня інноваційності виробництва та підвищення рівня конкурентоспроможності національної економіки;

демографічна безпека - це стан захищеності держави, суспільства та ринку праці від демографічних загроз, за якого забезпечується розвиток України з урахуванням сукупності збалансованих демографічних інтересів держави, суспільства й особистості відповідно до конституційних прав громадян України;

енергетична безпека - це стан економіки, що сприяє ефективному використанню енергетичних ресурсів країни, наявності на енергетичному ринку достатньої кількості виробників та постачальників енергії, а також доступності, диференційованості та екологічності енергетичних ресурсів;

зовнішньоекономічна безпека - це стан відповідності зовнішньоекономічної діяльності національним економічним інтересам, що забезпечує мінімізацію збитків держави від дії негативних зовнішніх економічних чинників та створення сприятливих умов для розвитку економіки завдяки її активній участі у світовому розподілі праці;

інвестиційно-інноваційна безпека - це стан економічного середовища у державі, що стимулює вітчизняних та іноземних інвесторів вкладати кошти в розширення виробництва в країні, сприяє розвитку високотехнологічного виробництва, інтеграції науково-дослідної та виробничої сфери з метою зростання, ефективності, поглиблення спеціалізації національної економіки на створенні продукції з високою часткою доданої вартості;

макроекономічна безпека - це стан економіки, за якого досягається збалансованість макроекономічних відтворювальних пропорцій;

продовольча безпека - це стан виробництва продуктів харчування в країні, що здатний повною мірою забезпечити потреби кожного члена суспільства в продовольстві належної якості за умови його збалансованості та доступності для кожного члена суспільства;

соціальна безпека - це стан розвитку держави, за якого держава здатна забезпечити гідний і якісний рівень життя населення незалежно від віку, статі,

рівня доходів, сприяти розвитку людського капіталу як найважливішої складової економічного потенціалу країни;

фінансова безпека - це стан фінансової системи країни, за якого створюються необхідні фінансові умови для стабільного соціально-економічного розвитку країни, забезпечується її стійкість до фінансових шоків та дисбалансів, створюються умови для збереження цілісності та єдності фінансової системи країни. Фінансова безпека, у свою чергу, має такі складові:

- банківська безпека - це рівень фінансової стійкості банківських установ країни, що дає змогу забезпечити ефективність функціонування банківської системи країни та захист від зовнішніх і внутрішніх дестабілізуючих чинників незалежно від умов її функціонування;

- безпека небанківського фінансового сектору - це рівень розвитку фондового та страхового ринків, що дає змогу повною мірою задовольняти потреби суспільства в зазначених фінансових інструментах та послугах;

- боргова безпека - відповідний рівень внутрішньої та зовнішньої заборгованості з урахуванням вартості її обслуговування та ефективності використання внутрішніх і зовнішніх запозичень та оптимального співвідношення між ними, достатній для задоволення нагальних соціально-економічних потреб, що не загрожують суверенітету держави та її фінансовій системі;

- бюджетна безпека - це стан забезпечення платоспроможності та фінансової стійкості державних фінансів, що надає можливість органам державної влади максимально ефективно виконувати покладені на них функції;

- валютна безпека - це стан курсоутворення, який характеризується високою довірою суспільства до національної грошової одиниці, її стійкістю, створює оптимальні умови для поступального розвитку вітчизняної економіки, залучення в країну іноземних інвестицій, інтеграції України до світової економічної системи, а також максимально захищає від потрясінь на міжнародних валютних ринках;

- грошово-кредитна безпека - це стан грошово-кредитної системи, що

забезпечує всіх суб'єктів національної економіки якісними та доступними кредитними ресурсами в обсягах та на умовах, сприятливих для досягнення економічного зростання національної економіки.

Тобто інтегральний індекс економічної безпеки складається з 9 середньозважених субіндексів (складових економічної безпеки). Фінансова безпека, у свою чергу, містить такі складові: банківська безпека; безпека небанківського фінансового ринку; боргова безпека; бюджетна безпека; валютна безпека; грошово-кредитна безпека.

Розрахунок інтегральних індексів у розрізі зазначених субіндексів (складових економічної безпеки) здійснюється на основі оцінки понад 130 окремих індикаторів, які базуються як на статистичних даних, так і даних, отриманих шляхом опитування респондентів. Визначення інтегральної оцінки економічної безпеки здійснюється в такому порядку:

- формування множини (переліку) індикаторів;
- визначення характеристичних значень індикаторів;
- нормування індикаторів;
- визначення вагових коефіцієнтів;
- розрахунок інтегральних індексів за окремими сферами економіки та інтегрального індексу економічної безпеки в цілому.

Формування множини (переліку) індикаторів здійснюється за принципами репрезентативності (включені найбільш суттєві показники, що впливають на рівень економічної безпеки держави), достовірності (адекватно відображають стан складової безпеки) та інформаційної доступності (під час розрахунку використовуються офіційні статистичні дані та публічні експертні оцінки). Формування переліку індикаторів здійснюється на основі відбору показників, які найбільш повно характеризують кожен із субіндексів, з урахуванням попередньо накопиченого досвіду оцінювання, напрацювань українських та міжнародних вчених у сфері економічної безпеки, показників економічної безпеки, визначених профільними міжнародними організаціями (Міжнародним валютним фондом, ООН, Продовольчою і

сільськогосподарською організацією ООН (ФАО), нормативними документами ЄС тощо), цільових орієнтирів, установлених у національних програмах розвитку. Перегляд системи індикаторів та їх характеристик значень у зв'язку зі змінами в національній і світовій економіці здійснюється не рідше ніж один раз на п'ять років [14].

Отже, з огляду на стрімкі зміни у світовій системі господарювання і суспільно-політичному житті України, методика оцінки рівня її економічної безпеки має постійно удосконалюватися, щоб якомога повніше відображати реальний стан економіки держави. Тому вчені та практики вносять пропозиції, щодо переліку, змісту показників, методики розробки та обчислення окремих індикаторів, встановлення їх граничних значень та інтегрального індексу рівня економічної безпеки. Зокрема, для формування більш цілісного уявлення про рівень зовнішньоекономічної безпеки країни в дану методику пропонується включити показники експортної та імпоротної залежності. Суттєвим недоліком методики є те, що вона не приділяє уваги показнику, що оцінює рівень інноваційної продукції в структурі товарного експорту. Адже саме обсяг торгівлі високотехнологічними товарами дає уявлення про інноваційну спроможність країни у світовому масштабі, рівень розвитку експортного потенціалу держави, дає можливість для раціоналізації імпорту [104]. І нарешті, ця методика жодним чином не враховує політико-дипломатичних факторів, які безпосередньо впливають на зовнішньоекономічну діяльність держави, часто є стимулом і підґрунтям для розвитку міжнародних економічних відносин. Таким чином, для оцінки стану зовнішньоекономічної безпеки доцільно продовжувати роботу з доповнення індикаторів, представлених в Методичних рекомендаціях, додатковими параметрами [103].

Це необхідно робити, оскільки оцінка рівня зовнішньоекономічної безпеки України має бути комплексною, що передбачає використання такої системи індикаторів, які зможуть найповніше охарактеризувати реальний стан економіки держави, зокрема, в її зовнішньоекономічному сегменті. Необхідно розробити метод виявлення взаємного впливу цих індикаторів, оцінки їх якісних

характеристик, тенденцій та передбачити порівняння з нормативними (критичними, небезпечними, оптимальними) значеннями [105].

Але для того, щоб підійти до цього об'ємного питання, пропонувати певні уточнення і доповнення до офіційної методики, необхідно перш за все зробити огляд загального стану економіки України з точки зору її місця в глобальній системі господарювання.

Україна, як і більшість країн світу має відкритий тип економіки. Це єдина на сьогодні можливість бути повноправним учасником світової економічної системи, долучитися до передових технологій, світових ринків і ресурсів. Але слід зазначити, що надмірна відкритість робить національну економіку вразливою до зовнішніх ризиків [99]. Тобто, разом з позитивними впливами, виникає ціла низка загроз економічній безпеці країни. Коливання світових цін на енергоносії, сировину та матеріали, зменшення попиту з боку іноземних партнерів, негативні процеси на міжнародних фондових, валютних, кредитних ринках, зовнішньополітична ситуація, тощо. У цих умовах досить важливо знайти баланс між необхідним рівнем відкритості економіки країни та її економічною незалежністю і фінансовою стійкістю.

В межах нашого дослідження виходячи з того, що степінь відкритості та інтегрованості країни у світову економічну систему визначається відношенням експорту, імпорту та загального зовнішньоторговельного обороту до номінального ВВП країни (експортна, імпортна і зовнішньоторговельна квота), вирішено розрахувати і побачити динаміку входження України до світової економіки за період незалежності: з початку статистичних спостережень – 1996 року до 2015 року.

На основі статистичних даних за останні 20 років, було складено таблицю та діаграму, що показує реальну, динамічну картину степені відкритості української економіки за вказаний період та її місця в глобальній економічній системі за основними показниками відкритості (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

**Основні показники степені відкритості та інтегрованості України у
світову економіку за період 1996-2015рр.
(ВВП, експорт, імпорт – млн.\$ США)**

рік	ВВП	експорт	Е-квота	імпорт	І-квота	товарооб.	Зт-квота
1996	44 558,1	14400,8	32,3%	17603,4	39,5%	32004,2	71,8%
1997	50 150,4	14231,9	28,4%	17128,0	34,2%	31359,9	62,5%
1998	41 883,2	12637,4	30,2%	14675,6	35,0%	27313,0	65,2%
1999	31 580,6	11581,6	36,7%	11846,1	37,5%	23427,7	74,2%
2000	31 261,5	14572,5	46,6%	13956,0	44,6%	28528,5	91,3%
2001	38 009,3	16264,7	42,8%	15775,1	41,5%	32039,8	84,3%
2002	42 392,9	17957,1	42,4%	16976,8	40,0%	34933,9	82,4%
2003	50 133,0	23066,8	46,0%	23020,1	45,9%	46086,9	91,9%
2004	64 883,1	32666,1	50,3%	28996,8	44,7%	61662,9	95,0%
2005	86 142,0	34228,4	39,7%	36136,3	41,9%	70364,7	81,7%
2006	107 753,1	38368,0	35,6%	45038,6	41,8%	83406,6	77,4%
2007	142 719,0	49296,1	34,5%	60618,0	42,5%	109914,1	77,0%
2008	179 992,4	66967,3	37,2%	85535,3	47,5%	152502,6	84,7%
2009	117 227,8	39695,7	33,9%	45433,1	38,8%	85128,8	72,6%
2010	136 419,3	51405,2	37,7%	60742,2	44,5%	112147,4	82,2%
2011	163 159,7	68394,2	41,9%	82608,2	50,6%	151002,4	92,5%
2012	175 781,4	68830,4	39,2%	84717,6	48,2%	153548,0	87,4%
2013	183 310,0	63320,7	34,5%	76986,8	42,0%	140307,5	76,5%
2014	131 805,1	53901,7	40,9%	54428,7	41,3%	108330,4	82,2%
2015	90615,0	38127,1	42,1%	37516,4	41,4%	75643,5	83,5%

Джерело: обраховано автором за даними ДССУ [106].

На основі статистичних даних Світового Банку складено таблиці, за якими можна побачити місце України серед суміжних країн, та розвинутих, постіндустріальних країн світу (табл. 2.2, 2.3).

Таблиця 2.2

**Основні показники відкритості економіки України серед країн – сусідів
(середньозважені показники за період з 2006 по 2015 рр.)**

країна	Експортна квота	Імпортна квота	Зовнішньо торгівельна квота
Росія	29,2%	21,1%	42,1%
Румунія	34,4%	40,8%	68,9%
Польща	42,3%	43,2%	74,2%
Україна	48,8%	52,9%	81,6%
Молдова	42,6%	83,7%	100,1%
Білорусь	62,5%	66,8%	116,5%
Угорщина	82,3%	78,2%	145,3%
Словаччина	84,6%	84,4%	152,2%

Джерело: обраховано автором за даними Світового Банку [108].

**Основні показники відкритості економіки України
серед розвинутих країн**
(середньозважені показники за період з 2006 по 2015 рр.)

країна	Експортна квота	Імпортна квота	Зовнішньоторгівельна квота
США	12,5%	16,3%	22,3%
Велика Британія	28,3%	30,6%	40,9%
Франція	27,6%	29,3%	44,3%
Німеччина	43,7%	37,7%	68,9%
Україна	48,8%	52,9%	81,6%

Джерело: обраховано автором за даними Світового Банку [108].

Середні значення показників відкритості економіки України за останні 20 років становлять: експортна квота - 38,6%; імпортна квота - 42,2%; зовнішньоторгівельна квота - 80,8%. Графічне зображення динаміки експортної, імпортної та зовнішньоторгівельної квот в економіці України за роки незалежності наведено на (рис. 2.1).

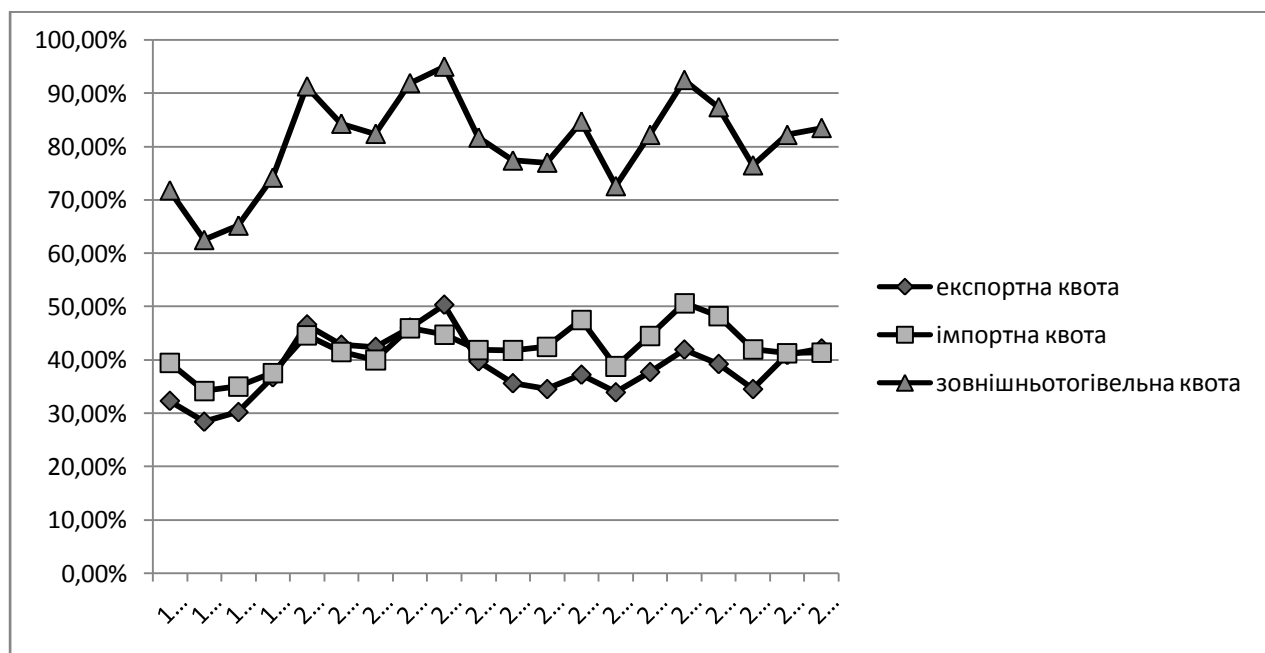

Рис. 2.1 Діаграма динаміки експортної, імпортної та зовнішньоторгівельної квот в економіці України

Джерело: складено автором за даними ДССУ [106].

Не зважаючи на певні коливання у досить широкому діапазоні по індексах зовнішньоторговельної квоти (табл. 2.2), Україна за усіма основними параметрами відкритості має не найгірші показники серед суміжних країн. Зокрема Росія, Румунія і з невеликим відривом – Польща випереджає Україну, натомість Молдова і Білорусь мають значно вищі показники, вже не кажучи про Словаччину і Угорщину. Останні дві країни є членами ЄС. Такі високі показники відкритості цих країн (відповідно 152,2% і 145,3%) можна пояснити незначним об'ємом ВВП відносно величезної частки в їх експорті продукції філій таких європейських і світових гігантів, як Volkswagen, Peugeot, US Steel, Siemens, Samsung Electronics, Sony, British Petroleum, та ін. Наприклад частка лише словацького експорту у 2014 році сягала 130% до ВВП [107]; стосовно Угорщини, то тут, крім іншого, дається взнаки, цілковита залежність енергетичної галузі цієї країни від російської нафти і газу (за більш, ніж 10 років перебування в ЄС ця ситуація майже не змінилась і це безпосередньо впливає на економічну політику країни) [127, с. 45]. Натомість невеликі значення показників відкритості економіки низки передових країн свідчать про їх потужний ВВП та розвинуте внутрішнє споживання.

Що ж стосується України, то беручи до уваги низьку конкурентоспроможність експортних галузей вітчизняного виробництва та виходячи з наведених вище даних можна стверджувати, що відкритість економіки України усе ж таки є зависокою і вразливою до можливих небезпечних зовнішніх впливів [109]. Це пояснюється тим, що українське виробництво досі є надмірно витратним, потребує надто багато сировини та імпортних джерел енергії, що врешті виражається в значній енергоємності і не конкурентній собівартості української продукції на міжнародному ринку [110].

Так, наприклад основу вітчизняного експорту становить продукція металургії. Водночас ця галузь є й найбільш витратною в нашій країні з огляду на застарілі технології та степінь зношеності основних фондів. Звідси, для того, аби експортувати метал, доводиться у великих об'ємах імпортувати газ, який у свою чергу є основною номенклатурою українського імпорту. У підсумку імпорт «працює» на експорт, що не сприяє поліпшенню макроекономічного стану в

державі, а лише є проявом неефективної системи господарювання, яка підтримує сама себе, направлена на збагачення «олігархату» і жодним чином не працює на державу та поліпшення якості життя її громадян [111].

Отже, термін «відкритість» в українській економіці має свою специфіку і міцно пов'язаний із поняттями «ефективність розвитку». І якщо для більшості європейських країн відкритість, означає підвищення економічної ефективності як на макро-, так і на мікроекономічному рівні, то Україна в цьому розумінні, нажаль, поки що йде екстенсивним шляхом більшості країн дальньої периферії, хоча з певними позитивними тенденціями за останні кілька років [112].

Для того, щоб переконатися в цьому, варто подивитися на динаміку українського експорту, імпорту товарів, залучених в Україну ПІІ за період з 1996 по 2015рр., що представлені на (табл. 2.4) та (рис. 2.4)

Таблиця 2.4

**Дані обсягів українського експорту, імпорту та ПІІ
(в Україну / з України) за період з 1996 по 2015рр. (млн. дол. США)**

рік	експорт	імпорт	баланс	товаро-оборот	ПІІ в Україну	ПІІ з України
1996	14400,8	17603,4	-3202,6	32004,2	896,9	84,1
1997	14231,9	17128,0	-2896,1	31359,9	1438,2	97,4
1998	12637,4	14675,6	-2038,2	27313,0	2063,6	127,5
1999	11581,6	11846,1	-264,5	23427,7	2810,7	97,5
2000	14572,5	13956,0	616,5	28528,5	3281,8	98,5
2001	16264,7	15775,1	489,6	32039,8	3875,0	170,3
2002	17957,1	16976,8	980,3	34933,9	4555,3	155,7
2003	23066,8	23020,1	46,7	46086,9	5471,8	144,3
2004	32666,1	28996,8	3669,3	61662,9	6794,4	166,0
2005	34228,4	36136,3	-1907,9	70364,7	9047,0	198,6
2006	38368,0	45038,6	-6670,6	83406,6	16890,0	219,5
2007	49296,1	60618,0	-11321,9	109914,1	21607,3	243,3
2008	66967,3	85535,3	-18568	152502,6	29542,7	6196,6
2009	39695,7	45433,1	-5737,4	85128,8	35616,4	6203,1
2010	51405,2	60742,2	-9337	112147,4	40053,0	6226,3
2011	68394,2	82608,2	-14214	151002,4	44806,0	6868,3
2012	68830,4	84717,6	-15887,2	153548,0	50333,9	6899,7
2013	63320,7	76986,8	-13666,1	140307,5	55296,8	6483,3
2014	53901,7	54428,7	-527	108330,4	58156,9	6575,3
2015	38127,1	37516,4	610,7	75643,5	43371,4	5817,8

Джерело: обраховано автором за даними ДССУ [106].

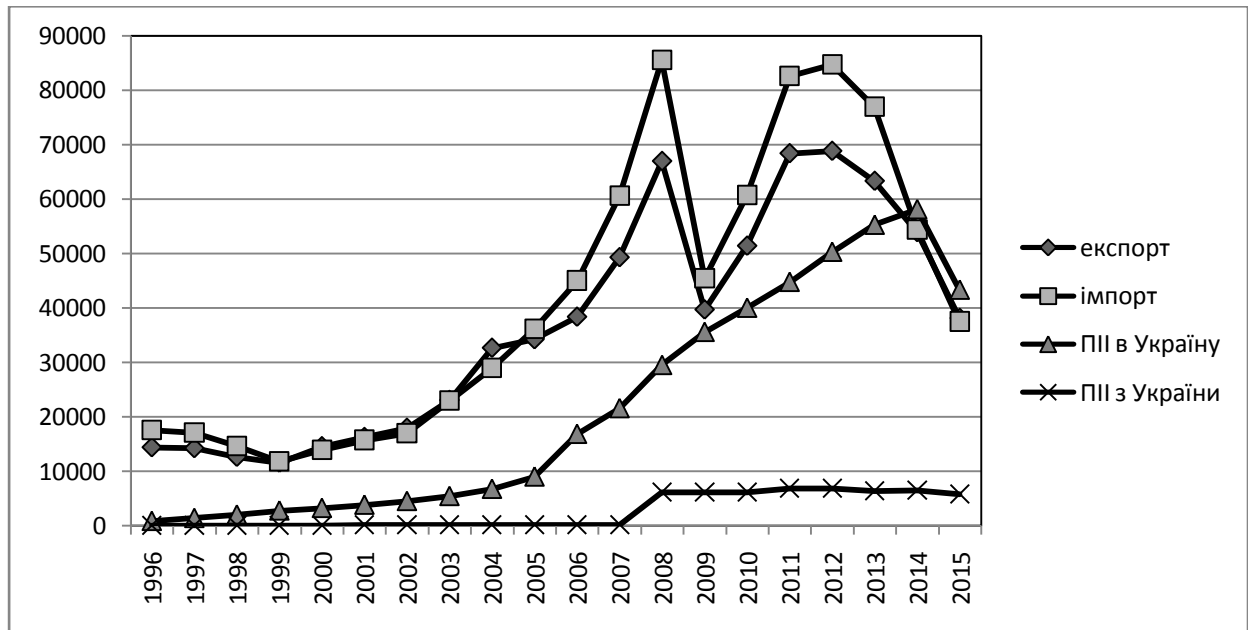

Рис. 2.2 Діаграма обсягів українського експорту, імпорту і залучених в Україну ПІІ за період з 1996 по 2015 рр. (млн. дол. США)

Джерело: складено автором за даними ДССУ [106].

За досліджуваний період загальний обсяг українського експорту товарів становив 643323,9 млн. дол. США. Піком експортних поставок був 2012 р. (82408,9 млн. дол. США). З 2013 і до 2016 рр. намітилася стійка тенденція до зменшення експорту товарів з України (у 2015 р. - 38134,8 млн. дол. США). Це найменший показник за досліджуваний період, навіть менший, ніж у кризовий 2009 рік (39695,7 млн. дол. США). У певній мірі це можна пояснити кризовим станом відносин з Росією, як основним імпортером української продукції (про небезпеку залежності України від російського ринку українські фахівці попереджали давно), а також російською окупацією Криму і частини Донбасу, що призвело до втрати на цих територіях значної частини активів експортних галузей.

Характерною специфікою української промисловості є традиційна зорієнтованість на кооперацію з країнами пострадянського простору [113]. У зв'язку з цим чималу частку вітчизняного експорту становить проміжна продукція для підприємств РФ, Білорусі, Казахстану, та ін. країн. Через це, а також ураховуючи значне за обсягами вивезення з території країни товарів глибокої обробки, продукції машинобудування, приладобудування та ін. у східному напрямку є

свідченням досить високої конкурентоспроможності вітчизняних товарів на ринку СНД. З самого початку існування колишніх радянських республік як суверенних держав саме вимушена взаємна прив'язка у торгівлі, а конкретніше – нездатність ефективно конкурувати на зовнішніх ринках і була підставою для відновлення економічних та політичних структур на теренах СНД.

Таблиця 2.5

**Географічна структура українського експорту товарів
за період з 1996 по 2015 рр. (млн. дол. США)**

Роки	Усього	Країни СНД	Інші країни світу	Європа	Країни ЄС (28)	Азія	Африка	Америка	Австралія і Океанія
1996	14400,8	7222,0	7178,8	3456,9	3321,2	2894,2	209,3	598,3	20,1
1997	14231,9	5536,3	8695,6	3675,3	3491,0	3878,6	472,4	652,5	16,8
1998	12637,4	4170,8	8438,6	3993,0	3873,0	3028,5	562,0	865,4	17,4
1999	11581,6	3210,1	8371,5	3790,2	3663,7	3225,9	617,1	692,4	45,1
2000	14572,5	4459,7	10112,8	4680,2	4576,3	3475,7	731,5	1217,5	7,0
2001	16264,7	4639,0	11625,7	5720,9	5536,1	4006,6	877,0	1011,9	7,4
2002	17957,1	4320,1	13637,0	6515,8	6384,0	5125,0	1055,2	936,9	4,1
2003	23066,8	5942,0	17124,8	9147,4	8705,9	5503,1	1250,3	1219,2	4,8
2004	32666,1	8409,4	24256,7	11764,3	11061,6	8178,3	1758,0	2544,2	11,7
2005	34228,4	10531,1	23697,3	10881,4	10293,3	8576,9	2393,9	1831,2	13,7
2006	38368,0	12351,1	26016,9	12625,5	12166,3	8446,2	2373,7	2550,9	17,9
2007	49296,1	18087,0	31209,1	14773,8	14021,3	10881,6	2792,0	2686,3	15,7
2008	66967,3	23166,3	43801,0	19732,8	18265,7	15887,0	3902,4	4144,0	64,0
2009	39695,7	13472,9	26222,8	10264,5	9514,3	12131,7	2627,8	1124,2	21,6
2010	51405,2	18740,6	32664,6	13829,6	13085,3	13715,4	3018,7	2000,0	28,4
2011	68394,2	26177,0	42217,2	18442,4	18021,5	17737,8	3344,2	2552,3	29,8
2012	68830,4	25318,6	43511,8	17424,0	17123,7	17681,1	5638,2	2607,7	50,9
2013	63320,7	22077,3	41243,4	17064,2	16758,6	16813,0	5094,7	2163,6	40,1
2014	53901,7	14882,3	39019,4	17122,1	17002,9	15350,9	5098,2	1372,2	23,5
2015	38127,1	7806,1	30321,0	13248,3	13015,2	12378,9	3803,3	785,6	13,6

Джерело: обраховано автором за даними ДССУ [106].

Але нині, згідно представлених даних, ситуація докорінно змінюється, і вже близько 2/3 українського експорту та імпорту припадає на ЄС та інші регіони (табл. 2.5, 2.6; рис. 2.3, 2.4) [114]. З огляду на це, Україні доцільно розробити низку програмних документів щодо організаційної підтримки, стимулювання та географічної диверсифікації вітчизняного експорту на кшталт концепцій освоєння перспективних для українських товаровиробників окремих регіональних ринків (наприклад, близькосхідного, латиноамериканського, тощо). Важливим також є укладання двосторонніх угод про торговельно-економічне співробітництво з окремими країнами світу [120].

Таблиця 2.6

**Географічна структура українського імпорту товарів
за період з 1996 по 2015 рр. (млн. дол. США)**

Роки	Усього	Країни СНД	Інші країни світу	Європа	Країни ЄС (28)	Азія	Африка	Америка	Австралія і Океанія
1996	17603,4	11172,1	6431,3	4655,6	4500,9	672,6	141,5	931,0	24,3
1997	17128,0	9871,7	7256,3	5451,6	5261,7	844,9	136,8	797,9	22,0
1998	14675,6	7889,2	6786,4	4998,5	4843,0	886,9	118,7	755,5	20,9
1999	11846,1	6737,2	5108,9	3547,4	3460,8	762,7	157,8	588,4	27,2
2000	13956,0	8029,6	5926,4	4311,5	4047,7	842,3	136,4	581,4	54,7
2001	15775,1	8821,0	6954,1	4981,7	4755,0	982,0	198,5	740,9	51,0
2002	16976,8	8952,4	8024,4	5751,1	5516,8	1187,4	177,3	856,7	51,5
2003	23020,1	11468,4	11551,7	8165,6	7883,2	2011,3	248,8	1072,2	53,4
2004	28996,8	15189,2	13807,6	9887,2	9564,8	2592,8	279,7	966,1	81,5
2005	36136,3	16988,3	19148,0	12666,4	12211,3	4685,5	426,2	1265,5	103,9
2006	45038,6	20112,3	24926,3	16804,2	16232,2	6143,7	413,0	1465,3	99,5
2007	60618,0	25469,3	35148,7	23048,9	22274,5	9042,2	673,1	2255,4	128,4
2008	85535,3	33377,8	52157,5	30477,0	28928,6	15497,7	1559,1	4190,6	431,7
2009	45433,1	19692,6	25740,5	16233,8	15438,5	6538,6	617,6	2197,9	149,4
2010	60742,2	26697,4	34044,8	20004,5	19151,4	10023,3	874,4	2879,4	261,4
2011	82608,2	37212,4	45395,8	27065,9	25805,8	13279,9	940,6	3913,9	194,0
2012	84717,6	34497,2	50220,4	27569,6	26237,2	17140,5	851,3	4446,7	195,7
2013	76986,8	27941,6	49045,2	28566,2	27046,5	15237,3	749,8	4339,9	93,7
2014	54428,7	17276,8	37151,9	22383,0	21069,1	10848,3	679,9	3021,5	182,2
2015	37516,4	10485,5	27030,9	16665,3	15330,2	7235,8	601,7	2336,6	169,6

Джерело: обраховано автором за даними ДССУ [106].

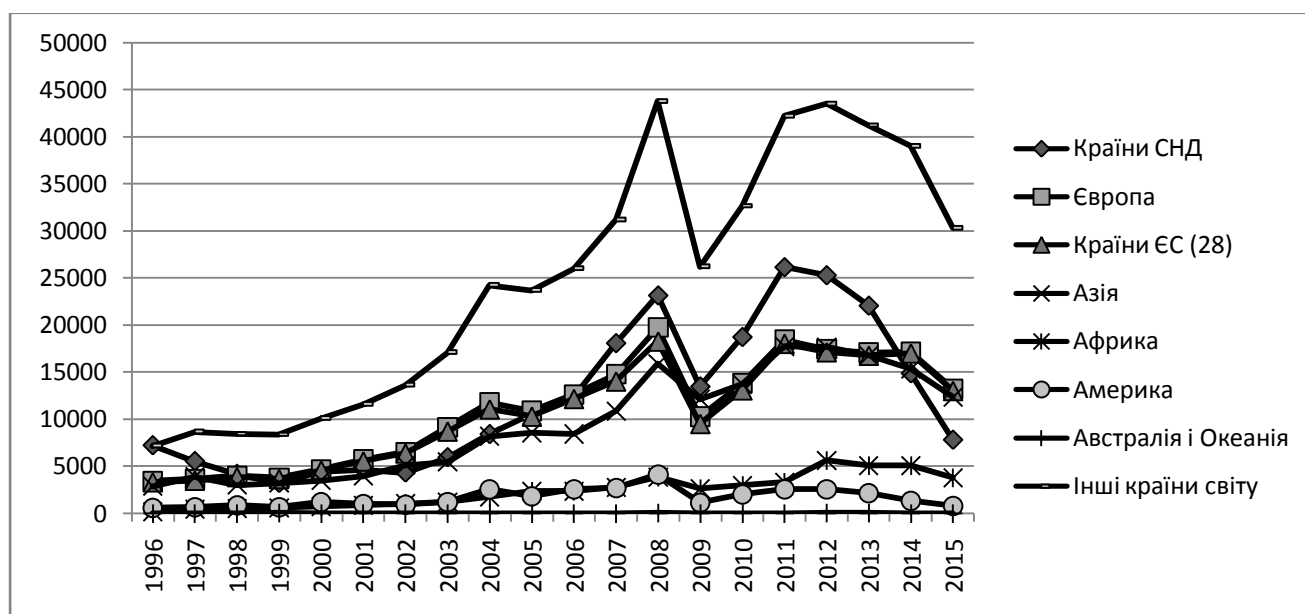

Рис.2.3 Діаграма географічної структури українського експорту за період з 1996 по 2015 рр. (млн.. дол.США)

Джерело: складено автором за даними ДССУ [106].

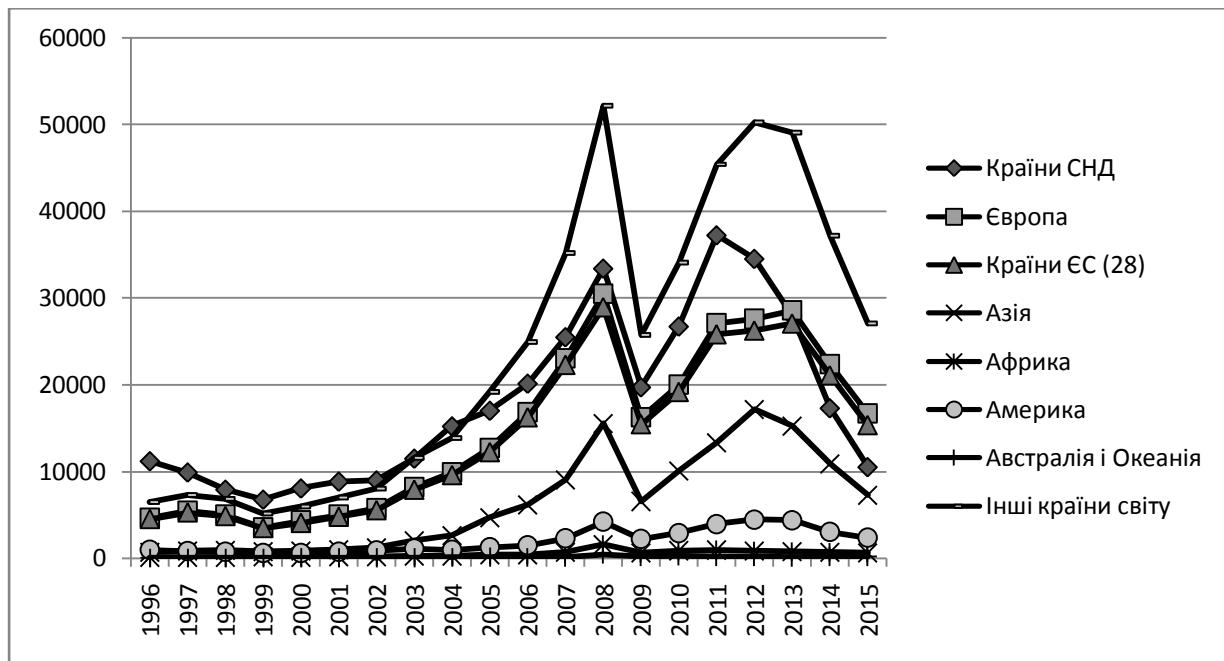

Рис.2.4 Діаграма географічної структури українського імпорту за період з 1996 по 2015 рр. (млн.. дол.США)

Джерело:складено автором за даними ДССУ [106].

Безумовним лідером поміж інших країн-імпортерів і постачальників продукції до України є Росія. Це пояснюється традиційними досить великими обсягами експортних поставок української продукції до Росії, але ще більшими обсягами імпорту російських енергоносіїв. Як наслідок, впродовж усього періоду, аж до 2015р. Україна має сумарний дефіцит у торгівлі з Росією [116]. Хоча, тенденція кінця 2015, початку 2016 років говорить про значне скорочення товарообороту з Росією і поступове збільшення з ЄС та іншими регіонами світу, що є наслідком відомих подій.

Традиційно товарною структурою українського експорту є продукція металургійної промисловості, машинобудування, хімічної та нафтохімічної промисловості, агропромислового комплексу, легкої, харчової і місцевої промисловості [117]. Тобто для України характерним є домінування в експорті промислової продукції, яка не передбачає суттєвої доданої вартості, потребує значних ресурсних і енергетичних затрат, а її виготовлення супроводжується негативним впливом на навколишнє середовище.

Таблиця 2.7

**Динаміка товарної структури українського експорту за період
з 2005 по 2015 рр.**

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
УСЬОГО (млн. дол. США)	32 184	36 174	46 168	63 188	37 134	47 299	62 383	64 427	59 106	50 552	35 428
Продовольчі товари та сировина для їх виробництва	4 264	4 686	6 132	10 561	9 510	9 936	12 804	17 906	17 040	16 670	14 479
Мінеральні продукти	4 144	3 413	3 693	5 570	3 033	5 076	6 951	6 304	6 306	5 291	2 672
Продукція хімічної промисловості	3 386	4 015	4 943	6 395	3 317	4 000	6 041	6 028	5 070	3 730	2 436
Деревина та вироби з неї	804	981	1 289	1 369	1 169	1 467	1 855	1 852	2 004	1 954	1 540
Промислові вироби	399	487	643	771	472	616	795	830	846	704	503
Чорні й кольорові метали та вироби з них	13 784	16 262	20 565	27 286	12 605	17 044	21 836	18 490	16 793	14 953	9 166
Машини, устаткування, транспортні засоби, прилади	4 307	5 107	7 563	9 848	6 007	8 530	10 722	11 181	8 537	5 432	3 343
Різне*	1 096	1 223	1 340	1 388	1 021	630	1 379	1 836	2 510	1 818	1 289

Джерело: складено автором за даними НБУ [107].

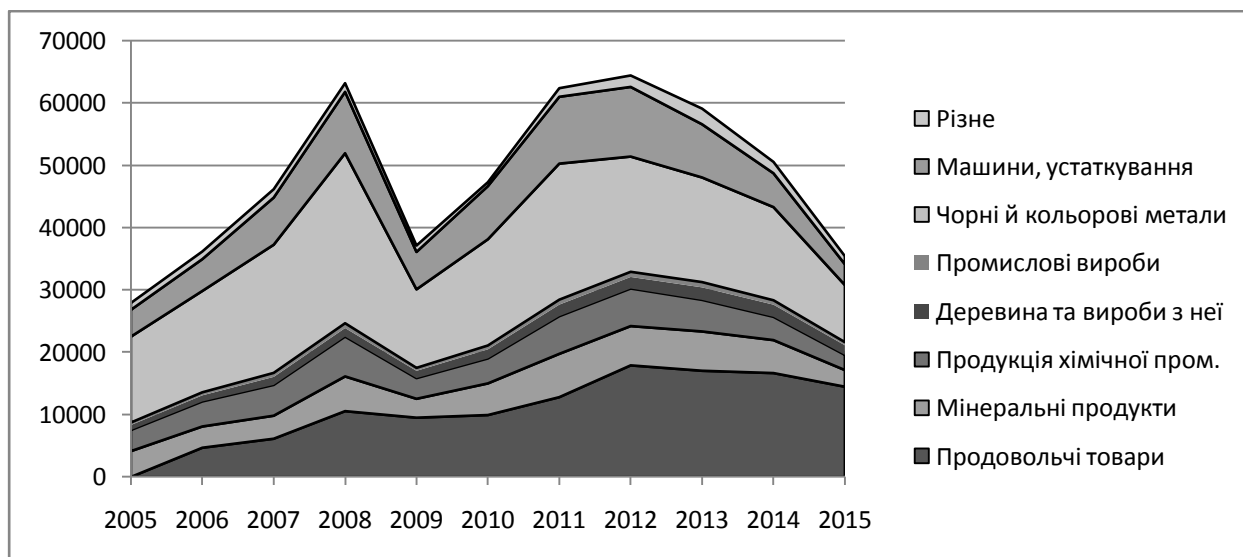

Рис. 2.5 Діаграма товарної структури українського експорту за період з 2005 по 2015 рр.

Джерело: складено автором за даними НБУ [107].

У довгостроковій перспективі така спеціалізація неминуче призведе до закріплення за державою несприятливого статусу в системі міжнародної кооперації

та поділу факторів виробництва, як суб'єкта допоміжного, екологічно брудного виробництва. Це характеризує українську національну економіку як перехідну та пострадянську [118] (табл. 2.7, 2.8; рис. 2.5, 2.6).

Таблиця 2.8

**Динаміка товарної структури українського імпорту
за період з 2005 по 2015 рр.**

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
УСЬОГО (млн. дол. США)	34377	42220	57753	80640	42477	56896	80414	86273	81234	57680	38737
Продовольчі товари та сировина для їх виробництва	2635	3094	3905	6203	4936	5761	6347	7513	8181	6025	3407
Мінеральні продукти	9925	11145	1468	22157	14306	19247	26514	26440	21180	15254	11180
Продукція хімічної промисловості	5085	6464	8757	11604	7969	10116	12505	13155	13042	10310	7535
Деревина та вироби з неї	1132	1356	1791	2264	1545	1877	2094	2071	2199	1466	935
Промислові вироби	1650	1838	2129	3370	1894	2880	2951	3982	3881	2615	1749
Чорні й кольорові метали та вироби з них	2407	3260	4662	6280	2587	3988	5522	5079	4552	3208	1897
Машини, устаткування, транспортні засоби, прилади	9903	13402	19079	25863	8453	11799	19208	21012	18154	10724	7509
Різне*	1 640	1661	2662	2899	787	1228	5273	7021	10 45	8078	4525

Джерело: складено автором за даними НБУ [73].

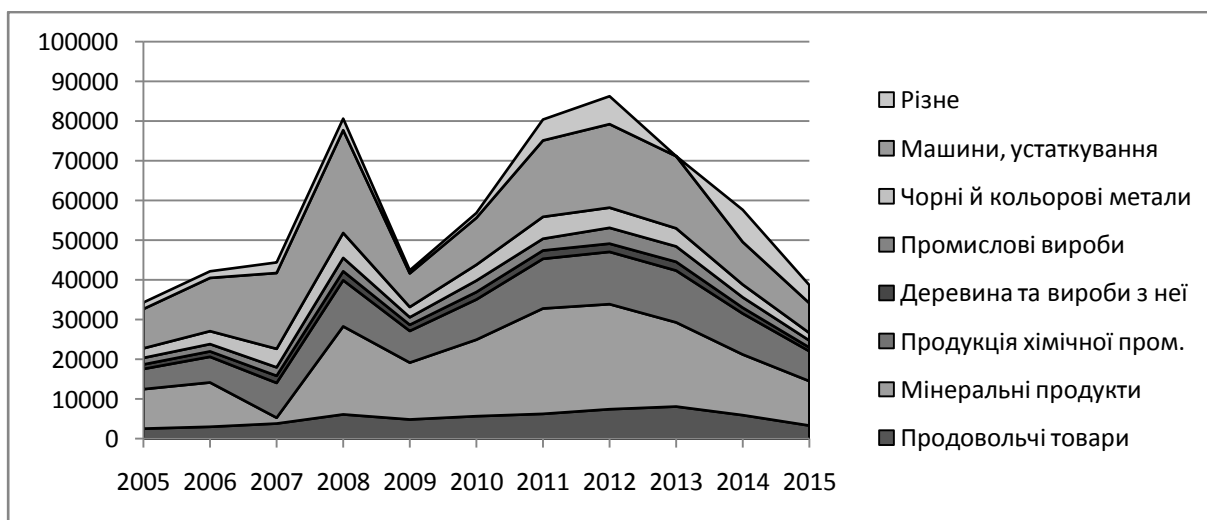

Рис 2.6 Діаграма товарної структури українського імпорту за період з 2005 по 2015 рр.

Джерело: складено автором за даними НБУ [107].

З огляду на представлені дані, треба сказати, що товарна структура українського експорту та імпорту є прямим наслідком успадкованої від СРСР

деформованої структури економіки, яка була зорієнтована переважно на задоволення потреб радянського ВПК. Звідси: зношені виробничі потужності, архаїчні організаційні структури підприємств та відстала виробнича інфраструктура. Період незалежного розвитку поки що не позначився на техніко-технологічному й організаційно-економічному аспектах національної економіки [118].

І все ж, не зважаючи на низку негативних тенденцій, які характерні для усього пострадянського простору, Україна зберігає потужний науково-технічний і інтелектуальний потенціал (також багато в чому успадкований від СРСР), може залучати висококваліфіковану робочу силу, що є визначальним у системі сучасного виробництва і за цими параметрами не поступається аналогічним показникам розвинутих держав.

Скажімо, за даними Програми розвитку ООН, середній показник для країн ЄС по кількості патентів виданих власним громадянам (на 1млн. чол.) становить 80, для України – 99; по витратах на науково-дослідну і дослідно-конструкторську роботу (НДДКР % від ВВП): ЄС - 1,71%; Україна - 0,9%; показник забезпеченості науково-технічними ресурсами (кількість робітників, зайнятих в НДДКР): ЄС - 2824 чол.; Україна - 2118 чол.

Тому в процесі інтернаціоналізації українського виробництва, його адаптації до глобального економічного середовища головною проблемою України є перш за все ефективна реалізація її величезного потенціалу. Особливості сучасного етапу адаптації пов'язані з необхідністю, по-перше, започаткувати дійсно технологічне оновлення економіки. По-друге, - органічно включити економіку країни у глобальні процеси з метою повнішого використання зовнішніх ринків, залучення інвестицій, технологій, розвитку виробництва та збуту продукції. По-третє, вдосконалити систему інституційного забезпечення модернізації та управління економікою [3, с. 108].

Ефективна адаптація української економіки до глобального середовища можлива лише за умови створення адекватної інфраструктури, конкурентного середовища, відповідних інституційних форм, законодавчого забезпечення. Насамперед йдеться про формування адаптованих до умов глобального

економічного середовища податкової, фінансової, банківської систем, адміністративно-правових структур на всіх рівнях державного та економічного управління [119].

В цьому розумінні актуальними є зусилля держави з диверсифікації географічної і товарної структури українського експорту. Кожна держава більш або менш інтенсивно, з акцентом на ті або інші інструменти та засоби впливу проводить політику підтримки вітчизняних товаровиробників і експортерів [117]. Функціональною метою такої політики є створення оптимальних умов для виробництва високоякісних товарів з високою доданою вартістю, що дало б змогу ефективно конкурувати на зовнішніх ринках [119, 120].

Політика підтримки вітчизняного товаровиробника та експортера реалізується в кількох площинах, або за окремими напрямками державної політики. Основними інструментами такої підтримки на сучасному етапі є:

- стимулювання виробництва експортної продукції, зокрема продукції високого ступеня обробки, а також наукомісткої високотехнологічної продукції;
- сприяння модернізації та технічному переозброєнню експортоорієнтованих виробничих потужностей;
- оптимізація національного правового та нормативно-інституційного режиму здійснення експортних операцій;
- удосконалення механізму фінансування та кредитування виробництв, які здійснюють експорт;
- налагодження ефективної системи страхування експортних операцій;
- забезпечення достатньої правової підтримки національного виробника, зокрема при проведенні судово-арбітражних розглядів, антидемпінгових процесів;
- забезпечення отримання сертифікатів на продукцію вітчизняного виробництва, відповідності метрологічного та стандартизаційного оформлення вітчизняної продукції вимогам західних ринків;
- стимулювання інвестиційної діяльності як національних, так і

іноземних фізичних та юридичних осіб в експортоорієнтованому секторі економіки за допомогою податкових, усього широкого спектра фінансових та організаційних механізмів;

- вироблення системи національних пріоритетів у міжнародній торгівлі та їх практична імплементація засобами державного регулювання;
- політико-дипломатичний супровід та всебічна підтримка національних виробників та експортерів на зовнішньому ринку,
- збір, фаховий аналіз необхідної інформації та вичерпне інформування вітчизняних експортерів про попит;
- участь економічних підрозділів українських зовнішньополітичних представництв у пошуку потенційних зарубіжних імпортерів у країнах перебування.

Як показує досвід, за рахунок стимулювання державою експортного, а саме науково-технологічного напрямку зовнішньоекономічної діяльності, розвинутим країнам вдається втримувати довгострокову стабільну динаміку економічного розвитку. Тому в сучасних умовах ефективний розвиток українського експорту високотехнологічної продукції є визначальним елементом стратегії держави щодо ринкового реформування і структурної перебудови економіки [120].

У цих умовах зростає значення цілеспрямованої державної підтримки експорту, яка пов'язана з нагальною потребою не тільки скасування тих чи інших обмежень на експорт, а й з необхідністю створення умов для активної участі органів влади та підприємницьких структур у реалізації експортоорієнтованих виробничих проектів та у просуванні української продукції на зовнішні ринки. Власне з цією метою при МЕРТ на початку 2015 року створено Раду з підтримки та просування українського експорту [114].

Головна мета нового органу, інтенсифікація експорту українських товарів за кордон, робота з просування та покращення іміджу країни за кордоном, створення сприятливої бізнес-атмосфери для вітчизняних експортерів. Це визнано надзвичайно важливим, оскільки, за висновками

фахівців, довгоочікуване зростання української економіки відбуватиметься шляхом нарощування обсягів і якості експортних поставок [119].

Рада з просування експорту при МЕРТ, працює у якісно новому форматі. Зокрема, налагоджені взаємини по лінії бізнес-уряд у торговельній сфері, постійно залучаються експортери до робочих нарад і зустрічей. Окрім іміджування України на зовнішніх ринках, Рада з просування експорту займається вирішенням найактуальніших питань компаній-експортерів. Зокрема це: припинення падіння обсягів українського експорту, та вирішення системних проблем спрощення експортно-імпортних процедур. Тому основна ідея створення Ради - зосередитись на роботі саме у робочих групах та комітетах МЕРТ. Для цього при МЕРТ оновлено Раду експортерів, з метою внести системність та перезавантажити спілкування влади з експортерами. За словами ініціаторів створення Ради, фахівці МЕРТ і представники бізнесу будуть щотижня працювати у робочих групах та щомісяця обговорювати нагальні питання експортерів у комітетах.

Ще один напрям роботи Ради - усунення торговельних бар'єрів та обмежень, які вводилися раніше, але наразі втратили свою ринкову актуальність. Нагальні питання експортерів вирішуються і під час закордонних візитів керівників різних рівнів та фахівців МЕРТ, що сприяє вирішенню не тільки галузевих проблем, але й на рівні окремих компаній. Зокрема, йдеться про вирішення такого глобального для українських експортерів питання, як пошук нових експортних ринків і зниження тарифів на залізничні перевезення [114].

Створення Ради та підвищення уваги до проблем експортерів високо оцінили вітчизняні і зарубіжні підприємці та експортери. Подібні структури вже давно створено у США та інших розвинених країнах світу (мається на увазі агентства з просування експорту, залучення інвестицій) і вони довели свою ефективність в системі міжнародних економічних відносин [121].

Щодо товарної і географічної структури українського імпорту, можна визначити основні напрямки його оптимізації в Україні. А саме:

- проведення радикальної раціоналізації енерго- та матеріало-споживання, поширення заощадливих технологій у виробництві та побуті;
- перехід на використання альтернативних енергоносіїв – сонячної, вітрової енергії, супутнього газу, метану вугільних шарів, етилового спирту (його джерелом можуть бути побічна продукція та відходи сільського господарства й агропереробки, зокрема цукрових буряків після технологічного процесу виготовлення цукру); доцільним є переведення ряду електростанцій, які використовують газ, на вугільне паливо;
- збільшення розвідок та власного видобутку нафти й газу, більш повний видобуток паливних родовищ;
- поширення виробництва на території України тих товарів іноземних марок, які характеризуються найкращими споживчими властивостями та користуються високим попитом;
- обмеження ввезення на територію України тієї продукції, яка заважає становленню молодих галузей обробної промисловості, та тих сфер виробництва, які не встигли вчасно реформуватися та лише переходять на шлях ринкової діяльності (не підмінюючи цієї концепції непродуктивним захистом підприємств з неефективним менеджментом);
- запровадження ефективних механізмів антидемпінгових розслідувань та процедур стосовно тих іноземних фірм, які можуть бути звинуваченими у недобросовісній конкуренції;
- розвиток альтернативних імпортом поставкам виробництв (з урахуванням того, що магістральним напрямом формування відкритої економіки України має стати модель національної спеціалізації, а не економіки, яка будується за принципом автаркії);
- стимулювання інвестицій у розвиток тих галузей економіки, які програють у міжнародній конкурентній боротьбі, зокрема і на національному ринку через об'єктивний дефіцит у них фінансових ресурсів [115].

Сучасний розвиток економіки України нерозривно пов'язаний з інвестиційними процесами, які є рушійною силою інтеграції економіки у

світове господарство за рахунок оновлення основних фондів, переведення капіталів з одних сфер в інші, передачі технологій, інновацій та управлінського досвіду. Проблеми залучення, використання чи обмеження інвестицій є прерогативою держави і керівництво кожної держави визначає ці питання відповідно до своїх соціально-економічних та національних особливостей. Проте більшість держав намагається створити якомога сприятливіші умови для активізації інвестиційних процесів саме в сегменті прямих іноземних інвестицій (ПІІ), що на сьогодні є найдієвішим інструментом модернізації національних економік [120].

Україна має всі шанси для залучення інвестиційних ресурсів та використання їх на модернізацію і розширення виробництва. В той же час макроекономічні показники України залишаються на далекій периферії світових інвестиційних потоків, що значно підсилюється недостатнім обсягом внутрішніх інвестиційних ресурсів, а також ускладнюється кризовими явищами у суспільно-політичному житті держави [121].

Основу інвестиційної діяльності будь-якої держави визначають за обсягом прямих іноземних інвестицій та за інвестиціями в основний капітал. Аналіз показників інвестиційної діяльності за період 1996-2015 рр., дозволяє констатувати, що в Україні після постійного росту, за останні півтора роки спостерігається скорочення об'єму прямих іноземних інвестицій. Якщо у 2014 році цей показник складав 58156,9, то у 2015 році – 43371,4 [122].

Економіка України перебуває в складній економічній ситуації, яка зберегла тенденції до погіршення внаслідок продовження агресивної політики Російської Федерації, окупації Криму і військових операцій на сході України. Питання створення сприятливих умов розвитку бізнес-клімату в Україні залишається одним з найактуальніших. Обсяг залучених у 2015 році прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) в економіку України на 31 грудня 2015р. становив 43371,4 млн. дол. США (без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції), що в розрахунку на одну особу

населення становить 1000,5 дол. США (сер. по світу – 8000 дол. США) У 2015 році інвестиції надходили зі 133 країн світу. Із країн ЄС із внесено 33154,9млн. дол. інвестицій (77,4% загального обсягу акціонерного капіталу), з інших країн світу – 9696,4 млн. дол. (22,6%). До десятки основних країн-інвесторів, на які припадає більше 83% загального обсягу прямих інвестицій, входять: Кіпр – 12274,1 млн. дол., Німеччина – 5489,0 млн. дол., Нідерланди – 5108,0 млн. дол., Російська Федерація – 2685,6 млн. дол., Австрія – 2354,3 млн. дол., Велика Британія – 1953,9 млн. дол., Британські Віргінські Острови – 1872,6 млн. дол., Франція – 1539,2 млн. дол., Швейцарія – 1371,2 млн. дол. та Італія – 966,6 млн. дол. [106].

При цьому, обсяг прямих інвестицій (акціонерного капіталу) з України в економіку країн світу на 31 грудня 2015 р. становив 6254,4 млн. дол., у т.ч. у країни ЄС – 6015,4 млн. дол. (96,2% загального обсягу), в інші країни світу – 239,0 млн. дол. (3,8%). Прямі інвестиції з України здійснювались до 46 країн світу, переважна частка яких була спрямована до Кіпру (93,0%).

Галузева структура інвестицій в основний капітал в Україні також не є оптимальною: інвестиції в промисловість не становлять навіть половини обсягів всіх інвестицій (38%), тоді як вартість основних фондів є домінуючою, а сільське господарство, маючи надзвичайно великий потенціал, інвестується взагалі мізерно (6%) [107]. Ступінь зносу основних фондів за всіма видами економічної діяльності в Україні станом на 2015 рік становив 64,7 %. Варто зазначити, що ступінь зносу в транспортній та енергетичній галузях становить відповідно 84,3% та 80%, що свідчить про майже повну зношеність [106].

Така критичність показників зносу основних фондів має безпосередній стосунок до незадовільного обсягу інвестицій у реальний сектор. Кількість залучених інвестицій в основний капітал за період 2004-2015рр. має значну амплітуду коливань, але слід зазначити що показник 2017 рок у має позитивну тенденцію до збільшення (38,7%) (рис.2.7) [124].

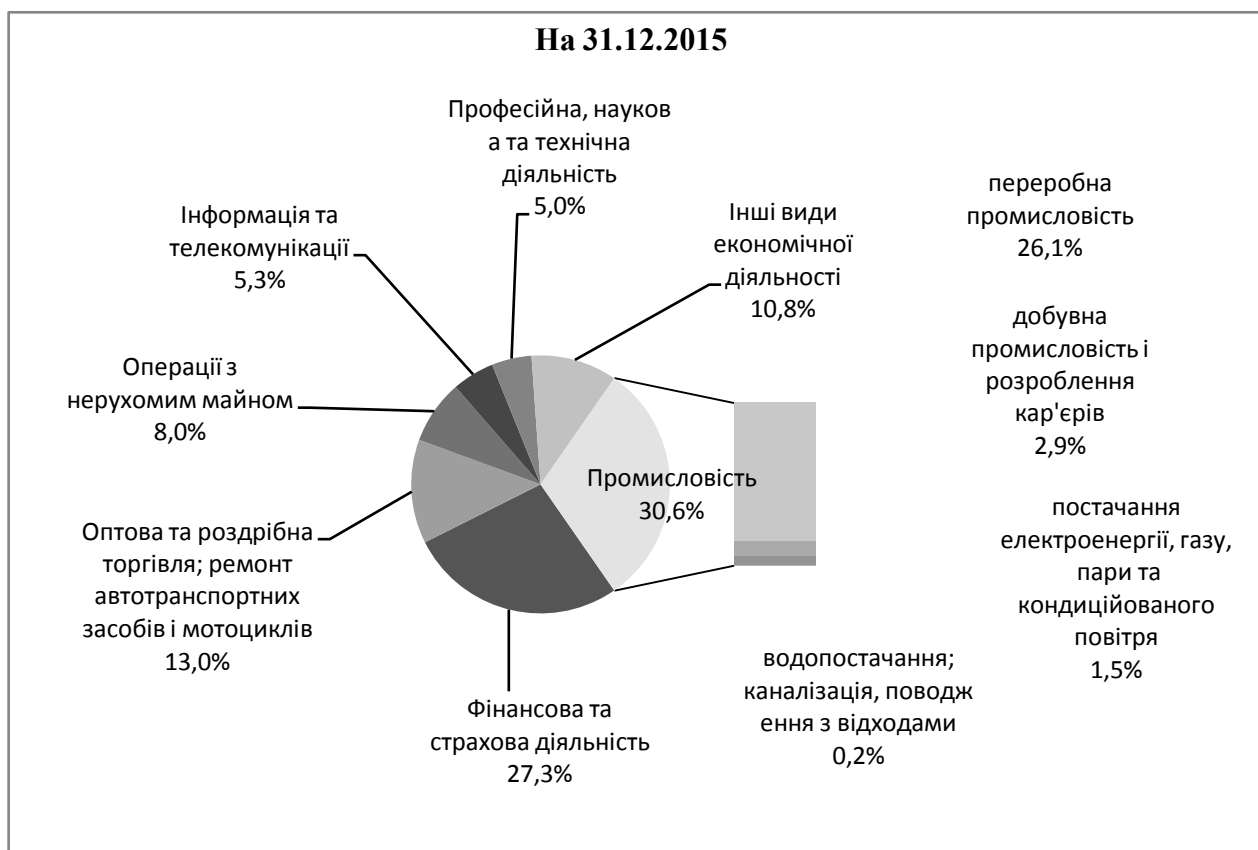

Рис.2.7 Структура прямих іноземних інвестицій в економіці України за видами економічної діяльності

Джерело: за даними ДССУ [106].

Основними причинами зниження активності інвестиційної діяльності в Україні, є:

- несприятливий інвестиційний клімат;
- недосконала законодавча база;
- неналежна підготовка інвестиційних проектів і програм та їх нечіткість;
- нерозвиненість інвестиційних інструментів та інвестиційного ринку.

Відтак, задля підвищення рівня інвестиційної привабливості нашої країни та активізації інвестиційної діяльності як на мікро-, так і на макрорівнях необхідно:

- уряду та керівництву країни дотримуватися активної позиції щодо залучення інвестицій;
- підтримувати на державному рівні програми та проекти зарубіжних та вітчизняних інвесторів ;
- продовжувати формування сприятливого інвестиційного клімату;
- забезпечувати прозорість, «партнерські» відносини між державою та інвестором ;
- розвивати інвестиційний ринок та сприяти його інтеграції у світовий простір [118].

Сьогодні в Україні удосконалюється правове поле для інвестування та розвитку державно-приватного партнерства. На території держави до іноземних інвесторів застосовується національний режим інвестиційної діяльності, тобто надано рівні умови діяльності з вітчизняними інвесторами. Іноземні інвестиції в Україні не підлягають націоналізації. У випадку припинення інвестиційної діяльності іноземному інвестору гарантується повернення його інвестиції в натуральній формі або у валюті інвестування без сплати мита, а також доходів від інвестицій у грошовій або товарній формі. Держава також гарантує безперешкодний і негайний переказ за кордон прибутків і інших коштів в іноземній валюті, одержаних на законних підставах унаслідок здійснення іноземних інвестицій [124].

Для підвищення захисту іноземних інвестицій Законом України від 16.03.2000 № 1547 ратифікована Вашингтонська Конвенція 1965 року про порядок вирішення інвестиційних спорів між державами та іноземними особами. Вирішенню проблемних питань інвесторів покликані сприяти комісії із сприяння досудовому врегулюванню спорів з інвесторами, які можуть створюватися органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування як тимчасові консультаційно-дорадчі органи з метою сприяння досудовому врегулюванню спорів між інвестором і органом виконавчої влади.

Підписано та ратифіковано Верховною Радою України міжурядові угоди про сприяння та взаємний захист інвестицій з більш ніж 70 країнами

світу. Задля належної реалізації національних зовнішньополітичних і зовнішньоекономічних пріоритетів, сприяння виходу українських експортерів на зовнішні ринки, захисту їхніх економічних і торговельних інтересів за кордоном та залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України, з квітня 2013 року при МЗС функціонує Рада експортерів та інвесторів України, у грудні 2014 року Указом Президента України утворено Національну інвестиційну раду.

З метою пошуку дієвих механізмів залучення іноземних інвестицій в Україну Урядом держави на регулярній основі проводяться бізнес-форуми за участю потенційних іноземних інвесторів. Зазначені заходи покликані сприяти покращенню інвестиційного іміджу України та збільшенню обсягів залучення іноземних інвестицій та капітальних інвестицій в економіку держави [124].

Одним з основних показників ефективності державної політики, що враховуються провідним міжнародними кредиторами та компаніями під час здійснення кредитування та вкладення інвестицій, є місце країни у міжнародних рейтингах, яких існує близько десяти. Україна також є їх учасником, проте високий рівень корупції, бюрократія, неефективне державне управління та використання адміністративних методів в економіці не позиціонують нашу державу як інвестиційно привабливу. 2014 — 2015 рр. були роками надій на зміни, проте істотних зрушень досягти покищо не вдалося.

Рейтинг Doing Business-2016 складається Світовим банком і охоплює друге півріччя 2014 р. та перше півріччя 2015-го. Оцінка здійснюється за такими напрямками, як реєстрація підприємств, отримання дозволу на будівництво, підключення до системи електричних систем, реєстрація власності, отримання кредитів, захист міноритарних інвесторів, оподаткування, міжнародна торгівля, виконання контрактів, вирішення неплатоспроможності. У рейтингу Doing Business-2016 Україна посіла 83 місце серед 189 країн світу, покращивши свій рейтинг порівняно з попереднім роком на 4 позиції (2015 р. — 87 позиція, а за старою методологією — 96-та). Україна перебуває у рейтингу між Саудівською Аравією — 82 місце та Брунеєм — 84 місце [125].

В Індексі економічної свободи-2015 за рік позиції України погіршилися

на 7 пунктів. Тепер ми посідаємо 162 місце із 178 країн і відповідно до класифікації є країною з репресивною економікою, яка у рейтингу стала сусідом Болівії (163) та Бірми (161). Майже за усіма критеріями ситуація у нас погіршилася, окрім свободи від корупції та фінансової свободи. За такими критеріями, як свобода права власності, інвестиційна свобода та свобода державних витрат, Україна є одним з найбільших аутсайдерів

Глобальний індекс конкурентоспроможності - 2015 складається Всесвітнім економічним форумом для визначення рейтингу країн за показником економічної конкурентоспроможності і містить 114 показників для 140 країн, при цьому враховуються як статистичні дані, так і опитування керівників бізнесу.

У цьому індексі Україна посіла 79 місце, що на 3 пункти гірше від попереднього року. Найнижчі рейтинги — за такими показниками, як макроекономічне середовище (134 місце серед 140 країн) насамперед через великий інфляційний стрибок, юридична незалежність (132 місце), втрати бізнесу через загрози тероризму (133), захист міноритарних акціонерів (134), марнотратність державних видатків (134), якість доріг (132), ефективність антимонопольної політики (136), стійкість банків (140 місце).

Найкращі позиції — у блоці «Інновації», що відображає високий інноваційний потенціал країни:

- наявність наукових та інженерних кадрів (29 місце),
- якість науково-дослідних закладів (43),
- кількість патентів на винаходи (50).

Глобальний інноваційний індекс-2015 Складено Всесвітньою організацією інтелектуальної власності, Корнелльським університетом та міжнародною бізнес-школою Insead. Згідно із цим індексом з урахуванням 79 показників у 2015 р. наша держава посіла 64 місце серед 141 країни світу.

У 2015 р. найбільше Україна піднялася за такими показниками:

- людський капітал та дослідження (11 позиція),
- освіта (33 позиція),
- бізнес-середовище (30 позиція),

- нематеріальні активи (30 позиція),
- працівники розумової праці (13 позиція).

Максимальне погіршення позицій спостерігалось за такими показниками, як політичне середовище (26 позиція), загальна інфраструктура (17 позиція), онлайн-творчість (9 позиція).

Відповідно до іншого Глобального інноваційного індексу, складеного виданням Bloomberg, у 2015 р. Україна посіла 33 місце серед 50 найбільш інноваційних, при цьому найкраща (п'ята) позиція була за показником «вища освіта». Ці рейтинги вкотре підтверджують те, що Україна має чималий інноваційний потенціал, який недостатньо використовується [125].

Індекс сприйняття корупції-2015 - Це щорічний рейтинг держав світу, що відображає оцінку рівня сприйняття корупції аналітиками і підприємцями за десятибальною шкалою та складається компанією Transparency International з 1995 р. На сьогодні Україна посідає 142 місце серед 175 країн світу, що характеризує відсутність ефективних змін у 2015 р. у боротьбі з корупцією. Основними причинами такого стану є монополізація бізнесу, неможливість його довгострокового планування та високий рівень державних корупціонерів. Проте є надія, що у звіті за 2015 р. ситуація значно покращиться.

Індекс людського розвитку - це інтегральний показник, що розраховується щороку для міждержавного порівняння і визначення рівня життя, грамотності, освіченості і довголіття як основних характеристик людського потенціалу досліджуваної території Організацією Об'єднаних Націй.

При цьому ключовими показниками при складанні цього індексу є:

- очікувана тривалість життя,
- рівень грамотності населення країни,
- рівень життя, оцінюваний через ВНД на душу населення за

паритетом купівельної спроможності (ПКС) у доларах США.

Згідно з індексом наша держава посідає 83 місце серед 187 країн світу і належить до країн з високим людським розвитком. Такого показника вдається досягати за рахунок високого рівня освіти населення [125].

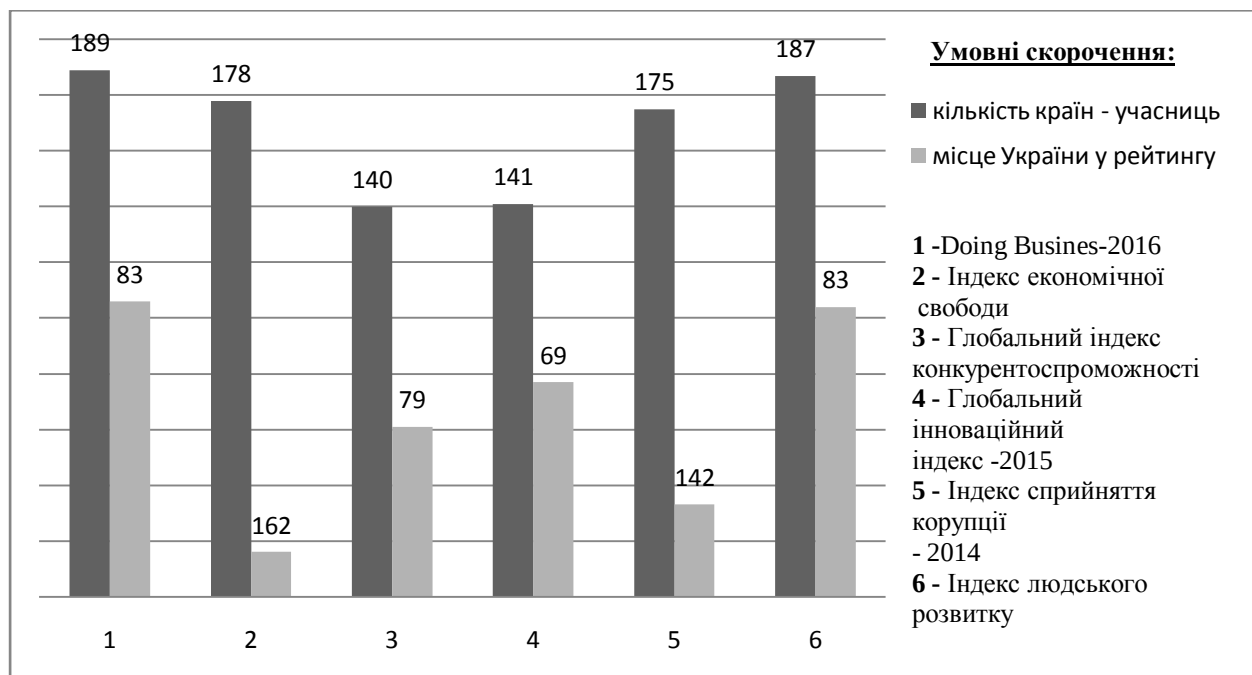

Рис. 2.8 Україна у світових економічних рейтингах станом на 2015рік
Джерело: [125]

Усі наведені індекси свідчать про те, що Україна тривалий час перебуває у стані економічної, політичної та соціальної нестабільності, і дії влади, з року в рік спрямовані на подолання негативу, є недостатньо ефективними. Низькі позиції у більшості випадків є результатом відсутності єдиної довгострокової економічної стратегії розвитку держави та відсутності стимулів до боротьби з корупцією .

Українська влада почала здійснювати певні кроки у просуванні держави у міжнародних рейтингах. Про це згадується у Стратегії сталого розвитку «Україна-2020» та одному з напрямів реформ. У Національній раді реформ є Програма просування інтересів України у світі, якою опікується Міністерство економічного розвитку і торгівлі та метою якої є просування її політичних та економічних інтересів. При цьому планується розроблення та фінансування Державної цільової програми просування інтересів України за кордоном та створення бренду країни на 2016 - 2018 рр. Такі кроки уряду є позитивними, проте, на жаль, у 2015 р. діяльність у цьому напрямі була не надто активною, що підтверджують рейтинги [124].

Разом з розбудовою національної економіки та національної безпеки в Україні з перших днів незалежності активно утверджується національна політична система, зокрема зовнішньополітична і дипломатична її складова. Ця галузь державотворчої діяльності набула надзвичайної ваги з огляду на те, що із проголошенням Верховною Радою України Акту незалежності України 24 серпня 1991 р. та підтвердженням його на Всеукраїнському референдумі 1 грудня 1991 р. розпочався активний процес визнання України на міжнародній арені. І з перших днів міжнародного визнання української держави почався процес формування і відкриття дипломатичних установ України за кордоном та іноземних держав в Україні. Впродовж 1991- 1992 рр. було сформовано штат дипломатичних працівників у МЗС України та у закордонних установах. На кінець 1994 р. налічувалося вже 54 закордонні дипломатичні установи України у 43 країнах світу. А станом на 31 грудня 2015 р. Україна встановила дипломатичні відносини на рівні посольств із понад 170 країнами світу [126, с. 19].

Засади функціонування молодшої дипломатичної служби України умовно поділяються на дві групи. До першої належать загальні принципи, якими керується дипломатична служба України в реалізації своїх завдань (вони поширюються на всю систему державного управління та адміністративного права України). До другої належать специфічні принципи дипломатичної служби, які регулюються Законом України «Про дипломатичну службу» (від 20 вересня 2001 р., у редакції від 09 червня 2013 р.), в якому, зокрема, визначено, що регламентація діяльності дипломатичної служби як конституційно-правового інституту спирається на положення чинного законодавства, яке сформоване відповідно до міжнародно-правових актів, але в першу чергу - Статуту ООН і положень Віденської конвенції про дипломатичні зносини (від 18.04.1961р.). Крім того базові положення дипломатичної служби регулюються Конституцією України (від 28.06.1996р.), Постановою ВР України «Про основні напрями зовнішньої політики України» (від 2.07.1993р.), Положенням «Про Міністерство закордонних справ України» (Постанова КМ України від 12.07.2006р.), та ін. документами [127].

У згаданих нормативно-правових актах визначені національні інтереси держави, завдання, пріоритети і функції зовнішньої, в тому числі зовнішньоекономічної політики, механізм її реалізації. Вказується, що національні інтереси України у сфері міжнародних відносин складають три основні групи:

- стратегічні та геополітичні інтереси, пов'язані з забезпеченням національної безпеки України та захистом її політичної незалежності;
- економічні інтереси, пов'язані з інтегруванням економіки України у світове господарство;
- регіональні, субрегіональні, локальні інтереси, пов'язані із забезпеченням різноманітних специфічних потреб внутрішнього розвитку України.

Виходячи з цього діяльність вітчизняних дипломатичних установ, спрямована на забезпечення національних інтересів та реалізацію актуальних завдань України на міжнародній арені, що є у свою чергу основним завданням національної економічно безпеки [126, с. 33].

Особлива увага приділялася дипломатичним відносинам з кранами-сусідами. Після виведення двосторонніх відносин на рівень стратегічних Україна здобула підтримку з боку Польщі, Угорщини, Румунії, Словаччини в її прагненні до єднання всього Європейського континенту, до успішної інтеграції до Європейського Союзу [128].

Дипломатична служба охоплює широкий спектр діяльності, й лише всебічна ерудиція та ґрунтовна підготовка українських дипломатів дає змогу ефективно виконувати свої професійні обов'язки. Погоджуючись з висновками знаного українського науковця юриста-міжнародника В.Н. Денисова «наука міжнародного права є найскладнішою частиною юридичної науки», можна припустити, що дипломатична служба молодій державі Україна, належить до найскладнішого виду державної діяльності [126, с. 115].

Тому важливе питання - кадрове забезпечення дипломатичної служби України. Йдеться про чисельну, високоосвічену і дуже важливу за функціональними повноваженнями службу у складі майже 800 працівників

центрального апарату МЗС України та понад 1,6 тис. працівників закордонних представництв України, відповідних підрозділів Адміністрації Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, центральних органів виконавчої влади, МВС, СБУ та Міноборони [129].

На дипломатичну службу повсякчас рекомендували насамперед досвідчених представників центральних органів державної влади, установ Національної академії наук, вищих навчальних закладів, які мали ділові якості та знали іноземні мови. Дипломатична служба України у своїй діяльності, керується пріоритетами з захисту національних інтересів держави і суб'єктів, які беруть безпосередню участь у міжнародних процесах. Глобальні зміни у міжнародній політиці на рубежі XX - XXI століть кардинальним чином вплинули на зміст і форми діяльності сучасної дипломатичної служби. Вони потребують підвищення рівня підготовки кадрів і вдосконалення правового регулювання діяльності дипломатичної служби України. У зовнішній політиці Українська держава дедалі більше орієнтується на західноєвропейські стандарти, сформовані на ґрунті демократичних, загальнолюдських і цивілізаційних цінностей. Однією з найважливіших правових проблем у цьому сенсі є узгодження відповідних норм національного права з міжнародними стандартами. Зокрема, шлях до європейської інтеграції вимагає прискореної адаптації адміністративно-правових норм України до законодавства країн ЄС, що надасть змогу дипломатичній службі ефективніше реалізовувати свої завдання. Важливу роль у вдосконаленні підготовки кадрів дипломатичної служби відіграють ґрунтовні наукові дослідження в галузі сучасної дипломатії, вивчення кращого міжнародного досвіду, проведення порівняльного аналізу моделей дипломатичної служби України та визнаних держав-лідерів світової політико-економічної думки [129, 130].

Практична діяльність дипломатичної служби, її роль у захисті стратегічних інтересів України на міжнародній арені пов'язані з такими складовими її діяльності, як досягнення компромісу інтересів окремих держав, спільнот; дотримання паритету у відносинах із стратегічними партнерами

України. Крім того є необхідність поглибленого вивчення та використання наукових здобутків і практичного досвіду європейської інтеграції, особливо за сучасних тенденцій у державах Європейського Союзу після підписання Україною асоціації в практичній поточній діяльності українських дипломатів. Оскільки попри підвищений інтерес із боку суспільних наук, фахівців-практиків і громадськості до зовнішньополітичного курсу України, особливо його європейського вектора, відчувається недостатність наукового забезпечення інтеграційних устремлінь України, ґрунтового осмислення та системного узагальнення досвіду, набутого впродовж усіх років незалежності.

Основу зовнішньополітичної доктрини будь-якої держави становить механізм реалізації геополітичних інтересів її самої, групи держав, інших транснаціональних угруповань на глобальному, регіональному та локальному рівнях, тобто визначення геостратегічних пріоритетів.

При формуванні концептуальних основ власної зовнішньополітичної стратегії України довелося виходити передусім із суто практичних потреб, пов'язаних із забезпеченням інтересів українського народу. До першочергових завдань підготовчого етапу можна зарахувати:

- створення необхідних передумов для становлення України як рівноправного суб'єкта міжнародних відносин;
- напрацювання базових документів для обґрунтування поступового входження України до системи міжнародних відносин;
- приєднання України до системи європейської співпраці та участь у загальноєвропейському політичному процесі;
- інтеграція України до системи світових господарських зв'язків і забезпечення добробуту українського народу;
- налагодження двосторонніх відносин України із різними країнами та, у першу чергу, із найближчими сусідами [126, с. 45].

2.2 Інструменти економічної дипломатії, застосовувані для захисту зовнішньоекономічних інтересів та пом'якшення загроз економічній безпеці держави

Інструменти сучасної економічної дипломатії в комплексі або в різних варіаціях застосовуються для вирішення конкретних завдань з відстоювання економічних інтересів держави, що у підсумку безумовно відображається на пом'якшенні загроз і на загальному рівні національної економічної безпеки України.

Одним з найбільш важливих і дієвих інструментів української економічної дипломатії є робота українських Посольств і Консульств у країнах перебування. Фактично це передній край забезпечення економічних інтересів та економічної безпеки держави. У роботі кожного з цих представництв передбачена економічна складова, що безпосередньо впливає на зовнішньоекономічну діяльність держави і пов'язує їх з українською економічною дипломатією [130, с. 156, 131].

Відповідно до Віденської конвенції про дипломатичні зносини від 18 квітня 1961 р. (ст. 3) функціями дипломатичного представництва є:

- представництво акредитуючої держави в країні перебування;
- захист у державі перебування інтересів акредитуючої держави в межах міжнародного права;
- проведення переговорів з урядом країни перебування;
- з'ясування всіма законними засобами умов і подій в країні перебування та повідомлення про них уряду акредитуючої держави;
- заохочення дружніх зносин між акредитуючою державою і країною перебування та сприяння розвитку їх взаємовідносин в сфері економіки, культури і науки [132].

У складі українських дипломатичних представництв діють економічні відділи, які зокрема зобов'язані:

- сприяти забезпеченню і захисту державних інтересів України, у тому

числі, у сфері оподаткування, та прав суб'єктів підприємницької діяльності України у торговельній, торговельно-економічній сферах у державі перебування;

- інформувати Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, МЗС та інші органи виконавчої влади України про зовнішньоекономічну, цінову, податкову, тарифну політику, яку проводить держава перебування;

- сприяти розвитку торговельно-економічних зв'язків України, залученню іноземних інвестицій в економіку України і виконанню міжнародних договорів України, укладених з державою перебування;

- вивчати загальний стан економіки, тенденції розвитку зовнішньоекономічних зв'язків, технічного рівня виробництва і рівня якості продукції провідних галузей держави перебування, кон'юнктури ринку товарів та послуг, досвіду стимулювання інвестиційної діяльності в державі перебування, інформувати МЗС та МЕРТ з цих питань, а в разі потреби – інші міністерства, центральні органи виконавчої влади України, установи та організації;

- розробляти пропозиції щодо підвищення ефективності торговельно-економічних зв'язків України з державою перебування;

- здійснювати заходи щодо захисту інтересів України, прав та законних інтересів суб'єктів підприємницької діяльності України у державі перебування, інформувати МЗС та МЕРТ про додержання суб'єктами підприємницької діяльності держави перебування зобов'язань за міжнародними договорами України, сприяння налагодженню та розвитку прогресивних форм співробітництва, проведенню переговорів, експертиз, укладанню контрактів, а також встановлення контактів з державними установами, організаціями, суб'єктами підприємницької діяльності держави перебування;

- вживати заходів щодо додержання інтересів України, правил міжнародної торгівлі суб'єктами підприємницької діяльності України при здійсненні ними зовнішньоекономічних операцій;

- аналізувати та узагальнювати за запитом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України інформації щодо суб'єктів підприємницької діяльності держави перебування, що виходять на український ринок;

- збирати за дорученням МЗС і за запитом МЕРТ усіма законними засобами дані про стан економіки приймаючої країни, здійснювати статистичний аналіз цих даних, інформувати МЗС і МЕРТ стосовно суб'єктів підприємницької діяльності держави перебування, які застосовують щодо України обмежувальну ділову практику або несумлінно виконують взяті зобов'язання, суб'єктів підприємницької діяльності держави перебування, з якими укладаються контракти на поставку продукції та надання послуг для державних потреб, а також у рамках проектів, фінансування яких здійснюється за рахунок іноземних кредитів, залучених під державні гарантії;

- співпрацювати з відповідними органами держави перебування у питаннях боротьби з приховуванням неоподаткованих доходів, відмиванням доходів, одержаних незаконним шляхом;

- висвітлювати у засобах масової інформації держави перебування об'єктивної інформації про інвестиційний клімат в Україні;

- надавати суб'єктам підприємницької діяльності України інформації щодо порядку відкриття і діяльності їх представництв у державі перебування, сприяння діяльності таких представництв;

- готувати висновки щодо доцільності імпорту товарів та послуг, залучення кредитів із держави перебування, виходячи з запропонованих державою перебування цін, тарифів, кредитних ставок тощо [129].

Цей перелік обов'язків працівників економічних відділів при дипломатичних представництвах свідчить, що робота Посольств і консульств України є надійним інструментом забезпечення економічної безпеки на самих передових позиціях зовнішньоекономічних інтересів держави.

Наступним не менш важливим інструментом економічної дипломатії є взаємні візити українських та іноземних високо посадовців. Завдяки візитам формуються основні передумови для розвитку міжнародних зв'язків;

розв'язання проблемних ситуацій; налагодження партнерських стосунків між країнами; поглиблення економічного, політичного, наукового, технічного, технологічного, гуманітарного та інших видів співробітництва.

Візити дають можливість лідерам держав чи уповноваженим особам, представникам дипломатичного корпусу в ході особистої зустрічі обмінятися думками з приводу актуальних питань та проблем у сфері економічного і фінансового співробітництва, енергопостачання, продовольчої безпеки, екологічної ситуації, тощо. Під час візитів сторони узгоджують позиції зі спірних питань, формують принципові засади виходу із критичних ситуацій. Внаслідок візитів стає зрозумілою позиція кожної із сторін переговорів. Візити дають можливість налагодити особисті контакти між першими особами держав, представниками дипломатичних установ, що дуже цінується у практиці міжнародних відносин [133, 134].

За статусом особи, яка очолює іноземну делегацію, візити поділяються на два рівні: найвищий і високий. Візити на найвищому рівні очолюють глави іноземних держав: монархи, президенти, прем'єр-міністри (залежно від політичного устрою). До візитів на високому рівні належать візити голів парламентів, урядів, спеціальних посланників, інших посадовців високого рівня [127].

Крім цього візити вищих державних діячів поділяються на: державні; офіційні; робочі; неофіційні, та ін. До найвищої категорії візитів належить Державний візит, що очолюється главою держави і за правилами може здійснюватись у ту, чи іншу країну лише один раз за увесь час каденції. Державний візит має велике політичне значення та супроводжується особливою урочистістю із усіма церемоніальними почестями під час зустрічі, основних заходів візиту, проводів. Офіційні візити також належать до вищої категорії візитів глав держав, офіційних діячів та іноземних делегацій, його ділова частина є ідентичною до державного візиту з певними відмінностями у протоколі проведення офіційної церемонії зустрічі та проводів, а також в коротших термінах тривалості. Однією з форм здійснення офіційних візитів є

міждержавні політичні консультації на вищому рівні [134].

Як правило, в ході візитів здійснюються переговори та підписуються спільні документи. Вищим рівнем документування досягнутих домовленостей під час візитів, консультацій та переговорів є складання і підписання угод [135].

Угоди також є дієвим інструментом економічно дипломатії, оскільки як правило вони мають довгострокову, інерційну дію і безпосередньо впливають на міжнародні товарно-інвестиційні потоки, на рівень зовнішньоекономічної, інвестиційної безпеки, а отже і на загальний рівень економічної безпеки української держави.

До моменту підписання угоди проводиться значний обсяг роботи фахівцями з обох сторін, готується її проект, проводяться робочі узгодження і консультації, можливо навіть по кожній статті угоди та по кожному з пунктів, відбувається експертиза проекту угоди щодо її відповідності нормам міжнародного права, на предмет забезпечення національних інтересів, економічної ефективності та економічної безпеки, відповідності технічним, технологічним та іншим стандартам, критеріям і вимогам. Після всіх погоджень, узгоджень як по суті угоди, так і в організаційному та технічному плані, вона виноситься на підписання. Приурочується це або до відповідного візиту (державного, офіційного, робочого) державних керівників чи уповноважених осіб, або до заключного етапу переговорів, завершенням яких може бути підписання угоди. Текст угоди передбачає преамбулу, в якій відзначається підґрунтя даної угоди, засвідчується бажання сторін зміцнювати і поглиблювати партнерство, розвивати співробітництво та робиться посилення на проведені переговори (із зазначенням дат та місця проведення), в результаті яких сторони домовились про викладення в даній угоді досягнутих домовленостей та її підписання. Як правило, в назві угоди вказується її предмет (торгово-економічне співробітництво, фінансове співробітництво, про уникнення подвійного оподаткування, тощо). Основна частина угоди містить виклад досягнутих домовленостей з необхідними деталями натурального та вартісного характеру, з обов'язками сторін,

термінами їх виконання та відповідальністю за порушення. Обов'язково вказується термін дії угоди, можливості внесення змін і доповнень до неї, умови її пролонгування та дострокового припинення. Наприкінці документу зазначають момент (дату) набуття чинності угоди, кількість примірників і на яких мовах. Підписують угоду відповідні державні керівники або уповноважені посадові особи від кожної із сторін [134].

У світовій науковій літературі до інструментів економічної дипломатії цілком справедливо зараховують Постійно діючі двосторонні органи міждержавного співробітництва високого рівня.

Крім цього, в структурі ВР діють Депутатські групи Верховної Ради України з міжпарламентських зв'язків, Міжпарламентські комісії зі співробітництва Верховної Ради України та парламентів зарубіжних країн [136]. Це, наприклад: Парламентські групи «Україна - Італія», «Італія - Україна»; Міжпарламентська асамблея «Україна-Польща» тощо. При Адміністрації Президента створено і діє Рада Президентів України та Азербайджанської Республіки, між міністерствами закордонних справ України та Канади на постійній основі діє механізм двосторонніх консультацій з питань політики та безпеки на рівні заступників міністрів закордонних справ України та Канади, діє українсько-японський комітет зі співробітництва на рівні міністрів закордонних справ тощо. Усі ці інституції мають різну структуру, засновників і направленість діяльності, однак усі вони працюють на постійній основі і їх діяльність прямо, чи опосередковано стосуються зовнішньоекономічної політики та економічної безпеки держави [136, 137, 138].

Спільні міжурядові комісії з питань економічного співробітництва (СМК) виділено як окремий інструмент економічної дипломатії, оскільки ці інституції мають безпосереднє відношення до зовнішньоекономічної діяльності держави і за припущенням мають справляти вагомий вплив на торгово-інвестиційні потоки між Україною і країнами світу. СМК створюється на підставі міжнародного договору України і є постійно діючим органом високого рівня, який представляє Кабінет Міністрів України в його відносинах

з урядами інших країн. Фактично, СМК є універсальним інструментом, який дозволяє здійснювати співпрацю українських, їх зовнішньоекономічних структур з відповідними органами влади і структурами країн-партнерів.

Положення «Про Українську частину Спільної міжурядової комісії з питань співробітництва», затверджене постановою Кабінету Міністрів України (оновлюється щороку) визначає основні завдання і функції та механізми і процедури функціонування СМК [139].

Українську частину СМК очолює її голова (затверджується з числа членів КМУ або керівників чи їх заступників відповідним актом Уряду України). СМК має наступні форми діяльності:

а) проведення спільних з країною-партнером засідань (місце проведення визначається на паритетній основі);

б) виконання центральними органами виконавчої влади (ЦОВВ) планів заходів за результатами цих засідань (плани затверджуються дорученнями КМУ);

в) проведення засідань Українських частин СМК із залученням ЦОВВ для вирішення проблемних питань та підготовки до чергових спільних засідань СМК. За рекомендацією Кабінету Міністрів України, останнім часом засідання СМК, як правило, супроводжується проведенням двосторонніх бізнес-форумів або круглих столів за участі представників ділових кіл двох сторін.

З часу набуття незалежності і до 2015 року проведено 83 засідання СМК. З них: СНД та Грузія – 11, Європа – 28, Америка – 8, Близький, Середній Схід та Африка - 15, Азіатсько-Тихоокеанський регіон – 10. У 2011 р. проведено 32 засідання СМК, у 2012 р. – 23 засідання, у 2013 р. – 26 засідань. Впродовж 2014 року у зв'язку із змінами у складі Уряду, відмовою закордонних партнерів проводилися лише засідання Підкомісій, Секретаріатів та інших робочих органів, створених у рамках СМК. У 2015 році проведено 11 засідань СМК.

Правовою підставою діяльності СМК є угода про економічне

співробітництво. Так, українсько-австрійська СМК діє на підставі ст. 12 Угоди між Україною та Австрійською Республікою про двосторонні торговельно-економічні зв'язки від 31.08.1993 року. Українсько-польська СМК діє на підставі ст. 5 Угоди між Урядом України та Урядом Республіки Польща про економічне співробітництво від 04.03.2005 року тощо.

Що стосується рівня голів СМК з країнами Європи, то віце-прем'єр-міністрами очолюються 7 комісій, міністрами – 5, решта комісій очолюється заступниками міністрів. Голови Української частини СМК затверджуються розпорядженням Кабінету Міністрів України. В переважній більшості в СМК головує МЕРТ (на рівні міністра, першого заступника, заступників). Крім МЕРТ в СМК з країнами Європи головують наступні міністерства та відомства: Міністерство аграрної політики, Міністерство інфраструктури, Міністерство соціальної політики, Міністерство надзвичайних ситуацій, Міністерство енергетики та вугільної промисловості. Однак, дивлячись на практику діяльності СМК, важко говорити про певну закономірність в призначеннях голів.

Засідання СМК проводяться в середньому один раз на рік, по чергово, в основному в столицях країн-засновників спільних комісій. Кожне засідання ретельно готується, узгоджується з партнерами план і направленість чергового засідання. Дуже часто учасниками засідань СМК є президенти, прем'єр-міністри, міністри профільних міністерств, відомі бізнесмени, науковці, аналітики країн – партнерів. Досягнуті домовленості у ході засідань СМК стають дорожньою картою економічного співробітництва України з країнами світу [140].

Наступним інструментом економічної дипломатії, який справляє могутній вплив на ефективність зовнішньополітичної і зовнішньоекономічної діяльності України є зв'язки з українською діаспорою. Сучасна українська діаспора на рівні з іншими належить до світової, має значний потенціал у сприянні Українській державі в інтеграції до глобального світу, підвищенні її конкурентоспроможності в нових реаліях. Теперішня міграція, її найбільша

частина – це люди з вищою освітою або висококваліфіковані спеціалісти, що сприяє цілеспрямованій політиці розвинених країн із залученням висококваліфікованої робочої сили [141].

Однак важливість розвитку українських діаспорних мереж та їх зв'язку з Україною полягає в тому, що українська діаспора, громадські організації закордонних українців активно впливають на прийняття політичних та економічних рішень в країнах проживання. Лобіювання інтересів українства є характерним для традиції діяльності українських діаспорних громад Європейського Союзу, США, Канади, Австралії, та інших країн.

Враховуючи, що досягнення високих критеріїв ЄС у сфері демократизації суспільства є однією з головних умов євроінтеграції, поширення європейської практики у цій сфері завдяки представникам української діаспори позитивно впливає на утвердження демократії в Україні, відповідність держави критеріям цінностей та вимогам ЄС. Також важливим чинником розвитку України з країнами ЄС є потенційні економічні можливості української діаспорної мережі. Підприємці з числа української діаспори своєю економічною діяльністю сприяють інтеграції історичної Батьківщини у сферу міжнародної торгівлі, виступають посередниками налагодження зв'язків між підприємцями України та країнами проживання. Активізація економічної взаємодії України з діаспорою підвищує інвестиційну привабливість України, сприяє розвитку систем платежів, банківських переказів, банківської системи в Україні. Частина представників т. з. "четвертої хвилі (поки-що не дуже великої) вже не є бідними заробітчанами, а мають власні підприємства в країнах проживання, бажають вкладати фінансові активи в українську економіку [142].

Нині число осіб українського походження, які проживають за межами України, за приблизними підрахунками становить від 12-ти до 20-ти мільйонів. Найбільше закордонних українців проживає в Російській Федерації (за офіційною статистикою – 1,93 млн. осіб, які ідентифікують себе як етнічні українці, згідно з неофіційною статистикою – понад 10 млн. осіб); в Канаді (1

209 085 осіб українського походження); в США (згідно з даними офіційної статистики – 892992 особи, за неофіційною – реальне число представників українського етносу в США понад 1,5 млн. осіб).

Серед країн проживання найбільших українських громад зарубіжжя – Бразилія (500 тисяч), Казахстан (333 тисячі), Молдова (477 тисяч), Аргентина (250-300 тисяч), Білорусь (159 тисяч), Німеччина (123,3 тисячі), Узбекистан (близько 87 тисяч), у Румунії (51,7 тисяч), Польщі (49 тисяч).

Велика кількість українських громадян – представників української тимчасової трудової міграції зосереджена в Іспанії (86 тисяч), Португалії (близько 42 тисяч), Греції (понад 32 тисячі).

Порівняно з іншими світовими діаспорами, українські громади мають найбільшу кількість різних громадських об'єднань (за приблизними підрахунками – близько 3 тисяч). Найбільше їх у Канаді – майже тисяча осередків: політичних, культурно-освітніх, професійних (об'єднання лікарів, учителів, інженерів, адвокатів), жіночих, молодіжних тощо [143].

У західних емпіричних дослідженнях до інструментів економічної дипломатії зараховують також згадувані агенції з просування експорту та агенції з заохочення інвестицій. Однак в Україні подібні структури створені лише на початку 2016 року і тому оцінювати їх роботу ще зарано.

Отже, у науковому дослідженні виділено основні інструменти економічної дипломатії, кількісні характеристики яких, в подальшому будуть розглядатися як первинні статистичні змінні. Зокрема це: робота Посольств і Консульств України, взаємні візити українських та іноземних високопосадовців, міжнародні угоди, постійно діючі міждержавні органи високого рівня, спільні міжурядові комісії зі співробітництва, діаспора та українські громадські організації в країнах перебування.

2.3 Емпірична перевірка ролі економічної дипломатії України як фактору національної економічної безпеки

Специфіка світових емпіричних досліджень у галузі економічної дипломатії полягає в тому, що вони проводяться у розвинутих країнах і їх результати стосуються розвинутих країн. Деякі західні фахівці у своїх публікаціях повідомляють про готовність здійснити аналогічні дослідження щодо країн з перехідною економікою та країн, що розвиваються, але тут на заваді стоїть обмеженість, або й цілковита відсутність доступу до первинних емпіричних даних.

З огляду на це, загальні висновки щодо реального впливу економічної дипломатії на економіки країн з різним рівнем розвитку та на глобальні економічні процеси робити поки що зарано. Хоча, треба зазначити, що досвід західних вчених дає змогу вже силами науковців країн умовної «периферії» поступово розширювати географічний ареал емпіричних досліджень у даній галузі, у тому числі й на українські терени. На нашу думку цей шлях є найоптимальнішим, оскільки: з одного боку на місцях є більше можливостей для збору та систематизації достовірних первинних даних, з іншого - вже існує розроблена методика та основні підходи до подібних досліджень. Крім того, в науково-методичній частині, з огляду на молодість галузі, для вітчизняних вчених також є поле для творчості, удосконалення підходів та наукового пошуку.

Перший нобелівський лауреат з економіки, голландський учений, Я.Тінберген (*JanTinbergen*), наголошуючи на важливості політичних чинників у міжнародній торгівлі, включив колишні колоніальні зв'язки до первинних змінних своєї економетричної моделі, щоб пояснити логіку сучасних двосторонніх торговельних потоків між бувшими метрополіями і колоніями. Я.Тінберген був одним з перших, хто почав застосовувати математичний апарат для вивчення економічних процесів і створювати моделі для їхнього опису. Після його базової роботи «Формування світової економіки - пропозиції для міжнародної економічної політики» [144], було опубліковано

багато досліджень, що підтверджують його тезу про вплив політичних факторів на торгово-інвестиційні потоки.

Об'єктом сучасних емпіричних досліджень у галузі економічної дипломатії, що здійснюються західними вченими як правило є політико-дипломатична та зовнішньоекономічна мережа окремої країни або групи країн, що складається з посольств, консульств, агентств з просування експорту (англ. *export promotion agencies*, далі EPA), агентств з заохочення інвестицій (англ. *investment promotion agencies*, далі IPA), торгових представництв різних рівнів. Зазвичай у цю мережу включаються також державні візити, економічні переговори, угоди, постійно діючі міждержавні органи високого рівня та ін.

Показовими у цьому розумінні є низка публікацій: Світового банку щодо ефективності EPA і IPA у розвинутих країнах [145], професора Каліфорнійського університету А. Роуза (*Andrew K. Rose*) щодо позитивного економічного впливу посольств і генеральних консульств [146]; професорів Сорбонни М. Маурел (*Mathilde Maurel*) і Університету Амстердама Е. Афмана (*Emiel Afman*) щодо впливу мережі дипломатичних представництв на експортно-імпорتنі операції та інвестиційні потоки [147]; професора Університету Еразмуса в Гаазі П. ван Бергейка (*Peter A. G. van Bergeijk*) та Сельвін Мунс (*Selvin Moons*) щодо впливу економічної дипломатії на світові товарно-інвестиційні потоки [148] та на рівень національної і глобальної економічної безпеки [149]; нідерландських економістів Г. Крюсена (*Harold Creusen*) і А. Лежура (*Arjan M. Lejour*) щодо використання торговельних місій і державних візитів в якості інструментів сучасної економічної дипломатії [150]; професора Лондонської бізнес школи Клауса Майера (*Klaus Meyer*) і доцента Копенгагенської бізнес-школи Евіс Сінані (*Evis Sinani*) щодо здатності країн різного рівня розвитку позитивно реагувати на продуктивний вплив країн-інвесторів [151]; канадських вчених-економістів Кейта Хіда (*Keith Head*) і Джона Райса (*John Ries*) щодо ефективності канадських торгових місій [152].

Загалом усі перераховані та інші дослідження західних фахівців як на теоретичному, так і на емпіричному рівні розкривають позитивні і значущі

показники впливу політико-дипломатичного фактору на ефективність зовнішньоекономічної діяльності держав, що у свою чергу позначається на рівні їх економічної безпеки.

Засновуючись на досвіді західних вчених, котрі безумовно є піонерами в даній галузі, було вирішено дослідити дієвість економічної дипломатії, виходячи з українських реалій. Тобто на емпіричному рівні перевірити теоретичну частину нашого дослідження і виявити можливий позитивний зв'язок між: з одного боку інструментами економічної дипломатії, які зазвичай використовуються у світовій науковій літературі і які відібрано та описано в попередньому підрозділі, з іншого – основних показників зовнішньоекономічної діяльності: імпорту, експорту та обсягів залучених в Україну інвестицій.

Наукова гіпотеза, яка лежить в основі наукового дослідження, полягає в тому, що інструменти економічної дипломатії впливаючи на інтенсивність торгово-інвестиційних потоків, підвищують рівень інвестиційно-інноваційної та зовнішньоекономічної безпеки України. А ці функціональні складові економічної безпеки у свою чергу, в сукупності з іншими (енергетичною, виробничою, продовольчою та ін.), суттєво корегують загальний інтегральний індекс економічної безпеки держави.

Для того, щоб довести, або спростувати цю гіпотезу, був розроблений алгоритм дій, який передбачає збір та обробку емпіричних даних, кореляційно-регресійний та дисперсійний аналіз залежності первинних змінних, застосування ряду інших математичних розрахунків і моделей та теоретичне обґрунтування отриманих результатів.

З метою якомога повніше перевірити висунуту наукову гіпотезу, було вирішено зібрати дані по 28 країнам – економічним партнерам України, що були розподілені на 5 наступних груп (Додаток А):

– країни - найбільші торгові партнери України (Білорусь, Єгипет, Індія, Італія, Казахстан, Китай, Німеччина, Польща, РФ, США, Туреччина, Туркменістан, Угорщина);

- країни - найбільші інвестори України (Австрія, Британія, Італія, Кіпр, Нідерланди, Німеччина, Польща, РФ, США, Франція, Швейцарія, Швеція);
- країни G-7 та Корея (Британія, Італія, Канада, Німеччина, США, Франція, Японія, Корея);
- суміжні країни (Білорусь, Молдова, Польща, Румунія, РФ, Словаччина, Угорщина);
- країни - партнери України по ГУАМ (Азербайджан, Грузія, Молдова).

Дані по деяким країнам повторюються у різних групах. Загалом, усі країни, що внесені до згаданих груп мають з Україною постійні, довготривалі та плідні політико-економічні зв'язки. Часові межі вибірки даних взято за період з 2004 по 2015 рік включно, тобто за 12 років. Що стосується дипломатичних інструментів, то тут вирішено зробити вибірку даних з часу встановлення дипломатичних відносин до 2015 року.

Основним джерелом даних з експорту, імпорту, ППІ – було обрано офіційний сайт НБУ та Державної служби статистики України. Це поважні, визнані у світі установи, які дають достатньо повну і неупереджену інформацію щодо всіх макроекономічних показників держави. І хоча переважна більшість необхідних даних була розпорошена по архівах, щоквартальних звітах, статистичних збірниках, і. т. ін, - усе ж переважна більшість даних перебувала в межах вказаних сайтів, що значно полегшувало дослідницьку роботу.

Натомість в процесі збору даних, означених як інструменти економічної дипломатії, виникло ряд труднощів, на подолання яких було витрачено чи не 80% загального часу, необхідного для накопичення емпіричного матеріалу. В цій частині дослідження стало зрозуміло, що малося на увазі західними вченими, коли вони говорили про труднощі в отриманні первинних емпіричних даних.

Основним джерелом інформації, природно, було обрано офіційний веб-

портал МЗС України з сайтами посольств в країнах перебування [153]. Однак, маючи стандартну структуру рубрик, які передбачають необхідну інформацію, посольства дуже вільно поставилися до їх наповнення. Скажімо, якщо йдеться про політичні відносини і перелік візитів різного рівня, то деякі посольства дають їх повний, структурований перелік, деякі частковий (за останні кілька років), деякі взагалі не дають жодних відомостей про політичні відносини з країнами перебування (Посольство України в Російській Федерації) [154].

Виходячи з цього, довелося збирати дані з різних джерел. Перш за все це періодика і електронні ресурси. Крім цього було налагоджене електронне листування з послами та консулами України в досліджуваних країнах, що принесло певні результати. За деякими країнами було отримано відповідь на письмовий запит з Управління зв'язків зі ЗМІ МЗС України. Інформацію стосовно деяких років і країн довелося шукати у фондах Державного архіву МЗС України [155 - 174], доступ до якого було отримано на рівні керівництва МЗС (Додаток Б). Інформацію про міжнародні угоди України одержано на сайті ВР [175].. Як джерела необхідної інформації заслуговують на увагу два видання: «Україна - Росія, 1990-2000 рр.» [176] та «Зовнішня політика України в умовах глобалізації. Анотована історична хроніка міжнародних відносин (1991-2003)» [177]. Дані щодо засідань СМК взято з офіційної відповіді на запит про отримання інформації з МЕРТ, а також з новинних Інтернет ресурсів [178, 179-234]. Однак, вже маючи певний досвід, у майбутньому, подібну пошукову роботу ми почали б з огляду преси, позаяк саме преса виявилася надійнішим первинним інформаційним джерелом – усі ж інші джерела, навіть деякі офіційні є вторинними і можуть містити суттєві похибки [235, 236].

Загалом процес збору даних, що стосуються дипломатичних зносин України з країнами світу показав, що питаннями статистичної звітності у цій галузі або ніхто не займається, або ці дані не є досяжними для публічного доступу. Це дуже дивно, оскільки, наприклад, сам факт того, чи іншого візиту українського чи зарубіжного високопосадовця і вирішуваних в його ході основних питань, у переважній більшості є подією відкритою, що висвітлюється

у вітчизняних і світових ЗМІ, аналізується експертами в галузі політики, економіки та ін. (Додаток Д). У підсумку було зібрано досить серйозний обсяг статистичних даних, необхідних для ґрунтовного статистичного дослідження, на основі якого можна робити певні висновки, припущення і прогнози.

Наступним проблемним завданням, яке треба було вирішити в процесі підготовки даних до аналітичної роботи, це рейтингування роботи зарубіжних посольств в Україні та українських за кордоном. Оскільки сама наявність посольства у числовому вимірі для статистичного аналізу нічого не давала, вирішено було оцінити роботу посольств у контексті завдань економічної дипломатії: за показниками експорту та залучених в країну ПІІ. Тобто потрібні були дзеркальні дані: для українських посольств – український експорт і залучені ПІІ, для іноземних посольств - український імпорт і вкладені ПІІ. Однак знову виникла проблема доступу до інформації. Державна служба статистики України дає вичерпні відомості щодо надходження ПІІ в Україну з більшості країн світу, натомість значна кількість даних про надходження інвестицій з України в країни світу - закриті. Як пише статистична служба: «Дані вилучено з метою виконання Закону України «Про державну статистику» щодо конфіденційності інформації». Отже довелося відмовитися від такого важливого показника оцінки роботи українських і іноземних посольств, як обсяги залучених інвестицій з огляду на відсутність даних. Тому рейтинг було здійснено у відсотковому співвідношенні лише за показниками експорту та імпорту товарів.

Першим кроком до систематизації та аналітичної обробки зібраних емпіричних даних є кореляційний аналіз. Його метою є виявлення лінійної залежності економічних показників: первинних результуючих залежних змінних (y) від впливу інструментів економічної дипломатії: факторних змінних (x).

Під первинними залежними змінними (y) розуміється:

- обсяги українського експорту товарів (y_1),
- обсяги українського імпорту товарів (y_2),

- обсяги залучених в Україну ПП (y_3).

Під інструментами економічної дипломатії, факторними змінними (x) розуміється:

- рейтинг роботи іноземних посольств в Україні (x_1),
- рейтинг українських посольств за кордоном (x_2),
- кількість іноземних генеральних консульств в Україні (x_3),
- кількість українських генеральних консульств за кордоном (x_4),
- кількість іноземних почесних консульств в Україні (x_5),
- кількість українських почесних консульств за кордоном (x_6),
- кількість візитів рівня глав держав до України (x_7),
- кількість візитів українських президентів за кордон (x_8),
- кількість візитів високого рівня до України (x_9),
- кількість візитів українських високо посадовців (спеціальних посланників Президента України, голів ВР, прем'єр-міністрів, керівників МЗС) за кордон (x_{10}),
- кількість постійно діючих двосторонніх органів високого рівня (x_{11}),
- кількість діючих угод (x_{12}),
- чисельність української діаспори в країнах перебування (x_{13}),
- кількість українських громадських організацій в країнах перебування (x_{14}).

Кореляційний аналіз, здійснено за допомогою програми Microsoft Office Excel. Його результати ілюструють три матриці (табл. 2.9, 2.10, 2.11).

Матриця 1. Показує коефіцієнт кореляції, тобто числову оцінку залежності змінних y від x . Коефіцієнт кореляції належить проміжку $[-1;1]$. Тобто значення коефіцієнта кореляції $(0,6;1]$ показує прямий суттєвий зв'язок між (x) і (y) ; $[0,3; 0,6)$ середній прямий зв'язок. Значення коефіцієнта кореляції $(-0,3;0,3)$ показують несуттєвий, статистично не значущий зв'язок. Значення коефіцієнта кореляції $[-0,3;-0,6)$ вказує на середній обернений зв'язок; $[-0,6;-1]$ суттєвий обернений зв'язок

Таблиця 2.9

Матриця 1. Коефіцієнти кореляції

зн.	дані	R експорт (y1)	R імпорт (y2)	R ППІ (y3)
y		1	1	1
x1	іноземні посольства	0,937209	0,999993	0,165705
x2	посольства України	0,998843	0,939009	0,076981
x3	іноз. консульства (г.)	0,354661	0,349163	0,118071
x4	консульства Укр. (г.)	0,837746	0,876271	0,136618
x5	іноз. консульства (п.)	0,192335	0,15886	0,433702
x6	консульства Укр. (п.)	0,008755	-0,02518	0,05094
x7	ін. візити рівня. г. д.	0,606283	0,568584	-0,13118
x8	ін. візити вис. рівня	0,834631	0,820953	0,03048
x9	у. візити рівня. г. д.	0,6582	0,637426	-0,05106
x10	у. візити вис. рівня	0,865828	0,866252	0,087371
x11	пост. двост. органи	0,288432	0,327271	-0,10521
x12	угоди	0,788615	0,830464	-0,06209
x13	українська діаспора	0,823697	0,806805	0,036271
x14	укр. громад. орг-ції	0,707853	0,716821	0,109246

Джерело: створено автором за результатами кореляційного аналізу

. Прямий зв'язок означає, що збільшення первинних змінних (x) призводить до збільшення змінних (y). Обернений зв'язок означає, що збільшення первинних змінних (x) призводить до зменшення змінних (y).

Таблиця 2.10

Матриця 2. Значущість за критерієм Ст'юдента

зн.	дані	R експорт (y1)	R імпорт (y2)	R ППІ (y3)
x1	іноземні посольства	34,93363	3591,455	2,184368
x2	посольства України	270,0159	35,49689	1,003734
x3	іноз. консульства (г.)	4,931139	4,843983	1,545732
x4	консульства Укр. (г.)	19,94413	23,64271	1,792844
x5	іноз. консульства (п.)	2,547923	2,091744	6,257233
x6	консульства Укр. (п.)	0,113821	0,327462	0,663082
x7	ін. візити рівня. г. д.	9,910945	8,98537	1,720265
x8	ін. візити вис. рівня	19,69867	18,69081	0,396421
x9	у. візити рівня. г. д.	11,36571	10,7546	0,664692
x10	у. візити вис. рівня	22,49619	22,5403	1,140184
x11	пост. двост. органи	3,916041	4,502478	1,375303
x12	угоди	16,67297	19,37992	0,808776
x13	українська діаспора	18,88444	17,75243	0,47183
x14	укр. громад. орг-ції	13,02747	13,36475	1,428751

Джерело: створено автором за результатами кореляційного аналізу

Матриця 2. Показує значущість зв'язку між x та y за критерієм Ст'юдента. Для даного розрахунку використовують формулу:

$$t_{emp} = \frac{R\sqrt{k-2}}{\sqrt{1-R^2}}, \quad (2.1)$$

де, R - коефіцієнт кореляції, k-2 - число ступенів свободи.

Тут емпіричне значення t-відношення належить проміжку $[0; \infty]$, але

мінімальною критичною межею при рівні надійності 0,95 - є значення 2,160369.

Таблиця 2.11

Матриця 3. Значущість t-відношення

зн.	дані	R експорт (y1)	R імпорт (y2)	R ПП (y3)
x1	іноземні посольства	1	1	0,952149
x2	посольства України	1	1	0,666175
x3	іноз. консульства (г.)	0,999726	0,999679	0,853841
x4	консульства Укр. (г.)	1	1	0,903715
x5	іноз. консульства (п.)	0,975712	0,943345	0,999971
x6	консульства Укр. (п.)	0,088882	0,251468	0,481137
x7	ін. візити рівня. г. д.	1	0,999999	0,890917
x8	ін. візити вис. рівня	1	1	0,301775
x9	у. візити рівня. г. д.	1	1	0,482135
x10	у. візити вис. рівня	1	1	0,725219
x11	пост. двост. органи	0,998228	0,999405	0,807725
x12	угоди	1	1	0,566803
x13	українська діаспора	1	1	0,35513
x14	укр. громад. орг-ції	1	1	0,823339

Джерело: створено автором за результатами кореляційного аналізу

Матриця 3. Показує рівень адекватності отриманих даних по усіх значеннях залежності x і y . Тут рівень надійності (ймовірність того, що коефіцієнт кореляції є статистично значущим) належить проміжку $[0;1]$ і його значення дають можливість оцінити ймовірність, з якою можна прийняти гіпотезу про наявність зв'язку між x і y , а також з'ясувати наскільки можна спиратись на отримані результати кореляційного аналізу в подальших розрахунках.

З отриманих результатів можна зробити певні попередні висновки. Значну лінійну залежність змінних x та y можна спостерігати в роботі українських та іноземних посольств (причому в роботі і українських, і іноземних посольств найбільш значущий зв'язок зафіксовано щодо експорту своїх країн, і це є цілком природно); значний зв'язок по експорту та імпорту зафіксовано в роботі українських генеральних консульств; середню і високу залежність показують візити на рівні голів держав та візитів високого рівня відповідно; також значну залежність показує наявність діючих міждержавних угод та чисельність діаспори і українських громадських організацій в країнах перебування. Однак ці позитивні результати стосуються лише експорту та імпорту.

Що ж стосується обсягів залучених інвестицій, то виходячи з кореляційних коефіцієнтів стовпчика (у3) матриць 1 і 2, жоден з досліджуваних інструментів економічної дипломатії не справляє суттєвого впливу на обсяги залучених ІІІ. За винятком хіба-що іноземних почесних консульств, які дають середнє значення лінійної залежності. Цей виняток можна було б сприйняти як певну похибку аналізу, однак показник значущості t – відношення показує високу, близьку до 1 степінь адекватності і вірогідності результатів підрахунку.

Отже, за результатами здійсненого кореляційного аналізу первинних емпіричних даних, виявлено суттєвий статистично значущий зв'язок між інструментами економічної дипломатії і показниками обсягів експорту та імпорту. Що ж стосується залучених ІІІ, то тут суттєвого зв'язку не виявлено. Звідси можна попередньо припустити, що інструменти економічної дипломатії справляють позитивний вплив на зовнішньоекономічну безпеку держави, але в частині інвестиційної безпеки цей вплив є незначний.

Однак, оскільки лінійна залежність може мати суттєві похибки, нами було здійснено додаткові обрахунки, використовуючи методи виявлення інших, не лінійних форм зв'язку, більш характерних для економічних явищ.

Регресійний аналіз. Регресійний аналіз дає можливість провести більш глибоке дослідження первинних змінних, не лише в межах лінійної залежності, але й інших форм зв'язку, об'єднавши їх в єдину функцію. Тобто в межах цього аналізу можна розробити певну загальну конструкцію, в якій фігуруватимуть усі параметри досліджуваних даних, що дасть змогу, застосувавши ряд математичних моделей, отримати адекватні числові показники залежності як для усього об'єму даних, так і для кожного параметру окремо.

Вже на початковому етапі аналізу, з огляду на специфіку вихідних даних та попередньо проведеного кореляційного аналізу, було прийнято рішення відхилити припущення про загальну для всіх параметрів лінійну форму зв'язку між результуючими та факторними показниками. І на це були вагомі

підстави. Так, зокрема, для експорту (y_1) нами було розглянуто лінійне рівняння виду:

$$y_1 = b_0 + \sum_{i=1}^{14} b_i x_i \quad (2.2)$$

Це адитивна модель, яка зазвичай пропонується в економетричних розрахунках і є класичною. Однак, не зважаючи на те, що адекватність даної моделі відповідає усім нормам (рівень значущості для критерію Фішера не перевищує 0,01, коефіцієнт детермінації становить 0,999761), її застосування виявилось неможливим через отримані за її допомогою результати. Йдеться про наявність від'ємних значень по цілому ряду коефіцієнтів, що суперечило змісту досліджуваних нами параметрів (табл. 2.12).

Таблиця 2.12

Параметри моделі 2.2
($b_0 = 813,7555$)

b_1	5196,153	b_8	44,11499
b_2	3827,205	b_9	-69,5498
b_3	127,6622	b_{10}	-54,5201
b_4	-172,054	b_{11}	-189,858
b_5	-299,277	b_{12}	8,394865
b_6	281,8728	b_{13}	0,596043
b_7	24,42245	b_{14}	-5,76683

Джерело: створено автором за результатами обчислення параметрів моделі (2.1)

Тобто з математичної точки зору, адитивна модель не викликала сумнівів, але у змістовому розумінні наявність від'ємних значень не могли бути теоретично обґрунтовані та використані для подальших розрахунків. Отже для того, щоб визначити, які зв'язки, крім лінійного, можна застосувати в подальшому дослідженні, розглянуто ряд частинних регресій - рівнянь, що встановлюють зв'язок, між $y_{1,2,3}$ та кожним окремо взятим x_i . Визначено, що найбільш адекватними формами зв'язку є експоненціальний та степеневий (рис. 2.9).

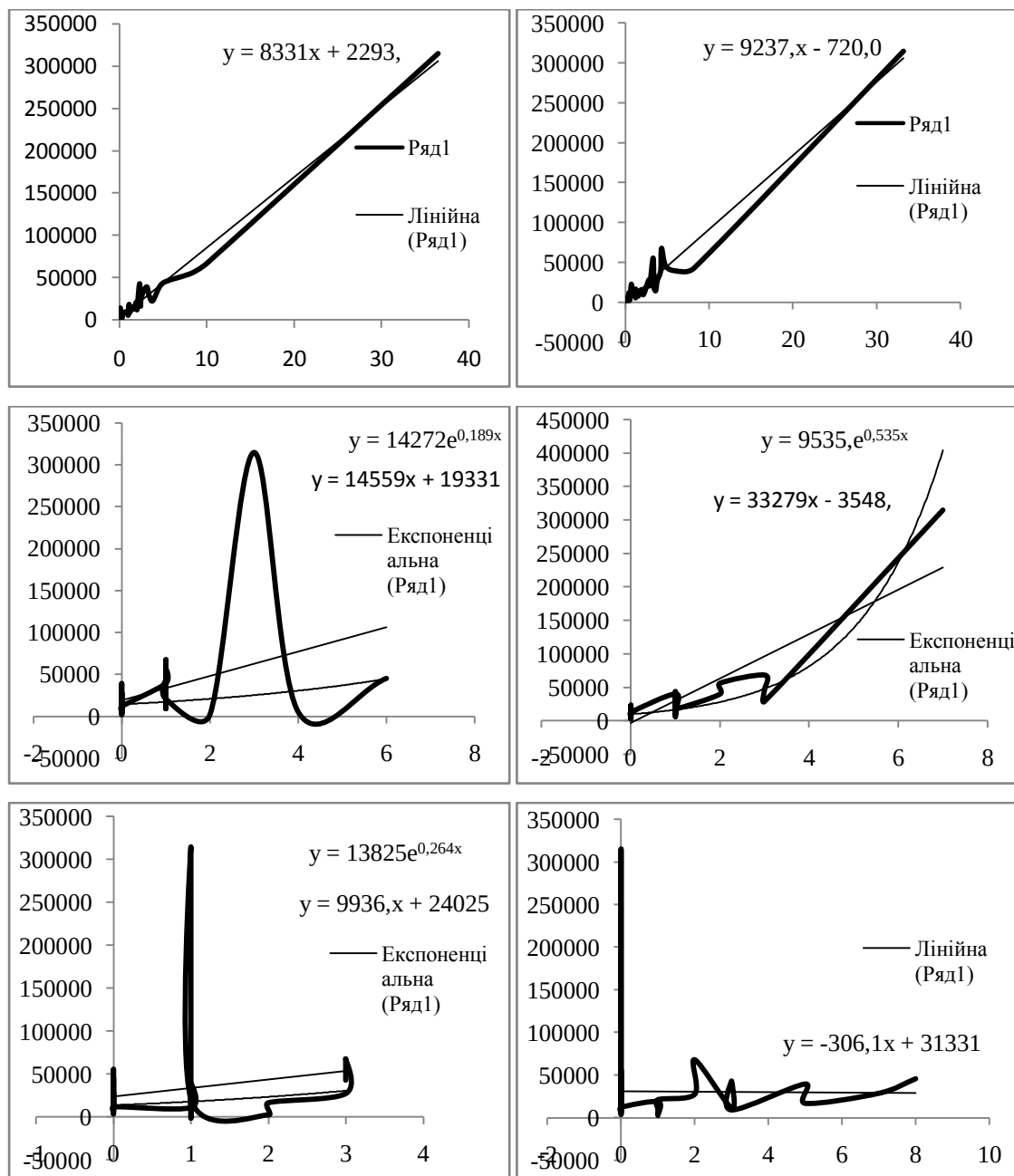

Рис. 2.9 Графічні зображення частинних регресій

Джерело: створено автором за результатами обчислення частинних регресій

З огляду на результати обчислення, в якості рівняння регресії, замість попередньої адитивної, було виведено нову багатofакторну мультиплікативну експоненціальну модель виду:

$$y_1 = \alpha \prod_{i=1}^{14} \beta_i^{x_i}. \quad (2.3)$$

Прологарифмувавши рівність (2.3), отримано рівняння виду:

Модель (2.3) є базовою у дослідженні. Однак для того, щоб ця модель з

мультиплікативної та степеневій, знову стала адитивною, але вже більш адаптованою до потреб дослідження, потрібно зробити ще ряд перетворень. Перш за все потрібно визначити логарифми вхідних параметрів (первинних змінних). З цією метою прологарифмувавши рівність (2.3), отримано допоміжне рівняння виду:

$$\ln y_1 = \ln \alpha + \sum_{i=1}^{14} \ln \beta_i x_i. \quad (2.4)$$

Цей вираз, необхідний тимчасово і виключно для зазначених обрахунків. Перетворивши відповідно вхідні дані та застосувавши до них метод найменших квадратів, отримано наступні результати (табл. 2.13).

Таблиця 2.13

Параметри адитивної логарифмічної моделі ($\ln \alpha = 8,671386138$)

$\ln \beta_1$	0,040820024	$\ln \beta_8$	0,021675298
$\ln \beta_2$	0,086593777	$\ln \beta_9$	0,017066446
$\ln \beta_3$	-0,355193929	$\ln \beta_{10}$	-0,014850727
$\ln \beta_4$	0,310484491	$\ln \beta_{11}$	0,096578912
$\ln \beta_5$	0,006460771	$\ln \beta_{12}$	0,004241053
$\ln \beta_6$	0,047733303	$\ln \beta_{13}$	-0,001762357
$\ln \beta_7$	0,020038258	$\ln \beta_{14}$	0,00525744

Джерело: створено автором за результатами обчислення

Не зважаючи на те, що знову наявні кілька від'ємних параметрів ($\ln \beta_3$; $\ln \beta_{10}$; $\ln \beta_{13}$), обрахунок продовжено, оскільки ці індекси отримані з допоміжної моделі. Отримавши логарифми, зроблено зворотнє перетворення і отримано вже остаточні, додатні значення (табл. 2.14).

Таблиця 2.14

Параметри мультиплікативної експоненціальної моделі ($\alpha = 5833,5798975$)

β_1	1,0416646	β_8	1,0219119
β_2	1,0904536	β_9	1,0172129
β_3	0,7010375	β_{10}	0,9852590
β_4	1,3640858	β_{11}	1,1013965
β_5	1,0064817	β_{12}	1,0042501
β_6	1,0488909	β_{13}	0,9982392
β_7	1,0202404	β_{14}	1,0052713

Джерело: створено автором за результатами обчислення

Виходячи з наведених параметрів, розраховано показники рівня адекватності моделі (2.3):

- Множинний коефіцієнт кореляції: 0,945876 (близькість до 1 вказує на високу степінь адекватності);
- Коефіцієнт детермінації R^2 : 0,894682 (досить високий, зазвичай має бути не менше 0,7);
- Стандартна похибка: 0,469037 (для можливого подальшого прогнозування похибка не є великою, якщо врахувати масштаб дослідження);
- Емпіричне значення критерію Фішера досить високе F : 8,495023;
- Значущість F : 0,000138 (тобто $1 - 0,000138 = 0,999862$, що вказує на високу степінь надійності моделі).

Звідси розраховано для кожного з 14-ти параметрів стандартну похибку, t -статистику (критерій Стюдента) і рівень значущості параметрів регресії (табл. 2.15)

Таблиця 2.15

Значущість параметрів регресії

Параметр	Стандартна похибка	t -статистика	Рівень значущості
α	0,315891899	27,45048592	1,41858E-13
β_1	0,065601678	1,622240551	0,054378554
β_2	0,052196976	1,65898071	0,119345934
β_3	0,141823305	-2,5044821	0,025247058
β_4	0,240630986	1,290293056	0,217853554
β_5	0,107869968	0,059894065	0,953086587
β_6	0,083200778	0,573712212	0,575263969
β_7	0,03117513	0,642764233	0,530763755
β_8	0,037023457	0,585447711	0,567564488
β_9	0,02516926	0,678067043	0,508781898
β_{10}	0,020918638	-0,709928007	0,489405599
β_{11}	0,105271899	0,917423479	0,374455308
β_{12}	0,00307312	1,380047966	0,189212991
β_{13}	0,000602254	-2,926266804	0,01105292
β_{14}	0,010252515	0,512795153	0,616089819

Джерело: створено автором за результатами обчислення

Як видно з таблиці, стандартна похибка є не значною. Виділена жирним t -статистика, вказує на високий рівень значущості за критерієм Стюдента, не виділена область – на її середнє значення. У стовпчику «рівень значущості» показано рівень похибки для кожного параметру. Тут різні значення. В основному не великі. Але наявні кілька суттєвих і середніх значень все ж не можуть вплинути на загальний результат, знову ж таки з огляду на масштаб дослідження.

Побудовано графіки емпіричної та теоретичної залежностей. Зазначимо, що в експоненціальній моделі отримані значення параметрів β_i співпадають з еластичностями результуючої функції по кожній змінній, тобто характеризують відносну зміну показника y_1 при зміні відповідного фактора x_i на 1%. Оскільки обидві криві практично співпадають, є підстави вважати модель (2.2) перевіреною на адекватність. У підсумку експоненціальна модель стала базовою в емпіричній частині наукового дослідження (рис. 2. 10).

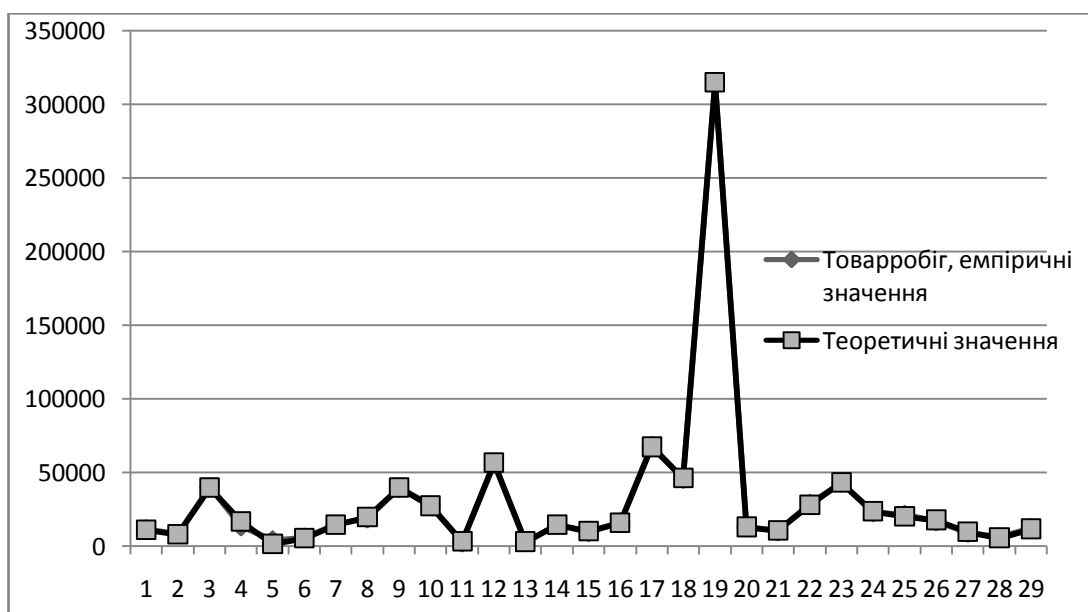

Рис. 2.10 Графіки емпіричної та теоретичної залежностей

Джерело: створено автором за результатами обчислення емпіричної і теоретичної залежностей

Дисперсійний аналіз. За допомогою дисперсійного аналізу можна визначити, наскільки зміна факторів x (інструментів економічної дипломатії) впливає на зміну кожного з параметрів y (економічних показників).

Обчисливши дисперсії результуючого показника y_1 (експорт) та всіх 14 факторів x_i , було отримано наступні результати (табл.2.16):

Таблиця 2.16

Значення дисперсій для 14 факторів ($\sigma_{y_1}^2 = 3258018983,02066$)

$\sigma_{x_1}^2$	46,02936	$\sigma_{x_8}^2$	137,52463
$\sigma_{x_2}^2$	36,45099	$\sigma_{x_9}^2$	331,81034
$\sigma_{x_3}^2$	1,95567	$\sigma_{x_{10}}^2$	1,32759
$\sigma_{x_4}^2$	2,24877	$\sigma_{x_{11}}^2$	5353,95567
$\sigma_{x_5}^2$	1,00739	$\sigma_{x_{12}}^2$	356311,22548
$\sigma_{x_6}^2$	4,97291	$\sigma_{x_{13}}^2$	767,04187
$\sigma_{x_7}^2$	67,10099	$\sigma_{x_{14}}^2$	137,52463

Джерело: створено автором за результатами обчислення дисперсій

1) Загальна сума квадратів відхилень результуючого показника від середнього значення: $s_y^2 = 116996095312$;

2) Міжгрупова сума квадратів відхилень: $s_i^2 = 25761393429$;

3) Середня внутрішньогрупова сума квадратів відхилень: $s_x^2 = 91234701883$.

Виходячи з цього, відношення міжгрупової суми квадратів відхилень до загальної в експоненціальній моделі становить:

- для експорту(y_1) варіація величини експорту на **23,854%** пояснюється варіацією значень досліджуваних 14 факторів (інструментів ЕД) і відповідно на 76,146% - варіацією інших факторів;

- для імпорту (y_2) варіація величини імпорту на **20,033%** пояснюється варіацією значень досліджуваних 14 факторів і відповідно на 79,967% - варіацією інших факторів;

- для ПП (y_3)варіація величини залучених ПП на **20,032%** пояснюється варіацією значень досліджуваних 14 факторів і відповідно на 79,968% - варіацією інших факторів.

Тобто, виходячи з одержаних результатів регресійного і дисперсійного аналізу, можна зробити висновок, що за розглянутий період зміна (варіація) досліджуваних економічних показників приблизно на 20% залежить від зміни (варіації) виділених 14 факторів політико-дипломатичного компоненту. Це досить суттєвий рівень залежності, що свідчить про передбачуваний нами у науковій гіпотезі позитивний зв'язок між дією інструментів економічної дипломатії та основними зовнішньоекономічними показниками держави. Крім цього отримані результати дисперсійного аналізу повністю співпадають з емпіричним законом Парето (20:80), що дає підстави стверджувати, що в модель включено найоптимальніший перелік інструментів економічної дипломатії, які забезпечують 80% корисної дії на показники зовнішньоекономічної діяльності держави і відповідно на рівень її економічної безпеки.

Провівши аналогічний дисперсійний аналіз по групам значень, що визначаються країнами отримано наступні результати (табл. 2.17):

Таблиця 2.17

Значення дисперсій для 28 країн

Країна	Дисперсія	Країна	Дисперсія
Австрія	8542563	Нідерланди	17062225
Азербайджан	4459776	Німеччина	307968143
Білорусь	105337391	Польща	139052106
Британія/ Вірг/ остр	13152387	Росія	6596760597
Грузія	2157892	Румунія	11329513
Єгипет	13994013	Словаччина	6855701
Індія	23525764	США	54359591
Італія	103900134	Туреччина	124087304
Казахстан	50440397	Туркменіст.	35200270
Канада	487133	Угорщина	29822961
Китай	207233183	Франція	19043883
Кіпр	475526	Швейцарія	5527713
Корея	13724455	Швеція	2364887
Молдова	6099048	Японія	9871968

Джерело: створено автором за результатами обчислення дисперсій

1) Загальна сума квадратів відхилень результуючого показника від середнього значення: $s_y^2 = 116996095312$.

2) Міжгрупова сума квадратів відхилень: $s_i^2 = 6216383980$.

3) Середня внутрішньогрупова сума квадратів відхилень: $s_x^2 = 110779711332$

Відношення міжгрупової суми квадратів відхилень до загальної в цьому випадку становить 0,0531, що говорить про те, що варіація величини загального експорту тільки на 5,31% пояснюється вибором країни - партнера і відповідно на 94,69% - варіацією інших факторів. Як видно з результатів обчислення, залежність y_i від впливу конкретного інструменту економічної дипломатії значно вищий, ніж залежність від вибору певної країни для реалізації зовнішньоекономічної політики держави.

Наступний крок - визначення вагових коефіцієнтів факторних змінних x . Використовуючи модель (2.2) та обчислені відповідні значення параметрів, обраховано нормалізовані значення факторів за формулою:

$$z_{ij} = \frac{x_{ij}}{x_{i\max}}, \quad (2.5)$$

де, $i = 1, 2, \dots, 14$ - номер фактора, $j = 1, 2, \dots, 28$ - номер країни.

Вибір такого способу нормалізації обумовлено тим, що отримані нормалізовані значення належать проміжку $[0; 1]$. Черговість дій наступна:

1. Визначається i -те мінімальне значення $u_{\min}(x_i)$ як найгірше з можливих в мультиплікативній моделі для i -го фактора, тобто значення, що відповідає нульовому значенню нормалізованого i -го фактора при середніх значеннях всіх інших.
2. Визначається i -те максимальне значення $u_{\max}(x_i)$ як найкраще з можливих в мультиплікативній моделі для i -го фактора, тобто значення, що відповідає одиничному значенню нормалізованого i -го фактора при середніх значеннях всіх інших.
3. Визначається мінімальне значення $u_{\min}$ як найгірше з можливих в мультиплікативній моделі, тобто значення, що відповідає нульовим значенням нормалізованих факторів.
4. Визначається максимальне значення $u_{\max}$ як найкраще з можливих в мультиплікативній моделі, тобто значення, що відповідає одиничним значенням всіх нормалізованих.

Отримані результати представлено в таблиці (табл. 2.18):

Таблиця 2.18

Нормалізовані значення факторів

i	$y_{\min}(x_i)$	$y_{\max}(x_i)$	$y_{\max}(x_i) - y_{\min}(x_i)$	$\frac{y_{\max}(x_i) - y_{\min}(x_i)}{y_{\max} - y_{\min}}$
1	6591,57	6866,21	274,64	0,34601
2	6442,43	7025,17	582,74	0,30208
3	5632,79	8034,94	2402,15	0,03956
4	5760,13	7857,31	2097,18	0,08394
5	6705,79	6749,26	43,46	0,00626
6	6568,83	6889,98	321,16	0,04626
7	6660,42	6795,23	134,81	0,01942
8	6654,97	6800,80	145,82	0,02100
9	6670,33	6785,14	114,82	0,01654
10	6677,72	6777,63	99,91	0,01439
11	6410,34	7060,33	649,99	0,09363
12	6713,24	6741,77	28,53	0,00411
13	6721,57	6733,42	11,86	0,00171
14	6709,83	6745,20	35,37	0,00509

Джерело: створено автором за результатами нормалізації факторів

Вагові коефіцієнти розраховано на основі результатів дисперсійного аналізу методом головних компонент (табл. 2.19):

Таблиця 2.19

Вагові коефіцієнти факторів

i	a_i
1	0,044592
2	0,042682
3	0,070114
4	0,059232
5	0,144466
6	0,100286
7	0,090119
8	0,055206
9	0,068242
10	0,046468
11	0,107091
12	0,049667
13	0,053085
14	0,068749

Джерело: створено автором за результатами розрахунку

Інтегральний індекс для експорту визначено за формулою:

$$I_1 = \sum_{i=1}^{14} a_i x_i = 0,044592x_1 + 0,042682x_2 + 0,070114x_3 + \\ + 0,059232x_4 + 0,144466x_5 + 0,100286x_6 + 0,090119x_7 + 0,055206x_8 +$$

$$+0,068242x_9 + 0,046468x_{10} + 0,107091x_{11} + 0,049667x_{12} + \\ +0,053085x_{13} + 0,068749x_{14} \quad (2.6)$$

Інтегральний індекс для імпорту визначено за формулою:

$$I_2 = \sum_{i=1}^{14} a_i(y_2)x_i = 0,046889x_1 + 0,044880x_2 + 0,073725x_3 + \\ +0,062283x_4 + 0,151907x_5 + 0,105451x_6 + 0,094761x_7 + 0,058049x_8 + \\ +0,020252x_9 + 0,048862x_{10} + 0,112607x_{11} + 0,052225x_{12} + \\ +0,055819x_{13} + 0,072290x_{14} \quad (2.7)$$

Інтегральний індекс для ПІІ визначено за формулою:

$$I_3 = \sum_{i=1}^{14} a_i(y_3)x_i = 0,073198x_1 + 0,116282x_2 + 0,026908x_3 + \\ +0,023721x_4 + 0,015940x_5 + 0,036598x_6 + 0,114782x_7 + 0,092256x_8 + \\ +0,099363x_9 + 0,105851x_{10} + 0,009336x_{11} + 0,075102x_{12} + \\ +0,083643x_{13} + 0,053822x_{14} \quad (2.8)$$

Нормування даних для всіх країн і за увесь період здійснюється за методом розмаху варіації. Вагові коефіцієнти результуючих змінних (y) розраховано за методом головних компонент (табл. 2. 20).

Таблиця 2.20

Вагові коефіцієнти результуючих змінних y_1, y_2, y_3

y_1	y_2	y_3
0,100127	0,046889	0,073198
0,1001	0,04488	0,116282
0,100005	0,073725	0,026908
0,100006	0,062283	0,023721
0,050003	0,151907	0,01594
0,050014	0,105451	0,036598
0,040185	0,094761	0,114782
0,060453	0,058049	0,092256
0,020379	0,020252	0,099363
0,080914	0,048862	0,105851
0,100004	0,112607	0,009336
0,01474	0,052225	0,075102
0,18096	0,055819	0,083643
0,002112	0,07229	0,053822

Джерело: створено автором за результатами розрахунку

Звідси, на основі статистичного аналізу кількісних показників 14 факторів

(інструментів економічної дипломатії), що характеризують політико-економічні відносини України з 28 країнами світу – основними партнерами за період 2004-2015 рр., розраховано субіндекси за основними показниками результативності зовнішньоекономічної діяльності України (Додаток Д):

загальний інтегральний субіндекс за експортом

$$I_{експ} = 0,14645$$

загальний інтегральний субіндекс за імпортом

$$I_{имп} = 0,16592$$

загальний інтегральний субіндекс за ПП

$$I_{ПП} = 0,19779$$

Загальний інтегральний індекс української економічної дипломатії розраховується як середньозважена величина, шляхом згортки значень субіндексів експорту, імпорту, ПП за формулою:

$$I_{ЕД} = \sum_{j=1}^3 k_j I_j \quad (2.9)$$

де, k_j – ваговий коефіцієнт, прийнятий за $\frac{1}{3}$; I_j - інтегральний індекс.

Звідси загальний інтегральний індекс української економічної дипломатії становить:

$$I_{ЕД} = 0,170039276$$

Оскільки сукупний внесок досліджуваних країн у загальний обсяг українського експорту, імпорту та залучених ПП становить $\approx 80\%$, досліджуваний період для політичних даних складає 25 років, а для економічних – останні 12 років, - отримані індекси можна вважати універсальними та еталонними і застосовувати їх в економетричних розрахунках, щодо дії української економічної дипломатії на основні показники результативності зовнішньоекономічної діяльності держави.

Результати здійснених у дисертаційній роботі розрахунків багато в чому збігаються з оцінкою західних фахівців, щодо дії інструментів економічної

дипломатії в розвинутих країнах. Звідси можна припустити, що рівень розвитку країн суттєво не впливає на ефективність дії дипломатичних інструментів на інтенсивність торгово-інвестиційної діяльності. Об'єм опрацьованих даних та перевірена на адекватність модель, за допомогою якої отримано згадані результати, - дають підстави стверджувати, що дисертанту вдалося з достатньою точністю розрахувати степінь впливу інструментів економічної дипломатії на зовнішньоторговельну та інвестиційну діяльність української держави. Виходячи з цього можна також припустити, що цей вплив суттєво і позитивно позначається на рівні інвестиційно-інноваційної та зовнішньоекономічної функціональної складової економічної безпеки України. Структурно-логічну схему впливу інструментів економічної дипломатії на функціональні складові економічної безпеки України подано на (рис.2.11):

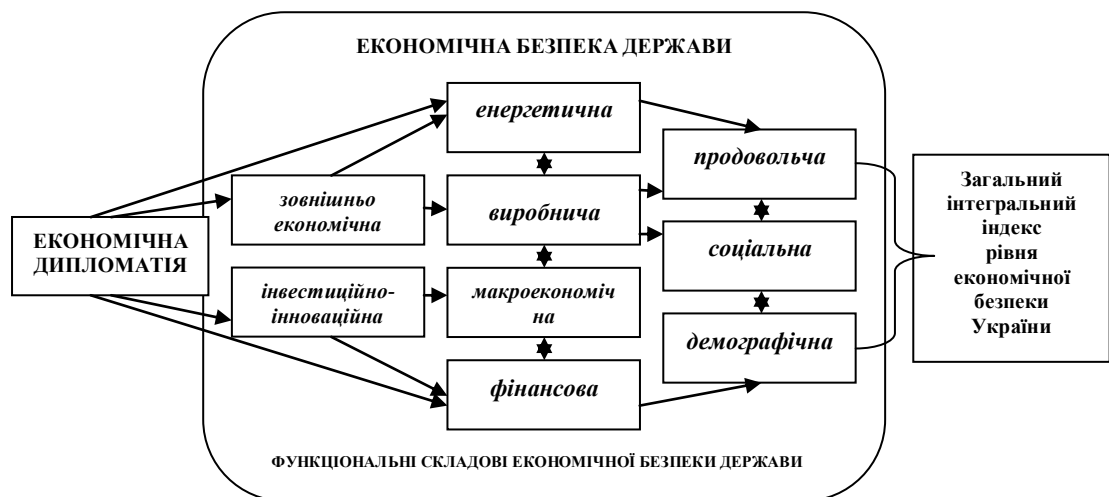

Рис. 2.11 Структурно-логічна схема впливу інструментів економічної дипломатії на складові економічної безпеки України

Джерело: створено автором на основі результатів наукового дослідження

- 1) на рівень інвестиційної та зовнішньоторговельної складові здійснюється прямиий, суттєвий вплив;
- 2) на енергетичну та фінансову складові здійснюється прямиий і опосередкований вплив;
- 3) опосередкований вплив здійснюється на виробничу та

макроекономічну складові;

4) і вже виходячи з цього, здійснюється вплив на продовольчу, соціальну та демографічну складові економічної безпеки.

У ширшому розумінні це можна проілюструвати як зовнішньоекономічну діяльність держави з відкритою національною економікою, яка є складовою світової економічної системи (рис.2.12).

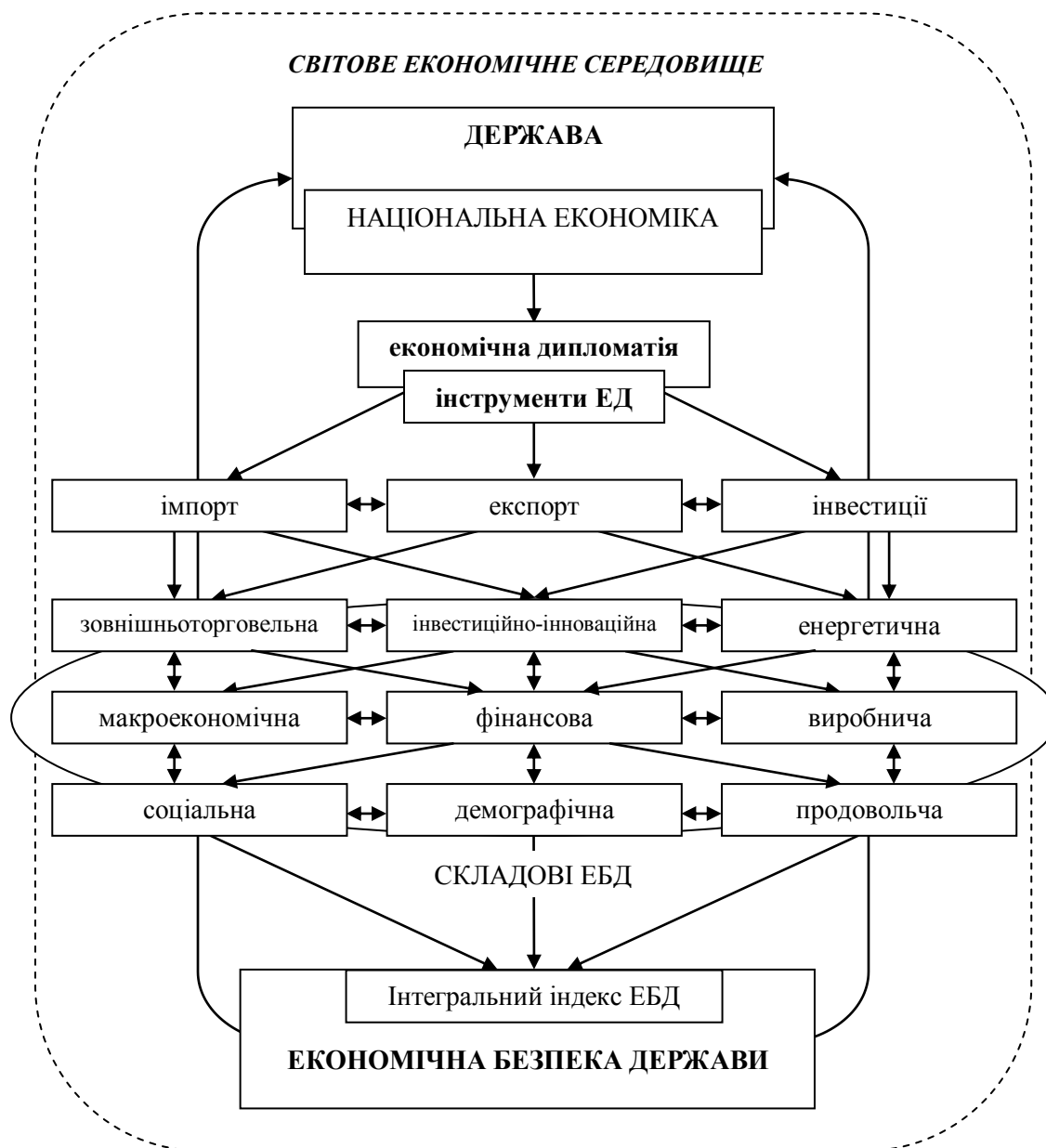

Рис. 2.12 Структурно-логічна схема впливу інструментів економічної дипломатії на рівень економічної безпеки української держави

Джерело: складено автором на основі наукового дослідження

Держава через політико-дипломатичні важелі (інструменти

економічної дипломатії) активно впливає на формування своїх основних зовнішньоекономічних показників: експорту, імпорту, ПП. Цей вплив, з огляду на результати наукового дослідження є значущим і позитивним, що призводить до інтенсифікації товарно-інвестиційних потоків. Звідси, відповідний позитивний вплив здійснюється на інвестиційно-інноваційну, зовнішньоекономічну і у великій мірі на енергетичну складові економічної безпеки держави. Потім відбувається взаємний вплив на рівні усіх складових, який в сукупності і формує стан економічної безпеки країни. Тобто є усі підстави стверджувати, що економічна дипломатія шляхом прямих і опосередкованих впливів бере активну участь у формуванні загального інтегрального індексу рівня економічної безпеки України, що відповідає національним інтересам держави і безпосередньо відображається на рівні і якості життя громадян

Отже, зроблено перший крок у науковому розумінні значущості впливу інструментів економічної дипломатії на рівень економічної безпеки української держави. Ця наукова проблема вимагає подальших досліджень. Але вже сьогодні, на основі отриманих результатів, можна обґрунтовувати необхідність в подальшому, в методиках розрахунку рівня економічної безпеки держави враховувати політико-дипломатичний компонент.

Висновки до розділу 2.

1. З'ясовано історичні обставини, в яких відбувалося становлення системи національної безпеки України і зокрема її економічної складової. Наголошено, що економічна безпека є базовою в системі національної безпеки держави. Розкрито структуру та основні функціональні складові економічної безпеки української держави. Оскільки економічний розвиток України безпосередньо залежить від зовнішнього середовища, зовнішніх впливів і тенденцій розвитку світового господарства, інвестиційно-інноваційну, та зовнішньоекономічну складові економічної безпеки слід вважати базовими.

2. Проаналізовано методику розрахунку рівня економічної безпеки України, запропоновану МЕРТ. За цією методикою кожна функціональна складова має свої параметри: індикатори, вагові коефіцієнти, граничні і порогові значення. Перелік індикаторів зовнішньоекономічної безпеки, що міститься в методичних рекомендаціях, свідчить, що вони в цілому дозволяють об'єктивно охарактеризувати рівень економічної безпеки держави. Водночас обґрунтовується доцільність удосконалення методики МЕРТ, оскільки в ній не враховано політико-дипломатичний компонент, який є дієвим фактором формування і здійснення зовнішньоекономічної політики держави. Отже, для більш об'єктивної оцінки рівня економічної безпеки української держави доцільно продовжувати роботу над уточненням основних її параметрів.

3. Проаналізовано степінь відкритості української економіки за основними показниками. Зроблено висновок, що відкритість економіки України занадто висока. За зовнішньоторговельною квотою в середньому 80% (Росія-42,1%; США- 22,3%). Це свідчить про критичну залежність від імпорту енергоносіїв та експорту металу, звідси про недостатній рівень економічної безпеки української держави. Здійснено розгорнутий аналіз географічної і товарної структури українського експорту та імпорту. Український експорт в країни СНД у порівнянні з 2014 роком скоротився на 48,5%; імпорт скоротився на 39,3%. Український експорт в країни ЄС також скоротився на 23,5%, імпорт скоротився на 27,2%. За рахунок цього країни ЄС вийшли на перші позиції щодо обсягів українського експорту. Однак, зазначається, що українська економіка у великій мірі залишається пострадянською з успадкованими від СРСР потужностями, які були зорієнтовані переважно на задоволення потреб радянського ВПК. Ця обставина несе в собі цілий ряд загроз економічній безпеці держави. Зроблено певні зауваження і пропозиції з удосконалення експортно-імпоротної діяльності України, а також покращення інвестиційної привабливості держави.

4. Наголошується, що в сучасних умовах ефективний розвиток експорту української високотехнологічної продукції є визначальним елементом стратегії

держави щодо ринкового реформування і структурної перебудови економіки. У зв'язку з цим необхідна цілеспрямована державна підтримка українських експортерів. Власне з цією метою при МЕРТ на початку 2016 року створено Раду з підтримки та просування українського експорту. Ця структура буде опікуватися потребами українських експортерів та стимулювати підприємців до використання у виробництві товарів науково-технологічного потенціалу держави. Створена при МЕРТ структура подібна до західних агенцій з просування експорту, які дуже позитивно зарекомендували себе в США та країнах G-7, тому відкриття Ради з оптимізмом сприйнято у вітчизняних і зарубіжних ділових колах.

5. Здійснено ретроспективний огляд становлення української дипломатичної служби. Розкрито основні завдання української дипломатії на сучасному етапі. З'ясовано, що в Україні, як і в більшості держав світу, економічна дипломатія діє на офіційному та неофіційному рівнях, застосовуються засоби віртуальної та іміджевої дипломатії. Провідною метою усіх рівнів економічної дипломатії є забезпечення належного рівня економічної безпеки держави. У дисертаційній роботі представлено перелік інструментів економічної дипломатії, кількісні характеристики яких в подальшому використовувались як факторні змінні для статистичного аналізу.

6. Здійснено емпіричну перевірку теоретичної частини дослідження. З метою підтвердити або спростувати наукову гіпотезу щодо можливого позитивного зв'язку між дією інструментів економічної дипломатії та основними показниками результативності ЗЕД, було зібрано дані що характеризують політико-дипломатичні відносини України з 28 країнами світу – основними економічними партнерами України за період з часу набуття незалежності до 2015 р. Усі дані було розподілено в матриці, систематизовано і підготовлено до статистичного аналізу. Під первинними результуючими змінними (y) розуміється: український експорт, імпорт, залучені ПІІ. Під факторними змінними (x) розуміється 14 інструментів економічної дипломатії.

7. За результатами проведеного лінійного кореляційного аналізу, виявлено суттєвий статистично значущий зв'язок між інструментами

економічної дипломатії і показниками з експорту (в середньому $r = 0,8$) та імпорту (в середньому $r = 0,7$). Щодо ПІІ суттєвого зв'язку не виявлено (в середньому $r = 0,1$). Звідси можна припустити, що інструменти економічної дипломатії справляють значущий вплив на зовнішньоекономічну безпеку держави, але в частині інвестиційно-інноваційної безпеки цей вплив є незначний. Оскільки лінійна залежність є найпростішою і може мати певні похибки, первинні дані було обраховано, використовуючи методи виявлення більш складних не лінійних форм зв'язку.

8. Здійснено регресійний аналіз первинних змінних, в межах якого розроблено загальну конструкцію, в якій фігурували усі параметри досліджуваних даних, що дало змогу, застосувавши ряд математичних моделей, отримати адекватні числові показники залежності як для усього об'єму даних, так і для кожного параметру окремо. Для цього було виведено мультиплікативну експоненціальну модель (2.3), яка була перевірена на адекватність і стала базовою у дисертаційній роботі. За допомогою цієї моделі здійснено дисперсійний аналіз первинних змінних. За результатами регресійного і дисперсійного аналізу: для експорту (y_1) 23,854%, для імпорту (y_2) 20,033%, для ПІІ (y_3) 20,032%, зроблено висновок, що за розглянутий період зміна (варіація) досліджуваних економічних показників в межах 20% залежить від зміни (варіації) виділених 14 факторів політико-дипломатичного компоненту. Ці параметри зв'язку свідчать про наявність і значущість позитивної залежності первинних змінних та про застосування в моделі найоптимальнішого переліку інструментів економічної дипломатії.

9. За допомогою базової моделі, методом головних компонент визначено вагові коефіцієнти 14 факторних змінних (x) та на підставі отриманих результатів розроблено формулу для визначення інтегрального індексу економічної дипломатії України. Усі дані загальної матриці за увесь період нормовано та визначено вагові коефіцієнти результуючих змінних (y). Розраховано значення інтегральних індексів української економічної дипломатії для кожної з 28 досліджуваних країн. Розраховано значення

субіндексів експорту, імпорту, ПП. Загальний інтегральний індекс української економічної дипломатії розраховано як середньозважену величину, шляхом згортки значень субіндексів. Оскільки сукупний внесок досліджуваних країн у загальний обсяг українського експорту, імпорту та залучених ПП становить $\approx 80\%$, а період дослідження охоплює 25 років - отримані індекси можна вважати універсальними і застосовувати їх як еталонні в економетричних розрахунках, щодо ефективності української економічної дипломатії.

РОЗДІЛ 3.

ПІДВИЩЕННЯ РОЛІ ЕКОНОМІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

3.1. Ефективність економічної дипломатії в політико-економічному співробітництві України з країнами світу в забезпеченні економічної безпеки держави на багатосторонньому рівні

З метою оцінити ефективність української економічної дипломатії в забезпеченні економічної безпеки держави на глобальному і регіональному рівні та внести ряд пропозицій щодо підвищення її дієвості, було здійснено аналіз динаміки щільності зв'язку факторних і результуючих змінних за період 2004-2015 рр. Для цього створено матриці первинних емпіричних даних за кожен рік досліджуваного періоду та здійснено їх кореляційний аналіз (Додаток В). Для ілюстрації взято одну з 12-ти матриць за 2004 рік, оскільки за результатами лінійної кореляції показники за цей рік виявилися найкращими. Далі наведено короткий опис вмісту стовпчиків матриць:

- у1. Український експорт;
- у2. Український імпорт;
- у3. Залучені в Україну ПІІ;
- х1. Посольства досліджуваних країн в Україні (рейтинг за даними з імпорту в Україну);
- х2. Посольства України в країнах перебування (рейтинг за даними з експорту до країн перебування);
- х3. Консульства досліджуваних країн в Україні (кількість/відкриття);
- х4. Консульства України в країнах перебування (кількість/відкриття);
- х5. Візити глав держав в Україну (кількість);
- х6. Візити високого рівня в Україну (глави парламентів, урядів, зовнішньополітичних відомств/кількість);
- х7. Візити Президентів України в досліджувані країни (кількість);

х8. Візити високого рівня в досліджувані країни (на рівні Голови ВР, прем'єр міністра, керівника МЗС/кількість);

х9. Угоди (кількість);

х10. Засідання спільних міждержавних комісій (СМК/кількість);

(табл. 3.1):

Таблиця 3.1.

Таблиця первинних емпіричних даних щодо 28 країн за 2004 рік

		експорт	імпорт	ПП	іноземні посольства	українські посольства	іноземні консульства	українські консульства	візити ін. глав держав	візити ін. висок. рівня	візити укр. президентів	візити укр. висок. рівня	угоди	засідання СМК
№	країни	y1	y2	y3	x1	x2	x3	x4	x5	x6	x7	x8	x9	x10
1.	Австрія	249,4	344,4	345,6	1,34	1,12	1	1	2	5	5	11	29	6
2.	Азербайджан	215,5	9,0	1,5	0,04	0,97	0	0	2	6	3	9	88	6
3.	Білорусь	550,8	538,2	13,1	2,10	2,47	0	1	9	13	7	15	149	10
4.	Британія	346,6	733,6	895,9	2,86	1,55	1	1	1	12	2	12	24	0
5.	Грузія	147,6	18,4	1,0	0,07	0,66	2	1	7	5	5	8	99	4
6.	Єгипет	367,6	20,3	3,1	0,08	1,65	0	0	0	2	1	2	25	4
7.	Індія	481,8	226,8	4,8	0,89	2,16	0	0	1	1	2	4	17	3
8.	Італія	1620,4	806,0	103,1	3,15	7,26	1	0	2	5	4	6	19	5
9.	Казахстан	622,9	388,5	0,4	1,52	2,79	0	2	5	4	6	9	42	5
10.	Канада	82,6	46,2	117,8	0,18	0,37	1	1	1	7	2	4	43	0
11.	Китай	831,4	733,3	8,9	2,86	3,72	0	1	3	9	3	5	87	8
12.	Кіпр	168,5	64,8	1035,6	0,25	0,75	0	0	0	0	0	0	6	0
13.	Корея	358,4	322,0	172,4	1,26	1,60	0	0	0	2	2	4	31	2
14.	Молдова	659,8	67,2	24,0	0,26	2,95	0	0	8	8	5	7	54	9
15.	Нідерланди	525	352,2	548,3	1,37	2,35	1	0	0	5	3	2	21	0
16.	Німеччина	1891,1	2731,8	631,6	10,66	8,47	0	3	5	6	6	7	57	0
17.	Польща	979,9	968,7	192,3	3,78	4,39	3	5	13	15	15	16	83	7
18.	Румунія	731,7	83,6	1,6	0,33	3,28	2	1	4	7	4	9	30	2
19.	РФ	5888,7	11811,8	457,5	46,11	26,37	4	2	21	41	41	58	353	0
20.	Словаччина	147,8	108,6	46,0	0,42	0,66	2	1	7	3	4	6	58	10
21.	США	1506,8	763,6	1153,7	2,98	6,75	0	6	3	3	11	24	95	0
22.	Туреччина	1869,2	368,4	50,6	1,44	8,37	1	2	5	5	7	8	60	4
23.	Туркменістан	225,1	1953,7	0,6	7,63	1,01	0	0	2	0	4	4	87	1
24.	Угорщина	807,6	362,3	179,1	1,41	3,62	2	1	5	10	2	12	61	6
25.	Франція	203,5	653,0	79,0	2,55	0,91	0	2	1	2	3	6	28	3
26.	Швейцарія	472,8	299,9	411,3	1,17	2,12	0	2	0	12	4	8	16	5
27.	Швеція	278,5	418,4	120,3	1,63	1,25	1	0	0	3	1	1	16	0
28.	Японія	100,2	422,0	41,7	1,65	0,45	0	0	0	4	1	5	21	0

Джерело: складено автором на основі створеної бази даних.

Перелік інструментів, з огляду на специфіку збору, систематизації та обрахунку даних за кожен рік періоду, довелося скоротити з 14 до 10. Склад країн, представлений в таблицях тотожний тим, що досліджувались у розд.2.

Розрахунок проводився за допомогою програми Microsoft Office Excel. Результати кореляції ілюструє матриця кореляційної залежності за трьома

видами показників: а) коефіцієнти кореляції (r); б) значущість за критерієм Стюдента (t -емп.); значущість t -відношення (табл. 3.2). Результати кореляційного аналізу емпіричних даних решти років мають тенденцію до погіршення. Якщо коефіцієнти кореляції за деякі роки зменшувалися або збільшувалися, то це відбувалося пропорційно майже по усіх показниках, не змінюючи основної тенденції. Найнижчі показники зафіксовано у 2008-2009 рр., у 2011-2012 рр. Загальна тенденція до зниження по усіх показниках залежності починається з 2014 р., хоча, показники колонки R_{y3} (ПІ) за 2015р. дещо покращилися.

Таблиця 3.2.

Кореляційний аналіз первинних емпіричних даних за 2004 рік

	Коефіцієнти кореляції			Значущість за критерієм Стюдента			Значущість t -відношення (ймовірність з якою можна прийняти гіпотезу про наявність зв'язку)		
	R_{y1}	R_{y2}	R_{y3}	t емп.					
y	1	1	1	y_1	y_2	y_3	y_1	y_2	y_3
x_1	0,913593	1	0,183486	29,20769	36215,83	2,426512	1	1	0,96947
x_2	1	0,913557	0,212293	23322,12	29,20066	2,82419	1	1	0,985651
x_3	0,67696	0,734389	-0,04464	11,95686	14,06607	0,580854	1	1	0,428728
x_4	0,244995	0,10521	0,552108	3,285051	1,375362	8,608346	0,994085	0,807743	0,999999
x_5	0,724352	0,730577	0,019259	13,6585	13,90904	0,250414	1	1	0,193819
x_6	0,803467	0,872557	0,205403	17,54442	23,22001	2,728416	1	1	0,982766
x_7	0,907136	0,913368	0,262882	28,02208	29,1643	3,542041	1	1	0,996389
x_8	0,865417	0,87007	0,382298	22,45359	22,94636	5,378418	1	1	0,999874
x_9	0,803947	0,858705	0,024259	17,57404	21,78303	0,315465	1	1	0,242585
x_{10}	0,039752	-0,2278	0,026017	0,517184	3,041408	0,338338	0,386285	0,990545	0,259489

Джерело: складено автором за результатами кореляційного аналізу.

Найсуттєвіший зв'язок між x і y зафіксовано у роботі зарубіжних і українських посольств. Це треба взяти до уваги державним органам і всіляко підтримувати, розвивати, удосконалювати роботу українських посольств в країнах перебування, підсилювати штат працівників висококваліфікованими фахівцями насамперед в економічному секторі. Сюди мають бути направлені усі необхідні матеріальні, фінансові інтелектуальні, інформаційні ресурси для утвердження українських дипломатичних представництв як передових центрів української зовнішньої політики і економіки, де можна отримати усю повноту інформації про Україну, її експортний потенціал та інвестиційну привабливість, наукові і технологічні досягнення, освітні можливості,

тисячолітню історію, мову, культуру. Має бути активною і помітною присутність українських посольств і консульств у медійному та інформаційному просторі країн перебування через відповідні сайти, глобальні, регіональні, національні ЗМІ, соціальні мережі. Ці всі заходи сприятимуть позитивному іміджу України, прихильному ставленню до держави як з боку «лідерів думок», так і широкої громадськості країн перебування. Якщо такий стиль діяльності всіх дипломатичних представництв України стане нормою, це врешті обов'язково принесе бажаний економічний ефект.

Окремо треба сказати про роботу економічних відділів при посольствах України. Виходячи з результатів кореляції, їх роботу можна оцінювати на «5», оскільки з усього переліку інструментів офіційної економічної дипломатії - робота економічних дипломатів є найефективнішою. МЗС і Уряду України необхідно розробити програму стимулювання і кадрового посилення економічних відділів при посольствах. За взірць можна взяти структуру, штат стиль роботи економічних відділів при посольствах розвинених країн. На це не можна шкодувати ні коштів, ні інтелектуальних ресурсів, оскільки це передова української економіки, її конкурентоздатності у світовій системі господарювання, що врешті повернеться державі прибутками від українського експорту, довгоочікуваними надходженнями прямих іноземних інвестицій, що у свою чергу сприятиме технологічному переоснащенню та модернізації усієї структури української економіки.

Зарубіжні консульства показують трошки нижчий (у відповідності до свого статусу), але також значущий зв'язок. Натомість українські генеральні і почесні консульства значно програють своїм зарубіжним колегам. Вочевидь зарубіжні консульства більше приділяють уваги економічній складовій своєї роботи, а гуманітарна складова є лише необхідною супутньою сферою їх діяльності. В такому разі українським консульствам необхідно переглянути свої стратегічні завдання і діяти у відповідності до вимог часу.

Значущі коефіцієнти кореляційного зв'язку показують візити українських президентів до досліджуваних країн і це природно, оскільки

однією з головних цілей візитів українських високо посадовців за кордон, є просування зовнішньоекономічних інтересів держави. Результати кореляції приємно вражають і додають честі українським президентам та їх адміністраціям у прагненні досягти позитивного економічного ефекту у ході державних візитів. Такі високі показники також свідчать про дієвість української економічної дипломатії на найвищому державному рівні та необхідність удосконалювати і розвивати цей напрямок зовнішньополітичної і зовнішньоекономічної діяльності України.

Усі інші інструменти економічної дипломатії також показують значущі показники кореляції аж до спільних міжурядових комісій (СМК). Тут виникає серйозне питання. Чому робота цих міжурядових органів дає такі низькі та обернені показники? Ця проблема потребує додаткового дослідження. Засідання СМК проводяться в середньому один раз на рік, по чергово, в основному в столицях країн-засновників спільних комісій. Відповідальним за роботу СМК є Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. Кожне засідання ретельно готується, узгоджується з партнерами план і направленість чергового засідання. Часто учасниками засідань СМК є президенти, прем'єр-міністри, міністри профільних міністерств, відомі бізнесмени, науковці, аналітики країн – партнерів. І разом з тим стабільно низькі показники кореляції. Цілком можливо, що ця галузь двостороннього співробітництва потребує додаткової уваги з боку держави, а можливо і суттєвого реформування.

Як і в загальній матриці, яка розглядалася у попередньому розділі, - найнижчі показники зв'язку зафіксовано у стовпчику у3 (ПІІ). Виходячи з результатів кореляції, вплив української економічної дипломатії на обсяги інвестиційних надходжень в державу є незначним. Західні фахівці на основі своїх даних та розрахунків говорять про те, що дипломатичні інструменти у цій галузі мають вагомий вплив, - в Україні натомість, з огляду на несприятливий інвестиційний клімат, - результати зовсім інші. Беручи до уваги результати кореляційного і множинного аналізу, можна стверджувати, що інструменти

офіційної економічної дипломатії можуть справляти значний вплив на рівень зовнішньоекономічної безпеки держави, натомість у даній групі з 28 країн, щодо інвестиційно-інноваційної безпеки такого впливу не виявлено.

Після певних додаткових розрахунків, отримано три графічні криві, які наочно ілюструють степінь зв'язку між змінними (x) і (y) в динаміці за дванадцять досліджуваних років. (рис. 3.1).

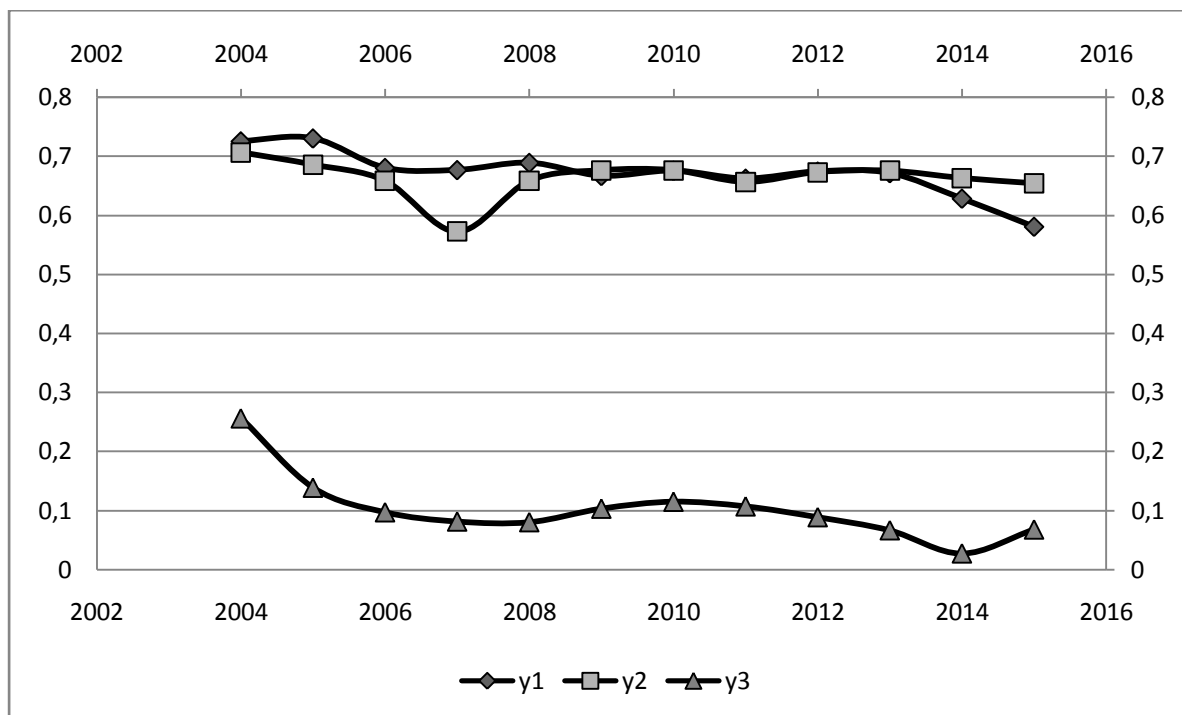

Рис.3.1 Динаміка залежності результативних змінних (y) - від первинних факторних змінних (x) за період з 2004 до 2015 рр

Джерело: складено автором за результатами кореляційного аналізу

В цих діаграмах є певна логіка, яку можна коментувати. Наприклад крива інвестицій досить точно передає основні тенденції динаміки залежності залучених в Україну інвестицій від дипломатичних зусиль за досліджуваний період: 2004-2010 рр. спад після невинуватених очікувань реформ і сприятливого інвестиційного клімату, невеличкий підйом 2010 р., пов'язаний з виборами Президента і знову найнижче падіння у 2014 році після чого невеличкий оптимістичний підйом. Але оскільки значення для побудови даної діаграми отримані методом середнього арифметичного, добутого з кожного

стовпчика коефіцієнтів кореляції за кожен рік, - було визнано ці криві лише проміжним етапом. Тобто ця динаміка поки що не має виразного вигляду. Для більш точного і адекватного графічного зображення динаміки кореляційної залежності, здійснено перерахунок усіх даних із застосуванням методу множинної кореляції, яка передбачає основні складові багатофакторної регресійної моделі. Отримано значення множинної кореляції для усіх матриць 2004-2016 рр. (табл. 3.3):

Таблиця 3.3.

**Значення множинної кореляції для усіх матриць
періоду 2004-2016 рр.**

роки	Ry1	Ry2	Ry3
2004	0,999999866700	0,999999954700	0,726520071740
2005	0,999999913840	0,999999973200	0,790883246650
2006	0,999999896320	0,999999947500	0,619341512560
2007	0,999999999460	0,999999999400	0,576627548880
2008	0,999999947520	0,999999917400	0,496886099060
2009	0,999999890570	0,999999935600	0,618342082940
2010	0,999999937750	0,999999949700	0,612387252890
2011	0,999999960960	0,999999967300	0,691426086950
2012	0,999999896430	0,999999944000	0,607161652220
2013	0,999999956500	0,999999955000	0,563173453740
2014	0,999999875550	0,999999944800	0,579480361970
2015	0,999999803970	0,999999859000	0,607078278380

Джерело: складено автором за результатами множинного кореляційного аналізу.

Виходячи з отриманих результатів обрахунку з'явилась можливість побудувати тренд динаміки зв'язку між (y) і (x) за увесь досліджуваний період. На графіках суцільними лініями позначена крива залежності політико-дипломатичного і зовнішньоекономічного фактору в динаміці з 2004 по 2015 рр. Пунктиром позначено лінію тренду, тобто напрямом, вздовж якого коливаються реальні дані і який вказує основну тенденцію розвитку згаданої залежності за вказаний період.

Перша діаграма (рис.3.2) показує зв'язок між дією інструментів економічної дипломатії та українським експортом. Не зважаючи на досить

суттєву амплітуду коливань кривої згаданої залежності, все ж загальна лінія тренду показує певну стабільність, але з тенденцією до спаду. Причому перші дві точки показують впевнений підйом, потім незначний спад і знову напромак найбільшого підйому у 2007 році, безумовно пов'язаного з очікуваннями реформ, демократизації усіх сфер життя, підсиленням дипломатичного корпусу новими, кваліфікованими фахівцями, орієнтацією на західну, найбільш динамічну модель суспільно-політичного і економічного розвитку.

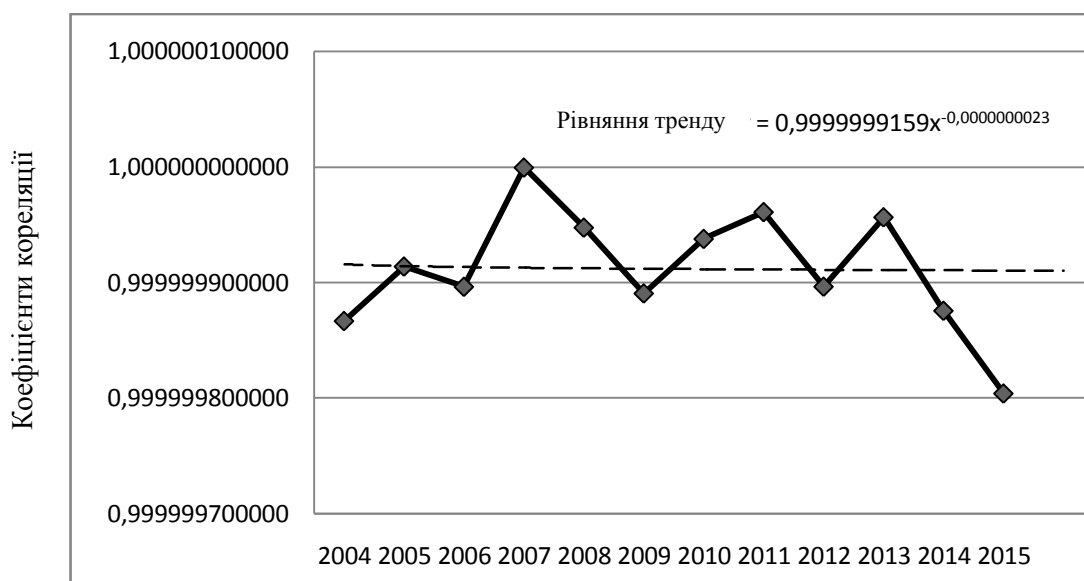

Рис. 3.2. Діаграма динаміки впливу політико-дипломатичного фактору на показники українського експорту за період з 2004 по 2016 рр.

Джерело: складено автором за результатами множинного кореляційного аналізу.

Потім можна спостерігати дворічний спад, вочевидь пов'язаний як з глобальною кризою 2008-2009 рр., так і з неспроможністю нового українського керівництва сконсолідуватися, провести необхідні реформи, запропонувати ефективну програму економічного розвитку і таким чином виправдати надії суспільства. Потім знову підйом, який можна пов'язати з періодом президентських виборів, нових очікувань та приходом до влади команди Януковича. Це час сподівання на уряд Азарова як на колектив технократів, налаштованих на реальні кроки з подолання кризи, проведення

необхідних реформ та розвитку економіки країни. Це період кардинального корегування як зовнішньополітичного курсу держави, так і суттєвих структурних змін в МЗС і МЕРТ. Саме тоді були розпущені торгово-економічні місії (ТЕМ) та створені економічні відділи при посольствах України. Вся відповідальність за реалізацію зовнішньоекономічної політики держави віднині покладена саме на МЗС.

Черговий спад кривої залежності інструментів економічної дипломатії та українського експорту можна пояснити неефективністю вибраного євразійського зовнішньополітичного і зовнішньоекономічного курсу керівництва держави, і розпочатим широкомасштабним політичним і економічним тиском на українських експортерів з боку Росії. Дипломатичними засобами цю ситуацію змінити було неможливо, оскільки вже тоді, а не після Революції гідності, формувалися далекосяжні плани агресивних дій російського керівництва щодо України. Ніякою економічною логікою ці дії пояснити неможливо, крім як ідеологічна підготовка російського суспільства до гарячої фази війни з Україною.

Треба сказати, що дипломатія є одним з найчутливіших індикаторів внутрішніх процесів у державі. Це засвідчує різкий підйом кривої 2013 року. В цей період у результаті російських економічних воєн, - в риториці вищого керівництва держави з'являються про-європейські нотки, які дуже швидко набули потужної загальнодержавної підтримки та напрямку на підписання асоціації з ЄС. Цілий рік велася активна пропаганда ідей європейської та євроатлантичної інтеграції. Цією ідеєю було охоплене все суспільство, особливо молодь усіх регіонів України. Керівництво держави, МЗС, зовнішньополітичні представництва України були націлені добитися підписання асоціації з ЄС. Активізувалися візити високого і найвищого керівництва як українського до іноземних держав, так і зарубіжного до України, велися активні переговори з підготовки самого документу асоціації для підписання на Саміті ЄС у Вільно. В цьому процесі активну участь брали і дипломатичні представництва України. Звичайно, це не могло не позначитись

на інтенсивності зовнішньоторговельної діяльності держави, причому в обох напрямках: і в західному, і в східному.

Врешті, асоціацію з ЄС не було підписано. Керівництво України знову різко повертає державне кермо в бік Росії, Митного союзу та євро-азійської інтеграції. Цим віражем була шокована країна, партнери з ЄС, усе міжнародне співтовариство. Почалися протестні акції, що призвели до революційних подій кін. 2013- поч. 2014 рр. та зміни керівництва держави. У зв'язку з цим, уже з кінця 2013 року ми спостерігаємо різкий спад кривої політико-дипломатичного впливу на зовнішньоекономічні процеси. Політична нестабільність не сприяла міжнародному економічному співробітництву української держави. Як наслідок - вплив інструментів економічної дипломатії на обсяги українського експорту досяг найнижчого показника у 2015 році. Динамічна крива експорту 2015 року також показує падіння майже до рівня десятирічної давності (рис. 3.3).

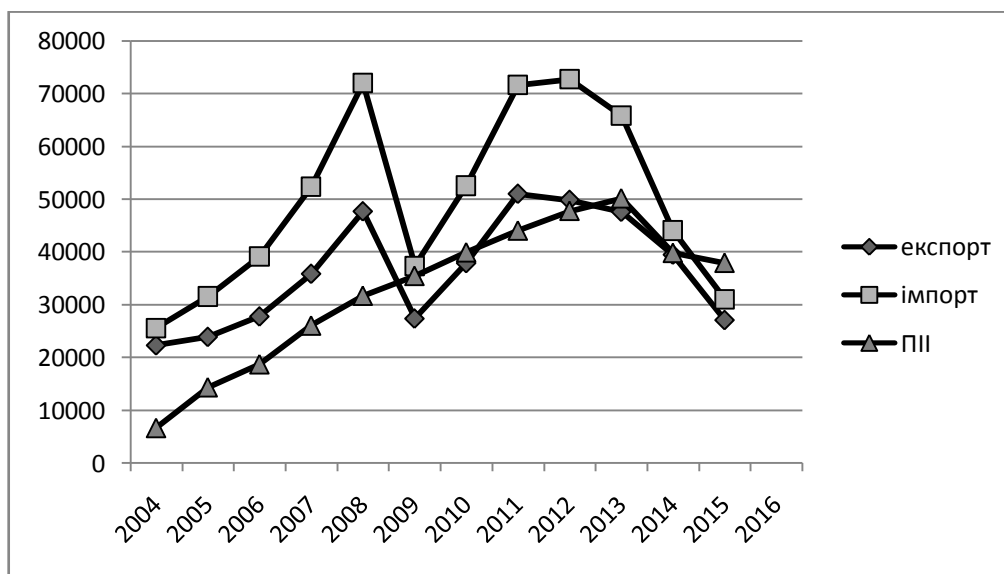

Рис. 3.3 Діаграми динаміки українського експорту, імпорту, залучених в Україну ПІІ за період з 2004 по 2016 рр.

Джерело: складено автором за даними Державної служби статистики України.

Хоча, зниження обсягів українського експорту починаються не з кінця 2013

року, а з початку 2011, коли був досягнутий пік. Саме тоді з новою силою почалися російські газові, сирні, молочні та ін. війни, що врешті вилились у значне скорочення експорту у цю країну, поглиблення конфронтації аж до відкритої агресії з боку Росії, анексії Криму та захоплення частини Донбасу. Звичайно, ні про яку дипломатію за даних умов не може йтися. Хоча дипломатичні відносини з Росією не розірвані, діють дипломатичні представництва, мають інерційну дію деякі раніше укладені економічні угоди і т. ін.

Крива українського імпорту майже в деталях повторює експортну криву лише з кількісною різницею. Потужний підйом, пік 2008 року, кризове падіння 2008-2009 рр. і знову підйом і спад, починаючи з 2012, 2013 рр. аж до 2015р. Натомість крива надходження ПП показує стабільний, поступальний ріст аж до 2013 року, де вже повторює криву спаду українського експорту і імпорту.

Крива впливу інструментів економічної дипломатії на український імпорт також в основних рисах нагадує аналогічну криву з експорту (рис.3.4).

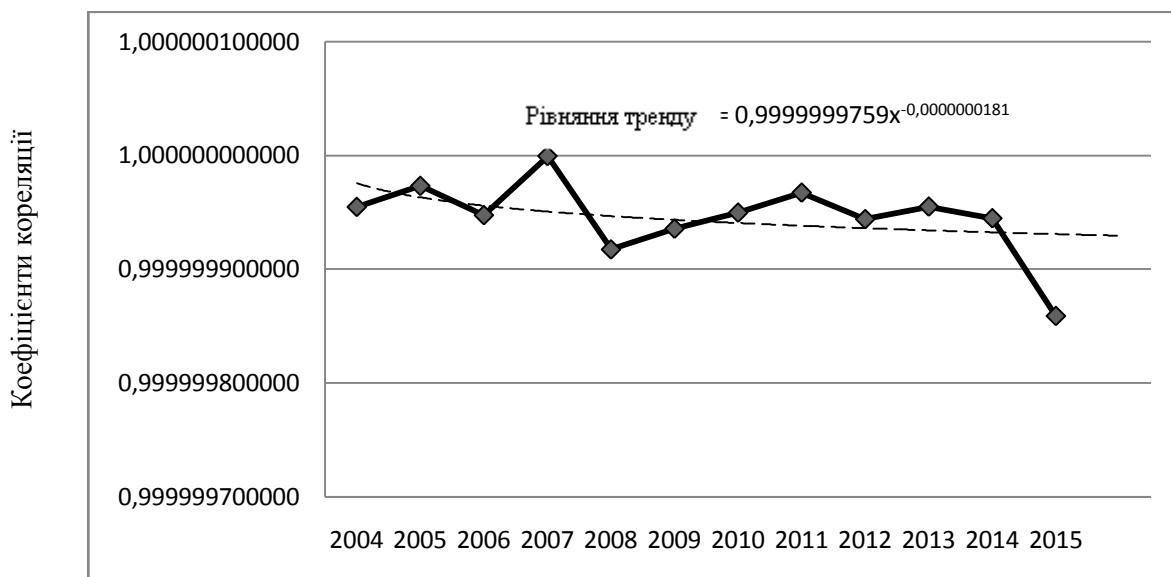

Рис. 3.4 Діаграма динаміки впливу політико-дипломатичного фактору на показники українського імпорту за період з 2004 по 2016 рр.

Джерело: складено автором за результатами множинного кореляційного аналізу.

Подібно експортній кривій, діаграма українського імпорту вказує на 2007 рік, як на пік ефективності української економічної дипломатії. За цим слідує кризовий спад і поступовий незначний підйом до 2011 року. Потім певні коливання, вочевидь пов'язані з невизначеністю зовнішньополітичного і зовнішньоекономічного курсу країни, яка тривала до 2013 року і, стрімкий спад 2014 -2015 рр.

Беручи до уваги, що імпортна і експортна крива дуже подібні, можна нагадати, що український експорт суттєво залежить від імпорту. І тут у першу чергу мається на увазі зв'язок імпорту енергоносіїв та основної статті українського експорту – металургії.

Наступна діаграма показує динаміку впливу політико-дипломатичного фактору на показники залучених в Україну ПІІ за досліджуваний період (рис. 3.5).

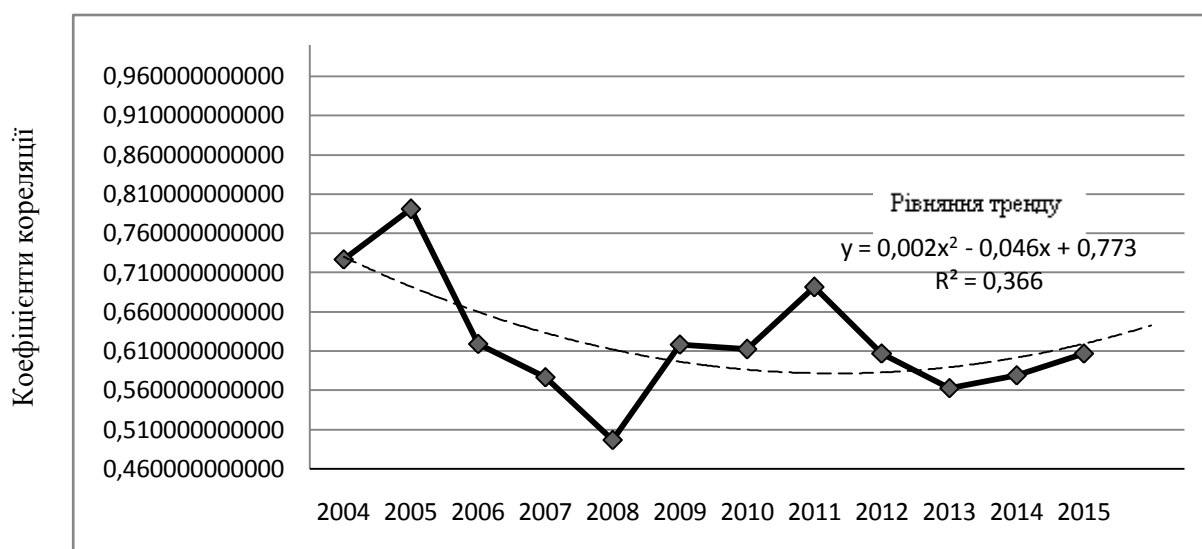

Рис. 3.5 Діаграма динаміки впливу політико-дипломатичного фактору на показники залучених в Україну ПІІ за період з 2004 по 2015 рр.

Джерело: складено автором за результатами множинного кореляційного аналізу

Це крива сподівань міжнародної спільноти щодо українських реформ та очікування сприятливого інвестиційного клімату в Україні. Пік цих сподівань, як свідчить крива діаграми, припадає на 2005 рік. Потім стрімке падіння аж до 2008 року, що можна у певній мірі пов'язати зі світовою фінансовою кризою. Хоча в

такому разі, виходячи з напрямку кривої, в Україні криза почалася значно раніше: 2005-2006 рр. Але ця криза з міжнародними фінансами ніяк не пов'язана, це криза політична, прикрий період політичного протистояння між двома гілками української влади. Після найнижчого падіння 2008 року спостерігаємо підйом до 2009 року і майже пряму, після якої нове очікування, пов'язане з Президентськими виборами в Україні і приходом до влади нової президентської команди. Пік цих сподівань – 2011 рік, після якого знову падіння аж до 2013 року і слабеньке, насторожене нове очікування і незначний підйом. Такі різкі коливання кривої ПІІ можна пов'язати з перманентною політичною нестабільністю в країні, пов'язаною з постійною зміною Прем'єр-міністрів, очільників МЗС та МЕРТ. Натомість крива тренду показує, що найкритичніший момент для вітчизняної дипломатії щодо впливу на залучені ПІІ минув у 2011-2012 рр і положення почало покращуватись у 2014-2015 рр.

Натомість власне крива ПІІ (рис.9) за досліджуваний період стабільно і позитивно пройшла усі злети і падіння і лише в період громадянського протистояння 2013-2014 рр. почала суттєве зниження. Порівнявши ці дві криві та взявши до уваги невтішні результати кореляційного аналізу, можна стверджувати, що українська дипломатія суттєво не впливає і не може впливати на процес залучення в країну ПІІ, з огляду на політичну нестабільність, розбалансованість державного апарату, корупцію, великий відсоток тіньової економіки, ще низку негативних чинників, що не сприяє позитивному міжнародному іміджу і привабливому інвестиційному клімату в Україні.

Отже усі три розглянуті діаграми мають свою логіку і чітко ілюструють стан української економічної дипломатії за останні дванадцять років. Це свідчить про достовірність зібраних даних та адекватність застосованої для обрахунку моделі.

Дані динаміки впливу політико-дипломатичної складової (інструментів економічної дипломатії) на показники зовнішньоекономічної діяльності держави (2004-2016 рр.) були зібрані, систематизовані і обраховані не тільки з метою дослідити тенденцію розвитку цього процесу в часі і виявити позитивну

залежність між змінними. В математичному, і економічному розумінні основне завдання динаміки, – прогнозування. Тобто на основі даних відомого періоду, можна виявити характерну тенденцію, яка дозволить здійснити найбільш наближений до реальності короткостроковий прогноз на майбутнє. Однак вловити тенденцію в абсолютно нестабільній зигзагоподібній системі нажаль не вдалося. Крива тренду непередбачувана. По всіх показниках 2015 р. йде загальний спад. Збережеться ця тенденція, вирівняється, чи покращиться, передбачити майже не можливо. В усякому разі математичні методи в цьому виявилися не ефективними.

Не зважаючи на це, науковий пошук у галузі прогнозування рівня економічної безпеки держави в контексті дії інструментів економічної дипломатії необхідно продовжувати. Обрахунки і висновки, зроблені в цій частині дисертаційної роботи також мають попередній характер. Прямий вплив інструментів економічної дипломатії на зовнішньоекономічну та інвестиційно-інноваційну складові економічної безпеки української держави є очевидним, але на інші складові, може здійснюватися опосередкований вплив, значущість якого також необхідно оцінити. Це предмет подальших досліджень, але вже зараз є всі підстави говорити про необхідність удосконалення методики розрахунку інтегрального індексу рівня економічної безпеки держави, оскільки з огляду на глобальні процеси у світовій економіці та беручи до уваги євро-інтеграційні перспективи України, прямий і опосередкований вплив інструментів економічної дипломатії на рівень економічної безпеки української держави буде щораз зростати.

3.2. Транскордонне співробітництво України як фактор економічної дипломатії в забезпеченні економічної безпеки держави на регіональному та двосторонньому рівні

Емпіричні дослідження в галузі економічної дипломатії, що діє на місцевому і регіональному рівні мають велике значення, оскільки цей рівень міжнародної взаємодії містить цілу низку особливостей, що може суттєво

вплинути на результат. Йдеться про цілі і завдання з реалізації політичного, економічного, культурного потенціалу країн, що не можуть бути настільки ж ефективно реалізованими центральними органами державної влади. В цьому розумінні унікальні можливості для економічної дипломатії відкриває транскордонне співробітництво.

Ефективність транскордонного співробітництва засвідчили сусідні з Україною постсоціалістичні держави Європи (Польща, Словаччина, Угорщина, Румунія). Цим країнам вдалося за досить короткий час подолати шлях від командно-адміністративних режимів до демократій європейського зразка, врешті увійшовши до складу Європейського Союзу. Завдяки децентралізації влади, лібералізації міжнародної та зовнішньоекономічної діяльності регіонів, активізації транскордонного співробітництва та ефективній діяльності єврорегіонів, значною мірою відбулося нівелювання негативного впливу наявних на той час кордонів [237].

Єврорегіони є однією з провідних форм транскордонного співробітництва, що представлені рядом двохсторонніх і багатосторонніх міжнародних асоціацій та об'єднань прикордонних адміністративно-територіальних одиниць держав Центральної і Східної Європи [238]. Так, наприклад, за ініціативою угорських і українських прикордонних регіонів, прикордонними адміністративно-територіальними одиницями України, Угорщини, а також Польщі, Словаччини і Румунії у лютому 1993 р. було засновано міжнародну асоціацію Карпатський Єврорегіон (територія якого складає близько 148 095 кв. км², проживає населення понад 16 млн. осіб), який є організаційною формою транскордонного співробітництва загальноєвропейського типу [239].

До української частини єврорегіону (площа - 56660 кв. км.) належать чотири області західного регіону України: Закарпатська, Львівська, Івано-Франківська, Чернівецька. Закордонну - Польську, Словацьку, Угорську та Румунську частину єврорегіону складають області та округи цих країн [240]. Транскордонна співпраця, має неабиякий вплив на розвиток міжнародних

економічних зв'язків України. Зокрема, за рахунок того, що прикордонні території є сприятливими, як правило, для розміщення іноземних інвестицій, - на цих територіях розвивається найбільшою мірою іноземний бізнес, що в свою чергу забезпечує значні надходження в державний бюджет регіонів країни [238].

Для України важливим чинником у транскордонному співробітництві є можливість нівелювання рівня і якості життя по обидва боки кордону, створення передумов для розвитку прикордонної, комунальної, соціальної та інституційної інфраструктури, а також становлення елементів громадянського суспільства, культури підприємницької діяльності і бізнесу, стимулювання громадської активності населення, трансформації управлінської культури на місцевому шаблі, адаптації до українських реалій європейських підходів з організації місцевого самоврядування тощо [241].

Успішність виконання цих програм та проектів, крім іншого, значним чином залежить і від належного фінансового забезпечення не лише за рахунок малопотужних регіональних і локальних бюджетів прикордонних областей, але й за участі центральних державних органів і бюджетів України та країн-західних сусідів, узгоджених дій сторін як на регіональному, так і міжурядовому рівні, а також спільних кроків у рамках відповідних структур Євросоюзу в тому числі в частині підтримки міжнародного бізнесу [239]. Відповідно і завдання економічної дипломатії країн Євросоюзу вибудовуються в напрямі подальшого поглиблення та урізноманітнення транскордонного торговельного та інвестиційного співробітництва, співпраці у науково-технічній та інформаційній сферах. Крім цього треба зазначити, що участь України у проектах і програмах ЄС з транскордонного співробітництва приносить не лише суто економічну вигоду, але й сприяє зростанню престижу держави, формуванню її позитивного іміджу в європейських країнах та світовому співтоваристві [240].

Усі ці чинники безпосередньо впливають на рівень економічної безпеки як кожної країни, так і усього регіону. У цьому розумінні варто

відзначити так звану Ниредьгазьку ініціативу, яка є складовою частиною комплексної концептуальної ідеї економічної безпеки Європейського Союзу, згідно якої політичні, соціально-економічні, військові, бізнесові, екологічні, культурні виміри є взаємопов'язаними, а стабільності і безпеки у більш широкому розумінні можна досягти лише проведенням постійних переговорів, реалізацією багатостороннього співробітництва, обміном інформацією, знань та досвіду [241].

Крім проекту Карпатський Єврорегіон для України є надзвичайно важливим той факт, що країни Вишеградської четвірки (Польща, Чехія, Словаччина, Угорщина) і після вступу до ЄС продовжують взаємодіяти у питаннях, які торкаються їхніх спільних внутрішніх інтересів, тому залишається в силі плідне співробітництво з Україною за формулою 4+1 [127, с. 461; 242].

У зв'язку з цим важливими є результати емпіричного дослідження щодо дії інструментів економічної дипломатії на результативність міжнародної торгово-інвестиційної діяльності України на рівні транскордонного співробітництва у відносинах з країнами – західними сусідами. З метою якомога повніше перевірити висунуту в дисертаційній роботі наукову гіпотезу, було вирішено провести кореляційний аналіз даних по 4 країнах: Польща, Словаччина, Угорщина, Румунія. Згадані країни було розподілено на 4 групи по 3 країни у кожній групі, в різних варіаціях так, щоб у кожній з досліджуваних груп була вилучена одна з країн. Такий порядок аналізу дозволив крім іншого визначити найоптимальнішу групу, з якою Україні у першу чергу варто розвивати та зміцнювати як торгово-економічні, так і політико-дипломатичні відносини.

Група країн, яку вибрано для дослідження є цікавою принаймні з трьох причин: по-перше це країни, з якими Україна традиційно має давні політико-економічні відносини; по-друге це країни, які трохи більше десяти років тому стали членами ЄС, перед цим пройшовши усі щаблі: від асоціації, до безпосередньо самого вступу і їх досвід є дуже важливий для України; по-третє це країни, з якими Україна і сьогодні підтримує тісні політико-

економічні відносини в рамках транскордонного проекту Карпатський Єврорегіон, співробітництва за формулою Вишеградська Четвірка + Україна, за програмою сусідства Європейського інструменту прикордонного співробітництва (ЄІСП), англ.: European Neighbourhood and Partnership Instrument (ENPI) «Угорщина-Словаччина-Румунія-Україна».

Часові межі вибірки даних по зовнішньоекономічним показникам взято за період з 2004 по 2015 рік включно, тобто загалом за 12 років. Вибірку даних щодо дипломатичних інструментів, зроблено з часу встановлення дипломатичних відносин до 2015 року.

В ролі політичних факторів у дослідженні виступають інструменти офіційної економічної дипломатії (незалежні факторні змінні - x), в ролі економічних факторів - основні зовнішньоекономічні показники України: експорт, імпорт, ПІІ (результуючі залежні змінні - y). Інструменти неофіційної, віртуальної та іміджевої економічної дипломатії поки що не бралися до уваги, з огляду на суттєві труднощі в доступі до первинних даних, які мають кількісно оцінити ці види міжнародної політико-економічної діяльності України. Усі первинні дані для кореляційного аналізу згруповано в таблицю (табл. 3.4), де перші три колонки є показниками (y), усі інші - (x):

Таблиця 3.4

**Таблиця первинних емпіричних даних по суміжних країнах
за період 2004-2015 рр.**

Загальна група

		експорт	імпорт	ПІІ	іноземні посольства	українські посольства	іноземні консульства	українські консульства	візити ін. глав держав	візити ін. висок. рівня	візити укр. президентів	візити укр. висок. рівня	угоди	засідання СМК
№	країни	y1	y2	y3	x1	x2	x3	x4	x5	x6	x7	x8	x9	x10
1.	Польща	22878,4	32876,9	8202,6	55,8	44,8	6	11	34	52	45	45	132	12
2.	Румунія	7385,7	7990,2	205,2	13,6	14,5	2	1	8	15	8	13	46	4
3.	Словаччина	7334	4895,2	954,3	8,3	14,4	4	1	12	23	8	17	98	14
4.	Угорщина	13451,3	13189,9	6385,9	22,4	26,3	3	2	10	21	5	19	80	9

Група 1.

№	країни	y1	y2	y3	x1	x2	x3	x4	x5	x6	x7	x8	x9	x10
1.	Польща	22878,4	32876,9	8202,6	71,8	60,8	6	11	34	52	45	45	132	12
2.	Румунія	7385,7	7990,2	205,2	17,5	19,6	2	1	8	15	8	13	46	4
3.	Словаччина	7334	4895,2	954,3	10,7	19,5	4	1	12	23	8	17	98	14

Група 2.

№	країни	y1	y2	y3	x1	x2	x3	x4	x5	x6	x7	x8	x9	x10
1.	Румунія	7385,7	7990,2	205,2	30,6	26,2	2	1	8	15	8	13	46	4
2.	Словаччина	7334	4895,2	954,3	18,8	26	4	1	12	23	8	17	98	14
3.	Угорщина	13451,3	13189,9	6385,9	50,6	47,7	3	2	10	21	5	19	80	9

Група 3.

№	країни	y1	y2	y3	x1	x2	x3	x4	x5	x6	x7	x8	x9	x10
1.	Польща	22878,4	32876,9	8202,6	52,3	60,8	6	11	34	52	45	45	132	12
2.	Румунія	7385,7	7990,2	205,2	16,9	14,8	2	1	8	15	8	13	46	4
3.	Угорщина	13451,3	13189,9	6385,9	30,8	24,4	3	2	10	21	5	19	80	9

Група 4.

№	країни	y1	y2	y3	x1	x2	x3	x4	x5	x6	x7	x8	x9	x10
1.	Польща	22878,4	32876,9	8202,6	64,5	52,4	6	11	34	52	45	45	132	12
2.	Словаччина	7334	4895,2	954,3	9,6	16,8	4	1	12	23	8	17	98	14
3.	Угорщина	13451,3	13189,9	6385,9	25,9	30,8	3	2	10	21	5	19	80	9

Джерело: складено автором на основі створеної бази даних.

Кореляційний аналіз, здійснено за допомогою програми Microsoft Office Excel. Його результати ілюструють Матриці кореляційного аналізу (табл. 3.5).

Таблиця 3.5.

Матриці кореляційного аналізу емпіричних даних**Загальна група**

	Коефіцієнти кореляції			Значущість за критерієм Стьюдента			Значущість t-відношення (ймовірність, з якою можна прийняти гіпотезу про наявність зв'язку)		
	y1	y2	y3	t емп			y1	y2	y3
y	1	1	1	y1	y2	y3	y1	y2	y3
x1	0,984729	1	0,858405	73,53166	1,9E+08	21,75407	1	1	1
x2	1	0,984729	0,931552	77720926	73,53156	33,3056	1	1	1
x3	0,806726	0,797048	0,667858	17,74748	17,1574	11,66504	1	1	1
x4	0,953749	0,982229	0,782062	41,24583	68,03343	16,31384	1	1	1
x5	0,911275	0,939862	0,722196	28,76783	35,77221	13,57338	1	1	1
x6	0,922165	0,936182	0,757698	30,99335	34,62266	15,09345	1	1	1
x7	0,888449	0,940766	0,665038	25,16435	36,07042	11,57659	1	1	1
x8	0,956892	0,969474	0,805982	42,82964	51,40103	17,70075	1	1	1
x9	0,77478	0,736081	0,692491	15,93113	14,13674	12,4786	1	1	1
x10	0,31461	0,237476	0,320253	4,308723	3,178098	4,394754	0,999151	0,992732	0,999275

Група 1.

	Коефіцієнти кореляції			Значущість за критерієм Стьюдента			Значущість t-відношення (ймовірність, з якою можна прийняти гіпотезу про наявність зв'язку)		
	y1	y2	y3	t емп			y1	y2	y3
y	1	1	1	y1	y2	y3	y1	y2	y3
x1	0,995121	1	0,982639	131,1177	19753,63	68,85357	1	1	1
x2	1	0,995108	0,996218	16545,74	130,9475	149,049	1	1	1
x3	0,864579	0,811168	0,905305	22,36738	18,03169	27,70722	1	1	1
x4	0,999996	0,994899	0,996398	4505,815	128,2089	152,7532	1	1	1
x5	0,989327	0,970283	0,998292	88,26481	52,12836	222,1683	1	1	1
x6	0,978067	0,952944	0,992562	61,04441	40,86579	105,9931	1	1	1
x7	0,999996	0,994899	0,996398	4505,815	128,2089	152,7532	1	1	1
x8	0,993064	0,97676	0,999548	109,8023	59,24271	432,3253	1	1	1
x9	0,798052	0,73515	0,847809	17,21682	14,09779	20,78348	1	1	1
x10	0,324599	0,230335	0,406275	4,461366	3,077088	5,780096	0,999359	0,991172	0,999936

Група 2.

	Коефіцієнти кореляції			Значущість за критерієм Стьюдента			Значущість t-відношення (ймовірність, з якою можна прийняти гіпотезу про наявність зв'язку)		
	y1	y2	y3	t емп			y1	y2	y3
y	1	1	1	y1	y2	y3	y1	y2	y3
x1	0,883704	0,999997	0,999997	24,54486	5582,65	5582,65	1	1	1
x2	0,992893	0,932285	0,932285	108,4605	33,50526	33,50526	1	1	1
x3	0,111042	-0,36919	-0,36919	1,452531	5,164295	5,164295	0,829939	0,999818	0,999818
x4	0,993816	0,929354	0,929354	116,3486	32,7247	32,7247	1	1	1
x5	0,111042	-0,36919	-0,36919	1,452531	5,164295	5,164295	0,829939	0,999818	0,999818
x6	0,382321	-0,09695	-0,09695	5,378799	1,266302	1,266302	0,999874	0,772375	0,772375
x7	-0,99382	-0,92935	-0,92935	116,3486	32,7247	32,7247	1	1	1
x8	0,823948	0,460835	0,460835	18,90239	6,750362	6,750362	1	0,999986	0,999986
x9	0,283157	-0,20095	-0,20095	3,838115	2,666703	2,666703	0,997947	0,980614	0,980614
x10	0,111042	-0,36919	-0,36919	1,452531	5,164295	5,164295	0,829939	0,999818	0,999818

Група 3.

	Коефіцієнти кореляції			Значущість за критерієм Стьюдента			Значущість t-відношення (ймовірність, з якою можна прийняти гіпотезу про наявність зв'язку)		
	y1	y2	y3	t емп			y1	y2	y3
y	1	1	1	y1	y2	y3	y1	y2	y3
x1	0,999999	0,979885	0,909579	10011,99	63,83252	28,45651	1	1	1
x2	0,980094	1	0,808214	64,17713	52378,62	17,84168	1	1	1
x3	0,987792	0,999067	0,833028	82,43357	300,7573	19,57473	1	1	1

продовж. табл. 3.5

x4	0,952921	0,994124	0,739888	40,85483	119,3925	14,29776	1	1	1
x5	0,946105	0,991537	0,72509	37,97737	99,28537	13,68783	1	1	1
x6	0,969571	0,998862	0,779363	51,48653	272,2615	16,17006	1	1	1
x7	0,893211	0,964634	0,624596	25,82472	47,57391	10,39729	1	1	1
x8	0,975529	0,999756	0,795171	57,67874	588,9326	17,04731	1	1	1
x9	0,99999	0,979269	0,910848	2979,796	62,84709	28,68877	1	1	1
x10	0,964311	0,892662	0,98693	47,34648	25,7464	79,61571	1	1	1

Група 4.

	Коефіцієнти кореляції			Значущість за критерієм Стьюдента			Значущість t-відношення (ймовірність, з якою можна прийняти гіпотезу про наявність зв'язку)		
	y1	y2	y3	t емп			y1	y2	y3
y	1	1	1	y1	y2	y3	y1	y2	y3
x1	0,99417	1	0,872399	119,8639	25250,98	23,20235	1	1	1
x2	1	0,994149	0,919892	40993,91	119,6433	30,49331	1	1	1
x3	0,741996	0,810258	0,419931	14,38827	17,97276	6,015176	1	1	0,999957
x4	0,95222	0,979703	0,756374	40,53176	63,53635	15,03176	1	1	1
x5	0,888631	0,933086	0,637831	25,18891	33,72732	10,7661	1	1	1
x6	0,896518	0,939235	0,651206	26,30819	35,56926	11,15517	1	1	1
x7	0,892174	0,935858	0,643807	25,67741	34,5258	10,93781	1	1	1
x8	0,943679	0,973969	0,738542	37,0783	55,85642	14,24049	1	1	1
x9	0,732325	0,801787	0,406899	13,98068	17,4415	5,790734	1	1	0,999937
x10	-0,28242	-0,17684	-0,63576	3,827308	2,335667	10,70737	0,997904	0,963821	1

Джерело: складено автором на основі здійсненого кореляційного аналізу.

За результатами проведеного кореляційного аналізу можна зробити наступні висновки:

1. Виявлено позитивний статистично значущий зв'язок між змінними (x) і

(у) практично по усім групам країн і по усім змінним (х). Винятком є лише група 2: Угорщина-Словаччина-Румунія. Цю групу з 2008 року розробляє Європейська Комісія, як план дій Україна-Європейський Союз. Випадки несуттєвого або оберненого зв'язку у даному разі можна пояснити низкою причин:

технічних - недостатньою кількістю даних по рядках (х); не оптимальністю варіації групи; можливою похибкою, що характерна для досліджень лінійних залежностей;

політико-дипломатичних - недостатньою мірою уваги та участі української сторони в цьому проекті; непередбачуваністю суспільно-політичних процесів у прикордонних регіонах України; недостатністю практичного досвіду налагодження транскордонного співробітництва у представників регіональних та місцевих органів влади, представників бізнесу, неурядових організацій; недостатністю інформації та можливості особистого ознайомлення з кращим досвідом подібної співпраці у країнах Європи; нестача сучасних інформаційних інструментів формування та просування позитивного іміджу західних областей України; нестача фінансування з державного та обласного бюджетів, що ставить під питання можливість практичної реалізації більшості заходів, спрямованих на інтенсифікацію транскордонної співпраці.

3. Ці обставини вимагають відповідних дій:

щодо технічних причин - проведення додаткових досліджень у даній групі у тому числі із застосуванням регресійного та дисперсійного аналізу, який передбачає нелінійні зв'язки, що більш характерні для економічних і політико-дипломатичних явищ;

щодо політико-дипломатичних причин - вивчення та усунення недоліків у роботі центральних, регіональних та місцевих органів влади щодо реалізації проектів і програм транскордонного співробітництва у рамках плану дій Україна-ЄС.

4. В ході дослідження, шляхом вилучення виявлено найоптимальнішу групу країн – західних сусідів України для подальшого розвитку економічних

і політико-дипломатичних відносин. Виходячи з результатів кореляційного аналізу зібраних та систематизованих первинних емпіричних даних, з великою мірою вірогідності можна стверджувати, що це перш за все Польща, Румунія, Угорщина. Трохи менш значущою, але досить високою є степінь зв'язку між політичними і економічними факторами у відносинах з країнами Вишеградської четвірки: Польща, Словаччина, Угорщина. Тобто якщо говорити про ефективність моделі транскордонного співробітництва, то як свідчать результати кореляційного аналізу, з діючих форматів, Карпатський Єврорегіон і 4+1 є найоптимальнішими і найефективнішими.

5. Програма сусідства Європейської комісії ЄІСП «Угорщина-Словаччина-Румунія-Україна» з огляду на низку об'єктивних і суб'єктивних причин, поки що не стала ефективним інструментом адаптації прикордонних регіонів України до стандартів ЄС. На думку фахівців основна проблема ефективності цієї програми полягає в недостатній увазі до її виконання на усіх рівнях владних структур саме з української сторони. І на це треба звернути увагу Президенту, Кабінету міністрів України, МЗС. Не зважаючи на всі труднощі, які переживає держава, потрібно надавати всебічну підтримку регіонам України, що межують з країнами ЄС, бо ці регіони опинилися на передовій євро-інтеграційних устремлінь української держави. І від успіху транскордонних програм і проектів, що реалізуються в цих регіонах у великій мірі залежить успіх задекларованої в конституції України євроатлантичної стратегії розвитку держави.

Для того, щоб прослідкувати більш складні, не лінійні форми зв'язку між дією інструментів економічної дипломатії і кожного з показників результативності зовнішньоекономічної діяльності України на рівні двосторонніх відносин, були розроблені таблиці, у яких показана динаміка первинних емпіричних даних (x) та (y) за кожен рік періоду 2004 - 2015 рр. (табл. 3.6). Такі таблиці були розроблені для усіх 28 країн (Додаток Г). Але в даному разі нас цікавить група країн-західних сусідів, яка досліджувалась за допомогою кореляційного аналізу.

Таблиця 3.6

Таблиці динаміки первинних емпіричних даних (х) та (у)
за період з 2004 по 2015 рр.

№	країни	роки	експорт	імпорт	ПП	іноземні посольства	українські посольства	іноземні консульства	українські консульства	візити ін. глав держав	візити ін. висок. рівня	візити укр. президентів	візити укр. висок. рівня	угоди	засідання СМК
			y1	y2	y3	x1	x2	x3	x4	x5	x6	x7	x8	x9	x10
1	Польща	2004	979,9	968,7	192,3	3,780	4,382	3	5	13	15	15	16	83	7
		2005	1010,4	1406,0	224,0	4,452	4,177	3	5	14	21	19	19	87	7
		2006	1344,3	2109,1	366,0	5,392	4,755	3	6	16	24	20	24	93	8
		2007	1637	2920,5	670,5	5,579	4,489	3	7	18	24	24	26	97	8
		2008	2338,2	4280,2	694,7	5,945	4,818	3	8	22	28	27	28	105	9
		2009	1208,1	2170,3	864,9	5,813	4,350	3	9	22	28	30	29	111	10
		2010	1787,2	2788,8	935,8	5,307	4,671	3	9	24	28	31	32	112	11
		2011	2794	3183,4	875,5	4,446	5,463	7	10	26	37	36	35	116	11
		2012	2576,1	3567,1	916,4	4,907	5,132	7	11	28	38	37	37	121	12
		2013	2547,7	4074,3	845,4	6,189	5,312	7	11	29	42	41	41	121	12
		2014	2645,0	3067,4	831,2	6,961	6,681	6	10	30	49	43	41	129	12
		2015	2010,5	2341,1	785,9	7,538	7,414	6	11	34	52	45	45	132	12
		2016	2840,9	3912,5	908,9	9,975	8,324	7	11	38	56	48	48	115	13
2	Румунія	2004	731,7	83,6	1,6	0,326	3,272	2	1	4	7	4	9	30	2
		2005	488,6	211,8	4,5	0,671	2,020	2	1	4	8	5	10	31	3
		2006	625,6	446,1	7,0	1,140	2,213	2	1	5	9	6	10	35	3
		2007	628,7	778,9	12,0	1,488	1,724	2	1	5	9	8	10	36	3
		2008	670,8	1171	17,4	1,626	1,382	2	1	6	10	8	10	36	3
		2009	319,4	488,1	18,5	1,307	1,150	2	1	6	11	8	10	37	3
		2010	705,9	682,3	22,1	1,298	1,845	2	1	6	11	8	10	39	3
		2011	950,7	1125,5	21,9	1,572	1,859	2	1	6	12	8	11	40	3
		2012	551,6	930	24,4	1,279	1,099	2	1	6	12	8	11	41	4
		2013	558,3	897,2	25,0	1,363	1,164	2	1	6	13	8	12	42	4
		2014	584,5	847,3	25,3	1,923	1,476	2	0	7	15	8	12	42	4
		2015	569,9	328,4	25,5	1,057	2,102	2	0	8	15	8	13	46	4
		2016	603,0	655,7	16,9	1,672	1,767	2	0	8	16	9	14	48	5
3	Словаччина	2004	147,8	108,6	46,0	0,424	0,661	2	1	7	3	4	6	58	10
		2005	507,7	303,9	93,8	0,962	2,099	2	2	8	4	4	7	59	10
		2006	549,5	382,8	93,8	0,979	1,944	2	2	8	6	4	9	62	10
		2007	645	523,5	100,1	1,000	1,769	2	2	8	9	5	10	65	11
		2008	910,2	742,6	102,9	1,031	1,875	2	2	9	9	5	11	71	11
		2009	433,8	305,8	64,4	0,819	1,562	2	2	10	10	5	12	75	11
		2010	568,5	442,6	62,4	0,842	1,486	2	2	11	12	5	12	78	12
		2011	843	603,8	71,3	0,843	1,648	3	2	11	13	6	13	83	13
		2012	672,5	587,8	70,4	0,809	1,340	4	2	11	13	6	13	83	13
		2013	903,1	102,2	103,0	0,155	1,883	5	2	11	16	7	14	89	14
		2014	670,6	426,8	75,1	0,969	1,694	4	1	11	22	8	15	94	14
		2015	482,3	364,8	71,1	1,175	1,778	4	1	12	23	8	17	98	14
		2016	786,0	491,1	81,4	1,252	2,303	4	1	13	24	9	19	101	15
4	Угорщина	2004	807,6	362,3	179,1	1,414	3,611	2	1	5	10	2	12	61	6
		2005	688,9	647,7	191,1	2,051	2,848	2	1	5	11	2	13	61	6
		2006	946,3	802,3	364,5	2,051	3,347	2	1	5	13	3	13	62	6
		2007	1234,9	1240,9	400,9	2,371	3,386	2	1	5	14	4	14	64	7
		2008	1367,1	1282,6	595,5	1,782	2,817	2	2	7	14	4	14	66	7
		2009	730,3	678,5	675,1	1,817	2,630	2	2	7	15	5	14	69	7
		2010	860	1214,5	700,5	2,311	2,248	2	2	9	16	5	16	69	7
		2011	1340,7	1326,7	681,4	1,853	2,622	3	2	10	17	5	17	69	8
		2012	1510	1159,5	688,3	1,595	3,008	3	2	10	18	5	18	70	8
		2013	1556,9	1400,7	689,4	2,128	3,246	3	2	10	18	5	19	76	9
		2014	1510,2	1463,9	594,7	3,322	3,815	3	2	10	21	5	19	78	9
		2015	898,4	1610,3	625,4	5,185	3,313	3	2	10	21	5	19	80	9

Джерело: складено автором на основі створеної бази даних.

Множинну кореляцію первинних даних здійснено з елементами

регресійного аналізу. Обрахунок проведено за допомогою програми Microsoft Office Excel. Результат обрахунку наведено у наступній таблиці (табл.3.7).

Таблиця 3.7

**Результати множинної кореляції первинних даних по 4 суміжних країнах
за період з 2004 по 2015 рр.**

країни	Український експорт	Український імпорт	Залучені в Україну ПП
	y1	y2	y3
Польща	0,940155781753441	0,924927329168460	0,998288011254357
Румунія	0,953693006123638	0,960549011367206	0,998396035094486
Словаччина	0,985238315119565	0,983334408583278	0,974532134067741
Угорщина	0,986877991889958	0,980592594432080	0,995101550813354

Джерело: складено автором за результатами множинного кореляційного аналізу

Як видно усі без винятку коефіцієнти кореляції близькі до $r = 1$. Це говорить про прямий, суттєвий зв'язок між змінними (x) та (y) у перерахунку за кожен рік і за увесь період, що врешті доводить вірність наукової гіпотези на рівні двосторонніх відносин між Україною і досліджуваними суміжними країнами. Особливо треба звернути увагу на значення (y3), які в попередніх обрахунках були найгіршими, але в даному разі і в даній групі країн ці значення виявились найкращими. Це одна з переваг транскордонного співробітництва, коли завдяки дипломатичним зусиллям та створеним на регіональному рівні умовам, економіка прикордонних областей України активно інвестується з-за кордону, а спільні підприємства, підприємства з іноземним капіталом зосереджуються саме в прикордонні. На такі позитивні показники може впливати ще й такий фактор, як наявність у регіоні компактно розміщеної значної діаспори суміжних країн.

Чотири наступні діаграми наочно ілюструють значущість впливу інструментів економічної дипломатії на економічні показники України. На діаграмах значення коефіцієнтів множинної кореляції помітно коливаються, однак ці коливання відбуваються у межах r (0,9 – 1), тобто усі показники залежності (x) та (y) значущі і близькі до 1 (рис. 3.6).

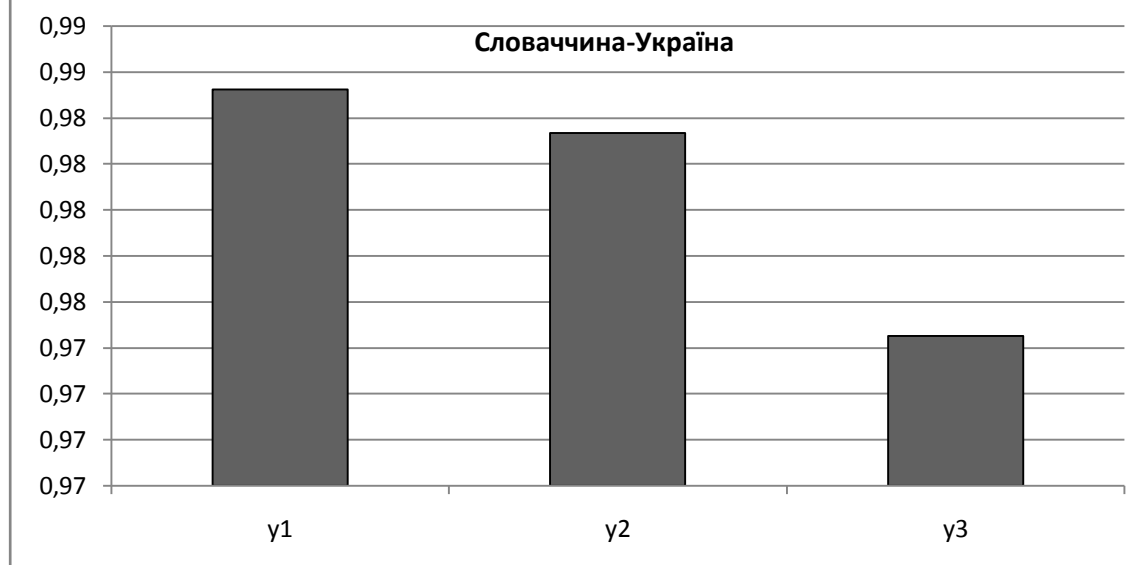
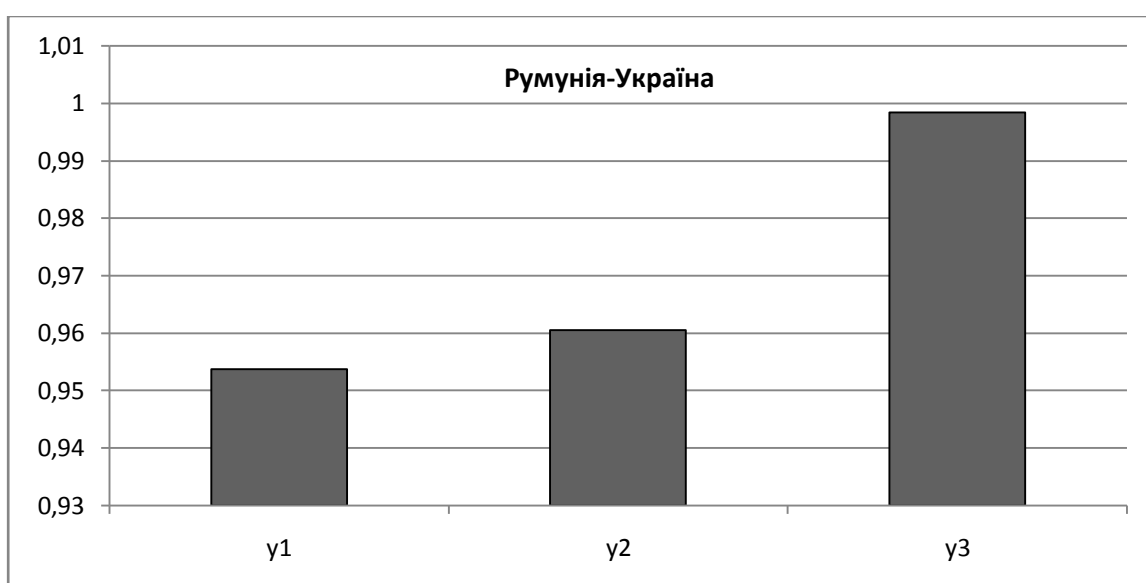
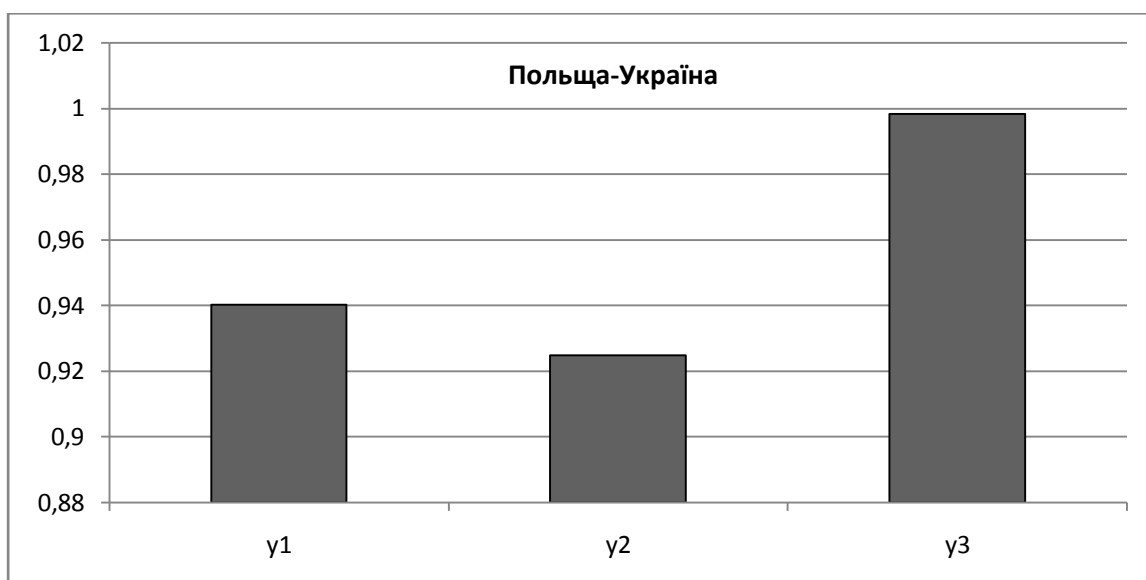

Рис.3.6 Діаграми значень коефіцієнтів множинної кореляції

Джерело: створено автором за результатами множинного аналізу

Найвищі з «групи чотирьох» показники зафіксовано в Угорщині. Ця обставина спонукала до більш ретельного аналізу політико-економічних відносин України з цією країною. Угорщина одна з перших країн визнала незалежність української держави і перша іноземна країна, де було засноване Посольство України. Першим іноземним посольством в Києві також було саме посольство Угорської Республіки [243]. З самого початку між країнами було закладено міцний фундамент добросусідства і взаємовигідного економічного співробітництва. Регулярно відбуваються зустрічі на найвищому і високому рівнях. Україна і Угорщина беруть участь у цілому ряді міждержавних організацій, угод і конвенцій, що сприяє близькості позицій двох держав на міжнародній арені і формуванню спільної стратегії дій. Налагоджено прямі зв'язки між областями, містами і підприємствами країн в тому числі і в рамках програм з транскордонного співробітництва [244].

Перший базовий договір між Україною і УР було підписано президентами двох держав у Києві 06.12.1991, тобто через 5 днів після референдуму про набуття Україною незалежності. Це Договір про основи добросусідства та співробітництва між Україною і Угорською Республікою [245]. Впродовж 25 років двосторонніх відносин було підписано 80 угод, які

складають нормативно – правову базу повноцінного взаємовигідного партнерства у двосторонньому економічному співробітництві і в підтримці міжнародного бізнесу [246]. Україна надалі готова до інтенсивного розвитку дружніх і взаємовигідних відносин з Угорщиною. Ведеться спільна робота з удосконалення договірно-правової бази в частині торговельно-економічного співробітництва [247].

Завдання по втіленню зовнішньоекономічної стратегії України щодо Угорської Республіки, виконання підписаних договорів, ратифікованих Україною, економічних угод, конвенцій тощо, покладено на МЗС України, Міністерство економічного розвитку і торгівлі, відповідні галузеві міністерства і відомства, управління ЗЕД в межах їх компетенції, управління ЗЕД органів місцевого самоврядування. В Угорщині діє Посольство України, Генеральне Консульство України в Ніредьгазі [248]. В Україні в свою чергу діє Посольство Угорської Республіки, Торговельне представництво УР у Києві, Генеральне консульство в Ужгороді [249], Консульський пункт у м. Берегове [250].

На діаграмі (рис. 3.7) показано динамічну криву ефективності роботи Посольства України в Угорщині в порівнянні з посольствами інших досліджуваних країн. Рейтинг роботи посольств України складено по роках за даними українського експорту у відсотковому співвідношенні до 28 країн.

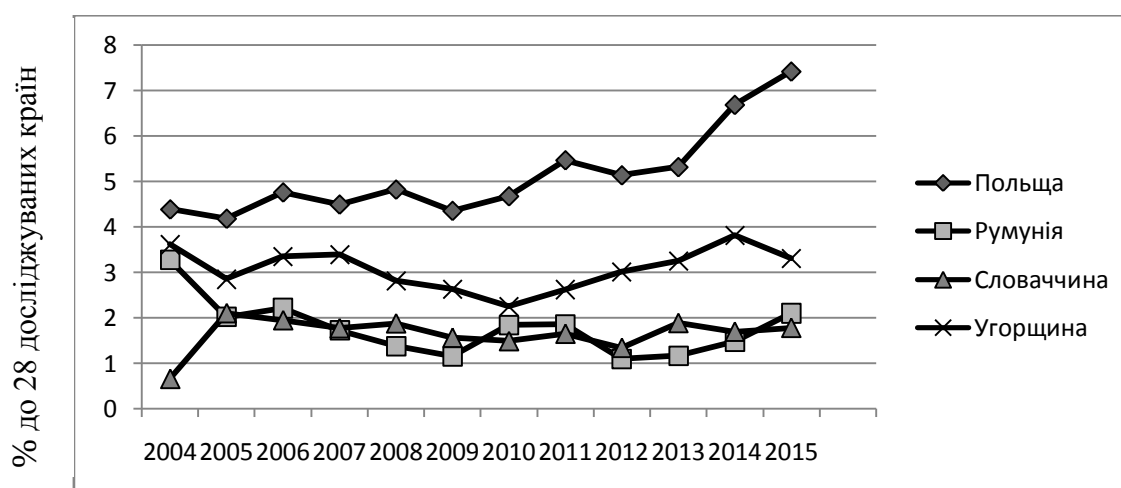

Рис. 3.7 Діаграма динаміки ефективності роботи Посольств України за показниками українського експорту в період з 2004 до 2015 рр

Джерело: створено автором

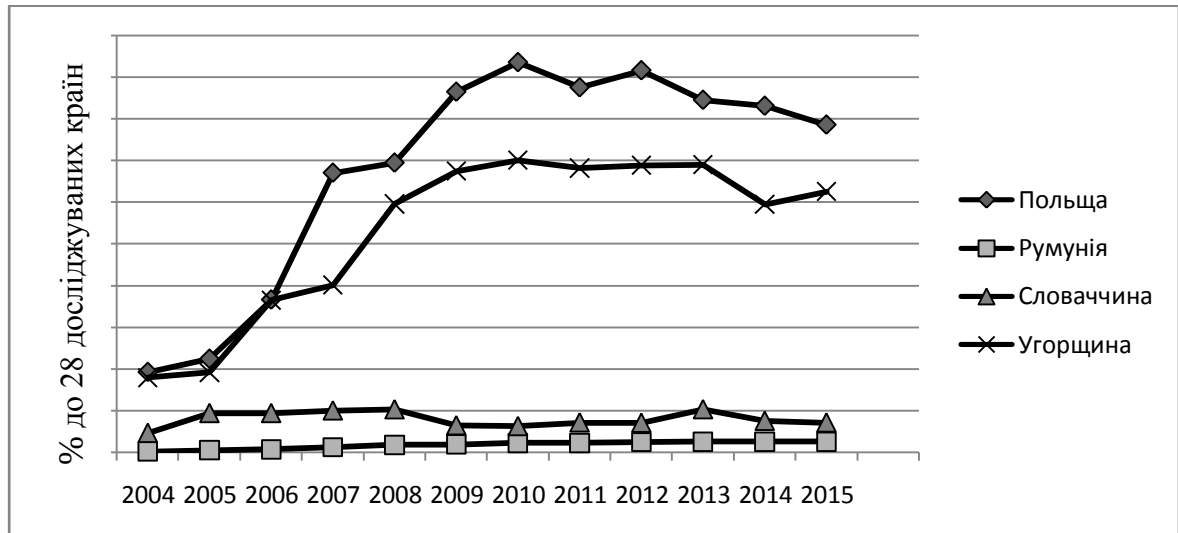

Рис. 3.8 Таблиця динаміки ефективності роботи Посольств України за обсягами залучених в Україну ПІІ в період з 2004 по 2013 рр.(млн.\$)

Джерело: створено автором

На наступній діаграмі (рис. 3.8) також показано динамічну криву ефективності роботи Посольств України, але вже за показниками залучених в українську економіку ПІІ. В обох діаграмах видно безумовне лідерство Польщі, тобто цій країні Україна надає найбільший пріоритет у зовнішньополітичних відносинах і це цілком природно з огляду на історичні, політичні, економічні, ментальні, та інші чинники. Але наступна за Польщею впевнено слідує саме Угорщина. Це особливо помітно на другій діаграмі. Угорщину з Україною також поєднує тисячолітня історія політико-економічних відносин ще від часів набуття угорцями Батьківщини, - і до нового часу, - зокрема, спільного проживання в політико-економічному просторі часів СРСР, а також спільної боротьби за незалежність, європейську ідентичність та євроатлантичну перспективу українського і угорського народів [248].

Також з обох діаграм, результатів кореляційного і множинного аналізів можна зробити висновок про досить вагомий внесок Посольства України в Угорщині в основні показники зовнішньоекономічної діяльності держави, особливо що стосується ПІІ. Це ще раз засвідчує економічну ефективність

роботи українських посольств і необхідність розвивати цей напрямок економічної дипломатії України. Більше того, треба нагадати, що за результатами множинного аналізу (табл. 3.7), усі інструменти економічної дипломатії вказаної групи справляють значущий, близький до $r = 1$ вплив на показники зовнішньоекономічної діяльності України і що по цим параметрам Угорщина навіть випередила Польщу.

Щодо економічного співробітництва між Україною і Угорщиною, то треба сказати, що за даними Державної служби статистики України у 2015 р. загальний обсяг торгівлі товарами та послугами між двома країнами зменшився у порівнянні з 2014 р. на 2,8% (на 91,7 млн. дол. США) і склав 3,14 млрд. дол. США. При цьому експорт зменшився на 7,6% (на 131,9 млн. дол. США) та склав 1608,5 млн. дол. США, імпорт зріс на 2,7% (на 40,2 млн. дол. США), до 1528,8 млн. дол. США. Позитивне сальдо для України склало 79,7 млн. дол. США.

У 2015 р., у порівнянні з даними 2014 р., український експорт товарів зменшився на 2,7% і склав 1510,2 млн. дол. США (2,8% від загального українського експорту товарів), імпорт зріс на 4,6% і склав 1463,9 млн. дол. США (2,7% від загального імпорту товарів України). Товарооборот з Угорщиною у 2015 р. зріс на 0,6% та склав 2974,1 млн. дол. США. У зазначений період у двосторонній торгівлі товарами між Україною та Угорщиною сальдо для України було позитивним і склало 46,3 млн. дол. США.

Обсяг прямих іноземних інвестицій з Угорщини в економіку України, за даними Державної служби статистики України, станом на 31.12.2015 р. склав 625,4 млн. дол. США, що становить 1,3% від загального обсягу прямих іноземних інвестицій, вкладених в економіку України.

На даний час в Україні діє 474 підприємств за участю угорського капіталу, з яких 281 – спільні.

До найбільших угорських інвесторів належать ВАТ „Банк ОТП”, фармацевтичний завод „Гедеон Ріхтер”, хімічне підприємство „Паннонпласт”,

сільськогосподарське підприємство „Баболна”, таропакувальне підприємство „Дунапак-Україна”, аграрна виробничо-торговельна компанія Сабољч Габона” та ТзОВ „3 Бетони” [251].

Вагомі позиції на українському ринку пасажирських авіап перевезень займає угорська компанія „WIZZ Air Hungary Légitársaság Kft”. Дана компанія є провідною в Україні в сегменті бюджетних авіап перевезень „Low Cost” [251].

Усім спектром економічного співробітництва України та Угорщини на рівні дипломатичного представництва займається економічний відділ (ЕВ) у складі Посольств України в Угорській Республіці [251]. ЕВ на пряму контактує з регіональними органами виконавчої влади (відповідними управліннями облдержадміністрацій), обласними торгово-промисловими палатами, регіональними відділеннями Українського союзу промисловців і підприємців, а також із угорськими підприємствами і підприємцями. До того ж в обов’язки працівників ЕВ входить налагодження і підтримування безпосередніх зносин із відповідними установами, організаціями, галузевими об’єднаннями та підприємствами в Угорщині.

До посадових обов’язків працівників економічного відділу Посольств слід віднести:

1) сприяння забезпеченню і захисту державних інтересів України, у тому числі, у сфері оподаткування, та прав суб’єктів підприємницької діяльності України у торговельній, торговельно-економічній сферах у державі перебування;

2) інформування Міністерства економічного розвитку і торгівлі України. МЗС та інших органів виконавчої влади України про зовнішньоекономічну, цінову, податкову тарифну політику, яку проводить держава перебування;

3) сприяння розвитку торговельно-економічних зв’язків України, залученню іноземних інвестицій в економіку України і виконанню міжнародних договорів України, укладених з державою перебування;

4) вивчення загального етану економіки, тенденцій розвитку

зовнішньоекономічних зв'язків, технічного рівня виробництва і рівня якості продукції провідних галузей держави перебування, кон'юнктури ринку товарів та послуг, досвіду стимулювання інвестиційної діяльності в державі перебування, інформування МЕРТ та МЗС з цих питань, а в разі потреби - інших зацікавлених міністерств, центральних органів виконавчої влади України, установ та організацій;

5) розробку пропозицій щодо підвищення ефективності торговельно-економічних зв'язків України з державою перебування;

6) Здійснення заходів щодо захисту інтересів України, прав та законних інтересів суб'єктів підприємницької діяльності України у державі перебування, інформування МЕРТ та МЗС про додержання суб'єктами підприємницької діяльності держави перебування зобов'язань за міжнародними договорами України, сприяння налагодженню та розвитку прогресивних форм співробітництва, проведенню переговорів, експертиз, укладанню контрактів, а також встановлення контактів з державними установами, організаціями, суб'єктами підприємницької діяльності держави перебування;

7) вжиття заходів щодо додержання інтересів України, правил міжнародної торгівлі суб'єктами підприємницької діяльності України при здійсненні ними зовнішньоекономічних операцій;

8) аналіз та узагальнення за запитом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України інформації щодо суб'єктів підприємницької діяльності держави, перебування, що виходять на український ринок;

9) збирання (за запитом МЕРТ і за дорученням МЗС України) усіма законними засобами та аналіз інформації стосовно суб'єктів підприємницької діяльності держави перебування, які застосовують щодо України обмежувальну ділову практику або несумлінно виконують взяті зобов'язання, суб'єктів підприємницької діяльності держави перебування, з якими укладаються контракти на поставку продукції та надання послуг для державних потреб, а також у рамках проектів, фінансування яких

здійснюється за рахунок іноземних кредитів, залучених під державні гарантії;

10) співпрацю з відповідними органами держави перебування у питаннях боротьби з приховуванням оподаткованих доходів, відмиванням доходів, одержаних незаконним шляхом;

11) висвітлення у засобах масової інформації держави перебування об'єктивної інформації про інвестиційний клімат в Україні;

12) надання суб'єктам підприємницької діяльності України інформації щодо порядку відкриття і діяльності їх представництв у державі перебування, сприяння діяльності таких представництв;

13) підготовку висновків щодо доцільності імпорту товарів та послуг, залучення кредитів із держави перебування, виходячи з запропонованих державою перебування цін, тарифів, кредитних ставок тощо [245, с. 354-356].

У працівників ЕВ також можна отримати фахову підтримку та необхідну інформацію з великого спектру питань: від законодавства Угорської Республіки і до детальної інформації про потенційних партнерів з конкретними коментарями щодо пріоритетності вибору, надійності партнера, його позиції на місцевому ринку, стосунків з іншими іноземними компаніями, тощо. ВЕП проводить постійну роботу по створенню відповідного середовища (*business environments*), що зокрема передбачає найповніше інформування угорської громадськості про Україну, її історію, культуру, політику та економіку; сприяє налагодженню прямих стосунків між підприємствами окремих регіонів і міст України і Угорщини; забезпечує постійну присутність на угорському ринку інформації про українські підприємства (включаючи їх участь у виставках, тендерах тощо). Дуже корисні також є активні контакти і підтримка української громади, яка проживає в Угорщині, в тому числі і українських підприємців, що живуть і працюють в цій країні [251].

Між Україною і Угорщиною підписано Протокол Спільної комісії з питань економічного співробітництва між двома країнами, Меморандум про співробітництво у сфері обміну інформацією між Фондом державного майна України та Державною компанією Угорщини з питань приватизації та

управління державним майном, а також Угоду про співробітництво між Українським центром сприяння іноземному інвестуванню (Invest Ukraine) та Угорським бюро з розвитку інвестицій і зовнішньої торгівлі (ITD-H). Ратифікація ВР України цієї Угоди дозволила створити сприятливі умови для ефективного використання ресурсів та активізації ділових кіл двох держав через реалізацію завдань, покладених на Спільну Комісію з питань економічного співробітництва. Перше засідання Спільної комісії відбулося 05.03.2007 р. у Будапешті. Всього за увесь період проведено 10 засідань Комісії [253].

Перше засідання українсько-угорської Міжурядової комісії з питань транскордонного та прикордонного співробітництва було проведено ще 11 квітня 2006 р. у м. Ніредьгаза (Угорщина). На цьому засіданні був прийнятий Статут Комісії та обговорені питання щодо ряду актуальних проблем: про пункти перетину державного кордону на українсько-угорській ділянці, про українсько-угорське співробітництво у сферах водного господарства й охорони навколишнього середовища, про перспективи співпраці в контексті реалізації спільних проектів у рамках здійснюваної ЄС програми INTERREG. Всього за увесь період проведено 6 засідань Комісії [253].

16-17 грудня 2013 року у м. Будапешт відбулося Третє засідання Спільної міжурядової українсько-угорської комісії з питань економічного співробітництва. Під час засідання сторони обговорили актуальні питання та можливості щодо подальшого розвитку двостороннього співробітництва в сферах: промисловій та інвестиційній, підтримки малого та середнього бізнесу, сільського господарства, енергетики, енергоефективності та розвитку відновлювальної енергетики, транспорту, інфраструктури та логістики, туризму, індустрії здоров'я, а також співробітництво між торгово-промисловими палатами України та Угорщини.

20 грудня 2013 р. у с. Барвінок, Закарпатська область відбулося Шосте засідання Українсько-угорської міжурядової змішаної комісії з питань транскордонного та прикордонного співробітництва. Під час засідання

сторони обговорили наступні питання: стан роботи пунктів пропуску на спільному українсько-угорському кордоні, стан реалізації Програми прикордонного співробітництва ЄІСП «Україна-Угорщина-Словаччина-Румунія» 2007-1013, стан виконання великомасштабного проекту «Ефективний та безпечний кордон між Україною та Угорщиною», можливості створення Європейських об'єднань територіального співробітництва між Україною та Угорщиною, підготовка українсько-угорської транскордонної співпраці в галузі територіального планування та розвитку, українсько-угорське співробітництво у сфері протипаводкової діяльності, створення спільного транскордонного індустриального парку на українсько-угорському кордоні [252].

Економічні складові українського напрямку розвитку транскордонного співробітництва має специфіку так званих «угорсько-угорських» зв'язків у Закарпатті: обсяг угорських інвестицій в цю область за 2015 рік становлять більше 2 млн. дол. і практично всі вони ідуть на розвиток проектів у Берегівському районі Закарпатської області (на розвиток території компактного проживання угорської діаспори); на території області діє близько 400 спільних підприємств та низка угорських фірм (підтримка місцевих підприємців угорського походження через урядові та неурядові фонди, їх методична підтримка в межах проведення семінарів та конференцій активно здійснюється угорською стороною) [255].

Як вже наголошувалось, успішність виконання подібних програм та проектів, залежить від належного фінансового забезпечення за участі центральних державних органів і бюджетів України та Угорської Республіки, узгоджених дій сторін як на регіональному, так і міжурядовому рівні, а також спільних кроків у рамках відповідних органів Євросоюзу. Необхідне широкомасштабне залучення фінансових ресурсів ЄС що до Програми сусідства Україна-Угорщина-Словаччина для розвитку транскордонної співпраці в тому числі в частині підтримки міжнародного бізнесу [248] . І тут є широке поле діяльності для економічної дипломатії усіх країн Карпатського Єврорегіону.

Здійснюються заходи, передбачені Державною програмою розвитку транскордонного співробітництва на 2014-2020 роки, зокрема, відбувається розбудова інфраструктури пунктів пропуску через державний кордон, приведення систем їх функціонування у відповідність із стандартами ЄС, проводяться культурні заходи, організовуються конференції, семінари, симпозиуми, обмін учнями, студентами, випускниками вищих навчальних закладів, учителями, викладачами, науковцями [254].

Найбільш ефективно регіональне співробітництво здійснюється між прикордонними областями України та Угорщини: Закарпатською областю та областю Саболч-Сатмар-Берег. Так, впродовж 2012-2015 років у рамках угоди між МЗС Угорщини та Закарпатською обласною радою, завдяки співфінансуванню угорської сторони, реалізовано більше ніж 90 проектів з енергозбереження, поточного і капітального ремонту установ соціальної сфери, зокрема, шкіл, дошкільних навчальних закладів, охорони здоров'я та культури. У 2015 році відкрилося представництво «Торгового дому Угорщини» у м. Ужгород. Завданням цієї установи є презентація інвестиційних та експортних можливостей регіону.

Крім цього, на високому рівні відбувається міжрегіональне українсько-угорське співробітництво між Івано-Франківською та Дніпропетровською областями з регіонами Угорщини. Так, з метою подальшого розвитку двосторонніх відносин областей з угорською стороною у вересні 2013 р. підписана угода щодо партнерських відносин між м. Дніпропетровськ та м. Сольнок, у грудні 2014 року у м. Івано-Франківськ відкрито Почесне Консульство Угорщини та представництво „Торгового дому Угорщини”.

З метою поглиблення торговельно-економічного співробітництва, зокрема між регіонами обох країн, між Україною та Угорщиною створена Українсько-Угорська змішана торгово промислова палата (березень 2009 р.), одним з засновників якої є Закарпатська ТПП. На теперішній час Українсько-Угорською змішаною ТПП укладено угоди про співробітництво з регіональними відділеннями ТПП Луганської, Дніпропетровської та Луганської областей. На

завершальній стадії підготовки до підписання знаходяться угоди з Кіровоградською, Івано-Франківською та Львівською ТПП. На постійній основі за участю та організації регіональних ТПП України проводяться заходи економічного спрямування за участю ділових та бізнес кіл регіонів України. Крім цього, налагоджене ефективне співробітництво Українсько-Угорського бізнес-клубу з регіональними об'єднаннями бізнесменів України, насамперед з представниками Закарпатської, Івано-франківської, Київської, Харківської, Львівської, Дніпропетровської та Сумської областей [251].

Співпраця між науковими установами України та Угорщини здійснювалася на підставі положень Угоди між Урядом України і Урядом Угорської Республіки про співробітництво в області науки і технологій, а також Спільної українсько-угорської Комісії з питань науково-технологічного співробітництва, восьме засідання якої відбулося у 2015 році.

Серед пріоритетних напрямів двосторонньої співпраці у сфері науки і технологій є: фундаментальні дослідження з низки актуальних проблем природничих, соціальних та гуманітарних наук; новітні технології енергозбереження у галузі промисловості, зокрема металургії; охорона довкілля та питання сталого розвитку; новітні технології діагностики і лікування найбільш поширених і складних захворювань; технології вирощування та захисту сільськогосподарських культур, мікробіологія; інформаційні технології. У 2010 році поновлено План наукового співробітництва між Національною Академією Наук України та Угорською Академією Наук на 2010–2012 рр.

З метою підтримки зусиль Українсько-Угорської міжурядової комісії з питань транскордонного та прикордонного співробітництва щодо сприяння, подальшому поглибленню співпраці в рамках єврорегіонів та активізації роботи з розширення такого співробітництва, ліквідації інфраструктурних бар'єрів та сприяння провадженню спільної підприємницької діяльності у сфері малого і середнього бізнесу, Кабінетом міністрів України розроблено Державну програму розвитку транскордонного співробітництва на 2016-2020 рр. [255].

На прикладі двосторонніх відносин між Україною і Угорщиною розроблено метод обрахунку індексів впливу інструментів економічної дипломатії на результативність показників зовнішньоекономічної діяльності України. Обрахунок здійснюється за допомогою багатофакторної мультиплікативної експоненціальної моделі, що виведена в процесі наукового дослідження. Ця модель є універсальною і може застосовуватись для обрахунків, пов'язаних з зовнішньополітичною і зовнішньоекономічною діяльністю України у відносинах з різними країнами світу. Зокрема, для обчислення впливу інструментів економічної дипломатії на показники зовнішньоекономічної діяльності держави, модель матиме такий вид:

$$y_k = \alpha \prod_{i=1}^{10} \beta_i^{x_i}, k = 1, 2, 3, \quad (3.1)$$

де y_1 – експорт (млн.\$), y_2 – імпорт (млн.\$), y_3 – обсяг залучених в країну ПП (млн.\$), x_i – кількісні значення, що характеризують відповідні політико-дипломатичні інструменти, α, β_i – параметри моделі, обчислені в ході дослідження на основі статистичних даних.

Оскільки модель характеризує зв'язок між зовнішньоекономічними показниками (залежні результуючі змінні y_k) та політико-дипломатичними інструментами (незалежні факторні змінні x_i), то, підставляючи в неї необхідні дані, можна визначати міру впливу економічної дипломатії на зовнішньоекономічну діяльність держави. Такі обрахунки можна робити, використовуючи дані, що характеризують політико-економічні відносини між Україною і державами світу на різних рівнях, за різні часові проміжки.

Для обрахунку взято матрицю, яка використовувалася у дисертаційній роботі для множинної кореляції даних групи з чотирьох країн (табл.. 3.8)

Таблиця 3.8

Матриця динаміки даних щодо політико-економічних відносин України і Угорщини за період 2004-2015рр.

роки	експорт	імпорт	ІІІ	іноземні посольства	українські посольства	іноземні консульства	українські консульства	візити ін. глав держав	візити ін. висок. рівня	візити укр. президентів	візити укр. висок. рівня	угоди	засідання СМК
	y1	y2	y3	x1	x2	x3	x4	x5	x6	x7	x8	x9	x10
2004	807,6	362,3	179,1	1,414	3,611	2	1	5	10	2	12	61	6
2005	688,9	647,7	191,1	2,051	2,848	2	1	5	11	2	13	61	6
2006	946,3	802,3	364,5	2,051	3,347	2	1	5	13	3	13	62	6
2007	1234,9	1240,9	400,9	2,371	3,386	2	1	5	14	4	14	64	7
2008	1367,1	1282,6	595,5	1,782	2,817	2	2	7	14	4	14	66	7
2009	730,3	678,5	675,1	1,817	2,630	2	2	7	15	5	14	69	7
2010	860	1214,5	700,5	2,311	2,248	2	2	9	16	5	16	69	7
2011	1340,7	1326,7	681,4	1,853	2,622	3	2	10	17	5	17	69	8
2012	1510	1159,5	688,3	1,595	3,008	3	2	10	18	5	18	70	8
2013	1556,9	1400,7	689,4	2,128	3,246	3	2	10	18	5	19	76	9
2014	1510,2	1463,9	594,7	3,322	3,815	3	2	10	21	5	19	78	9
2015	898,4	1610,3	625,4	5,185	3,313	3	2	10	21	5	19	80	9

Джерело: складено автором на основі створеної бази даних.

З огляду на зменшення факторних змінних x з 14 до 10, для подальшого обрахунку взято до уваги модифіковані вагові коефіцієнти отримані за допомогою багатфакторної мультиплікативної моделі (табл. 3.9):

Таблиця 3.9

Модифіковані вагові коефіцієнти a'_i

	a'1	a'2	a'3	a'4	a'5	a'6	a'7	a'8	a'9	a'10
y1	0,100127	0,100100	0,150008	0,1500198	0,0401847	0,0604526	0,0203786	0,0809135	0,0147399	0,1000036
y2	0,046889	0,044880	0,225632	0,1677346	0,0947605	0,0580492	0,0202516	0,0488618	0,0522251	0,1126068
y3	0,073198	0,116282	0,042848	0,0603190	0,1147820	0,0922560	0,0993630	0,1058510	0,0751020	0,0093360

Джерело: складено автором за результатами розрахунку вагових коефіцієнтів.

Наступний крок - нормалізація первинних даних, які було подано в одній з матриць (табл. 3.6 - 4). Нормування виконує як мінімум дві функції:

- 1) приведення усіх даних до безрозмірного виду в діапазоні від 0 до 1;
- 2) досягнення однієї направленості показників, що дає можливість виконувати математичні дії.

Нормування здійснено за методом розмаху варіації, за допомогою спеціальної функції програми MSO Excel. У наведеній таблиці показано нормалізовані показники 10-ти факторних змінних x (табл. 3.10):

Таблиця 3.10

Нормовані значення політико-економічних факторних змінних

x1	x2	x3	x4	x5	x6	x7	x8	x9	x10
0,27271	0,946527	0,666667	0,5	0,5	0,47619	0,4	0,631579	0,7625	0,666667
0,395564	0,746527	0,666667	0,5	0,5	0,52381	0,4	0,684211	0,7625	0,666667
0,395564	0,877326	0,666667	0,5	0,5	0,619048	0,6	0,684211	0,775	0,666667
0,457281	0,887549	0,666667	0,5	0,5	0,666667	0,8	0,736842	0,8	0,777778
0,343684	0,738401	0,666667	1	0,7	0,666667	0,8	0,736842	0,825	0,777778
0,350434	0,689384	0,666667	1	0,7	0,714286	1	0,736842	0,8625	0,777778
0,445709	0,589253	0,666667	1	0,9	0,761905	1	0,842105	0,8625	0,777778
0,357377	0,687287	1	1	1	0,809524	1	0,894737	0,8625	0,888889
0,307618	0,788467	1	1	1	0,857143	1	0,947368	0,875	0,888889
0,410415	0,850852	1	1	1	0,857143	1	1	0,95	1
0,640694	1	1	1	1	1	1	1	0,975	1
1	0,868414	1	1	1	1	1	1	1	1

Джерело: складено автором за результатами нормування факторних змінних

На основі нормалізованих даних розраховано індекси результуючих змінних у (експорт, імпорт, ПІІ), а також інтегральні субіндекси для кожного року досліджуваного періоду у двосторонніх відносинах України і Угорщини (табл. 3.11):

Таблиця 3.11

**Індекси економічної дипломатії для двосторонніх відносин
України і Угорщини за період з 2004 по 2015рр.**

роки	Індекс експорту	Індекс імпорту	Індекс ПІІ	Інтегральні субіндекси ЕД України
2004	0,41128	0,384311	0,435734	0,410441
2005	0,409124	0,389172	0,428069	0,408788
2006	0,435272	0,42429	0,470962	0,443508
2007	0,465575	0,460607	0,520469	0,482217
2008	0,499784	0,510616	0,512343	0,507581
2009	0,506736	0,533466	0,535562	0,525255
2010	0,524998	0,574953	0,545535	0,548495
2011	0,578856	0,628482	0,579392	0,595577
2012	0,58982	0,63902	0,595355	0,608065
2013	0,620058	0,656643	0,634203	0,636968
2014	0,665699	0,689705	0,676114	0,677173
2015	0,689013	0,701153	0,689598	0,693255

Джерело: складено автором за результатами обрахунку значень індексів економічної дипломатії

Загальний інтегральний індекс економічної дипломатії розраховується як середньозважена величина, шляхом згортки значень індексів експорту,

імпорту, ПІІ за формулою:

$$I_{\text{ЕД}} = \sum_{j=1}^3 k_j I_j, \quad (3.2)$$

де, k_j – ваговий коефіцієнт, прийнятий за $\frac{1}{3}$; I_j – інтегральний індекс.

Побудовано діаграму, де графічно представлено динаміку впливу економічної дипломатії на формування показників зовнішньоекономічної діяльності України у відносинах з Угорщиною. Як видно з діаграми, вплив політико-дипломатичних факторів на економічні показники, не зважаючи на деякі коливання, впродовж досліджуваного періоду поступально зростає (рис. 3.8).

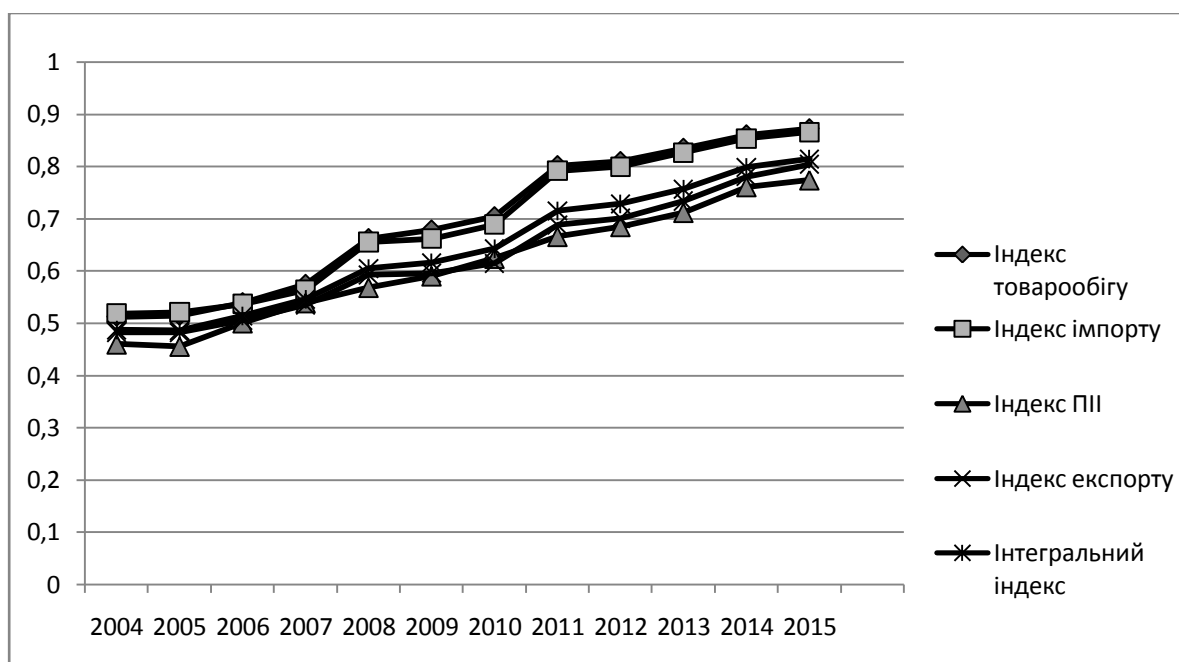

Рис. 3.8 Діаграма динаміки індексів економічної дипломатії України у відносинах з Угорщиною за період 2004-2015 рр.

Джерело: створено автором за результатами обрахунку значень індексів економічної дипломатії

Оскільки згідно отриманих коефіцієнтів кореляції, найбільш значущі показники зв'язку зафіксовано в роботі посольств, консульств, візитів глав держав, візитів високого рівня та діючих угод (в роботі СМК значного зв'язку не виявлено) - можна припустити, що ці інструменти української економічної дипломатії в

основному визначають позитивний напрям динамічної кривої індексів зовнішньоекономічних показників і загального інтегрального індексу економічної дипломатії України, а звідси – прямого і опосередкованого впливу інструментів економічної дипломатії на рівень зовнішньоекономічної та інвестиційно-інноваційної складової економічної безпеки держави у відносинах з Угорщиною.

Нинішнє певне затишшя у двосторонніх відносинах між Україною і Угорщиною безумовно пов'язане з російською агресією. Угорщині за даних обставин досить не просто перш за все в економічному плані. Не дивлячись на те, що країна вже більше десяти років є членом ЄС, її економіка дуже залежить від РФ. Ця залежність закладалася ще з часів СРСР. На території Угорщини діє три величезні нафтопереробні комбінати, які повністю працюють на російській нафті, угорські АЕС обслуговуються російськими фахівцями і на них використовується російське паливо. Є ще ціла низка факторів, з огляду на які Угорщина змушена досить стримано реагувати на агресивні дії Росії.

Але українсько-угорські відносини, не зважаючи на складні обставини, і на сучасному етапі, продовжують розвиватись, що є гарантією миру, стабільності в регіоні, поступального розвитку та зближення національних економік, приведення їх до стандартів ЄС, а отже високого рівня міжнародної та національної економічної безпеки держав [127, с. 428-429]. Це засвідчують політико-економічні взаємини між двома державами і здійснені в дисертаційній роботі емпіричні дослідження в галузі економічної дипломатії та економічної безпеки.

3.3. Доцільність включення політико-дипломатичної складової у розрахунки рівня економічної безпеки України

Дослідивши деякі історичні, теоретичні та практичні аспекти економічної дипломатії як інструменту в забезпеченні економічної безпеки держави, провівши емпіричні дослідження ефективності інструментів економічної дипломатії у формуванні показників результативності

зовнішньоекономічної діяльності України і відповідно з'ясувавши їх роль у забезпеченні економічної безпеки держави, необхідно сказати наступне:

- економічна дипломатія є дієвим засобом реалізації зовнішньоекономічної політики держави та фактором захисту національних економічних інтересів і суб'єктів її підприємницької діяльності на зовнішніх ринках;

- пріоритетним і першочерговим завданням скоординованих дій офіційної, неофіційної, віртуальної та іміджевої економічної дипломатії є забезпечення економічної безпеки держави, створення максимально сприятливих умов для міжнародної економічної і бізнесової діяльності країни на світових ринках, посилення міжнародної конкурентоспроможності національного бізнесу, утвердження позитивного іміджу і політико-економічної ваги держави у світовому співтоваристві;

- економічна дипломатія і економічна безпека виступають як взаємодоповнюючі фактори, що дають фахові, науково обґрунтовані відповіді на сучасні виклики, що виникають у світі внаслідок цілком об'єктивних і стрімких глобалізаційних процесів.

Таким чином, економічна дипломатія є ефективним інструментом гарантування економічної безпеки держави у сфері зовнішньоекономічної діяльності. Важливою є емпірична частина дисертаційної роботи, де на основі статистичного аналізу первинних даних, доведено значущість зв'язку між дією інструментів економічної дипломатії і показниками результативності зовнішньоекономічної діяльності держави. Звідси робиться висновок, що для адекватного обрахунку інтегрального індексу рівня економічної безпеки держави необхідно враховувати політико-дипломатичний компонент.

Основні інструменти офіційної економічної дипломатії, що фігурують у дисертаційній роботі безумовно мають прямий вплив на зовнішньоекономічну та інвестиційно-інноваційну складові економічної безпеки держави. Але на інші складові, може здійснюватися опосередкований вплив. Так, скажімо, усі візити українських президентів, прем'єр-міністрів, міністрів профільних міністерств і відомств до Азербайджану, Казахстану,

Туркменістану безпосередньо стосуються енергетичної безпеки України. Хіба можна переоцінити важливість економічних переговорів та підписаних з цими країнами угод на постачання енергоносіїв. При всіх проблемних питаннях, не варто применшувати важливість роботи постійно діючих спільних міжурядових комісій з економічного співробітництва для забезпечення достатнього рівня енергетичної, продовольчої, виробничої безпеки України. У більшій, чи меншій мірі це також стосується візитів різного рівня, підписаних угод, діяльності двосторонніх міждержавних органів високого рівня, роботи посольств і консульств в політико-економічних відносинах української держави з Польщею, Румунією, Словаччиною, Угорщиною та іншими країнами, що досліджуються в дисертаційній роботі. На фінансову безпеку здійснює безпосередній вплив будь-який візит, переговори та підписані угоди на рівні Прем'єр-міністра або Міністра фінансів України, пов'язаний з міжнародними кредитами, допомогою з метою розвитку тощо.

Дипломатичний супровід українських виробників і експортерів на рівні економічних відділів Посольств, закордонні візити перших осіб держави, переговори і підписані угоди про експорт української продукції про залучення достатніх обсягів ПШ впливає на виробничу, науково-технологічну, соціальну і навіть демографічну безпеку, оскільки успішність української економічної дипломатії у цих сферах врешті позитивно впливає на рівень і якість життя громадян. Від економічної ефективності зовнішньополітичної діяльності України безпосередньо і опосередковано залежить рівень економічної безпеки держави і це доведено на основі ряду емпіричних досліджень.

Але виконавши дане наукове завдання, постає наступна проблема: як практично внести до переліку складових економічної безпеки України, політико-дипломатичний компонент. В ході дослідження виявилось, що наявні методики жорстко регламентовані, містять вже готові складові з певними індикаторами, розрахованими граничними і пороговими значеннями і не передбачають внесення додаткових параметрів. Метод розрахунку граничних і порогових значень індикаторів складових ЕБД також не є

прозорий і не може бути застосований для нових даних, оскільки знову ж таки творці усіх відомих методик оперують вже заданими параметрами, не розкриваючи механізму їх формування.

Після попереднього вивчення цього питання зроблено висновок, що доповнювати новими індикаторами існуючі складові економічної безпеки не доцільно. Потрібно вводити нову складову в перелік існуючих, яку ми умовно назвали «політико-дипломатичною». Так, на думку дисертанта, політико-дипломатичною безпекою є такий стан зовнішньої та внутрішньої політики держави, який забезпечує національній економіці та бізнесу вільний вихід на зовнішні ринки, доступ до світових ресурсів та технологій, стабільний процес обміну товарами і послугами, вільний рух національного капіталу, сприятливий клімат для залучення прямих іноземних інвестицій, всебічну підтримку і захист на державному та дипломатичному рівні національного виробника та експортера у світовій системі господарювання.

Наступне завдання – визначення переліку індикаторів для політико-дипломатичної складової ЕБД. У методичних рекомендаціях щодо розрахунку рівня економічної безпеки України розроблених МЕРТ сказано, що формування переліку індикаторів здійснюється на основі відбору показників, які найбільш повно характеризують кожен із субіндексів (складових ЕБД), з урахуванням попередньо накопиченого досвіду оцінювання, напрацювань українських та іноземних вчених у сфері економічної безпеки, показників економічної безпеки, визначених профільними міжнародними організаціями і т. ін. [14]. Але в даному випадку вищезазначені підходи не можуть бути застосовані у повній мірі, оскільки сфера політико-дипломатичних стосунків і їх впливу на економічну безпеку держави досі не досліджувалася і не враховувалася при розробці методик розрахунку рівня економічної безпеки.

Тому, враховуючи специфіку політико-дипломатичної складової економічної безпеки України, вважаємо за доцільне розглядати як індикатори цієї складової відносні величини:

$$J_{it} = \frac{x_{it}}{\max\{x_{it}\}}, \quad (3.3)$$

де, x_{it} — кількісне значення i -го фактора (інструмента економічної дипломатії) за рік t ;

$\max\{x_{it}\}$ — максимальне значення i -го фактора за рік з усього досліджуваного періоду (табл. 1) або еталонне максимальне значення i -го фактора попередньо встановлене методом експертної оцінки;

J_{it} — індикатор політико-дипломатичної складової розрахований на основі i -го фактора за рік t .

Можна вважати, що ці індикатори в сукупності здатні об'єктивно оцінити рівень економічної безпеки держави у політико-дипломатичній складовій.

Запропоновано метод розрахунку порогових значень (верхньої і нижньої межі) для кожного індикатора. Ці значення отримано шляхом співставлення максимальних і мінімальних показників по кожному з інструментів за кожен рік впродовж усього досліджуваного періоду. Ці максимальні і мінімальні значення були нормовані на 1 шляхом ділення самого на себе (верхня межа) і ділення мінімального значення на максимальне (нижня межа) (табл. 3.12).

Тобто додатковою складовою ЕБД (субіндексом політико-дипломатичної складової ЕБД), пропонується вважати розрахований у розд. 2 інтегральний індекс економічної дипломатії $I_{ED} = 0,170039276$, який, по суті сформовано за методикою МЕРТ:

$$I_m = \sum_{i=1}^n d_i y_i \quad (3.4)$$

де I_m — агрегований показник/субіндекс m -ї сфери економічної безпеки, де $m = 1, 2, 3 \dots 9$, враховуючи значення 10-го субіндексу

$m = 1, 2, 3 \dots 9, 10$;

d_i — ваговий коефіцієнт, що визначає ступінь внеску i -го показника в інтегральний індекс складової економічної безпеки;

y_i — нормалізована оцінка i -го індикатора [14].

**Числові значення індикаторів політико-дипломатичної складової
економічної безпеки України**

№	Інструменти ЕД за 1 рік у період з 2004-2015 рр.	Максимум $\max\{x_{it}\}$	Мінімум $\min\{x_{it}\}$	Порогові значення нормовані (верхня межа)	Порогові значення нормовані (нижня межа)
1	Посольства (за увесь період найкращі і найгірші показники рейтингу українських посольств - %)	38,754	0,114	1	0,002942
2	Посольства (за увесь період найкращі і найгірші показники рейтингу іноземних посольств - %)	46,092	0,035	1	0,000759
3	Генеральні консульства України (за весь період)	7	1	1	0,142857
4	Генеральні консульства іноземних держав (за весь період)	6	1	1	0,166667
5	Почесні консульства України (за весь період)	9	1	1	0,111111
6	Почесні консульства іноземних держав (за весь період)	3	1	1	0,333333
7	Візити Президента (за рік здійснено найбільше і найменше)	35	16	1	0,457143
8	Візити глав іноземних держав (за рік здійснено найбільше і найменше)	16	4	1	0,25
9	Візити високого рівня з України (за рік здійснено найбільше і найменше)	75	36	1	0,48
10	Візити високого рівня в Україну (за рік здійснено найбільше і найменше)	81	13	1	0,160494
11	Угоди (за рік підписано найбільше і найменше)	108	29	1	0,268519
12	Постійно діючі міжнародні органи вис. рівня (кількість за увесь період)	5	2	1	0,4
13	Українська діаспора, тис. чол. (за весь період)	2943,3	3,5	1	0,001189
14	Громадські організації української діаспори за кордоном (за весь період)	120	2	1	0,016667

Джерело: складено автором на основі здійсненого наукового дослідження

Єдина відмінність полягає в тому, що субіндекс I_{ED} розбивається ще на три підсубіндекси — інтегральні індекси показників зовнішньоекономічної

діяльності (експорту, імпорту і ПП), які розраховуються за наведеною вище формулою. Сам же субіндекс I_{ED} розраховується як середньозважена величина, шляхом згортки значень цих підсубіндексів.

При розрахунку інтегральних індексів показників ЗЕД y_i — це нормалізовані оцінки всіх 14 інструментів економічної дипломатії (індикатори), а d_i — вагові коефіцієнти розраховані у Розд.2 і наведені у (табл. 3.13).

Таблиця 3.13

Вагові коефіцієнти результуючих змінних «експорт» «імпорт» і «ПП»

№ індика- тора	експорт	імпорт	ПП
1	0,100127	0,046889	0,073198
2	0,1001	0,04488	0,116282
3	0,100005	0,073725	0,026908
4	0,100006	0,062283	0,023721
5	0,050003	0,151907	0,01594
6	0,050014	0,105451	0,036598
7	0,040185	0,094761	0,114782
8	0,060453	0,058049	0,092256
9	0,020379	0,020252	0,099363
10	0,080914	0,048862	0,105851
11	0,100004	0,112607	0,009336
12	0,01474	0,052225	0,075102
13	0,18096	0,055819	0,083643
14	0,002112	0,07229	0,053822

Джерело: складено автором на основі здійсненого дослідження

Метод розрахунку вагових коефіцієнтів запропонований дисертантом відрізняється від методу МЕРТ:

$$d_i = \frac{\overline{a_i}}{\sum_{i=1}^n \overline{a_i}} \quad (3.5)$$

де, i — індикатор, який визначає стан агрегованого показника/субіндексу економічної безпеки, де $i = (1, 2, 3.. 14)$;

a_i — експертна оцінка, що характеризує важливість i -го індикатора для узагальнених об'єктів/субіндексів економічної безпеки;

d_i — ваговий коефіцієнт, що визначає ступінь внеску i -то показника в інтегральний індекс складової економічної безпеки [14].

У нашому ж випадку вагові коефіцієнти розраховувались на основі емпіричних даних за допомогою факторного аналізу. Ця відмінність викликана неможливістю, на даному етапі дослідження, застосувати експертні оцінки в характеристиці важливості i -х індикаторів для узагальнених об'єктів/субіндексів економічної безпеки, через недостатній рівень розробки цього питання в вітчизняних наукових колах.

Таким чином, визначивши перелік індикаторів політико-дипломатичної складової, обчисливши їх порогові значення та обчисливши субіндекс економічної безпеки держави, необхідно здійснити компонентний перерахунок вагових коефіцієнтів усіх наявних дев'яти складових ЕБД з урахуванням десятої з усією сукупністю їх індикаторів, порогових і граничних значень. В такому разі можна буде науково обґрунтовано визначити ступінь впливу політико-дипломатичних інструментів на загальний рівень економічної безпеки України. Але поки що нема можливості отримати вихідні дані для такого перерахунку і не існує якоїсь іншої спрощеної моделі внесення додаткових параметрів до загального переліку індикаторів і узгодження їх вагових коефіцієнтів з уже існуючими.

Ця наукова проблема, не може бути вирішена в межах даного дисертаційного дослідження, але відкриває перспективу подальшого наукового пошуку в галузі впливу інструментів економічної дипломатії на рівень економічної безпеки держави.

Висновки до розділу 3.

1. Проаналізовано динаміку щільності зв'язку між змінними (x) і (y) окремо за кожен рік і за увесь досліджуваний період. В результаті проведеного кореляційного аналізу найсуттєвіший зв'язок між x і y було зафіксовано в роботі зарубіжних і українських посольств (в середньому коефіцієнт кореляції

$r = 0,9$), українські консульства показують гірші результати (в середньому $r = 0,2$, проти середнього $r = 0,5$ щодо зарубіжних консульств). Стовпчик y_3 (III), як і в загальній матриці, яку розглянуто в попередньому розділі показує найнижчі значення кореляційної залежності. Можна припустити, що інструменти офіційної економічної дипломатії можуть суттєво впливати на рівень зовнішньоекономічної безпеки, натомість щодо інвестиційно-інноваційної безпеки такого впливу не виявлено. Запропоновано перелік дій щодо підвищення ефективності економічної дипломатії в забезпеченні економічної безпеки держави.

2. Обраховано всі дані із застосуванням методу множинної кореляції з елементами регресійного аналізу та застосуванням базової моделі. Побудовано тренд динаміки зв'язку між змінними (y) і (x) за досліджуваний період. Побудовано діаграми, які ілюструють стан української економічної дипломатії за останні дванадцять років. Здійснено теоретичне обґрунтування отриманих результатів та опис кожної з діаграм. Криві діаграм точно передають динаміку зв'язку між політичними і економічними факторами в залежності від суспільно-політичної та економічної ситуації в країні за звітний період, що свідчить про достовірність зібраних даних та адекватність застосованих для обрахунку моделей. Зроблено ряд зауважень та пропозицій щодо підвищення ролі інструментів економічної дипломатії в забезпеченні економічної безпеки держави на глобальному рівні.

3. Розкрито особливості транскордонного співробітництва як фактору забезпечення економічної безпеки держави. З'ясовано, що однією з найефективніших форм транскордонного співробітництва вважаються Єврорегіони - двохсторонні і багатосторонні міжнародні асоціації та об'єднання прикордонних адміністративно-територіальних одиниць України та держав Центральної і Східної Європи. Зокрема йдеться про міжнародну асоціацію Карпатський Єврорегіон. В дисертаційній роботі представлено перелік першочергових завдань з реалізації програми Карпатського Єврорегіону. Охарактеризовано ще ряд проектів: зокрема, Програму сусідства

Україна-Польща-Словаччина-Угорщина і так звану Ніредьгазьку ініціативу, що є складовою частиною концептуальної ідеї стратегії безпеки Європейського Союзу. Усі ці програми є виявом дієвості економічної дипломатії ЄС на регіональному рівні в забезпеченні економічної безпеки кожної країни – учасниці та всього регіону.

4. Проведено статистичний аналіз даних щодо 4 країн Карпатського Єврорегіону України: Польщі, Словаччини, Угорщини, Румунії. За результатами аналізу зроблено наступні висновки: позитивний статистично значущий зв'язок між змінними (x) і (y) зафіксовано практично по усім групам країн і по усім змінним (x); шляхом вилучення виявлено найоптимальнішу групу країн для подальшого розвитку економічних і політико-дипломатичних відносин на рівні транскордонного співробітництва: Польща, Румунія, Угорщина; з діючих форматів транскордонного співробітництва Карпатський Єврорегіон і 4+1 є найоптимальнішими і найефективнішими. Зроблено ряд зауважень та пропозицій щодо підвищення ефективності інструментів економічної дипломатії в забезпеченні економічної безпеки держави на регіональному рівні.

5. З метою прослідкувати роль інструментів економічної дипломатії у формуванні кожного з показників ЗЕД України у відносинах з групою досліджуваних країн на рівні двосторонніх відносин, були розроблені таблиці, у яких показана динаміка первинних емпіричних даних (x) та (y) за кожен рік періоду 2004 - 2015 рр. Здійснено множинну кореляцію первинних даних з елементами регресійного аналізу. Отримано коефіцієнти кореляції близькі до $r = 1$. Виявлено прямий, суттєвий зв'язок між змінними (x) та (y) за кожен рік і за увесь період, що доводить вірність наукової гіпотези на рівні двосторонніх відносин. Це може також говорити про переваги транскордонного співробітництва, особливо у сфері іноземного інвестування.

6. Оскільки найвищі коефіцієнти кореляції по усіх показниках зафіксовано у відносинах України і Угорщини, здійснено аналіз політико-дипломатичних та економічних взаємин двох країн. З'ясовано, що позитивна

направленість цих відносин впливає на рівень їх економічної безпеки і формує систему стабільності в усьому регіоні. На прикладі двосторонніх відносин між Україною і Угорщиною за допомогою моделі (3.1) розраховано індекси впливу інструментів економічної дипломатії на результативність показників ЗЕД двох держав. Виявлено великий політико-економічний потенціал та перспективу двосторонніх відносин України і Угорщини. А також дієвість економічної дипломатії в забезпеченні економічної безпеки держави на регіональному і двосторонньому рівні міжнародних відносин.

7. На основі здійсненого наукового дослідження обґрунтовується необхідність ввести до методики розрахунку рівня економічної безпеки держави МЕРТ додаткову складову, - політико-дипломатичну. Запропоновано визначення політико-дипломатичної безпеки, сформовано перелік її індикаторів і характеристичних значень, роз'яснено, чому в якості переліку індикаторів для цієї складової пропонується прийняти 14 факторних змінних розрахованого індексу економічної дипломатії до максимального факторного значення за кожен рік досліджуваного періоду.

8. Доведено, що єдиний спосіб ввести до методики обрахунку інтегрального індексу економічної безпеки України політико-дипломатичну складову, є компонентний перерахунок індикаторів та їх вагових коефіцієнтів для усіх наявних дев'яти складових економічної безпеки з урахуванням десятої з усією сукупністю порогових та характеристичних значень. Для цього потрібно знати вихідні дані, за допомогою яких обраховано ці показники в методиці МЕРТ. Оскільки ця інформація наразі не є доступною, вирішення даної наукової проблеми вимагає подальших досліджень.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі запропоновано шляхи удосконалення теоретико-методичних та науково-практичних підходів до забезпечення економічної безпеки держави засобами сучасної економічної дипломатії.

Результати проведеного дослідження дозволяють зробити такі висновки:

1. Досліджено теоретико-методичні основи економічної безпеки держави в контексті інтеграції її національної економіки у світовий економічний простір. Виявлено, що найбільш ефективними і динамічними у світовій системі господарювання є відкриті національні економіки з достатнім ступенем інтегрованості у світову економіку. Узагальненим показником відкритості економічної системи є зовнішньоторговельна квота ($ЗТ_K$) - відношення зовнішньоторговельного обороту до внутрішнього валового продукту. З'ясовано: на відміну від частини розвинених країн, де $ЗТ_K$ менше 30%, переважна більшість економік світу мають занадто високі показники відкритості - від 30% до понад 100%, що становить загрозу їх економічній безпеці. За цих умов формується новий тип економічної безпеки держав, який полягає в захисті національних інтересів насамперед у процесі здійснення ними міжнародної економічної діяльності, а складові економічної безпеки, які гарантують захист національній економіці в зовнішньоторговельній та інвестиційній сферах, набувають провідного значення і вважаються базовими.

2. З'ясовано теоретичні засади аналізу впливу процесів глобалізації світової економіки на трансформацію національних економічних інтересів і, відповідно, на науково-практичні підходи та завдання із забезпечення економічної безпеки держави. Виявлено, що сутність інтернаціоналізації національних інтересів як явища доби глобалізації полягає у світовій тенденції до взаємопроникнення національних економік, появі спільних міждержавних інтересів, пов'язаних з геополітичними цілями, глобальними викликами, прагненням отримати доступ до світових ресурсів та ринків, а також намаганням національних учасників ЗЕД винести поле конкурентної боротьби

за межі своїх територій. Ці процеси несуть у собі нові можливості й загрози, тому науково-практичні основи забезпечення економічної безпеки, зокрема методики обрахунку інтегрального індексу рівня економічної безпеки держави, мають постійно оновлюватися та актуалізуватися у відповідності до стрімких змін у світовій системі господарювання.

3. Висвітлено роль економічної дипломатії як інструменту забезпечення економічної безпеки держави. З'ясовано, що основною функцією економічної дипломатії в забезпеченні економічної безпеки на глобальному рівні є стимулювання світових товарно-інвестиційних потоків, підвищення конкурентоспроможності національних економік, покращення іміджу та інвестиційної привабливості країн. Оскільки економічна дипломатія націлена на захист національних інтересів у зовнішньому економічному середовищі, а її засоби здійснюють безпосередній вплив на базові функціональні складові економічної безпеки, доведено, що сучасна економічна дипломатія є одним з найефективніших інструментів забезпечення економічної безпеки держави.

4. Дослідивши функціональні складові економічної безпеки України з усією сукупністю індикаторів, оптимальних, порогових і граничних значень, що відображені в методиці розрахунку рівня економічної безпеки держави, виявлено, що діюча методика, запропонована Міністерством економічного розвитку і торгівлі потребує вдосконалення, оскільки в ній не враховано політико-дипломатичний компонент міжнародних економічних відносин (робота економічних відділів посольств, торгових представництв, закордонні візити вищого керівництва держави, економічні переговори, підписані й чинні преференційні угоди тощо). Доведено, що ці чинники є провідним фактором реалізації зовнішньоекономічної політики держави, підґрунтям і стимулом розвитку міжнародних економічних відносин, а отже, інструментом захисту національних інтересів, забезпечення економічної безпеки держави в процесі її інтеграції до світової системи господарювання.

5. Виявлено, проаналізовано та систематизовано найбільш дієві інструменти української економічної дипломатії для подальшого здійснення

емпіричного економічного аналізу. З'ясовано, що даний перелік інструментів економічної дипломатії з їх кількісними характеристиками повністю виправдав себе і може розглядатися в якості базового у подальших прикладних та емпіричних дослідженнях у галузі економічної дипломатії та економічної безпеки. В процесі збору первинних емпіричних даних встановлено, що в Україні немає жодної інституції, яка б могла надати повну, систематизовану статистичну звітність щодо зовнішньополітичної діяльності держави. З огляду на це, пропонується створити таку інституцію (відділ) у складі МЗС або ДССУ.

6. Побудовано багатофакторну мультиплікативну експоненціальну модель та використано її в емпіричній частині дисертації. Зокрема, за її допомогою доведено, що основні показники зовнішньоекономічної діяльності України (експорт, імпорт, ПП) в межах 20% залежать від дії досліджуваних інструментів економічної дипломатії. Тому можна стверджувати, що у модель включено найоптимальніший набір інструментів, який згідно з емпіричним законом Парето забезпечує 80% впливу економічної дипломатії на базові складові та загальний рівень економічної безпеки держави. Створена модель перевірена на адекватність, є універсальною і може застосовуватись у наукових дослідженнях НІСД, аналітичній роботі департаментів і управлінь МЗС, департаментів МЕРТ, економічних відділів посольств України для обрахунків, пов'язаних з політико-економічною діяльністю української держави у відносинах з країнами світу на різних рівнях, за різні періоди часу.

7. Проаналізовано динаміку щільності зв'язку між дією інструментів економічної дипломатії та показниками результативності зовнішньоекономічної діяльності України за весь період незалежності у відносинах з 28 країнами – її головними економічними партнерами. Доведено, що цей зв'язок є статистично значущим і може розглядатися як емпіричне підтвердження гіпотези про взаємний вплив політичних і економічних чинників у міжнародних економічних відносинах української держави. Найсуттєвіший зв'язок виявлено в роботі українських посольств ($r = 0,9$ щодо

експорту та імпорту), візитах президентів та візитах високого рівня; чинних угодах; (у середньому $r = 0,8$ щодо експорту та імпорту). Суттєвого зв'язку між зазначеними інструментами і обсягами залучених ПП на багатосторонньому рівні не виявлено. Одержані результати динаміки щільності зв'язку засвідчують важливість забезпечення економічної безпеки держави у політико-дипломатичній сфері та необхідність уведення відповідних уточнень до методичних підходів оцінки її рівня.

8. Здійснено аналітичний огляд транскордонного співробітництва України з суміжними країнами-членами ЄС як вияву дієвості економічної дипломатії в забезпеченні економічної безпеки держави на регіональному і двосторонньому рівнях. Доведено, що оптимальною для української держави моделлю транскордонного співробітництва є Карпатський Єврорегіон і співробітництво за формулою 4+1. З'ясовано, що на регіональному і двосторонньому рівнях показники зв'язку між політичними й економічними факторами є найвищі ($r \approx 1$ щодо експорту, імпорту, ПП), особливо у взаєминах України з Угорщиною. Розроблено і описано поетапний метод обрахунку інтегрального індексу української економічної дипломатії на прикладі політико-економічних відносин України і Угорщини. Розрахунок індексу економічної дипломатії здійснено за допомогою вищезгаданої моделі. Доведено, що двосторонній рівень міжнародних економічних відносин є найефективнішим у контексті значущості впливу інструментів економічної дипломатії на результативність зовнішньоекономічної діяльності держави і, відповідно, на рівень її економічної безпеки.

9. Обґрунтовано необхідність розширення переліку функціональних складових економічної безпеки України шляхом уведення додаткової політико-дипломатичної складової. На основі отриманих у ході дослідження теоретичних обґрунтувань та кількісних оцінок сформовано перелік індикаторів політико-дипломатичної складової, визначено характеристичні значення індикаторів, здійснено нормування цих значень та розраховано їх вагові коефіцієнти. Подальші емпіричні дослідження у галузі економічної дипломатії та економічної безпеки дозволять більш точно і різнобічно

оцінювати рівень економічної безпеки української держави з урахуванням новітніх тенденцій у системі світового господарювання, пов'язаних з глобальними та регіональними інтеграційними процесами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Рокоча В.В. Глобалізація світової економіки: економічна динаміка //Вчені записки / Ун-т економіки та права «КРОК»; Відп. ред. М.Є. Шумило. - К, 1997. - Вип. 11.- 2004. - Є. 285 - 295.
2. Власюк О.С. Теорія і практика економічної безпеки в системі науки про економіку / О.С.Власюк; Нац. ін-т пробл. міжнар. безпеки при Раді нац. безпеки і оборони України. – К., 2008. – 48с. – Бібліогр.: с.43-46.
3. Сухоруков А.І. Національна економічна безпека: Навч. посібник / А.І. Сухоруков, С.З. Мошенський, О.М. Петрук; за ред.. д.е.н., проф., Заслуженого економіста України А.І. Сухорукова. - Житомир: ПП «Рута», 2010.-384 с.
4. Alexander Hamilton, Report on Manufactures. 5 Dec. 1791. [Electronic Resource] – Mode of access: http://press-pubs.uchicago.edu/founders/documents/a1_8_1s21.html
5. Гильдебранд Бруно. Политическая экономия настоящего и будущего: Пер. с нем. Изд. 2-е. М.: Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2012. -296 с.
6. Горбачук О.І. Сучасна світова економічна думка про функцію економічної дипломатії в системі національної та міжнародної економічної безпеки / О.І. Горбачук // Актуальні питання розвитку суб'єктів господарювання в умовах економічної нестабільності: матеріали Наук.-практ. конф. молодих учених (Київ, 6 грудня 2013 року) / Вищий навчальний заклад «Університет економіки та права «КРОК». – К.: Університет економіки та права «КРОК», 2013. – С. 62–65.
7. Economic Security Act (february 18, 1935) // United State Senate. Committee of Finance. —Washington, D.C., 1935. — 10 p.
8. Перкинс, Фрэнсис [Електронний ресурс]. Режим доступу до статті: https://ru.wikipedia.org/wiki/Перкинс,_Френсис
9. Дж. М. Кейнс [Електронний ресурс]. Режим доступу до статті: http://uk.wikipedia.org/wiki/Джон_Мейнард_Кейнс

10. Александр Плащинский. План Маршалла во внешней политике США. Белорусский журнал международного права и международных отношений 2001 - №1 [Електронний ресурс]. Режим доступу до статті: № <http://evolutio.info/content/view/415/52/>

11. А. Фомин. Экономическая безопасность государства. [Електронний ресурс] – Режим доступу до статті: <http://www.intertrends.ru /twenty-four/012.htm>

12. Buzan, Barry, Ole Waever and Jaap de Wilde (1998) *Security: a new framework for analysis*. London: Rienne Liener

13. Udovič B. Economic security: Large and small states in enlarged European Union. Ljubljana, Centre of International Relations.

14. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України» (Наказ Мінекономрозвитку України від 29.10.2013 № 1277) [Електронний ресурс] – Режим доступу до статті: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&tag=MetodichniRekomendatsii>

15. Мерніков Г.І. Європейська інтеграція України та економічна безпека держави. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті: <http://www.db.niss.gov.ua/docs/polmil/100.htm>.

16. Система економічної безпеки: держава, регіон, підприємство: монографія: в 3т. Т.2 / О.М. Ляшенко, Ю.С. Погорелов [та ін.]; за заг. ред. Г.В. Козаченко. - Луганськ: ТОВ «Віртуальна реальність», 2012.- 318с.

17. Філіпенко А. Міжнародні економічні відносини: історія: Підручник. – К.: Либідь, 2006. – 392 с.

18. Національна держава [Електронний ресурс].- Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Національна_держава

19. Ломакин В.К. Мировая экономика. 3-е изд., стереотип. - М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2007. — 672 с. [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://www.twirpx.com/file/46821/>

20. Міжнародне право [Електронний ресурс].- Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Міжнародне_право

21. Національна економіка [Електронний ресурс].- Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Національна_економіка
22. Открытая и закрытая экономика [Електронний ресурс].- Режим доступу: http://economylit.online/uchebnik_makroekonomika/1118-otkryitaya-zakryitaya.html
23. Открытая экономика [Електронний ресурс].- Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Открытая_экономика
24. Открытая экономика [Електронний ресурс].- Режим доступу: <https://utmagazine.ru/posts/12866-otkrytaya-ekonomika>
25. Саніна О.Р., Кірієнко Ю.А. Індикатори оцінки відкритості економічної системи України . [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://www.nbuuv.gov.ua/old_jrn/natural/Vnulp/Menegment/2011_704/25.pdf
26. Архірейська Н. В., Панасейко І. М. Сучасні проблеми забезпечення та оцінки рівня зовнішньоекономічної безпеки України. [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://business-inform.net/pdf/2015/1_0/40_45.pdf.
27. Базові поняття та методологія міжнародної економіки [Електронний ресурс].- Режим доступу: http://pidruchniki.com/1150051862510/ekonomika/bazovi_ponyattya_metodologiya_mizhnarodnoyi_ekonomiki
28. Світовий Банк [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.worldbank.org/en/country>
29. Система загроз економічній безпеці [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://pidruchniki.com/14940807/ekonomika/sistema_zagroz_ekonomichniy_bezpetsi
30. Андропова І.В. Внешнеэкономическая безопасность. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.ranepa.ru/docs/dissertation /219-text_diss.pdf
31. Пекна Г.Б. Загрози національній економічній безпеці в умовах відкритої економіки // Вчені записки / Ун-т економіки та права «КРОК»; - Вип. 17.-2008.-Є. 138 -146.
32. Національні економічні інтереси та загрози економічній безпеці України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://pidruchniki.com/>

15290527/ ekonomika/natsionalni_ekonomichni_interesi_ zagrozi_ekonomichniy_ bezpetsi_ukrayini

33. Ліпкан В.А. Управління системою національної безпеки України. — К.: КНТ, 2006. - 68 с. (Серія: Національна і міжнародна безпека)

34. Пекна Г.Б. Регіональна економічна інтеграція і національна економічна безпека // Економічний глобалізм: розвиток та зростання. Монографія за ред. Проф. Рокочої В.В. К., Вид-во «Таксон», 2005 - С. 313-318.

35. Economic Diplomacy and Economic Security by Peter A.G. van Bergeijk and Selwyn Moons [Electronic Resource] – Mode of access: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1436584

36. Шлемко В. Т., Бінько І. Ф. Економічна безпека України: сутність і напрямки забезпечення / Рада національної безпеки і оборони України; Національний ін-т стратегічних досліджень. — К., 1997. — 143 с.

37. Economics. Studio. Зовнішньоекономічна безпека. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://economics.studio/regulyuvannya-ekonomiki-derjavne/zovnishnoekonomichna-bezpeka-80652.html>

38. Рокоча В.В. Трансформація системи національної економічної безпеки в умовах глобалізації світової економіки. // Зовнішня торгівля. Економічна безпека / Вищий навчальний заклад «Університет економіки та права «КРОК».- Вип. 10. – К., 2014. – С. 71-77.

39. Белоусова І. А. Економічна безпека як стратегічна складова національної безпеки України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://soskin.info/ea/2010/5-6/201036zmist.html>

40. Бобров Є. А. Енергетична безпека держави : монографія. – К. : Університет економіки та права «КРОК», 2013. – 308 с.

41. Борисенко З. Міжнародна конкурентна політика в умовах глобалізації світової економіки // Економіка України.-2005.-№1.

42. Грушко В. Фінансова безпека бізнесу: податковий аспект / В. Грушко, С. Лаптев, Л. Кошембар. – К. : Університет економіки і права «Крок»,

2010. – 256 с.

43. І. В. Пантелейчук, Національний інтерес як механізм формування геополітичного іміджу. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=389>

44. М.М. Єрмошенко, Національні економічні інтереси: реалізація і захист [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://nam.kiev.ua/ape/ n_01_1-2/yermosh.htm

45. Макроекономічна рівновага [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://pidruchniki.com/1593110638093/politekonomiya/makroekonomichna_rivnovaga

46. Дмитро Глембоцький, Осмислення поняття "національний інтерес" для подальшої реалізації в розвитку країни [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://visnyk.academy.gov.ua/wp-content/uploads/2013/11/2012-35.pdf>

47. Імпортна безпека як важлива складова зовнішньоекономічної безпеки [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://pidruchniki.com/18421120/ekonomika/importna_bezpeka_vazhliva_skladova_zovnishnoekonomichnoyi_bezpeki

48. Резолюция 3201 (S-VI) от 1 мая 1974 года Декларация об установлении нового международного экономического порядка [Електронний ресурс]. Режим доступу до статті: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_339

49. Макарка Г.В. Модель оптимізації розвитку економіки індустріального регіону в умовах невизначеності інформації [Електронний ресурс]. Режим доступу до статті: http://eip.org.ua/docs/EP_08_4_139_uk.pdf

50. Життя і творчість Йозефа Алоїза Шумпетера [Електронний ресурс]. Режим доступу до статті: http://iee.org.ua/ua/great_scientist/2/

51. Економічна інтеграція. [Електронний ресурс]. Режим доступу до статті: http://studopedia.com.ua/1_200217_tema--ekonomichna-Integratsiya.html

52. Механізм залучення суб'єктів недержавного сектору безпеки до системи моніторингу загроз національній безпеці держави / Захаров О.І., Пригунов П.Я. // Вчені записки Університету «КРОК». – ЗАТ «Дорадо», 2009. – Вип. 20, т. 1. – С. 144–150 (Фахове видання). Національний банк України

[Електронний ресурс].- Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/1category?cat_id=58023

53. І. Погорська, Д.М.Лакішик. Цінність національного суверенітету в теорії та практиці зовнішньої політики сучасної держави [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.kyumu.edu.ua/vmv/v/p04/02_pogor.pdf

54. Погребницький М.Л. Держава в умовах глобалізації: управлінський аспект [Електронний ресурс]. Режим доступу: <File:///C:/Users/Acer/Downloads/59-363-1-PB.pdf>

55. Сорос, Джордж [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://ru.wikipedia.org/wiki/Сорос,_Джордж

56. Вергун В.А. Економічна дипломатія: навчальний посібник / В.А. Вергун. - К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2010. - 303 с.

57. Савойский А.Г. Экономическая дипломатия современной России в отношении США на международной арене: Монография. 2-е изд. Москва – Пятигорск: РИА-КМВ, 2011. – 368 с.

58. Нижник В.М. Економічна дипломатія та економічна безпека України Навчальний посібник / В.М. Нижник. – Хмельницький: ХНУ, 2007. – 299 с.

59. Рикардо Д. Сочинения / Д. Рикардо; [перевод с англ. М.Н. Смит].- М.: ГИПЛ, 1955.- Т. 1. - 360с.

60. Договор Метуэна. [Електронний ресурс]. Режим доступу до статті: <http://ru.wikipedia.org/wiki/>

61. О.В. Морозов. Українське купецтво російської імперії в торговельно-митних угодах XVIII – початку XX ст. [Електронний ресурс]. Режим доступу до статті: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/grani/2010_6/H-1.pdf

62. Новий Кіней [Електронний ресурс]. Режим доступу до статті: https://uk.wikipedia.org/wiki/Новий_Кіней

63. Вестфальський мир 1648 [Електронний ресурс]. Режим доступу до

статті: https://uk.wikipedia.org/wiki/Вестфальський_мир

64. Baine, N. and S. Woolcock, (2003) *The New Economic Diplomacy: Decision Making and Negotiation in International Economic Relations*, Ashgate Publishing Ltd.

65. *Economic Diplomacy and Economic Security* by Peter A.G. van Bergeijk and Selwyn Moons [Electronic Resource] – Mode of access: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1436584

66. Weck-Hannemann, H. and B.S. Frey, 1992, “The contribution of Public Choice Theory to International Political Economy”, in: C. Polychroniu (ed.) *Perspectives and Issues in International Political Economy*, Westport: Praeger, pp. 38-58.

67. *Економічна безпека: навчальний посібник* / [О.Є Користін, О.І. Баранецький, Л.В. Герасименко та ін.]; за ред. О.М. Джужі. – К.: Алерта; КНТ; Центр учбової літератури, 2010. – 368 с.

68. Шаров О. Це – економіка, шановні добродії! [Електронний ресурс]. // *Дзеркало тижня*. – 2009. – №26. – Режим доступу до статті: http://dt.ua/POLITICS/tse_ekonomika,_shanovni_dobrodiyi-57464.html.

69. Макаренко Є.А., Піпченко Н.О. *Віртуальна дипломатія. Підручник* / Є.А.Макаренко, Н.О. Піпченко. – К.: Центр вільної преси, 2010. – 302с.

70. Дж. Най: Якщо у сусідів України різне бачення політики, досить важко підібрати шлях, який зацікавить всіх. [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://gtmarket.ru/laboratory/expertize/2011/2745> Morgenthau Hans *Politics Among Nations. The Struggle for Power and Peace*, 5th ed., NY, Alfred A. Knopf, 1973. - p.74

71. *The Information Revolution and International Conflict Management* Richard H. Solomon; *Bits, Bytes, and Diplomacy* Walter B. Wriston; *Diplomacy in the Information Age* George P. Shultz. The U.S. Institute of Peace. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.usip.org/files/resources/pwks18.pdf>

72. Libicki Martin WWW.U.S.DoD.Com // *Virtual Diplomacy Series*. - February 25, 1999 [Електронний ресурс] - Режим доступу: Aoeryny:

<http://www.usip.org/virtualdiplomacy/publications/reports/libickiISA99.html>

73. Давидов Ю.Н. Понятие «жесткой» и «мягкой» силы в теории международных отношений [Электронный ресурс].- Режим доступа: <http://www.intertrends.ru/four/006.htm#note24>

74. Курбалийя Й. Управление Интернетом / Й. Курбалийя. - М.: Координационный центр национального домена сети Интернет, 2010. – 208 с.

75. Зобнин А. В. Информационная сила в международной политике: основы анализа. [Электронный ресурс] - Режим доступа: <http://www.mgimo.ru/filesserver/books/rami4konvent/t6-zobnin.pdf>

76. Лебедева М.М. Многообразие государств в единой политической системе современного мира: возможности сетевой политики и дипломатии [Электронный ресурс].- Режим доступа: <http://www.mgimo.ru/files2/p32/155532/78538def8c32f07e48778512062>

77. Макаренко Є.А., Піпченко Н.О. Віртуальна дипломатія. Підручник /Є.А.Макаренко, Н.О. Піпченко. – К.: Центр вільної преси, 2010. – 302с.

78. Схаляхо З.Ч. Особенности виртуализации экономической сферы современного общества: социально-философский анализ [Электронный ресурс].- Режим доступа: <http://www.dissercat.com/content/osobennosti-virtualizatsii-ekonomiches>

79. Smith Gordon S. Reinventing diplomacy: a virtual necessity // the Virtual Diplomacy conference, United States Institute of Peace in Washington, D.C., April 1 and 2, 1997. [Электронный ресурс].- Режим доступа: <http://www.usip.org/virtualdiplomacy/publications/reports/gsmithISA99.html>

80. Посольство США в Україні [Электронный ресурс].- Режим доступа: <http://kyiv.usembassy.gov/>

81. Американська Комерційна Служба [Электронный ресурс].- Режим доступа: <http://www.buyusa.gov/ukraine/>

82. Імідж держави як об'єкт дослідження і категорія сучасної політичної науки [Электронный ресурс].- Режим доступа: http://pidruchniki.com/7081/6politologiya/imidzh_derzhavi_obyekt_doslidzhennya_

kategoriya_suchasnoyi_politichnoyi_nauki

83. МЗС України [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://www.mfa.gov.ua>

84. Посольство України в США [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://www.mfa.gov.ua/usa>

85. Диверсифікація суспільної свідомості як різновид інформаційно-психологічних операцій і шляхи протидії / В.С. Сідак // Правничий вісник Університету «КРОК»: зб. наук. пр. / ВНЗ Університет економіки та права «КРОК». – 2013. – № 16. – С. 227–232.

86. International Telecommunication Union [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://www.itu.int/ru/Pages/default.aspx>

87. X.509 [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/X.509> (переглянуто 15 травня 2013 року)

88. Всесвітній саміт з питань інформаційного суспільства. Підсумкові документи. Женева 2003 – Туніс 2005 [Електронний ресурс].- Режим доступу: www.c2n.info/thesaurus/methodology/strategy/book_ua.doc

89. Курбалийя Й. Управление Интернетом / Й. Курбалийя. - М.: Координационный центр национального домена сети Интернет, 2010. – 208 с.

90. .«Большая игра» мировых держав продолжилась в сети [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://kp.ru/daily/25836/2810166/>

91. Non-Virtual Guest [Електронний ресурс].- Режим доступу: http://watchingamerica.com/News/127742/non-virtualguest/?SHOW_ORIGINAL_TEXT

92. Ступницький О.І. Інформаційна безпека в умовах глобалізації: сфери міжнародного співробітництва. [Електронний ресурс].- Режим доступу: http://papers.univ.kiev.ua/ekonomika/articles/Information_security_under_globalization_areas_of_the_international_cooperation_13188.pdf

93. Важенина И.С. Имидж и репутация территории как основа продвижения в конкурентной среде [Електронний ресурс] / И.С.Важенина // Маркетинг в России и за рубежом. – 2006. - №6. – Режим доступу:

<http://www.dis.ru/library/market/archive/2006/6/4512.html>

94. Гаврилов Г. А. Имидж страны как одна из целей информационной войны [Электронний ресурс] / Г.А.Гаврилов // Актуальные вопросы филологических наук: материалы междунар. заоч. науч. конф. (г. Чита, ноябрь 2011 г.). — Чита: Издательство Молодой ученый. 2011. - С. 154-156. - Режим доступа: <http://www.moluch.ru/conf/phil/archive/25/1264/>

95. Задорожный В.Н. Влияние политического имиджа государства на экономический рост [Электронний ресурс] / В.Н. Задорожный // - Элитариум: Центр дистанционного образования. - Режим доступа: http://www.elitarium.ru/2007/06/07/print:page,1,vlijanie_imidzha_gosudarstva_na_jekonomicheskijj_rost.html

96. Міжнародний імідж України: міфи і реалії [Електронний ресурс] УЦЕПД. Журнал «Національна безпека і оборона» - Режим доступа: http://www.razumkov.org.ua/rus/journal_pos.php?y=2000&cat=3&pos=5

97. Філіпенко А.С. Теоретичні основи економічної дипломатії / А.С. Філіпенко // Актуальні проблеми міжнародних відносин. — 2008. — №74. — Ч. I. — С. 16–17.

98. Драгачева О.С. Внешнеполитический имидж государства и его лидера: технологии формирования и позиционирования : автореф. дис. к.пол.н.: 23.00.02 [Электронний ресурс] / О.С. Драгачева. — М.: МГУ, 2006. — 30 с. — Режим доступа: <http://www.dissercat.com>

99. Відкрита економіка [Електронний ресурс].- Режим доступа: <http://uchebnik-online.com/127/1319.html>

100. Рокоча В.В. Чи змінюється роль держави в умовах глобальної економіки? // Вчені записки / Ун-т економіки та права «КРОК»; - Вип. 17. - 2008.-С. 146-154.

101. Денисенко М. П. Економічна безпека держави та заходи протидії «тінізації» економіки / М. П. Денисенко, С. В. Бреус // Вісник Черкаського університету. Серія «Економічні науки». — 2014. — № 37 (330). — С. 42–47.

102. Горбачук О.І. Міжнародний економічний імідж як фактор

економічної безпеки держави / О.І. Горбачук // Вчені записки Університету «КРОК» / Вищий навчальний заклад «Університет економіки та права «КРОК». – К., 2012. – Вип. 1 (1997). – Вип. 32. – Т. 2. – С. 65–71.

103. Сухоруков А.І., Харазішвілі Ю.М. Щодо методології комплексного оцінювання складників економічної безпеки держави [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://sp.niss.gov.ua/content/articles/files/3-1437122251.pdf>

104. Архірейська Н. В., Панасейко І. М. Сучасні проблеми забезпечення та оцінки рівня зовнішньоекономічної безпеки України [Електронний ресурс].- Режим доступу: http://business-inform.net/pdf/2015/1_0/40_45.pdf

105. Собкевич О.В. Забезпечення економічної безпеки держави у процесі реалізації інноваційної політики у промисловості України [Електронний ресурс]. Режим доступу до статті: http://library.krok.edu.ua/media/library/category/disertatsiji-avtoreferati-vidguki/sobkevich_2015-aref.pdf

106. Державна служба статистики України [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

107. Національний банк України [Електронний ресурс].- Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=58023

108. Світовий банк – Україна [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=2&country=UKR#>

109. Жаліло Я.Н. До формування категоріального апарату науки про економічну безпеку // Електронне видання «Панарама». - 2004. - №3.- [Цит. 2005, 10 квітня]. - [Електронний ресурс]. Режим доступу до статті: <http://www.niisp.gov.ua>

110. Лаптев С.М. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності: підруч. / за ред. О.А. Кириченка. – К.: Знання, 2008. – 518 с.

111. Експортні орієнтири України: до чого ми прагнемо. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.eurointegration.com.ua/articles/2015/10/28/7039941/view_print/

112. Мігус, І. П. Основні напрями забезпечення економічної безпеки акціонерного товариства при організації випуску та публічного розміщення акцій / І. П. Мігус, С. М. Лаптев // Інвестиції: практика та досвід. - 2011. - № 24. - С. 10-15.

113. Шемаева Л.Г. Когнитивная технология анализа и моделирования стратегического развития предприятия. [Електронний ресурс]. Режим доступу до статті: <http://ea.donntu.org:8080/bitstream/123456789/805/1/>

114. Рада з просування експорту при Міністерстві економічного розвитку і торгівлі [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=3123e0c0-5656-471d-983b-4639413f3093&tag=RezultatiDiialnosti>

115. Імпортна політика: загальні цілі та актуальні проблеми України. [Електронний ресурс]. Режим доступу до статті: http://pidruchniki.com/76771/ekonomika/importna_politika_zagalni_tsili_aktualni_problemi_ukrayini

116. Український ринок праці: особливості розвитку та ефективність функціонування [І.Л. Петрова, В.В. Близнюк, Г.Т. Куликов та ін.]; за ред. І.Л. Петрової; НАН України; Ін-т екон. та прогнозування. – К., 2009. – 368 с.

117. Терехов В.І., Петрук М.Є. Спільні підприємства. Створення та розвиток: навч. посіб. – К.: Прецедент, 2004. – 232 с.

118. Приходько Н.І., Медкова К. С., Бура Г. В. Інвестиційна діяльність в Україні:сучасний стан та шляхи покращення [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=76882>

119. Присяжнюк Н. В. Сталий розвиток економіки / Н. В. Присяжнюк // Всеукраїнський науково-виробничий журнал – 2010 – №3. – С. 165-168.

120. Експортна діяльність України на мікро та макрорівнях. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://studopedia.com.ua/1_187716_eksportna-diyalnist-ukraini-na-mikro-ta-makrorivnyah.html

121. Рамкові умови інвестиційної діяльності в Україні [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://ukr.coolreferat.com.ua/nuda/investicijna-diyaleniste-v-ukrayini-regulyuyetesya-zakonami-uk/main.html>

122. Лешанич Л.В., Гунда С.В., Розвиток інвестиційної діяльності в Україні та шляхи подолання інвестиційної кризи. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/4407/1/>

123. Новицький В.Є. Міжнародна економічна діяльність України. Київ 2003. - 678 с.

124. Інвестиційний клімат в Україні. [Електронний ресурс]. Режим доступу до статті: <http://mfa.gov.ua/ua/page/open/id/821>

125. Україна у світових рейтингах. [Електронний ресурс]. Режим доступу до статті: <http://www.visnuk.com.ua/ua/pubs/id/9160>

126. Дипломатична діяльність України у сучасному світі. / Монографія Алексєєнко І.Р., Гуменюк Б.І., Денисенко А.В., Держалюк М.С., Зленко А.М. та ін. – К.: НВП «Видавництво «Наукова думка» НАН України», 2013. – 271с.

127. Ткач Д.І. Сучасна Угорщина в контексті суспільних трансформацій: Монографія / Ін-т політ. і етнонац. дослідж. НАН України. – К.: МАУП, 2004. – 480с.

128. Шемаєв В. В. Пріоритизація країн – зовнішньоекономічних партнерів України / В. В. Шемаєв // Проблеми науки. – 2012. – № 5. – С. 20–23.

129. Шемаєв В.М., Шемаєв В.В. Удосконалення системи управління торговельно-економічним представництвом України за кордоном. Стратегічні пріоритети, No 2 (35), 2015 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://sp.niss.gov.ua/content/articles/files/8-1448963463.pdf>

130. Гуменюк Б.І. Сучасна дипломатична служба: навчальний посібник / Б.І. Гуменюк, О.В. Щерба. – К.: Либідь, 2001. – 255 с.

131. Консульські установи України. [Електронний ресурс]. Режим доступу до статті: [https://uk.wikipedia.org/wiki/Консульство_\(дипломатія\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/Консульство_(дипломатія))

132. Венская конвенция о дипломатических сношениях 18 апреля 1961 г. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_048

133. Заблоцька Р.О. Інституційні виміри економічної дипломатії / Р.О.

Заблоцька //Актуальні проблеми міжнародних відносин. – 2008. – №74. – Ч. I. – С. 167–171.

134. Указ Президента України Про Державний Протокол та Церемоніал України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/746/2002>

135. Закон України про міжнародні договори [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1906-15>

136. Верховна Рада України. Міжнародна діяльність. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rada.gov.ua/>

137. Спільні міжпарламентські комісії. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/mpz2/organizations.inter_commissions

138. Спільні комісії з питань співробітництва. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://uk.wikipedia.org/wiki/Спільні_комісії_з_питань_співробітництва

139. Кабінет міністрів України. Постанова від 13 червня 2000 р. N 943 Київ Про затвердження Положення про Українську частину Спільної міжурядової комісії з питань співробітництва. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/943-2000-%D0%BF>

140. Тихонович В. В. Аналіз державних механізмів стимулювання співробітництва з країнами Європи / В. В. Тихонович. - С.259-271.

141. Українська діаспора за країною [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://uk.wikipedia.org/wiki/Категорія:Українська_діаспора_за_країною

142. Українська діаспора. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://uk.wikipedia.org/wiki/Українська_діаспора

143. Українська діаспора [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://diasporaua.com/suchasna-ukrayina/ukrayinska-diaspora/>

144. Tinbergen,J. 1962, ‘Shaping the World Economy- Suggestions for an International Economic Policy’. New York: Twentieth Century Fund. [Electronic Resource] – Mode of access: <http://repub.eur.nl/col/8214#query=from:10>

145. Lederman, D., M. Olarreaga and L. Lucy Payton, 2006, 'Export Promotion Agencies: What Works and What Doesn't?', *World Bank Policy Research Working Paper* 4044, Washington, DC: World Bank. [Electronic Resource] – Mode of access: <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/8994/wps4044.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

146. Rose, A.K., 2007, 'The Foreign Service and Foreign Trade: Embassies as Export Promotion', *The World Economy*, 30 (1), pp. 22-38. [Electronic Resource] – Mode of access: <http://www.nber.org/papers/w11111.pdf>

147. Maurel, M. and E. Afman, "Diplomatic Relations and Trade Reorientation in Transition Countries" Paper presented at "The Gravity Equation Or: Why the World is not Flat" University of Groningen, 19 october 2007.

148. Bergeijk, P.A.G. van (1994), *Economic Diplomacy, Trade and Commercial Policy: Positive and Negative Sanctions in a New World Order*, Edward Elgar: Cheltenham

149. Bergeijk Peter A.G. van, Selwyn J.V. Moons, (2013) *Economic Diplomacy Works: A meta-analysis of its effect on international economic flows* [Electronic Resource] – Mode of access: http://www2.gre.ac.uk/__data/assets/pdf_file/0015/822102/Selwyn-J.V.-Moons-and-Peter-A.G.-van-Bergeijk-Economic-Diplomacy-Works-a-meta-analysis-of-its-effect-on-international-economic-flows.pdf

150. Creusen, H. and A. Lejour (2011), 'Uncertainty and the export decisions of Dutch firms', CPB discussion paper 183, The Hague. [Electronic Resource] – Mode of access: <http://www.cpb.nl/en/publication/uncertainty-and-export-decisions-dutch-firms>

151. Meyer, K.E. and Evis Sinani (2009), When and where does foreign direct investment generate positive spill overs? A meta-analysis. *Journal of international business studies*, 40(7):1075-1094. [Electronic Resource] – Mode of access: http://www.klausmeyer.co.uk/publications/2009_Meyer_Sinani_JIBS_spillovers_meta.pdf

152. Head, K. and J. Ries, 2006, 'Do Trade Missions Increase Trade?',

Sauder School of Business Working Paper Series, University of British Columbia. [Electronic Resource] – Mode of access: <http://faculty.smu.edu/Millimet/classes/eco6375/papers/head%20ries.pdf>

153. Інтернет-портал Міністерства закордонних справ України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://mfa.gov.ua/ua>

154. Посольство України в Російській Федерації. [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://russia.mfa.gov.ua/ru>

155. Галузевий державний архів Міністерства закордонних справ України Ф.1 Звіт Посольства України в Республіці Польща. 2004 р. оп. 210, спр. 16767, 119 арк.

156. Галузевий державний архів Міністерства закордонних справ України Ф.1 Звіт Посольства України в Республіці Польща. 2005 р. оп. 210, спр. 13747, 113 арк.

157. Галузевий державний архів Міністерства закордонних справ України Ф.1 Звіт Посольства України в Республіці Польща. 2006 р. оп. 210, спр. 14827, 254 арк.

158. Галузевий державний архів Міністерства закордонних справ України Ф.1 Звіт Посольства України в Республіці Польща. 2007 р. оп. 7, спр. 021 т. 13, 102 арк. Галузевий державний архів Міністерства закордонних справ України Ф.1 Звіт Посольства України в Туркменістані. 2006 р. оп. 210, спр. 14830, 214 арк.

159. Галузевий державний архів Міністерства закордонних справ України Ф.1 Звіт Посольства України в Туркменістані. 2007 р. оп. 7, спр. 021 т. 47, 141 арк.

160. Галузевий державний архів Міністерства закордонних справ України Ф.1 Звіт Посольства України в Республіці Польща. 2004 р. оп. 210, спр. 16767, 119 арк.

161. Галузевий державний архів Міністерства закордонних справ України Ф.1 Звіт Посольства України в Республіці Польща. 2005 р. оп. 210, спр. 13747, 113 арк.

162. Галузовий державний архів Міністерства закордонних справ України Ф.1 Звіт Посольства України в Республіці Польща. 2006 р. оп. 210, спр. 14827, 254 арк.

163. Галузовий державний архів Міністерства закордонних справ України Ф.1 Звіт Посольства України в Республіці Польща. 2007 р. оп. 7, спр. 021 т. 13, 102 арк. Галузовий державний архів Міністерства закордонних справ України Ф.1 Звіт Посольства України в Республіці Кіпр. 2005 р. оп. 210, спр. 16764, 145 арк.

164. Галузовий державний архів Міністерства закордонних справ України Ф.1 Звіт Посольства України в Республіці Кіпр. 2006 р. оп. 210, спр. 14830, 214 арк.

165. Галузовий державний архів Міністерства закордонних справ України Ф.1 Звіт Посольства України в Республіці Кіпр. 2007 р. оп. 7, спр. 244, 115 арк.

166. Галузовий державний архів Міністерства закордонних справ України Ф.1 Звіт Посольства України в Республіці Кіпр. 2005 р. оп. 6, спр. 13740, 51 арк.

167. Галузовий державний архів Міністерства закордонних справ України Ф.1 Звіт Посольства України в Королівстві Швеція. 2006 р. оп. 210, спр. 16115, 80 арк.

168. Галузовий державний архів Міністерства закордонних справ України Ф.1 Звіт Посольства України в Королівстві Швеція. 2007 р. оп. 210, спр. 14834, 187 арк.

169. Галузовий державний архів Міністерства закордонних справ України Ф.1 Звіт Посольства України в Республіці Молдова. 2005 р. оп. 210, спр. 16767, 145 арк.

170. Галузовий державний архів Міністерства закордонних справ України Ф.1 Звіт Посольства України в Республіці Молдова. 2006 р. оп. 210, спр. 13747, 222 арк.

171. Галузовий державний архів Міністерства закордонних справ

України Ф.1 Звіт Посольства України в Республіці Молдова. 2007 р. оп. 7, спр. 021 т. 11, 96 арк.

172. Галузевий державний архів Міністерства закордонних справ України Ф.1 Звіт Посольства України в Республіці Молдова. 2005 р. оп. 210, спр. 16767, 145 арк.

173. Галузевий державний архів Міністерства закордонних справ України Ф.1 Звіт Посольства України в Республіці Молдова. 2006 р. оп. 210, спр. 13747, 222 арк.

174. Галузевий державний архів Міністерства закордонних справ України Ф.1 Звіт Посольства України в Республіці Молдова. 2007 р. оп. 7, спр. 021 т. 11, 96 арк.

175. Верховна Рада України. Міжнародні документи. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/c>

176. Україна - Росія, 1990-2000 рр.: Документи та матеріали / Редкол.: О.О. Чалий (відп. Ред.), Г.В. Берденніков (голова) та ін. — К.. Юрінком Інтер. 2001. — 776 с. [с.722-743];

177. Зовнішня-політика-україни-2008. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://fpri.kiev.ua/wp-content/uploads/2011/01/ЗОВНІШНЯ-ПОЛІТИКА-УКРАЇНИ-2008.pdf>

178. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. Офіційна відповідь на звернення щодо надання інформації. М 2 Мінекономрозвитку. Вих.№4311-05/2393-09 від 29.01.2016 14:26:59

179. Довідка щодо спільних двосторонніх Міжурядових комісій з питань торговельно-економічного співробітництва. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://ukrexport.gov.ua/ukr/mk__calendar/geo/1236.html

180. СМК проведені у 2012-2014. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://program.kmu.gov.ua/organization/4>

181. Состоялось заседание Совместной межправительственной украинско-азербайджанской комиссии. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://elvisti.com/node/43889>

182. 7 жовтня Андрій Ключев проведе 8-ме засідання Спільної міжурядової українсько-азербайджанської комісії з питань економічного співробітництва. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://news.yurist-online.com/news/kmu/55399/>

183. Чергове засідання міжурядової українсько-білоруської комісії з питань торгово-економічного співробітництва пройде у Києві. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=244275036&cat_id=244276429

184. О проведении заседания Межправительственной Белорусско-Украинской смешанной комиссии по вопросам торгово-экономического сотрудничества. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://belarus.newsby.org/2010/10/01/text16471.htm>

185. Місце, роль та потенціал розвитку Білорусі у міжнародному торговельному середовищі [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://yaneuch.ru/cat_90/msce-rol-ta-potencal-rozvitku/217244.2100832.page3.html

186. Андрій Ключев взяв участь у засіданні Міжурядової українсько-білоруської змішаної комісії з питань торговельно-економічного співробітництва. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://news.yurist-online.com/news/kmu/55334/>

187. Україна і Молдова провели засідання Міжурядової комісії з питань торговельно-економічного співробітництва. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://jurliga.ligazakon.ua/news/2011/11/11/51745.htm>

188. У києві відбудеться засідання українсько-білоруської комісії з торгово-економічного співробітництва. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.ukrinform.ua/rubric-politycs/396129-u_kiv_vdbudetsya_zasdannya_ukransko_blorusko_koms_z_torgovo_ekonomchnogo_spvrobntitstva_508229.html

189. Украина и Беларусь укрепляют торгово-экономическое сотрудничество. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://news.liga.net/news/economics/304688-ukraina-i-belarus-ukreplyayut-torgovo-ekonomicheskoe-sotrudnichestvo.htm>

190. В Минске пройдет заседание межправительственной белорусско-украинской комиссии. [Электронный ресурс]. Режим доступа: http://naviny.by/rubrics/economic/2008/02/22/ic_news_113_286263/print/

191. Беларусь и Украина обсудят вопросы торгово-экономического сотрудничества. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://afn.by/news/i/56607>

192. В Киеве пройдет заседание межправительственной белорусско-украинской комиссии по вопросам торгово-экономического сотрудничества. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://afn.by/news/i/36424>

193. 18-19 мая пройдет 10-е заседание межправительственной украинско-белорусской комиссии по вопросам торгово-экономического сотрудничества. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://news.liga.net/news/old/224424-18-19-maya-proydet-10-e-zasedanie-mezhpravitelstvennoy-ukrainsko-belorusskoy-komissii-po-voprosam-to.htm>

194. Седьмое заседание межправительственной украинско-белорусской комиссии началось в Чернигове. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://afn.by/news/i/13933>

195. В Бресте состоится заседание белорусско-украинской комиссии по торгово-экономическому сотрудничеству. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://afn.by/news/i/9098>

196. В Луцке пройдет заседание белорусско-украинской комиссии по торгово-экономическому сотрудничеству. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://afn.by/news/i/4649>

197. Вилкул и Каладзе провели заседание украинско-грузинской комиссии по вопросам экономического сотрудничества. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://elvisti.com/node/127430>

198. Сергій Тігішко: Україна і Грузія мають хороший потенціал співробітництва. [Электронный ресурс]. Режим доступа: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/printable_article?art_id=244654513

199. Італія підтримує суверенітет і територіальну цілісність України та

проведення реформ в нашій державі. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://vk.com/wall-74094913_3427

200. Україна та Казахстан є важливими партнерами у сфері енергетики: підсумки засідання Міждержавної українсько-казахстанської Комісії з економічного співробітництва. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.naukanaftogaz.com/index.php?option=com_content&view=article&id=342%3A2015-08-11-06-53-58&catid=23%3A2014-12-10-12-43-28&Itemid=41&lang=ru

201. 27-28 травня відбудеться засідання українсько-казахської комісії з економічного співробітництва. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://2014.ukrenergo.energy.gov.ua/ukrenergo/control/uk/publish/article?art_id=39391&cat_id=25440

202. Украина и Казахстан подписали Протокол заседания межправительственной комиссии по экономическому сотрудничеству. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://e-finance.com.ua/show/44669.html>

203. В Киеве в июне пройдет заседание украино-казахской межгосударственной комиссии по сотрудничеству. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://elvisti.com/node/34989>

204. Дмитрий Табачник провел заседание украинской части Межправительственной украинско-китайской комиссии по вопросам торгово-экономического сотрудничества. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/ru/publish/article?art_id=94823072&cat_id=244314008

205. В Пекине подписаны двусторонние украинско-китайские документы. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=3063805

206. Украина и Китай обсудили вопросы торгово-экономического сотрудничества. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.companion.ua/articles/content?id=103575>

207. Первое заседание украинско-кипрской комиссии по

економічному співробітництву пройде в червні – посольство. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://interfax.com.ua/news/economic/156291.html>

208. Відбулося підписання Угоди між Урядом України та Урядом Республіки Корея щодо трансформації українсько-корейського спільного комітету з торгівлі у Міжурядову українсько-корейську комісію. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=163841094&cat_id=244314797

209. Украина и Корея договорились о сотрудничестве в транспортной отрасли. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.vsesmi.ru/news/328873/775508/>

210. Засідання українсько-корейського спільного комітету. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.ukrtelecom.ua/presscenter/news/official?id=4777>

211. Сташевский находится с однодневным визитом в Молдове. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://e-news.com.ua/show/99736.html>

212. В начале октября 2003 г. в Кишиневе пройдет заседание Молдавско-украинской комиссии по вопросам торгово-экономического сотрудничества. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.proagro.com.ua/news/ukr/1412.html>

213. Павлоградские новости. Украина и Молдова намерены довести товарооборот к 2006 году до \$1 млрд. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://pavlonews.info/news/categ_33/8258.html

214. Відбулося засідання українсько-німецької Групи високого рівня з економічного співробітництва. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://news.yurist-online.com/news/kmu/49654/>

215. О. Вілкул: Висновок засідання українсько-німецької ГВР - активізація двостороннього співробітництва. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=246364385&cat_id=244276429

216. Україна та Німеччина готують пропозиції співпраці. [Електронний

ресурс]. Режим доступу: <http://economics.unian.ua/other/379193-ukrajina-ta-nimechchina-gotuyut-propozitsiji-spivpratsi.html>

217. 13 грудня 2011 р., м. Київ, шосте засідання Українсько-німецької групи високого рівня з економічного співробітництва та засідання спільних робочих груп. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.unf.org.ua/print/ua/news/80>

218. 3 июня состоится VII заседание украинско-польской Смешанной комиссии по вопросам торговли и экономического сотрудничества. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://news.liga.net/news/old/164394-3-iyunya-sostoitsya-vii-zasedanie-ukrainsko-polskoy-smeshannoy-komissii-po-voprosam-torgovli-i-ekono.htm>

219. Янукович і Фрадков відкрили друге засідання українсько-російської комісії. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://txt.newsr.u.ua/ukraine /22jun2007/druzzya.html>

220. Шосте засідання Комітету з питань економічного співробітництва Українсько-Російської міждержавної комісії - старт програми прискореного зростання. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=243397223

221. Засідання Комітету з питань економічного співробітництва Міждержавної українсько-російської комісії. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://photo.unian.net/ukr/detail/202581.html>

222. Комітет з питань економічного співробітництва у Ялті. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=ACzVAK4AvtI>

223. Микола Азаров розраховує, що 7-ме засідання Комітету з питань економічного співробітництва Українсько-російської міждержавної комісії буде конструктивним. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://jurliga.ligazakon.ua/news/2010/10/27/32525.htm>

224. На засіданні українсько-російського комітету обговорять всі питання двосторонньої співпраці, - М. Азаров. [Електронний ресурс]. Режим

доступу: <http://news.yurist-online.com/news/kmu/71558/>

225. Засідання Комітету з питань економічного співробітництва Українсько-російської міждержавної комісії. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://photo.unian.net/ukr/detail/122633.html>

226. Ющенко отмечает важность проведения заседания Экономического комитета украинско-российской межгосударственной комиссии. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://e-finance.com.ua/show/37419.html>

227. П'яте засідання Українсько-Американської ради з торгівлі і інвестицій. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.intelvlas.com.ua/news/zhurnal-iv/pyate-zasidannya-ukrayinsko-amerykanskoji-rady-z-torgivli-i-investytsiy>

228. В Анкарі проходить п'яте засідання Міжурядової українсько-турецької комісії з торговельно-економічного співробітництва. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=17577685&cat_id=244314816

229. Відбулося Третє засідання Спільної міжурядової українсько-угорської комісії з питань економічного співробітництва. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://hungary.mfa.gov.ua/ua/press-center/news/16978-vidbulosya-trete-zasidannya-spilynoji-mizhuryadovoji-ukrajinsko-ugorskoji-komisiji-z-pitany-jekonomichnogo-spivrobitnictva>

230. Мінекономіки: У Парижі відбудеться п'яте засідання змішаної Українсько-Французької міжурядової комісії з економічного співробітництва. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://news.yurist-online.com/news/kmu/49650/>

231. Політичні відносини між Україною та Австрією [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://austria.mfa.gov.ua/ua/ukraine-at/diplomacy>

232. Політичні відносини між Україною та Німеччиною [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://germany.mfa.gov.ua/ua/ukraine-de/trade>

233. Лебедько С. Украина-французское экономическое сотрудничество

должно обрести большой динамизм // Финансовая Украина. – К., 2007. – № 9, 1 апр. – С. 24.

234. Тимошенко К. В минувшем году Украина и Франция не смогли на все 100 использовать потенциал двусторонних отношений // Київський телеграф, 2008. – №4. – С. 9.

235. «Голос України». Газета Верховної Ради України. Випуски: 2003 – 2015 р.р.;

236. «Урядовий кур'єр». Газета центральних органів виконавчої влади України. Випуски: 2003 – 2015 р.р.;

237. Долотіна К.В. Єврорегіони на території України: стан та проблеми розвитку. [Електронний ресурс]. Режим доступу до статті: [file:///C:/Users/8DE6~1/AppData/Local/Temp/VSUNU_2013_4\(2\)__43-1.pdf](file:///C:/Users/8DE6~1/AppData/Local/Temp/VSUNU_2013_4(2)__43-1.pdf)

238. Головач Ю.В. Карпатський Єврорегіон як форма транскордонного співробітництва України з країнами ЄС. [Електронний ресурс]. Режим доступу до статті: http://www.rusnauka.com/15_APSN_2010/Economics/67853.doc.htm

239. Ільченко Н.М. Транскордонне співробітництво в Україні: перспективи розвитку Єврорегіонів. [Електронний ресурс]. Режим доступу до статті: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2012-2/doc/2/21.pdf>

240. Перспективи регіональної співпраці в умовах нових кордонів європейського союзу обговорено на міжнародній конференції "Ніредьгазська ініціатива". [Електронний ресурс]. Режим доступу до статті: https://www.ukrinform.ua/rubric-politycs/145112-perspektivi_regonalno_spvprats_v_umovah_novih_kordonv_vropeyskogo_soyuzu_obgovoreno_na_mgnarodny_konferents_nredgazka_ntsativa_110274.html

241. "Україна та Вишеградська четвірка: стан і перспективи розвитку відносин". Аналітична записка. [Електронний ресурс]. Режим доступу до статті: <http://www.niss.gov.ua/articles/1861/>

242. Політичне співробітництво між Україною та Угорщиною. [Електронний ресурс]. Режим доступу до статті: <http://hungary.mfa.gov.ua/ua/ukraine-hu/diplomacy>

243. Кіш Є. Розвиток контактів між людьми та питання етнічних меншин у відносинах між Україною та Угорщиною // Розширення Європейського Союзу: вплив на відносини України з центральноевропейськими сусідами. Інститут регіональних та євроінтеграційних досліджень “ЄвроРегіоУкраїна” – Київ: КІС, 2004. – ст.183-193.

244. Кіш Є. Українсько-угорське транскордонне співробітництво: можливості та пріоритети у ХХІ столітті. – Ужгород: Ліра, 2003. – ст.17-38.

245. Фліссак К.А. Економічна дипломатія. Навч. посіб. – Тернопіль: «Новий колір», 2013. – 440с.

246. Кулчар Т.Ф. Стратегічне програмування українсько – угорського транскордонного співробітництва. [Електронний ресурс]. Режим доступу до статті: <http://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/2332/1>

247. Ткач Д.І. Українсько-угорські відносини новітньої доби [Електронний ресурс]. Режим доступу до статті: <http://www.krok.edu.ua/download/publikatsiji/tkach-dmitro-ivanovich/dmitro-tkach-publikatsiya-012.pdf>

248. УКАЗ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ про торговельно-економічну місію у складі закордонної дипломатичної установи України. [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/ru/200/94>

249. Офіційний сайт консульства Угорщини в м. Берегове. [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.mfa.gov.hu/kulkepviselet/Beregovo/uk/fooldal.htm>

250. Офіційний сайт Посольства України в Угорській республіці. [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://hungary.mfa.gov.ua/ua>

251. Офіційний сайт угорської авіакомпанії WIZZ AIR. [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://wizzair.com/uk-UA/>

252. Попок А.А. Діяльність змішаних міжурядових комісій з питань забезпечення прав осіб, які належать до національних меншин. [Електронний ресурс]. Режим доступу до статті: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/apdu/2010-1/doc/1/11.pdf>

253. Бостан Василь. Програма INTERREG в розвитку Єврорегіонів.

[Електронний ресурс]. Режим доступу до статті: <http://conf-cv.at.ua/forum/108-1123-1>

254. Програми прикордонного співробітництва ЄС 2014-2020. [Електронний ресурс]. Режим доступу до статті: <http://www.me.gov.ua/Documents/Print?lang=uk-UA&id=15d70f98-fdc3-4383-92bd-cde17c8ee224>

255. Державна програма розвитку транскордонного співробітництва на 2016-2020 роки. [Електронний ресурс]. Режим доступу до статті: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/554-2016-%D0%BF>

256. Україна у світових економічних рейтингах. Електронний ресурс]. Режим доступу до статті: <http://www.visnuk.com.ua/ua/pubs/id/9160>

257. Walled world. [Електронний ресурс]. Режим доступу до статті: <http://mapsontheweb.zoom-maps.com/post/144555674014/14-of-worlds-population-generates-73-of-worlds>

258. Зовнішня політика України в умовах глобалізації. Анотована історична хроніка міжнародних відносин (1991-2003) / Відп. ред. С.В. Віднянський - К.: Генеза, 2004. -616 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Матриця даних країн - найбільших інвесторів України за період 2004-2015 рр.

		експорт	імпорт	ІІІ	іноземні посольства	українські посольства	Іноземні ген. консульства	Іноземні поч. консульства	Українські ген. консульства	Українські поч. консульства	Візити ін. глав держав	Візити ін. висок. рівня	Візити укр. президентів	Візити укр. висок. рівня	угоди	Двосторонні органи в. рівня	Засідання СМК	Іноземна діаспора (тис.о.)	Українська діаспора (тис.о.)
№	країни	y1	y2	y3	x1	x2	x3	x4	x5	x6	x7	x8	x9	x10	x11	x12	x13	x14	x15
1.	Австрія	5302,6	7848,0	28163,9	1,317	1,200	0	4	0	4	3	18	8	24	40	3	12	0,1	12
2.	Британія	5408,9	10186,8	24302,2	1,710	1,224	0	1	1	0	2	22	6	19	33	2	0	0,1	30
3.	Вірг.о-ви (Бр.)	4024,5	21,8	17016,4	1,710	1,224	0	1	1	0	2	22	6	19	33	2	0	0,1	30
4.	Італія	27328,6	18710,4	8613,8	3,140	6,185	0	1	2	5	2	10	7	17	33	3	8	0,4	210
5.	Кіпр	2419,5	668,2	112153,8	0,112	0,548	0	2	0	2	2	3	1	4	24	1	1	91,5	3,5
6.	Нідерланди	9475,6	9717,1	43440	1,631	2,144	0	2	0	0	0	14	5	6	36	0	0	0,1	5
7.	Німеччина	18526,2	61071,9	68889,4	10,250	4,193	1	3	4	2	9	23	18	41	73	2	8	33,3	30
8.	Польща	22878,4	32876,9	8202,6	5,518	5,178	6	1	3	9	34	52	45	45	132	4	12	144,1	59
9.	РФ	139511,4	210859,7	29413,3	35,391	31,573	5	1	7	0	30	51	62	96	454	4	8	8334,1	2943,3
10.	США	11886,6	21051,0	13965,7	3,533	2,690	0	0	3	7	4	52	22	51	144	2	5	0,7	930,5
11.	Франція	5495,3	14585,7	16237,8	2,448	1,244	0	2	1	5	2	13	10	18	60	3	6	0,3	35
12.	Швейцарія	3574,0	6820,6	10473,1	1,145	0,809	0	0	0	3	1	18	7	13	23	2	10	0	0,14
13.	Швеція	1020,2	6032,1	10216,7	1,012	0,231	0	1	0	0	2	25	1	7	25	0	0	0,2	5,8

Матриця даних країн G-7 (+ П.Корея) за період 2004-2015 рр.

		експорт	імпорт	ІІІ	іноземні посольства	українські посольства	Іноземні ген. консульства	Іноземні поч. консульства	Українські ген. консульства	Українські поч. консульства	Візити ін. глав держав	Візити ін. висок. рівня	Візити укр. президентів	Візити укр. висок. рівня	угоди	Двосторонні органи в. рівня	Засідання СМК	Іноземна діаспора (тис.о.)	Українська діаспора (тис.о.)
№	країни	y1	y2	y3	x1	x2	x3	x4	x5	x6	x7	x8	x9	x10	x11	x12	x13	x14	x15
1.	Британія	5408,9	10186,8	24302,2	1,710	1,224	0	1	1	0	2	22	6	19	33	2	0	0,1	30
2.	Італія	27328,6	18710,4	8613,8	3,140	6,185	0	1	2	5	2	10	7	17	33	3	8	0,4	210
3.	Канада	1055,6	1934,6	1338,3	0,325	0,239	0	1	0	0	3	16	4	8	50	1	0	0,1	1209,1
4.	Німеччина	18526,2	61071,9	68889,4	10,250	4,193	1	3	4	2	9	23	18	41	73	2	8	33,3	30
5.	США	11886,6	21051,0	13965,7	3,533	2,690	0	0	3	7	4	52	22	51	144	2	5	0,7	930,5
6.	Франція	5495,3	14585,7	16237,8	2,448	1,244	0	2	1	5	2	13	10	18	60	3	6	0,3	35
7.	Японія	2097,4	11534,8	1347,2	1,936	0,475	0	0	0	0	1	9	3	10	48	3	5	0,1	1,784
8.	Корея	4820,3	11224,9	2052,6	1,884	1,091	0	1	0	0	0	6	4	6	73	5	6	12,7	0

Матриця даних країн - найбільших торгових партнерів України за період 2004-2015 рр.

		експорт	імпорт	ПП	іноземні посольства	українські посольства	Іноземні ген. консульства	Іноземні поч. консульства	Українські ген. консульства	Українські поч. консульства	Візити ін. глав держав	Візити ін. висок. рівня	Візити укр. президентів	Візити укр. висок. рівня	угоди	Двосторонні органи в. рівня	Засідання СМК	Іноземна діаспора (тис.о.)	Українська діаспора (тис.о.)
№	країни	y1	y2	y3	x1	x2	x3	x4	x5	x6	x7	x8	x9	x10	x11	x12	x13	x14	x15
1.	Білорусь	18134,7	30507,7	459,4	5,120	4,104	1	1	1	1	14	21	15	27	209	2	23	275,8	159
2.	Єгипет	18480,1	936,8	19,4	0,157	4,182	0	0	0	0	0	3	2	4	32	1	6	6,6	0
3.	Індія	16281,1	6955,2	235,2	1,167	3,685	0	0	0	1	2	1	3	5	26	1	5	0	0
4.	Італія	27328,6	18710,4	8613,8	3,140	6,185	0	1	2	5	2	10	7	17	33	3	8	0,4	210
5.	Казахстан	16340,5	13772,6	1966,5	2,312	3,698	0	3	1	2	11	12	13	19	64	1	12	5,5	333
6.	Китай	17558,2	52439,3	175,9	8,802	3,974	1	0	2	0	4	18	5	9	170	1	13	2,2	20
7.	Німеччина	18526,2	61071,9	68889,4	10,250	4,193	1	3	4	2	9	23	18	41	73	2	8	33,3	30
8.	Польща	22878,4	32876,9	8202,6	5,518	5,178	6	1	3	9	34	52	45	45	132	4	12	144,1	59
9.	РФ	139511,4	210859,7	29413,3	35,391	31,573	5	1	7	0	30	51	62	96	454	4	8	8334,1	2943,3
10.	США	11886,6	21051,0	13965,7	3,533	2,690	0	0	3	7	4	52	22	51	144	2	5	0,7	930,5
11.	Туреччина	37170,3	14294,2	1711,5	2,399	8,412	1	3	1	3	6	23	15	22	86	3	9	8,8	20
12.	Туркменістан	3418,6	20216,9	4,4	3,393	0,774	0	0	0	0	3	3	11	20	121	1	4	3,7	10
13.	Угорщина	13451,3	13189,9	6385,9	2,214	3,044	1	3	1	1	10	21	5	19	80	1	9	156,6	9,1

Матриця даних суміжних з Україною країн за період 2004-2015 рр.

		експорт	імпорт	ПП	іноземні посольства	українські посольства	Іноземні ген. консульства	Іноземні поч. консульства	Українські ген. консульства	Українські поч. консульства	Візити ін. глав держав	Візити ін. висок. рівня	Візити укр. президентів	Візити укр. висок. рівня	угоди	Двосторонні органи в. рівня	Засідання СМК	Іноземна діаспора (тис.о.)	Українська діаспора (тис.о.)
№	країни	y1	y2	y3	x1	x2	x3	x4	x5	x6	x7	x8	x9	x10	x11	x12	x13	x14	x15
1.	Білорусь	18134,7	30507,7	459,4	5,120	4,104	1	1	1	1	14	21	15	27	209	2	23	275,8	159
2.	Молдова	9219,9	1760,2	365,7	0,295	2,087	1	0	2	0	18	26	7	16	102	1	13	258,6	478
3.	Польща	22878,4	32876,9	8202,6	5,518	5,178	6	1	3	9	34	52	45	45	132	4	12	144,1	59
4.	Румунія	7385,7	7990,2	205,2	1,341	1,671	2	0	1	0	8	15	8	13	46	1	4	151,0	51,7
5.	РФ	139511,4	210859,7	29413,3	35,391	31,573	5	1	7	0	30	51	62	96	454	4	8	8334,1	2943,3
6.	Словаччина	7334	4895,2	954,3	0,822	1,660	1	3	1	1	12	23	8	17	98	1	15	6,4	7,5
7.	Угорщина	13451,3	13189,9	6385,9	2,214	3,044	1	3	1	1	10	21	5	19	80	1	9	156,6	9,1

Матриця даних країн – учасниць ГУАМ за період 2004-2015 рр.

		експорт	імпорт	ПП	іноземні посольства	українські посольства	Іноземні ген. консульства	Іноземні поч. консульства	Українські ген. консульства	Українські поч. консульства	Візити ін. глав держав	Візити ін. висок. рівня	Візити укр. президентів	Візити укр. висок. рівня	угоди	Двосторонні органи в. рівня	Засідання СМК	Іноземна діаспора (тис.о.)	Українська діаспора (тис.о.)
№	країни	y1	y2	y3	x1	x2	x3	x4	x5	x6	x7	x8	x9	x10	x11	x12	x13	x14	x15
1.	Азербайджан	6877,7	2289,8	836,7	0,384	1,557	0	1	0	0	8	16	10	17	121	2	10	45,2	21,5
2.	Грузія	5390	1406,7	201,9	0,236	1,220	2	3	0	1	14	21	11	14	140	1	8	34,2	7
3.	Молдова	9219,9	1760,2	365,7	0,295	2,087	1	0	2	0	18	26	7	16	102	1	13	258,6	478

Джерело: складено автором на підставі даних, отриманих з сайтів ВР, АП, КМ, МЗС, МЕРТ, ДССУ, НБУ, Світового Банку, з сайтів зарубіжних посольств і консульств, а також в Галузевому архіві МЗС, зі спеціальної літератури, періодики, з офіційних відповідей МЗС та МЕРТ на запити про надання публічної інформації, з листування з українськими і зарубіжними посольствами, консульствами і ін.

Додаток Б

Листи до/з міністерств

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
“УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА ПРАВА “КРОК”**

Україна, Київ, 03113,
вул. Лагерна, 30-32, а/с 65
Тел.: (044) 455-57-57, 455-58-88, 455-56-66
Тел./факс: (044) 456-84-28, 455-69-81
krok@krok.edu.ua

№ 356 від 11 09 2014 р.

Заступнику Міністра закордонних справ України
Лубківському Данилові Романовичу

Шановний Даниле Романовичу!

Університет економіки і права «КРОК» звертається до Вас з проханням надати доступ до архіву МЗС України асистенту кафедри міжнародної економіки Горбачуку Олександрові Івановичу з метою збору фактичного матеріалу для роботи над дисертацією «Економічна дипломатія в забезпеченні економічної безпеки держави».

План дисертаційного дослідження додається.

З повагою,

перший проректор Університету «КРОК»

О.І. Шаров

Виконавець: Горбачук О.І.,
тел. 456-71-91 (вн. 222)

ЗАПИТ
на отримання публічної інформації

Розпорядник інформації: Міністерство закордонних справ України
Кому: Директору Департаменту політики і комунікацій Макеєву О.С.

П.І.Б. запитувача

Горбачук Олександр Іванович

Вид, назва, реквізити чи зміст документа, до якого Ви б хотіли отримати доступ

або

Я б хотів отримати доступ до інформації про ...

Шановний Олексій Сергійович! Для роботи над дисертацією прошу Вашої допомоги в отриманні повного переліку візитів на рівні глав держав, урядів, парламентів та керівників МЗС між Україною та: 1)РФ; 2)Польщею; 3)Молдовою; 4) Кіпром з часу встановлення дипломатичних відносин до 2014 р.

(На офіційних сайтах Посольств України в зазначених державах інформація або відсутня, або не повна). Завчасно вдячний Вам. З повагою, О.Горбачук

Прошу надати мені відповідь у визначений законом термін. Відповідь надати:

Поштою

-

Фактом

-

Електронною поштою

sandor61@ukr.net

Підкреслити обрану категорію

Контактний телефон

098 769 87 58 / 095 850 15 73

Дата запиту

9.09.2014

Зареєстровано: _____

**МІНІСТЕРСТВО
ЗАКОРДОННИХ СПРАВ
УКРАЇНИ**

**MINISTRY
OF FOREIGN AFFAIRS
OF UKRAINE**

Михайлівська площа, 1
м. Київ, 01018, Україна

Тел.: (044) 238 17 48; факс: (044) 238 18 88
E-mail: zsmfa@mfa.gov.ua
Web: <http://www.mfa.gov.ua>
Код ЄДРПОУ 00026620

1 Mykhailivska Square
Kyiv, 01018, Ukraine

15 вересня 2014 р. № 913/19-172/З-1654

Громадянину

О.І.Горбачуку

sandor61@ukr.net

Щодо запиту

Шановний Олександрє Івановичу,

МЗС України розглянуло в межах компетенції Ваш запит від 09.09.2014 р. та повідомляє таке.

У зв'язку із великим масивом інформації, що потребує опрацювання, узагальнена тематична довідка буде надіслана на Вашу адресу у термін, визначений п. 4 ст. 20 Закону України «Про доступ до публічної інформації».

З повагою,

**Заступник Директора Департаменту
політики і комунікацій-начальник
Управління інформаційної політики**

/підпис/

Є.П.Перебийніс

**МІНІСТЕРСТВО
ЗАКОРДОННИХ СПРАВ
УКРАЇНИ**

Михайлівська площа, 1
м. Київ, 01018, Україна

Тел.: (044) 238 17 48; факс: (044) 238 18 88
E-mail: zsmfa@mfa.gov.ua
Web: <http://www.mfa.gov.ua>
Код ЄДРПОУ 00026620

**MINISTRY
OF FOREIGN AFFAIRS
OF UKRAINE**

1 Mykhailivska Square
Kyiv, 01018, Ukraine

08 жовтня 2014 р. № 913/19-172/3-1750

Громадянину

О.І.Горбачуку

sandor61@ukr.net

Щодо запиту

Шановний Олександрє Івановичу,

МЗС України розглянуло в межах компетенції Ваш запит від 09.09.2014 р. та повідомляє таке.

В Управлінні Російської Федерації МЗС України є статистика візитів на рівні глав держав, урядів, парламентів та керівників МЗС між Україною та РФ у період 2010-2014 рр.

Водночас, повна інформація щодо порушеного питання міститься у щорічних звітах Посольства України в РФ, доступ до яких обмежений грифом «Таємно».

Дані стосовно візитів за період з 1990 по 2000 рік наведені в Збірнику «Україна-Росія. 1990-2000 рр.», видавництво «Юрінком Інтер», 2001 р. Впродовж 2013 року сторонами здійснювалася робота з підготовки такого збірника за 2000-2010 рр. Наразі цю роботу призупинено.

Статистику візитів на рівні глав держав, урядів, парламентів та керівників МЗС між Україною, Молдовою, Кіпром та Польщею надсилаємо у додатку.

Додаток: згадане, на 3 арк.

З повагою,

**Заступник Директора Департаменту
політики і комунікацій-начальник
Управління зв'язків зі ЗМІ**

/підпис/

Олена Ващенко

**Заступнику директора Департаменту
політики і комунікацій,
начальнику Управління зв'язків зі ЗМІ
МЗС України
Ващенко О.О.**

Шановна Олена Олексіївна!

Шановна Олено Олексіївно, прошу Вашої допомоги в отриманні інформації щодо роботи зовнішньополітичних представництв України та кількох зарубіжних країн. Зокрема для емпіричної частини наукового дослідження в галузі економічної дипломатії необхідна інформація стосовно дат заснування деяких (у тому числі нині закритих) генеральних та почесних консульств України в країнах перебування (список-таблиця додається). На сайті МЗС є досить повна інформація щодо всіх діючих консульств України, однак нажаль, відсутні дати їх заснування. Стосовно більшості консульств ми знайшли потрібні нам відомості на інших сайтах через пошуковик GOOGLE, але щодо зазначених у таблиці - інформації нема і там. Ці дані необхідні для того, щоб за допомогою регресійного та дисперсійного аналізу визначити, наскільки статистично значущим є відкриття і робота кожного з консульств та наскільки суттєвим є їх вплив на основні показники зовнішньоекономічної діяльності держави (експорт, імпорт, іноземні інвестиції).

Шановна Олена Олексіївна, дуже дякую Вам, оскільки науковці «КРОКУ» вже не вперше звертаються до Вас і Ви завжди йдете нам на зустріч. Тому і цього разу сподіваюсь на Вашу допомогу, розуміння і підтримку. Завчасно вдячний Вам.

З повагою, асистент кафедри міжнародної економіки Університету «КРОК»
Горбачук Олександр Іванович sandor61@ukr.net, тел. 098-769-87-58/095-850-15-73).

Відсутня інформація по генеральним і почесним консульствам

(дати відкриття і закриття)

1. Генеральні консульства

№	представництво	дата відкриття	Дата закриття
1	Генеральне консульство України в Мілані (Італія)	28.12.2009	
2	Генеральне консульство України в Неаполі (Італія)	25.07. 2009	
3	Генеральне консульство України в Кракові (Польща)		
4	Генеральне консульство України в Стамбулі (Туреччина)		
5	Генеральне консульство України в Батумі (Грузія)		
6	Генеральне консульство України в Бельцях (Молдова)		

7	Генеральне консульство Білорусі в Одесі (Україна)		
8	Генеральне консульство Грузії в Одесі(Україна)		
9	Генеральне консульство Молдови в Одесі(Україна)		
10	Генеральне консульство Румунії в Одесі(Україна)		
11	Генеральне консульство Румунії в Чернівцях(Україна)		

2. Почесні консульства

№	представництво	дата відкриття	Дата закриття
1	Почесне консульство України в Майнці (ФРН)		
2	Почесне консульство України в Ліоні (Франція)		
3	Почесне консульство України в Метці(Франція)		
4	Почесне консульство України в Тулузі(Франція)		
5	Почесне консульство України в Монт-е-маре(Франція)		
6	Почесне консульство України у Фрібургу (Швейцарія)		
7	Почесне консульство України в Реджіо ді Калабрія(Італія)		
8	Почесне консульство України в Барі (Італія)		
9	Почесне консульство України в Генуї (Італія)		
10	Почесне консульство України в Падуй (Італія)		
11	Почесне консульство України в Щецині (Польща)		
12	Почесне консульство України в Холмі (Польща)		
13	Почесне консульство України в Чанаккале(Туреччина)		
14	Почесне консульство України в Новому Орлеані (США)		
15	Почесне консульство України в Бірмінгемі (США)		
16	Почесне консульство України в Солт Лейк Сіті (США)		
17	Почесне консульство України в Х'юстоні (США)		
18	Почесне консульство України в Мумбаї (Індія)		
19	Почесне консульство України в Гродно (Білорусь)		
20	Почесне консульство України у Ванкувері (Канада)		

21	Консульський кореспондент Італії у Львові(Україна)		
22	Почесне консульство Казахстану в Одесі(Україна)		
23	Почесне консульство Казахстану у Львові(Україна)		
24	Почесне консульство Казахстану в Запоріжжі(Україна)		
25	Почесне консульство Канади у Львові(Україна)		

**МІНІСТЕРСТВО
ЗАКОРДОННИХ СПРАВ
УКРАЇНИ**

Михайлівська площа, 1
м. Київ, 01018, Україна

Тел.: (044) 238 17 48; факс: (044) 238 18 88
E-mail: zsmfa@mfa.gov.ua
Web: <http://www.mfa.gov.ua>
Код ЄДРПОУ 00026620

**MINISTRY
OF FOREIGN AFFAIRS
OF UKRAINE**

1 Mykhailivska Square
Kyiv, 01018, Ukraine

22 лютого 2016 р. № 913/36-170 - 3/8

**Асистенту кафедри міжнародної
економіки Університету «КРОК»**

О.І.Горбачуку

Щодо запиту

Шановний Олександр Івановичу,

У відповідь на Ваш запит щодо надання інформації про відкриття/закриття деяких почесних консульств іноземних країн в Україні та України за кордоном надсилаємо у додатку наявні в МЗС дані.

Додаток: згадане, на 2 арк.

З повагою,

Заступник директора Департаменту
політики і комунікацій – начальник
Управління зв'язків із ЗМІ

Олена Ващенко

МІНІСТЕРСТВО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ І ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ
(Мінекономрозвитку України)

(Мінекономрозвитку України)

вул. М. Грушевського, 12/2, м. Київ, 01008, тел. 253-93-94, факс 226-31-81
Web: <http://www.me.gov.ua>, e-mail: meconomy@me.gov.ua, код ЄДРПОУ 37508596

_____ № _____
На № _____ від _____

Асистенту кафедри міжнародної економіки

ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»

Горбачуку О. І.

Щодо надання інформації

Шановний Олександрє Івановичу!

У відповідь на Ваше звернення від 15 січня 2016 р. щодо дат та місця проведення окремих засідань спільних міжурядових комісій з питань співробітництва (далі – СМК) інформуємо про таке.

Четверте засідання Змішаної Українсько-Французької міжурядової комісії з економічного співробітництва відбулося 14-15 грудня 2006 року в м. Париж.

Четверте засідання Українсько-швейцарського Спільного Комітету відбулося 11-12 червня 2002 року в м. Київ, п'яте – 29-30 березня 2004 року в мм. Берн та Цюрих, шосте – 31 травня - 2 червня 2006 року в м. Київ.

Також зазначаємо, що назви СМК надано відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 21 січня 2015 р. № 60 «Про затвердження голів Української частини спільних міжурядових комісій з питань співробітництва».

3 повагою,

**Заступник Міністра –
Торговий представник України**

Наталія МИКОЛЬСЬКА

Ковальський
284-61-46

М2 Мінекономрозвитку
Вих. № 4311-05/2393-09 від
29.01.2016 14:26:59

Приклади листів до/з посольств України

**ПОСОЛЬСТВО УКРАЇНИ
У КОРОЛІВСТВІ ШВЕЦІЯ**

**UKRAINAS AMBASSAD
I KONUNGARIKET SVERIGE**

Шернвеген 2 а
181 50 Лідінйо, Швеція

Tel. +46 8 522 28 401
Fax +46 8 522 28 411
E-mail: emb_se@mfa.gov.ua
Web: <http://sweden.mfa.gov.ua>

Stjärnvägen 2 a
181 50 Lidingö, Sverige

«30» вересня 2014 р. № 61217/630-091-1010

**м.Київ,
вул. Котельникова 17, кв. 61**

Горбачуку О.І.

Шановний Олександрє Івановичу,

У відповідь на Ваше звернення повідомляємо, що дипломатичними установами України не ведеться повний облік державних, офіційних та робочих візитів на рівні глав держав, урядів, парламентів та керівників МЗС. Частково вони мають зберігатись у Відділі державного архіву МЗС України.

Водночас, за наявними у Посольстві матеріалами з 1999 року українсько-шведські відносини характеризувались такою динамікою візитів.

1. Обмін візитами високого рівня

23-25.03 1999 р. – державний візит Президента України Л.Д.Кучми до Швеції
23-24.01.2006 р. – офіційний візит в Україну Прем'єр-міністра Швеції Й.Перссона;
29.09.-03.10.2008 р. – державний візит в Україну Короля Швеції Карла XVI Густава і Королеви Сільвії
20-21.11.2008 р. - офіційний візит до Швеції Прем'єр-міністра України Ю.В.Тимошенко
28-29.05.2009 р. – офіційний візит в Україну Спікера Шведського Риксдагу П.Вестерберга
4.12.2009 р. – візит в Україну Прем'єр-міністра Швеції Ф.Райнфельдта та Міністра закордонних справ Швеції К.Більдта в рамках проведення Саміту Україна-ЄС.

(інформація на 5 листах)

З повагою,

Тимчасовий повірений

(підпис)

І.І.Целуйко

**ПОСОЛЬСТВО УКРАЇНИ
В УГОРЩИНІ**

Будапешт, вул. Іштенгеді, 84/В
Тел. (36-1) 422 41 20
Факс: (36-1) 220 98 73

**UKRAJNA MAGYARORSZÁGI
NAGYKÖVETSÉGE**

H-1125 Budapest, Istenehyi út 84/B
Phone: (36-1) 422 41 20
Fax: (36-1) 220 98 73

**EMBASSY OF UKRAINE
TO HUNGARY**

E-mail: emb_hu@mfa.gov.ua

29 лютого 2016 року № 61311/19-091- *Л.Ю.*
На лист від 21.02.2016 р.

п. О.І.Горбачук

e-mail: sandor61@ukr.net

*Щодо відкриття Генерального
консульства України в Ниредьгазі*

Шановний Олександр Івановичу,

На Ваш лист від 21.02.2016 року повідомляємо, що Генеральне консульство України в Ниредьгазі було офіційно відкрите **20 лютого 2003 року** в ході робочого візиту Міністра закордонних справ України А.М.Зленка в Угорщину.

З повагою,

Тимчасовий повірений

М.Б.Юнгер

Надзвичайному і Повноважному
Послу України у Франції
Панові Шамшуру Олегу Владиславовичу
асистента кафедри Міжнародних економічних відносин
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК» (м. Київ)
Горбачука Олександра Івановича
e-mail: sandor61@ukr.net, тел. 098 769 87 58 / 095 850 15 73.

Шановний Олеже Владиславовичу!

31 січня, поточного року я вже звертався до Вас з листом-проханням, на який, нажаль, не отримав відповіді. Тому змушений повторно звернутися до Вас з проханням надати інформацію щодо числа, місяця, року заснування Почесних консульств України в Метці, Ліоні, Тулузі, Монт-е-маре.

Шановний Олеже Владиславовичу, не виключаю, що якесь із консульств вже закрите. У такому разі прошу надіслати дату відкриття і дату закриття консульства. Ці дані необхідні для дисертаційної роботи щодо впливу інструментів економічної дипломатії на зовнішньоекономічну діяльність України.

Дозвольте нагадати, що мета наукового дослідження полягає в тому, щоб за допомогою економетричного аналізу виявити можливий позитивний зв'язок між відкриттям дипломатичних представництв України різного рівня та інтенсивністю міжнародних товарно-інвестиційних потоків.

Завчасно вдячний Вам.

З повагою, Олександр Горбачук.

8 лютого 2016 р.

**ПОСОЛЬСТВО
УКРАЇНИ
У ФРАНЦУЗЬКІЙ
РЕСПУБЛІЦІ**

**AMBASSADE
D'UKRAINE
EN RÉPUBLIQUE
FRANÇAISE**

21, avenue de Saxe 75007 Paris
Tél.: (+33) 1 43 06 07 37; fax: (+33) 1 43 06 02 94
E-mail: emb_fr@mfa.gov.ua Web: www.mfa.gov.ua/france

№ 61215/19-091-275 від 11.02.2016 року

**Кафедра Міжнародних
економічних відносин
ВНЗ “Університет економіки
та права “КРОК”**

(до уваги О.І.Горбачука)
sandor61@ukr.net

Щодо надання інформації

У відповідь на звернення від 08.02.2016 року надсилаємо інформацію
щодо діяльності Почесних консульств України на території Франції.

Просимо врахувати.

Додаток: згадане, на 1 арк.

Перший секретар з консульських питань

підпис

М.М.Собко

Приклади електронного листування з посольствами і консульствами України

Шановний пане Почесний консул! Щиро вдячний Вам за те, що
знайшли час, можливість та оперативно відгукнулися на моє прохання.

З повагою, Олександр Горбачук.

20 січня 2016, 22:22:00,
від "huculak" <huculak@smartt.com>:

Шановний, Олександр! Почесне консульство України в Ванкувері,
було засноване **16.03.2006**.

З повагою Любомир Гуцуляк

From: Олександр Горбачук
To: huculak@smartt.com
Sent: Tuesday, January 19, 2016 10:25 PM
Subject: лист-прохання від Університету "КРОК"

Доброго дня шановний пане Почесний консул!

Звертаюсь до Вас з проханням надати інформацію щодо числа, місяця,
року заснування Почесного консульства України у Ванкувері. Нажаль на
жодній з Інтернет - сторінок (у тому числі офіційних) конкретної дати
заснування консульства знайти не вдалось.

Ці дані потрібні для емпіричної частини наукового дослідження щодо
впливу інструментів економічної дипломатії на зовнішньоекономічну
діяльність України. Мета дослідження полягає в тому, щоб за допомогою
статистичного аналізу виявити можливий позитивний зв'язок між
відкриттям дипломатичних представництв України різного рівня та
міжнародними товарно-інвестиційними потоками, зокрема, в політико-
економічних відносинах України і Канади.

Завчасно вдячний Вам. З повагою, асистент кафедри міжнародної
економіки ВНЗ "Університет економіки і права "КРОК" (м. Київ) Олександр
Горбачук,

e-mail: sandor61@ukr.net, тел. 098 769 87 58 / 095 850 15 73.

Олександр Горбачук sandor61@ukr.net

Кому: konsulatua@zomar.com.pl

29.01.2016

12:13:56

Доброго дня Пане Вацлаве! Щиро вдячний Вам за вичерпну відповідь.
З повагою, Олександр Горбачук.

29 січня 2016, 11:18:54, від konsulatua@zomar.com.pl:

Доброго дня, пане Олександре!

Пробачте, але Вашого попереднього звернення до нас, ми не знайшли.

Не є для нас проблемою, відповісти на Ваш запит. З датою заснування Почесного Консульства у Хелмі, є пов'язані дві дати:

1. Дата отримання екзекватури: **01.06.2004**

2. Дата підписання угоди: **02.06.2004**

Рахуємо, що більш правильно, прийняти для заснування другу дату.

Маю надію, що наша відповідь Вас задовольнить.

З повагою, Керівник Бюро Почесного Консула України у Хелмі
– доктор інженер Вацлав Хоїна

Олександр Горбачук sandor 61@ukr.net

Кому: gc_cnsgc_cns@mfa.gov.ua

Доброго дня шановний Ігор Миколайович! Щиро дякую Вам за вичерпну відповідь.

З повагою, Олександр Горбачук.

gc_cnsgc_cns@mfa.gov.ua

Кому: Олександр Горбачук sandor61@ukr.net

Добрий день шановний Олександр Івановичу! Генеральне консульство України в Шанхаї започаткувало свою діяльність **30 січня 2002 року**.

З повагою, Віце-консул ГКУ в Шанхаї І.Водолажський

From: Олександр Горбачук

To: gc_cns@mfa.gov.ua

Sent: Sunday, February 21, 2016 3:24 PM

Subject: лист-прохання від Університету "КРОК" (м. Київ)

From: Олександр Горбачук

Sent: Wednesday, March 02, 2016 1:55 PM

To: consular

Subject: Re: ПКУ у м. Вранов над Топлею

Шановна Світлана Степанівна! Щиро вдячний Вам за докладну і вичерпну відповідь.

З повагою, Олександр Горбачук.

2 березня 2016, 11:16:31,

від "consular" <consular@ukrembassy.sk>:

Шановний Олександр Івановичу,

На Ваш запит від 29 лютого ц.р. щодо заснування Почесного консульства України у м. Вранов-над-Топлею повідомляємо, що згідно архівних матеріалів Посольства нотою Міністерства закордонних справ Словацької Республіки №214/2005-DIPL від **14.02.2005** року надіслано екзекватуру до Посольства України в СР.

Згідно Порядку призначення, діяльності і припинення повноважень нештатних (почесних) консулів України за кордоном Почесний консул

приступає до виконання своїх функцій після отримання екзекватури держави перебування та підписання угоди.

Угода про функції та обов'язки Почесного консула України у м. Вранов-над-Топлею Станіслава Обіцького підписана **25.04.2005** р.

Ця дата і вважається датою офіційного відкриття Почесного консульства України в СР.

З повагою, С.С.Богданова,
Другий секретар з консульських питань ПУ в СР

The Consulate office in Houston, Texas was established on **October 15, 2000.**

Gregory Buchai
Honorary Consul of Ukraine
Financial Advisor
Houston, Texas
281 242 6654

From: Олександр Горбачук [mailto:sandor61@ukr.net]
Sent: Wednesday, January 20, 2016 12:20 AM
To: gbuchai@comcast.net
Subject: лист-прохання від Університету "КРОК"

Oleksandr Goncharuk oleksandr.goncharuk@mfa.gov.ua
Кому: sandor61@ukr.net

Шановний Олександрє! Датою заснування Почесного консульства України у Майнці є **22.10.2008.**

З повагою, Олександр Гончарук
Другий секретар. Посольство України у ФРН

On 15.02.2016 20:19,
kanzlei wrote:Forwarded Message
Тема: лист-прохання від Університету "КРОК"
Дата: Mon, 15 Feb 2016 21:13:55 +0200
Від: Олександр Горбачук <sandor61@ukr.net>
Кому: emb_de@mfa.gov.ua

Шановний пане Максим! Щиро вдячний Вам! Бажаю міцного здоров'я і успіху на дипломатичній ниві Вам і усьому колективу Посольства України в Італії.

З повагою, Олександр Горбачук.

08 лютого 2016, 16:44:59,

від "Maksym Kovalenko" <maksym.kovalenko@mfa.gov.ua>:

Шановний Олександрє Івановичу,

На Ваше звернення щодо дати започаткування почесного консульства в Реджіо-ді-Калабрія повідомляємо, що почесний консул України в Реджіо-ді-Калабрії Федеріко Салваторе (Federico Salvatore) отримав екзекватуру 10.02.2009 року.

З повагою, Максим Коваленко

Перший секретар з консульських питань Посольства України в Італії

Dott. Maksym Kovalenko

Primo Segretario per gli Affari Consolari

Ambasciata d'Ucraina in Italia

Via Monte Pramaggiore, 13

00141 Roma (RM)

tel. +39 0682003641, fax. +39 06823706 www.mfa.gov.ua/italy

Олександр Горбачук sandor61@ukr.net

Кому: Embassy of Ukraine in Bern emb_ch@mfa.gov.ua

Шановний Остапе Ігоровичу!

Щиро вдячний Вам за вичерпну відповідь. З повагою та сердечним привітом з Батьківщини, Олександр Горбачук.

17 лютого 2016, 12:56:04, від "Embassy of Ukraine in Bern"
<emb_ch@mfa.gov.ua>:

Шановний Олександрє Івановичу,

На Ваш запит хотіли б зазначити, що дати заснування Почесного консульства України в м.Фрібур як такої не існує.

Рекомендували би вести відлік існування цього Почесного консульства з 22.07.2014 р. – дати видачі екзекватури Почесному консулу А.Лужницькому.

З повагою, Тимчасовий повірений

О.Юхимович

Олександр Горбачук sandor61@ukr.net

Кому: Consular Office Embassy of Ukraine cons_us@mfa.gov.ua

Шановні співробітники Консульського відділу Посольства України в США! Щиро вдячний за вичерпну відповідь. Бажаю вам і усім працівникам Посольства міцного здоров'я, успіху на дипломатичній ниві, миру і благополуччя.

З повагою, Олександр Горбачук.

9 лютого 2016, 19:36

Consular Office Embassy of Ukraine cons_us@mfa.gov.ua

Кому: sandor61@ukr.net

Шановний пане Олександре
У зв'язку з вашим зверненням подаємо таблицю щодо всіх почесних
консульств України в США
Почесні консули України за кордоном

№	Прізвище та ім'я (кирилицею та латиницею)	Консульський округ	Дата акредитації	Адреса почесної консульської установи, номери телефонів, факсу, електронна адреса
1.	Григорій Бучай Gregory Buchai	Штат Техас	18 лютого 2000 року	5433 Westheimer Rd., Suite 200, Houston, TX 77056 Phone 1 (281) 242 6654 Fax 1 (713) 622-0493 E-mail gbuchai@comcast.net
2.	Богдан Федорак Mr. Bogdan Fedorak	Штат Мічиган	11 грудня 2001 року	26601 Ryan Road, Suite 11, Warren, Michigan 48091 USA Phone: 1 (586) 757 -8130, 1 (586) 757-7910 Fax: 1 (586) 757 -8684, 1 (586) 757 -1022, 1(248) 813-8473 E-mail bfedorak@cs.com vasylperets@yahoo.com Web-site: http://www.ukrainianculturalcenter.com
3.	Андрій Футей Mr. Andrew J. Futey	Штат Огайо Штат Кентуккі	28 травня 2002 року	5581 Ridge Road Parma, Ohio 44129 Phone 1 (440) 884-5017 Fax 1 (440) 884-5020 E-mail ajfutey@ameritech.net
4.	Рой Скот Колсон Mr. Roy S. Colson	Штат Алабама	29 лютого 2008 року	C/O Mayor's Office-Division of Economic Development, 710 North 20 th str. Birmingham, AL 35203 Phone 1 (205) 254-2277 Fax 1 (205) 254-2926 E-Mail Scotty.Colson@ci.birmingham.al.us
5.	Джонатан Кевін Фрідман Mr. Jonathan Kevin Freedman	Штат Юта	10 березня 2008 року	1418 Military Way Salt Lake City, Utah 84103 Phone 1 (801) 467-7520, Fax 1 (801) E-mail UkrainianConsul@gmail.com
6.	Тарас Варварів Taras Warvariv	Штат Арізона	15 вересня 2009 року	8060 E Corte De La Familia Tucson, AZ 95750-2855
7.	Едвард Томас Хейз Edward Thomas Hayes	штат Луїзіана	26 листопада 2013 року	1100 Poydras Street Suite 1700 New Orleans, LA 70163-1701 Тел. +1(504)585-7500 Факс +1(504)585-7775 e-mail: ehayes@leakeandersson.com
8.	Валерій Голобородько Valeriy Goloborodko	Штат Вашингтон Штат Орегон	12 жовтня 2015 року	600 First Avenue # 605 Seattle, WA 98104 Тел. +1(425)209-0209 Факс +1(425)209-0119 e-mail: hc@uaconsulate.org Web: www.uaconsulate.org

З повагою, Консульський відділ Посольства України в США

Додаток В

Матриці для обрахунку динаміки щільності зв'язку 2004-2015 рр.

Матриця 2004

		експорт	імпорт	ІІІ	іноземні посольства	українські посольства	іноземні консульства	українські консульства	візити ін. глав держав	візити ін. висок. рівня	візити укр. президентів	візити укр. висок. рівня	угоди	засідання СМК
№	країни	y1	y2	y3	x1	x2	x3	x4	X5	X6	X7	X8	X9	x10
1.	Австрія	249,4	344,4	345,6	1,344	1,115	1	2	2	5	5	11	29	6
2.	Азербайджан	215,5	9,0	1,5	0,035	0,964	0	0	2	6	3	9	88	6
3.	Білорусь	550,8	538,2	13,1	2,100	2,463	0	1	9	13	7	15	149	10
4.	Британія	346,6	733,6	895,9	2,863	1,550	1	1	1	12	2	12	24	0
5.	Грузія	147,6	18,4	1,0	0,072	0,660	2	1	7	5	5	8	99	4
6.	Єгипет	367,6	20,3	3,1	0,079	1,644	0	0	0	2	1	2	25	4
7.	Індія	481,8	226,8	4,8	0,885	2,154	0	0	1	1	2	4	17	3
8.	Італія	1620,4	806,0	103,1	3,145	7,246	1	0	2	5	4	6	19	5
9.	Казахстан	622,9	388,5	0,4	1,516	2,785	0	2	5	4	6	9	42	5
10.	Канада	82,6	46,2	117,8	0,180	0,369	1	1	1	7	2	4	43	0
11.	Китай	831,4	733,3	8,9	2,862	3,718	0	1	3	9	3	5	87	8
12.	Кіпр	168,5	64,8	1035,6	0,253	0,753	0	0	0	0	0	0	6	0
13.	Корея	358,4	322,0	172,4	1,257	1,603	0	0	0	2	2	4	31	2
14.	Молдова	659,8	67,2	24,0	0,262	2,950	0	0	8	8	5	7	54	9
15.	Нідерланди	525	352,2	548,3	1,374	2,348	1	0	0	5	3	2	21	0
16.	Німеччина	1891,1	2731,8	631,6	10,660	8,456	0	3	5	6	6	7	57	0
17.	Польща	979,9	968,7	192,3	3,780	4,382	3	5	13	15	15	16	83	7
18.	Румунія	731,7	83,6	1,6	0,326	3,272	2	1	4	7	4	9	30	2
19.	РФ	5888,7	11811,8	457,5	46,092	26,332	4	2	21	41	41	58	353	0
20.	Словаччина	147,8	108,6	46,0	0,424	0,661	2	1	7	3	4	6	58	10
21.	США	1506,8	763,6	1153,7	2,980	6,738	0	6	3	3	11	24	95	0
22.	Туреччина	1869,2	368,4	50,6	1,438	8,358	1	2	5	5	7	8	60	4
23.	Туркменістан	225,1	1953,7	0,6	7,624	1,007	0	0	2	0	4	4	87	1
24.	Угорщина	807,6	362,3	179,1	1,414	3,611	2	1	5	10	2	12	61	6
25.	Франція	203,5	653,0	79,0	2,548	0,910	0	2	1	2	3	6	28	3
26.	Швейцарія	472,8	299,9	411,3	1,170	2,114	0	2	0	12	4	8	16	5
27.	Швеція	278,5	418,4	120,3	1,633	1,245	1	0	0	3	1	1	16	0
28.	Японія	100,2	422,0	41,7	1,647	0,448	0	0	0	4	1	5	21	0

Результат обрахунку

	Коефіцієнти кореляції			Значущість за критерієм Стюдента			Значущість t-відношення (ймовірність, з якою можна прийняти гіпотезу про наявність зв'язку)		
	y1	y2	y3	t емп					
y	1	1	1	y1	y2	y3	y1	y2	y3
x1	0,913583	1	0,183653	29,2057	441719,8	2,428794	1	1	0,9696
x2	1	0,913587	0,212405	228781,1	29,2065	2,82575	1	1	0,985693
x3	0,67696	0,734389	-0,04464	11,95686	14,06607	0,580854	1	1	0,428728
x4	0,224403	0,093038	0,569168	2,993583	1,214762	8,999009	0,989634	0,753939	0,999999
x5	0,724352	0,730577	0,019259	13,6585	13,90904	0,250414	1	1	0,193819
x6	0,803467	0,872557	0,205403	17,54442	23,22001	2,728416	1	1	0,982766
x7	0,907136	0,913368	0,262882	28,02208	29,1643	3,542041	1	1	0,996389
x8	0,865417	0,87007	0,382298	22,45359	22,94636	5,378418	1	1	0,999874
x9	0,803947	0,858705	0,024259	17,57404	21,78303	0,315465	1	1	0,242585
x10	0,039752	-0,2278	0,026017	0,517184	3,041408	0,338338	0,386285	0,990545	0,259489

Матриця 2005

		експорт	імпорт	ІІІ	іноземні посольства	українські посольства	іноземні консульства	українські консульства	візити ін. глав держав	візити ін. висок. рівня	візити укр. президентів	візити укр. висок. рівня	угоди	засідання СМК
№	країни	y1	y2	y3	x1	x2	x3	x4	X5	X6	X7	X8	X9	x10
1.	Австрія	317,5	458,5	1423,6	1,452	1,313	1	2	2	5	6	11	29	7
2.	Азербайджан	290,6	27,8	3,7	0,088	1,201	0	0	3	7	3	10	88	6
3.	Білорусь	891,1	939,9	19,1	2,976	3,684	0	1	9	14	7	17	155	11
4.	Британія	358,2	502,8	1155,3	1,592	1,481	1	1	1	13	2	12	24	0
5.	Грузія	199,7	41,1	1,7	0,130	0,826	2	1	11	10	7	11	108	5
6.	Єгипет	798,7	37,2	3,1	0,118	3,302	0	0	0	2	1	3	27	4
7.	Індія	736,8	321,3	10,6	1,017	3,046	0	0	2	1	2	4	19	3
8.	Італія	1892,7	1030,3	117,4	3,262	7,825	1	1	2	8	4	7	21	5
9.	Казахстан	667,1	186,5	3,7	0,590	2,758	1	2	6	5	7	10	43	6
10.	Канада	90,1	87,1	154,3	0,276	0,372	1	1	2	7	2	4	44	0
11.	Китай	711	1810,5	8,2	5,732	2,939	0	1	3	9	3	5	91	8
12.	Кіпр	217	5,0	1562,0	0,016	0,897	0	0	0	1	0	0	9	0
13.	Корея	202,2	648,6	172,2	2,054	0,836	0	0	0	3	2	4	38	2
14.	Молдова	678,7	84,2	28,9	0,267	2,806	0	0	13	10	6	8	59	10
15.	Нідерланди	515,2	463,9	721,8	1,469	2,130	1	0	0	7	3	2	21	0
16.	Німеччина	1285,1	3383,8	5505,5	10,714	5,313	0	4	5	6	7	7	57	1
17.	Польща	1010,4	1406,0	224,0	4,452	4,177	3	5	14	21	19	19	87	7
18.	Румунія	488,6	211,8	4,5	0,671	2,020	2	1	4	8	5	10	31	3
19.	РФ	7490,1	12842,7	799,7	40,662	30,966	4	3	22	41	42	64	358	0
20.	Словаччина	507,7	303,9	93,8	0,962	2,099	2	2	8	4	4	7	59	10
21.	США	956,4	710,0	1374,1	2,248	3,954	0	6	3	6	13	28	103	0
22.	Туреччина	2026,8	607,7	67,1	1,924	8,379	2	2	5	6	8	9	66	5
23.	Туркменістан	187,2	2678,2	0,6	8,480	0,774	0	0	2	1	5	5	92	1
24.	Угорщина	688,9	647,7	191,1	2,051	2,848	2	1	5	11	2	13	61	6
25.	Франція	199,9	798,9	87,9	2,529	0,826	0	2	1	3	4	7	34	3
26.	Швейцарія	395,9	252,4	445,9	0,799	1,637	0	2	0	13	5	8	16	5
27.	Швеція	41,5	547,6	134,1	1,734	0,172	1	0	0	4	1	2	16	0
28.	Японія	82,1	548,2	38,1	1,736	0,339	0	0	0	5	2	6	29	0

Результат обрахунку

	Коефіцієнти кореляції			Значущість за критерієм Стюдента			Значущість t-відношення (ймовірність, з якою можна прийняти гіпотезу про наявність зв'язку)		
	y1	y2	y3	t емп	y2	y3	y1	y2	y3
y	1	1	1	y1	y2	y3	y1	y2	y3
x1	0,91756	1	0,228237	30,001	368569,6	3,047519	1	1	0,990656
x2	1	0,917565	0,116202	295453,1	30,00195	1,520933	1	1	0,847779
x3	0,735811	0,744063	-0,07798	14,12539	14,47789	1,016881	1	1	0,672237
x4	0,219798	0,247172	0,454333	2,928997	3,316136	6,630135	0,988264	0,994428	0,999984
x5	0,685538	0,634173	-0,0214	12,24113	10,66262	0,278283	1	1	0,214828
x6	0,807629	0,780777	0,008912	17,80453	16,24512	0,115862	1	1	0,090467
x7	0,888131	0,870106	0,104355	25,12167	22,95022	1,364066	1	1	0,804302
x8	0,867145	0,836816	0,069572	22,6338	19,87019	0,906634	1	1	0,618902
x9	0,830272	0,858679	0,000886	19,36548	21,78052	0,011523	1	1	0,009019
x10	0,06668	-0,35642	-0,32347	0,868767	4,959086	4,443999	0,599271	0,999739	0,999338

Матриця 2006

		експорт	імпорт	ІІІ	іноземні посольства	українські посольства	іноземні консульства	українські консульства	візити ін. глав держав	візити ін. висок. рівня	візити укр. президентів	візити укр. висок. рівня	угоди	засідання СМК
№	країни	y1	y2	y3	x1	x2	x3	x4	X5	X6	X7	X8	X9	x10
1.	Австрія	329,1	547,1	1600,8	1,399	1,164	2	2	2	5	6	11	30	7
2.	Азербайджан	422,1	41	5,9	0,105	1,493	0	0	4	8	4	10	95	7
3.	Білорусь	1222,7	1255,1	16,9	3,208	4,325	0	1	9	15	8	19	159	13
4.	Британія	387,5	620,7	1557,2	1,587	1,371	1	1	1	13	2	12	25	0
5.	Грузія	312,3	72,4	1,3	0,185	1,105	3	1	11	13	7	11	110	5
6.	Єгипет	798,7	37,2	3,1	0,095	2,825	0	0	0	2	1	3	27	4
7.	Індія	850,2	368,0	17,3	0,941	3,008	0	0	2	1	2	4	19	3
8.	Італія	2503,4	1467,3	132,9	3,751	8,856	1	2	2	8	4	8	22	6
9.	Казахстан	826,2	965,9	18,9	2,469	2,923	1	2	6	5	7	11	45	7
10.	Канада	122,4	98,9	169,6	0,253	0,433	1	2	2	7	2	4	46	0
11.	Китай	544,7	2310,5	8,1	5,906	1,927	1	1	3	10	3	5	99	9
12.	Кіпр	251,7	11,5	3011,7	0,029	0,890	1	1	0	1	0	0	10	0
13.	Корея	88,4	935,5	167,2	2,391	0,313	0	0	0	4	3	4	48	3
14.	Молдова	671	122,4	30,9	0,313	2,374	0	0	14	11	6	9	80	12
15.	Нідерланди	708,3	641,3	1493,0	1,639	2,506	1	0	0	7	4	3	23	0
16.	Німеччина	1284	4268,3	5620,7	10,911	4,542	0	4	5	7	8	7	62	2
17.	Польща	1344,3	2109,1	366,0	5,392	4,755	3	6	16	24	20	24	93	8
18.	Румунія	625,6	446,1	7,0	1,140	2,213	2	1	5	9	6	10	35	3
19.	РФ	8650,5	13787,0	980,8	35,244	30,601	4	3	23	42	42	68	368	1
20.	Словаччина	549,5	382,8	93,8	0,979	1,944	2	2	8	6	4	9	62	10
21.	США	1208,9	879,2	1418	2,248	4,276	0	6	3	12	13	31	110	0
22.	Туреччина	2389,8	769,2	90,2	1,966	8,454	2	2	5	6	8	10	68	5
23.	Туркменістан	132,6	3492,0		8,927	0,469	0	0	2	1	5	5	92	1
24.	Угорщина	946,3	802,3	364,5	2,051	3,347	2	1	5	13	3	13	62	6
25.	Франція	351,5	989,7	826,8	2,530	1,243	0	4	1	3	4	8	38	4
26.	Швейцарія	112,1	283,3	504,9	0,724	0,397	0	2	0	13	5	8	16	6
27.	Швеція	55,7	565,1	137,3	1,445	0,197	1	0	1	5	1	3	16	0
28.	Японія	98,6	848,7	57,4	2,170	0,349	0	0	0	6	2	6	33	0

Результат обрахунку

	Коефіцієнти кореляції			Значущість за критерієм Стьюдента			Значущість t-відношення (ймовірність, з якою можна прийняти гіпотезу про наявність зв'язку)		
	y1	y2	y3	t емп	y2	y3	y1	y2	y3
y	1	1	1	y1	y2	y3	y1	y2	y3
x1	0,88847	1	0,231952	25,16728	275552,8	3,09992	1	1	0,991552
x2	1	0,888471	0,059378	247480,8	25,16737	0,773272	1	1	0,546807
x3	0,639497	0,636357	-0,13952	10,81366	10,72427	1,831673	1	1	0,909996
x4	0,186096	0,230957	0,267223	2,462258	3,085878	3,604998	0,971453	0,99132	0,996799
x5	0,681696	0,625183	-0,0982	12,11267	10,41334	1,282817	1	1	0,778043
x6	0,781568	0,740727	-0,03635	16,28738	14,33366	0,47287	1	1	0,355853
x7	0,883634	0,86599	0,074972	24,53599	22,51301	0,977383	1	1	0,653782
x8	0,868377	0,813253	0,013178	22,76424	18,16825	0,171333	1	1	0,1334
x9	0,823372	0,844079	-0,04069	18,86134	20,46375	0,52936	1	1	0,394522
x10	-0,27478	-0,40934	-0,35272	3,715154	5,832411	4,900309	0,997406	0,999941	0,99971

Матриця 2007

		експорт	імпорт	ІІІ	іноземні посольства	українські посольства	іноземні консульства	українські консульства	візити ін. глав держав	візити ін. висок. рівня	візити укр. президентів	візити укр. висок. рівня	угоди	засідання СММК
№	країни	y1	y2	y3	x1	x2	x3	x4	X5	X6	X7	X8	X9	x10
1.	Австрія	429,5	800,3	2075,2	1,529	1,178	3	2	2	5	6	12	31	8
2.	Азербайджан	631,2	31	7,2	0,059	1,731	0	0	4	8	5	10	95	7
3.	Білорусь	1561,7	1445,4	31,1	2,761	4,282		1	9	15	8	19	161	13
4.	Британія	324,7	886,5	1968,8	1,694	0,890	1	1	1	13	2	12	26	0
5.	Грузія	527,5	100	29,9	0,191	1,446	3	1	12	15	9	11	113	5
6.	Єгипет	879,9	77,5	2,5	0,148	2,413	0	0	0	2	1	3	27	4
7.	Індія	744,0	464,8	22,5	0,888	2,040	0	0	2	1	2	4	19	3
8.	Італія	2675,2	1788,7	150,4	3,417	7,335	1	2	2	9	4	8	23	6
9.	Казахстан	1433,5	1686,6	119,1	3,222	3,931	1	2	7	5	7	11	46	7
10.	Канада	95,5	132,1	144,0	0,252	0,262	1	2	2	8	2	5	46	0
11.	Китай	431,6	3307,4	9,1	6,318	1,183	1	1	3	11	3	6	102	9
12.	Кіпр	174,3	19,3	5941,8	0,037	0,478	1	1	0	1	0	0	10	0
13.	Корея	177,3	1565	167,6	2,990	0,486	0	0	0	4	3	4	51	3
14.	Молдова	911,2	168,3	34,4	0,322	2,499	1	1	14	14	6	9	84	12
15.	Нідерланди	765,6	880,9	2511,2	1,683	2,099	1	0	0	7	4	3	24	0
16.	Німеччина	1644,3	5829,8	5917,9	11,137	4,509	0	4	5	8	11	9	62	2
17.	Польща	1637	2920,5	670,5	5,579	4,489	3	7	18	24	24	26	97	8
18.	Румунія	628,7	778,9	12,0	1,488	1,724	2	1	5	9	8	10	36	3
19.	РФ	12668,4	16838,2	1462,2	32,167	34,737	4	3	23	42	42	71	376	2
20.	Словаччина	645	523,5	100,1	1,000	1,769	2	2	8	9	5	10	65	11
21.	США	1057,8	1404,3	1436,8	2,683	2,901	0	6	3	13	13	33	113	0
22.	Туреччина	3645,4	972,2	116,7	1,857	9,996	2	4	5	6	9	12	70	6
23.	Туркменістан	196,6	4707,4	0,6	8,993	0,539	0	0	2	1	6	9	92	1
24.	Угорщина	1234,9	1240,9	400,9	2,371	3,386	2	1	5	14	4	14	64	7
25.	Франція	485,6	1329,9	1046,2	2,541	1,332	0	4	1	3	5	8	41	4
26.	Швейцарія	96,6	430,0	583,8	0,821	0,265	0	2	0	13	5	8	16	6
27.	Швеція	64,8	610,5	1006,6	1,166	0,178	1	0	1	7	1	3	17	0
28.	Японія	90,9	1406,6	60,8	2,687	0,249	0	0	0	6	2	6	34	0

Результат обрахунку

	Коефіцієнти кореляції			Значущість за критерієм Стюдента			Значущість t-відношення (ймовірність, з якою можна прийняти гіпотезу про наявність зв'язку)		
	y1	y2	y3	t емп	y1	y2	y1	y2	y3
y	1	1	1	y1	y2	y3	y1	y2	y3
x1	0,878755	1	0,17294	23,93556	310374,9	2,282614	1	1	0,960075
x2	1	0,878754	0,043128	284072,8	23,93543	0,561186	1	1	0,415785
x3	0,596893	0,587554	-0,09488	9,671442	9,439368	1,239044	1	1	0,762766
x4	0,194754	0,227786	0,124414	2,58122	3,041163	1,630046	0,977196	0,990541	0,87293
x5	0,672166	0,590289	-0,12394	11,80195	9,506739	1,623747	1	1	0,871582
x6	0,763752	0,706561	-0,0565	15,38127	12,97994	0,735731	1	1	0,52504
x7	0,857187	0,840061	0,056484	21,63748	20,13083	0,735462	1	1	0,524881
x8	0,86796	0,819126	-0,00771	22,71987	18,56411	0,100296	1	1	0,07836
x9	0,839505	0,8315	-0,09085	20,08559	19,45815	1,185953	1	1	0,743135
x10	-0,21982	-0,38148	-0,29073	2,929372	5,364881	3,950147	0,988272	0,999871	0,998339

Матриця 2008

		експорт	імпорт	ІІІ	іноземні посольства	українські посольства	іноземні консульства	українські консульства	візити ін. глав держав	візити ін. висок. рівня	візити укр. президентів	візити укр. висок. рівня	угоди	засідання СМІК
№	країни	y1	y2	y3	x1	x2	x3	x4	X5	X6	X7	X8	X9	x10
1.	Австрія	593,4	1031,2	2445,6	1,432	1,223	3	2	2	6	7	13	32	8
2.	Азербайджан	910,5	75,8	15,2	0,105	1,876	0	0	5	9	7	11	101	7
3.	Білорусь	2105,4	2809,8	29,2	3,903	4,338	0	1	9	15	8	19	163	15
4.	Британія	640,6	1375,6	2273,5	1,911	1,320	1	1	1	14	4	12	26	0
5.	Грузія	656,2	191,7	36,9	0,266	1,352	3	1	12	15	11	12	115	5
6.	Єгипет	1559,9	90,6	2,5	0,126	3,214	0	0	0	2	2	3	27	5
7.	Індія	1005,7	650,0	18,8	0,903	2,072	0	1	2	1	2	4	19	3
8.	Італія	2911,8	2432,0	914,3	3,378	5,999	1	2	2	9	5	10	25	6
9.	Казахстан	1832,7	3118,8	224,8	4,332	3,776	2	2	7	5	8	12	46	8
10.	Канада	144,2	260,3	112,1	0,362	0,297	1	2	2	9	3	6	47	0
11.	Китай	547,5	5601,8	11,6	7,781	1,128	1	1	3	11	3	6	105	10
12.	Кіпр	451,3	66,6	7682,9	0,093	0,930	1	1	0	1	0	0	11	0
13.	Корея	625,8	2046,2	173,8	2,842	1,289	0	0	0	4	3	4	54	4
14.	Молдова	1172	169,6	29,9	0,236	2,415	1	1	14	14	6	11	84	12
15.	Нідерланди	1117,9	1283,6	3180,8	1,783	2,303	1	0	0	8	4	3	26	0
16.	Німеччина	1837,2	7165,2	6393,8	9,952	3,785	0	5	6	9	11	12	64	3
17.	Польща	2338,2	4280,2	694,7	5,945	4,818	3	8	22	28	27	28	105	9
18.	Румунія	670,8	1171	17,4	1,626	1,382	2	1	6	10	8	10	36	3
19.	РФ	15748,5	19414,4	1851,6	26,966	32,448	5	3	23	42	44	76	381	3
20.	Словаччина	910,2	742,6	102,9	1,031	1,875	2	2	9	9	5	11	71	11
21.	США	1949	2808,2	1471,5	3,901	4,016	0	8	4	22	15	35	120	1
22.	Туреччина	4633,3	1950,1	127,2	2,709	9,546	2	4	5	9	10	12	70	6
23.	Туркменістан	377,1	5631,7	0,1	7,822	0,777	0	0	2	1	6	9	92	1
24.	Угорщина	1367,1	1282,6	595,5	1,782	2,817	2	2	7	14	4	14	66	7
25.	Франція	513,7	1682,4	1226,1	2,337	1,058	0	5	1	3	5	8	43	4
26.	Швейцарія	831,3	1171,4	715,6	1,627	1,713	0	2	0	13	5	8	17	7
27.	Швеція	105,2	696,3	1263	0,967	0,217	1	0	2	7	1	4	20	0
28.	Японія	115,8	2795,5	75,0	3,883	0,239	0	0	0	6	2	7	38	1

Результат обрахунку

	Коефіцієнти кореляції			Значущість за критерієм Стьюдента			Значущість t-відношення (ймовірність, з якою можна прийняти гіпотезу про наявність зв'язку)		
	y1	y2	y3	t емп	y2	y3	y1	y2	y3
y	1	1	1	y1	y2	y3	y1	y2	y3
x1	0,858005	1	0,136114	21,7157	230567,7	1,786105	1	1	0,902586
x2	1	0,858001	0,051132	298540,1	21,71526	0,665592	1	1	0,482692
x3	0,729425	0,702103	-0,12221	13,86212	12,81792	1,600771	1	1	0,866562
x4	0,166448	0,23692	0,123693	2,194434	3,170222	1,620453	0,953025	0,992621	0,870873
x5	0,622495	0,549744	-0,13194	10,34014	8,555485	1,730321	1	0,999999	0,892776
x6	0,73962	0,669463	-0,05073	14,28636	11,7158	0,660364	1	1	0,47945
x7	0,853101	0,812728	0,023904	21,25614	18,13369	0,310835	1	1	0,239146
x8	0,885461	0,827495	-0,00443	24,77007	19,15929	0,057576	1	1	0,045038
x9	0,841659	0,830117	-0,10593	20,26177	19,35387	1,384933	1	1	0,81062
x10	-0,11191	-0,23057	-0,23175	1,464093	3,08044	3,097085	0,833072	0,991229	0,991506

Матриця 2009

		експорт	імпорт	ІІІ	іноземні посольства	українські посольства	іноземні консульства	українські консульства	візити ін. глав держав	візити ін. висок. рівня	візити укр. президентів	візити укр. висок. рівня	угоди	засідання СМК
№	країни	y1	y2	y3	x1	x2	x3	x4	x5	x6	x7	x8	x9	x10
1.	Австрія	328,9	612,2	2604,1	1,640	1,184	3	1	3	6	7	14	33	9
2.	Азербайджан	546	282,8	20,3	0,758	1,966	0	0	5	10	8	11	110	7
3.	Білорусь	1259,1	1692,9	37,9	4,535	4,534	0	1	11	17	9	21	177	17
4.	Британія	346,4	650,9	2375,9	1,743	1,247	1	1	1	14	5	13	28	0
5.	Грузія	398,2	97,9	35,9	0,262	1,434	4	1	13	16	11	12	118	5
6.	Єгипет	1012,5	61,8	2,4	0,166	3,646	0	0	0	2	2	3	27	5
7.	Індія	1152,4	476,8	20,8	1,277	4,150	0	1	2	1	2	4	19	3
8.	Італія	1227,5	1139,7	992,2	3,053	4,420	1	6	2	9	5	10	26	7
9.	Казахстан	1418,3	2034,0	159,3	5,448	5,107	2	2	7	7	8	13	47	8
10.	Канада	61,6	135,9	109,1	0,364	0,222	1	2	3	10	3	6	48	0
11.	Китай	1434,5	2734,1	12,3	7,323	5,166	1	1	3	11	3	6	110	10
12.	Кіпр	130,9	49,1	8593,2	0,132	0,471	1	0	0	1	0	0	11	0
13.	Корея	562,7	567,6	171,5	1,520	2,026	0	0	0	4	3	5	64	4
14.	Молдова	693,6	52,1	28,0	0,140	2,498	1	1	14	15	6	12	86	12
15.	Нідерланди	594,9	677,5	4002,0	1,815	2,142	2	0	0	8	4	3	27	0
16.	Німеччина	1248,2	3852,0	6613,0	10,318	4,495	1	5	6	10	11	15	66	4
17.	Польща	1208,1	2170,3	864,9	5,813	4,350	3	9	22	28	30	29	111	10
18.	Румунія	319,4	488,1	18,5	1,307	1,150	2	1	6	11	8	10	37	3
19.	РФ	8495	13235,8	2674,6	35,453	30,590	5	3	23	42	44	80	391	4
20.	Словаччина	433,8	305,8	64,4	0,819	1,562	2	2	10	10	5	12	75	11
21.	США	250,4	1286,5	1387,1	3,446	0,902	0	8	4	26	15	36	126	2
22.	Туреччина	2126,4	952,3	138,9	2,551	7,657	2	4	5	10	11	12	72	6
23.	Туркменістан	325,2	718,3	0,1	1,924	1,171	0	0	2	1	7	9	96	1
24.	Угорщина	730,3	678,5	675,1	1,817	2,630	2	2	7	15	5	14	69	7
25.	Франція	442,5	971,6	1640,1	2,603	1,593	0	4	1	4	5	9	50	5
26.	Швейцарія	453	438,1	805,5	1,173	1,631	0	2	0	14	6	9	18	8
27.	Швеція	81,3	451,2	1272,3	1,209	0,293	1	0	2	9	1	5	20	0
28.	Японія	111,1	519,5	117,1	1,392	0,400	0	0	0	6	2	8	41	2

Результат обрахунку

	Коефіцієнти кореляції			Значущість за критерієм Стюдента			Значущість t-відношення (ймовірність, з якою можна прийняти гіпотезу про наявність зв'язку)		
	y1	y2	y3	t емп			y1	y2	y3
y	1	1	1	y1	y2	y3			
x1	0,949385	1	0,202399	39,29147	248963,6	2,686792	1	1	0,981342
x2	1	0,949384	0,075091	292573,8	39,29114	0,978951	1	1	0,654529
x3	0,629372	0,583099	-0,13785	10,52862	9,330721	1,809294	1	1	0,906422
x4	0,07081	0,152861	0,287935	0,922844	2,010822	3,908693	0,627101	0,934443	0,998204
x5	0,596358	0,586918	-0,11694	9,657993	9,423791	1,53068	1	1	0,850187
x6	0,658686	0,70357	-0,03337	11,38052	12,87092	0,434032	1	1	0,328619
x7	0,796252	0,823611	0,049714	17,11051	18,87832	0,647084	1	1	0,471162
x8	0,840857	0,880603	0,049789	20,19582	24,15898	0,648061	1	1	0,471774
x9	0,832457	0,845393	-0,07128	19,531	20,57513	0,928988	1	1	0,630176
x10	-0,04002	-0,08647	-0,1664	0,520678	1,128285	2,193821	0,388655	0,720408	0,952972

Матриця 2010

		експорт	імпорт	ПП	іноземні посольства	українські посольства	іноземні консульства	українські консульства	візити ін. глав держав	візити ін. висок. рівня	візити укр. президентів	візити укр. висок. рівня	угоди	засідання СМК
№	країни	y1	y2	y3	x1	x2	x3	x4	x5	x6	x7	x8	x9	x10
1.	Австрія	508	697,7	2658,2	1,328	1,328	3	2	3	8	7	17	35	9
2.	Азербайджан	610,8	951,3	33,0	1,810	1,597	0	0	7	11	8	12	114	8
3.	Білорусь	1899,1	2567,5	43,6	4,886	4,964	0	1	11	17	10	23	182	19
4.	Британія	506,5	821,0	2298,8	1,562	1,324	1	1	1	15	5	15	30	0
5.	Грузія	527,5	136,1	36,7	0,259	1,379	4	1	13	18	11	12	124	5
6.	Єгипет	1327,8	84,3	0,4	0,160	3,471	0	0	0	3	2	4	31	6
7.	Індія	1426	680,7	18,0	1,295	3,727	0	1	2	1	2	4	19	3
8.	Італія	2412,5	1390,2	982,4	2,646	6,306	1	6	2	9	5	10	26	7
9.	Казахстан	1300,4	766,2	256,4	1,458	3,399	2	2	9	9	11	14	55	9
10.	Канада	73,3	160,4	98,6	0,305	0,192	1	2	3	11	3	6	49	0
11.	Китай	1316,6	4700,5	13,1	8,945	3,441	1	1	3	12	4	7	120	11
12.	Кіпр	175,4	90,4	9914,6	0,172	0,458	1	1	0	2	0	1	14	0
13.	Корея	498	786,2	171,5	1,496	1,302	0	0	0	4	3	6	68	4
14.	Молдова	713,6	73,7	27,2	0,140	1,865	1	1	15	16	6	13	92	12
15.	Нідерланди	563,1	837,9	4707,8	1,595	1,472	2	0	0	8	4	3	28	0
16.	Німеччина	1499,6	4605,3	7076,9	8,764	3,920	1	5	6	11	12	20	68	5
17.	Польща	1787,2	2788,8	935,8	5,307	4,671	3	9	24	28	31	32	112	11
18.	Румунія	705,9	682,3	22,1	1,298	1,845	2	1	6	11	8	10	39	3
19.	РФ	13428,2	22198,1	3402,8	42,243	35,099	5	3	25	45	48	84	418	5
20.	Словаччина	568,5	442,6	62,4	0,842	1,486	2	2	11	12	5	12	78	12
21.	США	807,2	1766,8	1192,4	3,362	2,110	0	8	4	29	16	36	128	3
22.	Туреччина	3023,8	1298,3	153,3	2,471	7,904	2	4	5	13	12	13	75	7
23.	Туркменістан	209	31,4	0,2	0,060	0,546	0	0	2	1	7	12	96	1
24.	Угорщина	860	1214,5	700,5	2,311	2,248	2	2	9	16	5	16	69	7
25.	Франція	476,9	1106,8	2367,1	2,106	1,247	0	4	1	5	6	9	55	5
26.	Швейцарія	472,1	508,2	859,4	0,967	1,234	0	2	0	16	6	10	18	9
27.	Швеція	77,7	358,8	1729,9	0,683	0,203	1	0	2	12	1	5	22	0
28.	Японія	104,6	801,7	130,7	1,526	0,273	0	0	0	6	2	8	41	2

Результат обрахунку

	Коефіцієнти кореляції			Значущість за критерієм Стьюдента			Значущість t-відношення (ймовірність, з якою можна прийняти гіпотезу про наявність зв'язку)		
	y1	y2	y3	t емп	y2	y3	y1	y2	y3
y	1	1	1	y1	y2	y3	y1	y2	y3
x1	0,956057	1	0,200969	42,39277	387069,5	2,667005	1	1	0,980626
x2	1	0,956054	0,111801	301318,4	42,39138	1,462587	1	1	0,832667
x3	0,641516	0,59712	-0,11498	10,8716	9,677165	1,504739	1	1	0,843705
x4	0,125506	0,121072	0,066879	1,644579	1,585597	0,87138	0,875992	0,863154	0,600647
x5	0,59873	0,581108	-0,11228	9,717816	9,282572	1,468992	1	1	0,834385
x6	0,695016	0,721651	-0,02613	12,56644	13,552	0,339839	1	1	0,260594
x7	0,831044	0,82908	0,064637	19,42364	19,27646	0,842043	1	1	0,585013
x8	0,869213	0,887831	0,084815	22,85382	25,0816	1,106587	1	1	0,71147
x9	0,847377	0,876671	-0,04345	20,74589	23,6894	0,56543	1	1	0,418591
x10	-0,01895	-0,0276	-0,14317	0,246339	0,358986	1,88055	0,190734	0,274631	0,917377

Матриця 2011

		експорт	імпорт	ПП	іноземні посольства	українські посольства	іноземні консульства	українські консульства	візити ін. глав держав	візити ін. висок. рівня	візити укр. президентів	візити укр. висок. рівня	угоди	засідання СМК
№	країни	y1	y2	y3	x1	x2	x3	x4	x5	x6	x7	x8	x9	x10
1.	Австрія	588,6	713,3	3423,1	0,996	1,151	3	3	3	12	7	19	35	10
2.	Азербайджан	708,5	643,4	46,2	0,899	1,385	0	0	7	13	9	13	119	9
3.	Білорусь	1922,3	4211,8	43,0	5,882	3,759	1	1	11	17	10	25	190	20
4.	Британія	485,9	1128,5	2508,2	1,576	0,950	1	1	1	15	5	15	31	0
5.	Грузія	657,4	144,4	10,2	0,202	1,285	5	1	13	18	11	13	128	6
6.	Єгипет	1335,7	104,7	0,4	0,146	2,612	0	0	0	3	2	4	31	6
7.	Індія	2265,3	812,3	19,0	1,134	4,429	0	1	2	1	2	5	20	3
8.	Італія	3039,4	2005,9	965,9	2,801	5,943	1	6	2	9	5	11	27	7
9.	Казахстан	1857,6	1676,0	262,2	2,341	3,632	2	2	10	9	11	15	60	9
10.	Канада	122,7	207,8	113,4	0,290	0,240	1	2	3	11	3	6	49	0
11.	Китай	2180,1	6268,5	15,3	8,754	4,263	1	2	4	14	4	8	140	12
12.	Кіпр	174,6	143,9	12645,5	0,201	0,341	2	1	1	2	0	3	16	0
13.	Корея	467,8	1235,9	171,6	1,726	0,915	0	0	0	5	3	6	69	5
14.	Молдова	874,4	130,4	37,6	0,182	1,710	1	1	15	17	6	14	96	13
15.	Нідерланди	833,2	1186,8	4822,8	1,657	1,629	2	0	0	8	4	3	31	0
16.	Німеччина	1763,8	6865,7	7386,4	9,588	3,449	1	5	6	12	12	23	69	6
17.	Польща	2794	3183,4	875,5	4,446	5,463	7	10	26	37	36	35	116	11
18.	Румунія	950,7	1125,5	21,9	1,572	1,859	2	1	6	12	8	11	40	3
19.	РФ	19819,8	29132,1	3594,5	40,685	38,754	5	3	27	49	51	90	430	6
20.	Словаччина	843	603,8	71,3	0,843	1,648	3	2	11	13	6	13	83	13
21.	США	1113,8	2591,2	1043,1	3,619	2,178	0	8	4	30	17	38	133	3
22.	Туреччина	3748,6	1481,2	169,8	2,069	7,330	2	4	5	17	13	19	83	7
23.	Туркменістан	241,9	736,0	0,5	1,028	0,473	0	0	2	1	8	12	102	2
24.	Угорщина	1340,7	1326,7	681,4	1,853	2,622	3	2	10	17	5	17	69	8
25.	Франція	570,8	1501,5	2230,7	2,097	1,116	0	4	1	6	6	10	56	6
26.	Швейцарія	62,7	790,0	960,3	1,103	0,123	0	2	1	17	7	11	21	9
27.	Швеція	74,2	638,6	1744,0	0,892	0,145	1	0	2	14	1	5	22	0
28.	Японія	152,5	1014,1	150,0	1,416	0,298	0	0	0	7	3	9	43	3

Результат обрахунку

	Коефіцієнти кореляції			Значущість за критерієм Стюдента			Значущість t-відношення (ймовірність, з якою можна прийняти гіпотезу про наявність зв'язку)		
	y1	y2	y3	t емп					
y	1	1	1	y1	y2	y3	y1	y2	y3
x1	0,956355	1	0,170739	42,54717	371133	2,252679	1	1	0,957802
x2	1	0,956354	0,086931	356736,9	42,54666	1,134392	1	1	0,722885
x3	0,402598	0,324814	-0,0588	5,717614	4,464659	0,765722	0,999929	0,999363	0,54248
x4	0,112034	0,10129	0,014624	1,46567	1,323574	0,190135	0,833496	0,79155	0,14786
x5	0,627849	0,588344	-0,10414	10,48653	9,458787	1,361169	1	1	0,803411
x6	0,690829	0,693769	-0,06215	12,42123	12,52296	0,809495	1	1	0,567202
x7	0,818376	0,799958	0,018004	18,51262	17,33078	0,234092	1	1	0,18144
x8	0,879969	0,886743	0,066234	24,08175	24,93748	0,862933	1	1	0,596186
x9	0,845981	0,873763	-0,07258	20,62548	23,35534	0,946052	1	1	0,638624
x10	-0,03468	-0,0012	-0,09665	0,451141	0,015565	1,262346	0,340679	0,012182	0,771

Матриця 2012

		експорт	імпорт	ІІІ	іноземні посольства	українські посольства	іноземні консульства	українські консульства	візити ін. глав держав	візити ін. висок. рівня	візити укр. президентів	візити укр. висок. рівня	угоди	засідання СМІК
№	країни	y1	y2	y3	x1	x2	x3	x4	x5	x6	x7	x8	x9	x10
1.	Австрія	520,8	733,5	3401,4	1,009	1,037	3	3	3	13	7	20	36	11
2.	Азербайджан	766,7	79,5	60,6	0,109	1,527	0	0	7	15	10	16	120	9
3.	Білорусь	2251	5068,5	70,3	6,973	4,484	1	1	11	18	10	25	193	21
4.	Британія	551,5	1149,3	2556,5	1,581	1,099	1	1	1	15	5	17	32	0
5.	Грузія	540,6	177,3	13,1	0,244	1,077	5	1	13	19	11	13	133	7
6.	Єгипет	2898,2	142,8	0,4	0,196	5,773	0	0	0	3	2	4	32	6
7.	Індія	2291	1020,7	28,3	1,404	4,564	0	1	2	1	3	5	25	4
8.	Італія	2479,9	2234,5	1015,9	3,074	4,940	1	7	2	9	5	11	28	7
9.	Казахстан	2459,3	1494,8	269,3	2,056	4,899	3	3	10	9	12	17	61	10
10.	Канада	107,2	193	102,8	0,266	0,214	1	2	3	11	3	6	50	0
11.	Китай	1777,2	7899,6	18,6	10,868	3,540	1	2	4	16	4	9	153	12
12.	Кіпр	167,8	79,5	17275,1	0,109	0,334	2	1	1	2	1	4	21	0
13.	Корея	481,9	1547,3	171,5	2,129	0,960	0	0	0	5	4	6	73	6
14.	Молдова	822,8	122,1	35,4	0,168	1,639	1	1	16	18	6	14	99	13
15.	Нідерланди	829,9	1122,1	5168,6	1,544	1,653	2	0	0	8	4	4	31	0
16.	Німеччина	1645	6807,1	6317,0	9,365	3,277	1	5	6	12	13	24	71	6
17.	Польща	2576,1	3567,1	916,4	4,907	5,132	7	11	28	38	37	37	121	12
18.	Румунія	551,6	930	24,4	1,279	1,099	2	1	6	12	8	11	41	4
19.	РФ	17631,6	27418,4	3785,8	37,720	35,122	5	6	28	51	54	90	446	7
20.	Словаччина	672,5	587,8	70,4	0,809	1,340	4	2	11	13	6	13	83	13
21.	США	1014,6	2905,2	936,7	3,997	2,021	0	8	4	31	19	41	136	4
22.	Туреччина	3685,1	1951,6	192,1	2,685	7,341	2	4	5	20	14	20	85	8
23.	Туркменістан	528	123,5	0,5	0,170	1,052	0	0	3	1	9	12	112	3
24.	Угорщина	1510	1159,5	688,3	1,595	3,008	3	2	10	18	5	18	70	8
25.	Франція	549,2	1664,4	1765,3	2,290	1,094	2	4	1	6	6	11	57	6
26.	Швейцарія	148,5	764,5	1106,2	1,052	0,296	0	2	1	17	7	11	23	10
27.	Швеція	57,1	544,2	1600,1	0,749	0,114	1	0	2	15	1	5	22	0
28.	Японія	320,5	1197,6	160,5	1,648	0,638	0	0	0	7	3	10	45	4

Результат обрахунку

	Коефіцієнти кореляції			Значущість за критерієм Стьюдента			Значущість t-відношення (ймовірність, з якою можна прийняти гіпотезу про наявність зв'язку)		
	y1	y2	y3	t емп	y1	y2	y1	y2	y3
y	1	1	1	y1	y2	y3	y1	y2	y3
x1	0,928638	1	0,103538	32,54094	317880,6	1,353265	1	1	0,800965
x2	1	0,928644	0,040934	338624,1	32,54264	0,532583	1	1	0,396693
x3	0,38331	0,28024	-0,07257	5,395114	3,795194	0,945916	0,999878	0,997772	0,638558
x4	0,326663	0,310625	-0,03575	4,493112	4,248273	0,465053	0,999395	0,99905	0,350413
x5	0,610334	0,575496	-0,11098	10,01628	9,148205	1,45173	1	0,999999	0,82972
x6	0,665353	0,695739	-0,10395	11,58642	12,59179	1,358745	1	1	0,802664
x7	0,811881	0,794286	-0,00727	18,07818	16,99582	0,094485	1	1	0,073835
x8	0,852441	0,863759	0,023353	21,19596	22,28366	0,303677	1	1	0,23382
x9	0,835901	0,877965	-0,0831	19,79798	23,84159	1,084082	1	1	0,701975
x10	-0,01279	0,049955	-0,09907	0,166315	0,650231	1,294242	0,129532	0,473132	0,781899

Матриця 2013

		експорт	імпорт	ПП	іноземні посольства	українські посольства	іноземні консульства	українські консульства	візити ін. глав держав	візити ін. висок. рівня	візити укр. президентів	візити укр. висок. рівня	угоди	засідання СМК
№	країни	y1	y2	y3	x1	x2	x3	x4	X5	X6	X7	X8	X9	x10
1.	Австрія	554,5	968,5	3257,5	1,471	1,156	3	4	3	14	8	22	38	12
2.	Азербайджан	869	77,7	314,8	0,118	1,812	0	0	8	15	10	17	121	10
3.	Білорусь	1983,7	3605,4	88,8	5,477	4,136	1	2	12	20	11	27	203	22
4.	Британія	547,1	1132,4	2714,1	1,720	1,141	1	1	2	16	5	18	32	0
5.	Грузія	533,6	218	14,1	0,331	1,113	5	1	13	19	11	14	138	8
6.	Єгипет	2720,4	136,7	0,5	0,208	5,672	0	0	0	3	2	4	32	6
7.	Індія	1974,6	838,6	30,0	1,274	4,117	0	1	2	1	3	5	25	5
8.	Італія	2357,7	2086,6	1267,8	3,170	4,916	1	7	2	9	5	12	31	7
9.	Казахстан	2120,2	683,7	280,9	1,039	4,420	3	3	10	11	13	19	64	11
10.	Канада	57,3	243,1	91,0	0,369	0,119	1	2	3	11	3	7	50	0
11.	Китай	2726,7	7903,2	21,0	12,006	5,685	1	2	4	18	5	9	170	13
12.	Кіпр	161,6	70,2	19035,9	0,107	0,337	2	1	1	2	1	4	24	1
13.	Корея	407,5	830,5	171,6	1,262	0,850	0	0	0	6	4	6	74	6
14.	Молдова	752,7	663,9	36,4	1,009	1,569	1	2	17	20	6	15	101	13
15.	Нідерланди	1041,3	1062,1	5561,5	1,613	2,171	2	0	0	10	4	6	33	0
16.	Німеччина	1603,8	6772,8	6291,8	10,289	3,344	1	5	6	13	13	26	71	7
17.	Польща	2547,7	4074,3	845,4	6,189	5,312	7	11	29	42	41	41	121	12
18.	Румунія	558,3	897,2	25,0	1,363	1,164	2	1	6	13	8	12	42	4
19.	РФ	15077,2	23244,1	4287,4	35,311	31,434	5	6	30	51	61	96	453	8
20.	Словаччина	903,1	102,2	103,0	0,155	1,883	5	2	11	16	7	14	89	14
21.	США	888,3	2759,1	991,1	4,191	1,852	0	10	4	34	20	43	137	4
22.	Туреччина	3805,5	1852,7	215,2	2,815	7,934	2	4	5	21	15	21	86	9
23.	Туркменістан	395,2	100,5	0,5	0,153	0,824	0	0	3	2	10	19	120	3
24.	Угорщина	1556,9	1400,7	689,4	2,128	3,246	3	2	10	18	5	19	76	9
25.	Франція	690,4	1729,7	1825,8	2,628	1,439	2	3	1	7	6	13	60	6
26.	Швейцарія	223,1	904,4	1325,4	1,374	0,465	0	2	1	18	7	11	23	10
27.	Швеція	63,6	481,3	445,7	0,731	0,133	1	0	2	18	1	6	22	0
28.	Японія	458,3	984,9	188,9	1,496	0,956	0	0	0	8	3	10	45	5

Результат обрахунку

	Коефіцієнти кореляції			Значущість за критерієм Стьюдента			Значущість t-відношення (ймовірність, з якою можна прийняти гіпотезу про наявність зв'язку)		
	y1	y2	y3	t емп	y2	y3	y1	y2	y3
y	1	1	1	y1	y2	y3	y1	y2	y3
x1	0,919973	1	0,116099	30,51076	307555,5	1,519568	1	1	0,847439
x2	1	0,919969	0,04425	279179,3	30,50976	0,575814	1	1	0,425426
x3	0,355027	0,254401	-0,07148	4,936958	3,419728	0,931605	0,999728	0,995434	0,63148
x4	0,294671	0,313998	-0,06015	4,008722	4,299421	0,783433	0,998513	0,999136	0,552588
x5	0,619747	0,595889	-0,09724	10,26593	9,646219	1,270165	1	1	0,773711
x6	0,631056	0,681626	-0,11892	10,57539	12,11032	1,557057	1	1	0,856541
x7	0,81586	0,807156	0,005938	18,34185	17,77458	0,077196	1	1	0,060357
x8	0,833499	0,85261	0,028098	19,61099	21,2113	0,365415	1	1	0,279322
x9	0,829151	0,860029	-0,06601	19,28174	21,9118	0,859945	1	1	0,594601
x10	0,079022	0,10382	-0,35845	1,030503	1,356993	4,991496	0,678434	0,802121	0,999753

Матриця 2014

		експорт	імпорт	ПП	іноземні посольства	українські посольства	іноземні консульства	українські консульства	візити ін. глав держав	візити ін. висок. рівня	візити укр. президентів	візити укр. висок. рівня	угоди	засідання СММК
№	країни	y1	y2	y3	x1	x2	x3	x4	X5	X6	X7	X8	X9	x10
1.	Австрія	530,9	606,3	2526,4	1,376	1,341	2	3	3	18	8	24	39	12
2.	Азербайджан	591,5	43,7	167,1	0,099	1,494	1	0	8	16	10	17	121	10
3.	Білорусь	1617,1	3971,1	34,1	9,011	4,085	2	2	14	20	13	27	208	23
4.	Британія	554,9	625,0	2145,5	1,418	1,402	1	1	2	20	6	18	33	0
5.	Грузія	490,9	153,7	11,0	0,349	1,240	3	0	14	20	11	14	139	8
6.	Єгипет	2862,1	91,1	0,5	0,207	7,230	0	0	0	3	2	4	32	6
7.	Індія	1817,4	656,3	23,6	1,489	4,591	0	1	2	1	3	5	26	5
8.	Італія	2300,8	1382,0	999,1	3,136	5,812	1	5	2	10	6	15	32	7
9.	Казахстан	1073,1	375,7	190,2	0,853	2,711	3	2	11	12	13	19	64	11
10.	Канада	72,6	191,2	64,1	0,434	0,183	1	2	3	15	4	7	50	0
11.	Китай	2674,1	5409,0	23,9	12,274	6,755	1	2	4	18	5	9	173	13
12.	Кіпр	283,7	50,3	13710,6	0,114	0,717	2	2	1	3	1	4	25	1
13.	Корея	510,3	478,4	170,8	1,086	1,289	0	0	0	6	4	6	74	6
14.	Молдова	743,8	61,8	27,5	0,140	1,879	1	2	18	26	7	16	102	13
15.	Нідерланди	1106,1	763,6	5111,5	1,733	2,794	1	0	0	14	4	6	35	0
16.	Німеччина	1511,1	4848,1	5720,5	11,001	3,817	1	5	8	21	14	32	72	7
17.	Польща	2645,0	3067,4	831,2	6,961	6,681	6	10	30	49	43	41	129	12
18.	Румунія	584,5	847,3	25,3	1,923	1,476	2	0	7	15	8	12	42	4
19.	РФ	9799,2	12678,7	2724,3	28,771	24,752	4	5	30	51	62	96	454	8
20.	Словаччина	670,6	426,8	75,1	0,969	1,694	4	1	11	22	8	15	94	14
21.	США	584,9	1778,9	862,3	4,037	1,477	0	10	4	47	21	46	139	4
22.	Туреччина	3561,4	1298,1	198,7	2,946	8,996	1	4	5	23	15	21	86	9
23.	Туркменістан	431,3	24,5	0,4	0,056	1,089	0	0	3	3	10	20	121	3
24.	Угорщина	1510,2	1463,9	594,7	3,322	3,815	3	2	10	21	5	19	78	9
25.	Франція	488,6	1267,2	1614,7	2,876	1,234	1	2	1	12	7	14	61	6
26.	Швейцарія	187,4	523,0	1390,6	1,187	0,473	0	3	1	18	7	13	23	10
27.	Швеція	65,1	371,3	382,1	0,843	0,164	1	0	2	24	1	6	24	0
28.	Японія	209,6	612,5	165,5	1,390	0,529	0	0	0	9	3	10	46	5

Результат обрахунку

	Коефіцієнти кореляції			Значущість за критерієм Стьюдента			Значущість t-відношення (ймовірність, з якою можна прийняти гіпотезу про наявність зв'язку)		
	y1	y2	y3	t емп			y1	y2	y3
y	1	1	1	y1	y2	y3			
x1	0,859805	1	0,08643	21,88988	282391,8	1,127807	1	1	0,720213
x2	1	0,85979	-0,00221	202052,9	21,88838	0,028679	1	1	0,022444
x3	0,35961	0,298799	-0,07643	5,010098	4,07033	0,99656	0,999761	0,998675	0,662833
x4	0,242608	0,262153	-0,00313	3,251026	3,531503	0,04068	0,993684	0,996315	0,031831
x5	0,580041	0,592328	-0,12141	9,256876	9,557279	1,590115	1	1	0,864177
x6	0,484011	0,590278	-0,10243	7,19051	9,50645	1,338604	0,999993	1	0,79636
x7	0,778322	0,782456	-0,01718	16,11523	16,33506	0,223335	1	1	0,173254
x8	0,762312	0,827147	0,019771	15,31198	19,13375	0,257068	1	1	0,19885
x9	0,77848	0,853946	-0,10603	16,12353	21,33377	1,386264	1	1	0,811017
x10	0,091595	0,202558	-0,35143	1,195761	2,688999	4,879915	0,746854	0,98142	0,999699

Матриця 2015

		експорт	імпорт	ІІІ	іноземні посольства	українські посольства	іноземні консульства	українські консульства	візити ін. глав держав	візити ін. висок. рівня	візити укр. президентів	візити укр. висок. рівня	угоди	засідання СМІК
№	країни	y1	y2	y3	x1	x2	x3	x4	X5	X6	X7	X8	X9	x10
1.	Австрія	352,0	335,0	2402,4	1,079	1,298	3	3	3	18	8	24	39	12
2.	Азербайджан	315,3	26,8	161,2	0,086	1,163	1	0	8	16	10	17	121	10
3.	Білорусь	870,7	2402,1	32,3	7,734	3,211	2	2	14	21	15	27	209	23
4.	Британія	359,0	560,5	1852,5	1,805	1,324	1	1	2	22	6	19	33	0
5.	Грузія	398,5	55,7	10,1	0,179	1,469	3	0	14	21	11	14	140	8
6.	Єгипет	1918,6	52,6	0,5	0,169	7,075	0	0	0	3	2	4	32	6
7.	Індія	1535,9	438,9	21,5	1,413	5,664	0	1	2	1	3	5	26	5
8.	Італія	1907,3	947,2	972,4	3,050	7,033	1	5	2	10	7	17	33	8
9.	Казахстан	729,2	395,9	181,3	1,275	2,689	3	2	11	12	13	19	64	12
10.	Канада	26,1	178,6	61,5	0,575	0,096	1	2	3	16	4	8	50	0
11.	Китай	2382,8	3760,9	25,8	12,109	8,787	1	2	4	18	5	9	176	13
12.	Кіпр	62,7	17,6	11744,9	0,057	0,231	2	2	2	3	1	4	25	1
13.	Корея	440,0	261,7	170,9	0,843	1,623	1	0	0	6	4	6	74	6
14.	Молдова	526,3	44,5	25,5	0,143	1,941	1	2	18	26	7	16	102	13
15.	Нідерланди	875,1	445,2	5610,7	1,433	3,227	1	0	0	14	5	6	36	0
16.	Німеччина	1313,0	3942,0	5414,3	12,693	4,842	1	6	9	23	18	41	73	8
17.	Польща	2010,5	2341,1	785,9	7,538	7,414	6	11	34	52	45	45	132	12
18.	Румунія	569,9	328,4	25,5	1,057	2,102	2	0	8	15	8	13	46	4
19.	РФ	4814,2	8258,4	3392,1	26,591	17,752	4	5	30	51	62	96	454	8
20.	Словаччина	482,3	364,8	71,1	1,175	1,778	4	1	12	23	8	17	98	14
21.	США	548,5	1398,0	698,9	4,501	2,023	0	10	4	52	22	51	144	5
22.	Туреччина	2655,0	792,4	191,7	2,551	9,790	1	4	6	23	15	22	86	9
23.	Туркменістан	169,4	19,7	0,3	0,063	0,625	0	0	3	3	11	20	121	4
24.	Угорщина	898,4	1610,3	625,4	5,185	3,313	3	2	10	21	5	19	80	9
25.	Франція	522,7	890,6	1528,1	2,868	1,927	1	2	2	13	10	18	61	6
26.	Швейцарія	118,5	455,4	1364,2	1,466	0,437	0	3	1	18	7	13	23	10
27.	Швеція	55,5	348,8	381,3	1,123	0,205	1	0	2	25	1	7	25	0
28.	Японія	253,2	383,5	161,5	1,235	0,934	0	0	1	9	3	10	48	5

Результат обрахунку

	Коефіцієнти кореляції			Значущість за критерієм Стюдента			Значущість t-відношення (ймовірність, з якою можна прийняти гіпотезу про наявність зв'язку)		
	y1	y2	y3	t емп					
y	1	1	1	y1	y2	y3	y1	y2	y3
x1	0,791346	0,791346	0,159605	16,82699	16,82699	2,101802	1	1	0,94437
x2	1	1	0,003391	165369,5	165369,5	0,044085	1	1	0,034493
x3	0,294044	0,294044	-0,0381	3,999377	3,999377	0,495701	0,998486	0,998486	0,371621
x4	0,282929	0,282929	0,033985	3,834768	3,834768	0,442057	0,997934	0,997934	0,334287
x5	0,499883	0,499883	-0,07288	7,503212	7,503212	0,949923	0,999996	0,999996	0,640522
x6	0,405272	0,405272	-0,06278	5,763022	5,763022	0,817753	0,999934	0,999934	0,571768
x7	0,688977	0,688977	0,05073	12,35776	12,35776	0,660336	1	1	0,479432
x8	0,633964	0,633964	0,090128	10,65675	10,65675	1,176446	1	1	0,73949
x9	0,666428	0,666428	-0,05915	11,62007	11,62007	0,770245	1	1	0,545075
x10	0,093149	0,093149	-0,34668	1,216219	1,216219	4,804814	0,754476	0,754476	0,999656

Додаток Г

Матриці первинних даних по роках і країнах за період 2004-2016

№	країни	роки	експорт	імпорт	ПП	іноземні посольства	українські посольства	іноземні консульства	українські консульства	візити ін. глав держав	візити ін. висок. рівня	візити укр. президентів	візити укр. висок. рівня	угоди	засідання СМК
			y1	y2	y3	x1	x2	x3	x4	x5	x6	x7	x8	x9	x10
1	Австрія	2004	249,4	344,4	345,6	1,344	1,115	1	2	2	5	5	11	29	6
		2005	317,5	458,5	1423,6	1,452	1,313	1	2	2	5	6	11	29	7
		2006	329,1	547,1	1600,8	1,399	1,164	2	2	2	5	6	11	30	7
		2007	429,5	800,3	2075,2	1,529	1,178	3	2	2	5	6	12	31	8
		2008	593,4	1031,2	2445,6	1,432	1,223	3	2	2	6	7	13	32	8
		2009	328,9	612,2	2604,1	1,640	1,184	3	1	3	6	7	14	33	9
		2010	508	697,7	2658,2	1,328	1,328	3	2	3	8	7	17	35	9
		2011	588,6	713,3	3423,1	0,996	1,151	3	3	3	12	7	19	35	10
		2012	520,8	733,5	3401,4	1,009	1,037	3	3	3	13	7	20	36	11
		2013	554,5	968,5	3257,5	1,471	1,156	3	4	3	14	8	22	38	12
		2014	530,9	606,3	2526,4	1,376	1,341	2	3	3	18	8	24	39	12
		2015	352,0	335,0	2402,4	1,079	1,298	3	3	3	18	8	24	39	12
		2016	445,1	480,2	1921,1	1,224	1,304	2	3	3	19	9	27	41	13
2	Азербайджан	2004	215,5	9,0	1,5	0,035	0,964	0	0	2	6	3	9	88	6
		2005	290,6	27,8	3,7	0,088	1,201	0	0	3	7	3	10	88	6
		2006	422,1	41	5,9	0,105	1,493	0	0	4	8	4	10	95	7
		2007	631,2	31	7,2	0,059	1,731	0	0	4	8	5	10	95	7
		2008	910,5	75,8	15,2	0,105	1,876	0	0	5	9	7	11	101	7
		2009	546	282,8	20,3	0,758	1,966	0	0	5	10	8	11	110	7
		2010	610,8	951,3	33,0	1,810	1,597	0	0	7	11	8	12	114	8
		2011	708,5	643,4	46,2	0,899	1,385	0	0	7	13	9	13	119	9
		2012	766,7	79,5	60,6	0,109	1,527	0	0	7	15	10	16	120	9
		2013	869	77,7	314,8	0,118	1,812	0	0	8	15	10	17	121	10
		2014	591,5	43,7	167,1	0,099	1,494	1	0	8	16	10	17	121	10
		2015	315,3	26,8	161,2	0,086	1,163	1	0	8	16	10	17	121	10
		2016	733,8	236,0	67,4	0,602	2,150	1	0	9	17	11	18	123	11
3	Білорусь	2004	550,8	538,2	13,1	2,100	2,463	0	1	9	13	7	15	149	10
		2005	891,1	939,9	19,1	2,976	3,684	0	1	9	14	7	17	155	11
		2006	1222,7	1255,1	16,9	3,208	4,325	0	1	9	15	8	19	159	13
		2007	1561,7	1445,4	31,1	2,761	4,282	0	1	9	15	8	19	161	13
		2008	2105,4	2809,8	29,2	3,903	4,338	0	1	9	15	8	19	163	15
		2009	1259,1	1692,9	37,9	4,535	4,534	0	1	11	17	9	21	177	17
		2010	1899,1	2567,5	43,6	4,886	4,964	0	1	11	17	10	23	182	19
		2011	1922,3	4211,8	43,0	5,882	3,759	1	1	11	17	10	25	190	20
		2012	2251	5068,5	70,3	6,973	4,484	1	1	11	18	10	25	193	21
		2013	1983,7	3605,4	88,8	5,477	4,136	1	2	12	20	11	27	203	22
		2014	1617,1	3971,1	34,1	9,011	4,085	2	2	14	20	13	27	208	23
		2015	870,7	2402,1	32,3	7,734	3,211	2	2	14	21	15	27	209	23
		2016	1941,2	3437,7	48,3	8,764	5,688	2	2	15	24	16	31	211	24
4	Британія	2004	346,6	733,6	895,9	2,863	1,550	1	1	1	12	2	12	24	0
		2005	358,2	502,8	1155,3	1,592	1,481	1	1	1	13	2	12	24	0
		2006	387,5	620,7	1557,2	1,587	1,371	1	1	1	13	2	12	25	0
		2007	324,7	886,5	1968,8	1,694	0,890	1	1	1	13	2	12	26	0
		2008	640,6	1375,6	2273,5	1,911	1,320	1	1	1	14	4	12	26	0
		2009	346,4	650,9	2375,9	1,743	1,247	1	1	1	14	5	13	28	0
		2010	506,5	821,0	2298,8	1,562	1,324	1	1	1	15	5	15	30	0
		2011	485,9	1128,5	2508,2	1,576	0,950	1	1	1	15	5	15	31	0
		2012	551,5	1149,3	2556,5	1,581	1,099	1	1	1	15	5	17	32	0
		2013	547,1	1132,4	2714,1	1,720	1,141	1	1	2	16	5	18	32	0
		2014	554,9	625,0	2145,5	1,418	1,402	1	1	2	20	6	18	33	0
		2015	359,0	560,5	1852,5	1,805	1,324	1	1	2	22	6	19	33	0
		2016	538,3	1013,8	2230,4	2,585	1,577	1	1	3	24	7	20	35	0

продовження таблиці

№	країни	роки	експорт	імпорт	ПП	іноземні посольства	українські посольства	іноземні консульства	українські консульства	візити ін. глав держав	візити ін. висок. рівня	візити укр. президентів	візити укр. висок. рівня	угоди	засідання СМК
			y1	y2	y3	x1	x2	x3	x4	x5	x6	x7	x8	x9	x10
5	Грузія	2004	147,6	18,4	1,0	0,072	0,660	2	1	7	5	5	8	99	4
		2005	199,7	41,1	1,7	0,130	0,826	2	1	11	10	7	11	108	5
		2006	312,3	72,4	1,3	0,185	1,105	3	1	11	13	7	11	110	5
		2007	527,5	100	29,9	0,191	1,446	3	1	12	15	9	11	113	5
		2008	656,2	191,7	36,9	0,266	1,352	3	1	12	15	11	12	115	5
		2009	398,2	97,9	35,9	0,262	1,434	4	1	13	16	11	12	118	5
		2010	527,5	136,1	36,7	0,259	1,379	4	1	13	18	11	12	124	5
		2011	657,4	144,4	10,2	0,202	1,285	5	1	13	18	11	13	128	6
		2012	540,6	177,3	13,1	0,244	1,077	5	1	13	19	11	13	133	7
		2013	533,6	218	14,1	0,331	1,113	5	1	13	19	11	14	138	8
		2014	490,9	153,7	11,0	0,349	1,240	3	0	14	20	11	14	139	8
		2015	398,5	55,7	10,1	0,179	1,469	3	0	14	21	11	14	140	8
		2016	611,2	170,2	21,9	0,434	1,791	4	0	15	22	11	15	142	9

6	Єгипет	2004	367,6	20,3	3,1	0,079	1,644	0	0	0	2	1	2	25	4
		2005	798,7	37,2	3,1	0,118	3,302	0	0	0	2	1	3	27	4
		2006	798,7	37,2	3,1	0,095	2,825	0	0	0	2	1	3	27	4
		2007	879,9	77,5	2,5	0,148	2,413	0	0	0	2	1	3	27	4
		2008	1559,9	90,6	2,5	0,126	3,214	0	0	0	2	2	3	27	5
		2009	1012,5	61,8	2,4	0,166	3,646	0	0	0	2	2	3	27	5
		2010	1327,8	84,3	0,4	0,160	3,471	0	0	0	3	2	4	31	6
		2011	1335,7	104,7	0,4	0,146	2,612	0	0	0	3	2	4	31	6
		2012	2898,2	142,8	0,4	0,196	5,773	0	0	0	3	2	4	32	6
		2013	2720,4	136,7	0,5	0,208	5,672	0	0	0	3	2	4	32	6
		2014	2862,1	91,1	0,5	0,207	7,230	0	0	0	3	2	4	32	6
		2015	1918,6	52,6	0,5	0,169	7,075	0	0	0	3	2	4	32	6
		2016	2876,8	125,1	0,5	0,319	8,430	0	0	0	4	3	5	35	7

7	Індія	2004	481,8	226,8	4,8	0,885	2,154	0	0	1	1	2	4	17	3
		2005	736,8	321,3	10,6	1,017	3,046	0	0	2	1	2	4	19	3
		2006	850,2	368,0	17,3	0,941	3,008	0	0	2	1	2	4	19	3
		2007	744,0	464,8	22,5	0,888	2,040	0	0	2	1	2	4	19	3
		2008	1005,7	650,0	18,8	0,903	2,072	0	1	2	1	2	4	19	3
		2009	1152,4	476,8	20,8	1,277	4,150	0	1	2	1	2	4	19	3
		2010	1426	680,7	18,0	1,295	3,727	0	1	2	1	2	4	19	3
		2011	2265,3	812,3	19,0	1,134	4,429	0	1	2	1	2	5	20	3
		2012	2291	1020,7	28,3	1,404	4,564	0	1	2	1	3	5	25	4
		2013	1974,6	838,6	30,0	1,274	4,117	0	1	2	1	3	5	25	5
		2014	1817,4	656,3	23,6	1,489	4,591	0	1	2	1	3	5	26	5
		2015	1535,9	438,9	21,5	1,413	5,664	0	1	2	1	3	5	26	5
		2016	2288,1	894,0	26,6	2,279	6,705	0	1	2	2	4	6	27	6

8	Італія	2004	1620,4	806,0	103,1	3,145	7,246	1		2	5	4	6	19	5
		2005	1892,7	1030,3	117,4	3,262	7,825	1	1	2	8	4	7	21	5
		2006	2503,4	1467,3	132,9	3,751	8,856	1	2	2	8	4	8	22	6
		2007	2675,2	1788,7	150,4	3,417	7,335	1	2	2	9	4	8	23	6
		2008	2911,8	2432,0	914,3	3,378	5,999	1	2	2	9	5	10	25	6
		2009	1227,5	1139,7	992,2	3,053	4,420	1	6	2	9	5	10	26	7
		2010	2412,5	1390,2	982,4	2,646	6,306	1	6	2	9	5	10	26	7
		2011	3039,4	2005,9	965,9	2,801	5,943	1	6	2	9	5	11	27	7
		2012	2479,9	2234,5	1015,9	3,074	4,940	1	7	2	9	5	11	28	7
		2013	2357,7	2086,6	1267,8	3,170	4,916	1	7	2	9	5	12	31	7
		2014	2300,8	1382,0	999,1	3,136	5,812	1	5	2	10	6	15	32	7
		2015	1907,3	947,2	972,4	3,050	7,033	1	5	2	10	7	17	33	8
		2016	2422,8	1676,5	758,4	4,274	7,099	1	5	3	11	8	19	34	9

продовження таблиці

№	країни	роки	експорт	імпорт	ПП	іноземні посольства	українські посольства	іноземні консульства	українські консульства	візити ін. глав держав	візити ін. висок. рівня	візити укр. президентів	візити укр. висок. рівня	угоди	засідання СМК
			y1	y2	y3	x1	x2	x3	x4	x5	x6	x7	x8	x9	x10
9	Казахстан	2004	622,9	388,5	0,4	1,516	2,785	0	2	5	4	6	9	42	5
		2005	667,1	186,5	3,7	0,590	2,758	1	2	6	5	7	10	43	6
		2006	826,2	965,9	18,9	2,469	2,923	1	2	6	5	7	11	45	7
		2007	1433,5	1686,6	119,1	3,222	3,931	1	2	7	5	7	11	46	7
		2008	1832,7	3118,8	224,8	4,332	3,776	2	2	7	5	8	12	46	8
		2009	1418,3	2034,0	159,3	5,448	5,107	2	2	7	7	8	13	47	8
		2010	1300,4	766,2	256,4	1,458	3,399	2	2	9	9	11	14	55	9
		2011	1857,6	1676,0	262,2	2,341	3,632	2	2	10	9	11	15	60	9
		2012	2459,3	1494,8	269,3	2,056	4,899	3	3	10	9	12	17	61	10
		2013	2120,2	683,7	280,9	1,039	4,420	3	3	10	11	13	19	64	11
		2014	1073,1	375,7	190,2	0,853	2,711	3	2	11	12	13	19	64	11
		2015	729,2	395,9	181,3	1,275	2,689	3	2	11	12	13	19	64	12
		2016	1792,8	1504,2	179,2	3,835	5,253	3	2	11	13	13	20	65	13

10	Канада	2004	82,6	46,2	117,8	0,180	0,369	1	1	1	7	2	4	43	0
		2005	90,1	87,1	154,3	0,276	0,372	1	1	2	7	2	4	44	0
		2006	122,4	98,9	169,6	0,253	0,433	1	2	2	7	2	4	46	0
		2007	95,5	132,1	144,0	0,252	0,262	1	2	2	8	2	5	46	0
		2008	144,2	260,3	112,1	0,362	0,297	1	2	2	9	3	6	47	0
		2009	61,6	135,9	109,1	0,364	0,222	1	2	3	10	3	6	48	0
		2010	73,3	160,4	98,6	0,305	0,192	1	2	3	11	3	6	49	0
		2011	122,7	207,8	113,4	0,290	0,240	1	2	3	11	3	6	49	0
		2012	107,2	193	102,8	0,266	0,214	1	2	3	11	3	6	50	0
		2013	57,3	243,1	91,0	0,369	0,119	1	2	3	11	3	7	50	0
		2014	72,6	191,2	64,1	0,434	0,183	1	2	3	15	4	7	50	0
		2015	26,1	178,6	61,5	0,575	0,096	1	2	3	16	4	8	50	0
		2016	60,0	155,3	113,2	0,396	0,176	1	2	4	17	5	9	51	0

11	Китай	2004	831,4	733,3	8,9	2,862	3,718	0	1	3	9	3	5	87	8
		2005	711	1810,5	8,2	5,732	2,939	0	1	3	9	3	5	91	8
		2006	544,7	2310,5	8,1	5,906	1,927	1	1	3	10	3	5	99	9
		2007	431,6	3307,4	9,1	6,318	1,183	1	1	3	11	3	6	102	9
		2008	547,5	5601,8	11,6	7,781	1,128	1	1	3	11	3	6	105	10
		2009	1434,5	2734,1	12,3	7,323	5,166	1	1	3	11	3	6	110	10
		2010	1316,6	4700,5	13,1	8,945	3,441	1	1	3	12	4	7	120	11
		2011	2180,1	6268,5	15,3	8,754	4,263	1	2	4	14	4	8	140	12
		2012	1777,2	7899,6	18,6	10,868	3,540	1	2	4	16	4	9	153	12
		2013	2726,7	7903,2	21,0	12,006	5,685	1	2	4	18	5	9	170	13
		2014	2674,1	5409,0	23,9	12,274	6,755	1	2	4	18	5	9	173	13
		2015	2382,8	3760,9	25,8	12,109	8,787	1	2	4	18	5	9	176	13
		2016	2622,1	4585,0	26,9	11,689	7,683	1	2	4	19	6	10	179	14

12	Кіпр	2004	168,5	64,8	1035,6	0,253	0,753	0	0	0	0	0	0	6	0
		2005	217	5,0	1562,0	0,016	0,897	0	0	0	1	0	0	9	0
		2006	251,7	11,5	3011,7	0,029	0,890	1	1	0	1	0	0	10	0
		2007	174,3	19,3	5941,8	0,037	0,478	1	1	0	1	0	0	10	0
		2008	451,3	66,6	7682,9	0,093	0,930	1	1	0	1	0	0	11	0
		2009	130,9	49,1	8593,2	0,132	0,471	1		0	1	0	0	11	0
		2010	175,4	90,4	9914,6	0,172	0,458	1	1	0	2	0	1	14	0
		2011	174,6	143,9	12645,5	0,201	0,341	2	1	1	2	0	3	16	0
		2012	167,8	79,5	17275,1	0,109	0,334	2	1	1	2	1	4	21	0
		2013	161,6	70,2	19035,9	0,107	0,337	2	1	1	2	1	4	24	1
		2014	283,7	50,3	13710,6	0,114	0,717	2	2	1	3	1	4	25	1
		2015	62,7	17,6	11744,9	0,057	0,231	2	2	2	3	1	4	25	1
		2016	155,9	55,2	9312,4	0,141	0,457	2	2	2	4	1	5	27	2

продовження таблиці

№	країни	роки	експорт	імпорт	ПП	іноземні посольства	українські посольства	іноземні консульства	українські консульства	візити ін. глав держав	візити ін. висок. рівня	візити укр. президентів	візити укр. висок. рівня	угоди	засідання СМК
			y1	y2	y3	x1	x2	x3	x4	x5	x6	x7	x8	x9	x10
13	Корея	2004	358,4	322,0	172,4	1,257	1,603	0	0	0	2	2	4	31	2
		2005	202,2	648,6	172,2	2,054	0,836	0	0	0	3	2	4	38	2
		2006	88,4	935,5	167,2	2,391	0,313	0	0	0	4	3	4	48	3
		2007	177,3	1565	167,6	2,990	0,486	0	0	0	4	3	4	51	3
		2008	625,8	2046,2	173,8	2,842	1,289	0	0	0	4	3	4	54	4
		2009	562,7	567,6	171,5	1,520	2,026	0	0	0	4	3	5	64	4
		2010	498	786,2	171,5	1,496	1,302	0	0	0	4	3	6	68	4
		2011	467,8	1235,9	171,6	1,726	0,915	0	0	0	5	3	6	69	5
		2012	481,9	1547,3	171,5	2,129	0,960	0	0	0	5	4	6	73	6
		2013	407,5	830,5	171,6	1,262	0,850	0	0	0	6	4	6	74	6
		2014	510,3	478,4	170,8	1,086	1,289	0	0	0	6	4	6	74	6
		2015	440,0	261,7	170,9	0,843	1,623	1	0	0	6	4	6	74	6
		2016	558,2	993,2	171,1	2,532	1,636	1	0	0	7	4	7	75	7
14	Молдова	2004	659,8	67,2	24,0	0,262	2,950	0	0	8	8	5	7	54	9
		2005	678,7	84,2	28,9	0,267	2,806	0	0	13	10	6	8	59	10
		2006	671	122,4	30,9	0,313	2,374	0	0	14	11	6	9	80	12
		2007	911,2	168,3	34,4	0,322	2,499	1	1	14	14	6	9	84	12
		2008	1172	169,6	29,9	0,236	2,415	1	1	14	14	6	11	84	12
		2009	693,6	52,1	28,0	0,140	2,498	1	1	14	15	6	12	86	12
		2010	713,6	73,7	27,2	0,140	1,865	1	1	15	16	6	13	92	12
		2011	874,4	130,4	37,6	0,182	1,710	1	1	15	17	6	14	96	13
		2012	822,8	122,1	35,4	0,168	1,639	1	1	16	18	6	14	99	13
		2013	752,7	663,9	36,4	1,009	1,569	1	2	17	20	6	15	101	13
		2014	743,8	61,8	27,5	0,140	1,879	1	2	18	26	7	16	102	13
		2015	526,3	44,5	25,5	0,143	1,941	1	2	18	26	7	16	102	13
		2016	731,4	139,7	30,4	0,356	2,143	1	2	19	28	8	17	103	14
15	Нідерланди	2004	525	352,2	548,3	1,374	2,348	1	0	0	5	3	2	21	0
		2005	515,2	463,9	721,8	1,469	2,130	1	0	0	7	3	2	21	0
		2006	708,3	641,3	1493,0	1,639	2,506	1	0	0	7	4	3	23	0
		2007	765,6	880,9	2511,2	1,683	2,099	1	0	0	7	4	3	24	0
		2008	1117,9	1283,6	3180,8	1,783	2,303	1	0	0	8	4	3	26	0
		2009	594,9	677,5	4002,0	1,815	2,142	2	0	0	8	4	3	27	0
		2010	563,1	837,9	4707,8	1,595	1,472	2	0	0	8	4	3	28	0
		2011	833,2	1186,8	4822,8	1,657	1,629	2	0	0	8	4	3	31	0
		2012	829,9	1122,1	5168,6	1,544	1,653	2	0	0	8	4	4	31	0
		2013	1041,3	1062,1	5561,5	1,613	2,171	2	0	0	10	4	6	33	0
		2014	1106,1	763,6	5111,5	1,733	2,794	1	0	0	14	4	6	35	0
		2015	875,1	445,2	5610,7	1,433	3,227	1	0	0	14	5	6	36	0
		2016	1038,2	1023,1	4252,0	2,608	3,042	1	0	0	17	5	7	38	0
16	Німеччина	2004	1891,1	2731,8	631,6	10,660	8,456	0	3	5	6	6	7	57	0
		2005	1285,1	3383,8	5505,5	10,714	5,313	0	4	5	6	7	7	57	1
		2006	1284	4268,3	5620,7	10,911	4,542	0	4	5	7	8	7	62	2
		2007	1644,3	5829,8	5917,9	11,137	4,509	0	4	5	8	11	9	62	2
		2008	1837,2	7165,2	6393,8	9,952	3,785	0	5	6	9	11	12	64	3
		2009	1248,2	3852,0	6613,0	10,318	4,495	1	5	6	10	11	15	66	4
		2010	1499,6	4605,3	7076,9	8,764	3,920	1	5	6	11	12	20	68	5
		2011	1763,8	6865,7	7386,4	9,588	3,449	1	5	6	12	12	23	69	6
		2012	1645	6807,1	6317,0	9,365	3,277	1	5	6	12	13	24	71	6
		2013	1603,8	6772,8	6291,8	10,289	3,344	1	5	6	13	13	26	71	7
		2014	1511,1	4848,1	5720,5	11,001	3,817	1	5	8	21	14	32	72	7
		2015	1313,0	3942,0	5414,3	12,693	4,842	1	6	9	23	18	41	73	8
		2016	1497,2	4934,9	5637,0	12,582	4,387	1	6	11	25	21	45	75	8

продовження таблиці

№	країни	роки	експорт	імпорт	ПП	іноземні посольства	українські посольства	іноземні консульства	українські консульства	візити ін. глав держав	візити ін. висок. рівня	візити укр. президентів	візити укр. висок. рівня	угоди	засідання СМК
			y1	y2	y3	x1	x2	x3	x4	x5	x6	x7	x8	x9	x10
17	Польща	2004	979,9	968,7	192,3	3,780	4,382	3	5	13	15	15	16	83	7
		2005	1010,4	1406,0	224,0	4,452	4,177	3	5	14	21	19	19	87	7
		2006	1344,3	2109,1	366,0	5,392	4,755	3	6	16	24	20	24	93	8
		2007	1637	2920,5	670,5	5,579	4,489	3	7	18	24	24	26	97	8
		2008	2338,2	4280,2	694,7	5,945	4,818	3	8	22	28	27	28	105	9
		2009	1208,1	2170,3	864,9	5,813	4,350	3	9	22	28	30	29	111	10
		2010	1787,2	2788,8	935,8	5,307	4,671	3	9	24	28	31	32	112	11
		2011	2794	3183,4	875,5	4,446	5,463	7	10	26	37	36	35	116	11
		2012	2576,1	3567,1	916,4	4,907	5,132	7	11	28	38	37	37	121	12
		2013	2547,7	4074,3	845,4	6,189	5,312	7	11	29	42	41	41	121	12
		2014	2645,0	3067,4	831,2	6,961	6,681	6	10	30	49	43	41	129	12
		2015	2010,5	2341,1	785,9	7,538	7,414	6	11	34	52	45	45	132	12
		2016	2840,9	3912,5	908,9	9,975	8,324	7	11	38	56	48	48	115	13

18	Румунія	2004	731,7	83,6	1,6	0,326	3,272	2	1	4	7	4	9	30	2
		2005	488,6	211,8	4,5	0,671	2,020	2	1	4	8	5	10	31	3
		2006	625,6	446,1	7,0	1,140	2,213	2	1	5	9	6	10	35	3
		2007	628,7	778,9	12,0	1,488	1,724	2	1	5	9	8	10	36	3
		2008	670,8	1171	17,4	1,626	1,382	2	1	6	10	8	10	36	3
		2009	319,4	488,1	18,5	1,307	1,150	2	1	6	11	8	10	37	3
		2010	705,9	682,3	22,1	1,298	1,845	2	1	6	11	8	10	39	3
		2011	950,7	1125,5	21,9	1,572	1,859	2	1	6	12	8	11	40	3
		2012	551,6	930	24,4	1,279	1,099	2	1	6	12	8	11	41	4
		2013	558,3	897,2	25,0	1,363	1,164	2	1	6	13	8	12	42	4
		2014	584,5	847,3	25,3	1,923	1,476	2	0	7	15	8	12	42	4
		2015	569,9	328,4	25,5	1,057	2,102	2	0	8	15	8	13	46	4
		2016	603,0	655,7	16,9	1,672	1,767	2	0	8	16	9	14	48	5

19	РФ	2004	5888,7	11811,8	457,5	46,092	26,332	4	2	21	41	41	58	353	0
		2005	7490,1	12842,7	799,7	40,662	30,966	4	3	22	41	42	64	358	0
		2006	8650,5	13787,0	980,8	35,244	30,601	4	3	23	42	42	68	368	1
		2007	12668,4	16838,2	1462,2	32,167	34,737	4	3	23	42	42	71	376	2
		2008	15748,5	19414,4	1851,6	26,966	32,448	5	3	23	42	44	76	381	3
		2009	8495	13235,8	2674,6	35,453	30,590	5	3	23	42	44	80	391	4
		2010	13428,2	22198,1	3402,8	42,243	35,099	5	3	25	45	48	84	418	5
		2011	19819,8	29132,1	3594,5	40,685	38,754	5	3	27	49	51	90	430	6
		2012	17631,6	27418,4	3785,8	37,720	35,122	5	6	28	51	54	90	446	7
		2013	15077,2	23244,1	4287,4	35,311	31,434	5	6	30	51	61	96	453	8
		2014	9799,2	12678,7	2724,3	28,771	24,752	4	5	30	51	62	96	454	8
		2015	4814,2	8258,4	3392,1	26,591	17,752	4	5	30	51	62	96	454	8
		2016	2224,2	3427,2	4059,9	8,738	6,517	4	5	30	51	62	96	454	8

20	Словаччина	2004	147,8	108,6	46,0	0,424	0,661	2	1	7	3	4	6	58	10
		2005	507,7	303,9	93,8	0,962	2,099	2	2	8	4	4	7	59	10
		2006	549,5	382,8	93,8	0,979	1,944	2	2	8	6	4	9	62	10
		2007	645	523,5	100,1	1,000	1,769	2	2	8	9	5	10	65	11
		2008	910,2	742,6	102,9	1,031	1,875	2	2	9	9	5	11	71	11
		2009	433,8	305,8	64,4	0,819	1,562	2	2	10	10	5	12	75	11
		2010	568,5	442,6	62,4	0,842	1,486	2	2	11	12	5	12	78	12
		2011	843	603,8	71,3	0,843	1,648	3	2	11	13	6	13	83	13
		2012	672,5	587,8	70,4	0,809	1,340	4	2	11	13	6	13	83	13
		2013	903,1	102,2	103,0	0,155	1,883	5	2	11	16	7	14	89	14
		2014	670,6	426,8	75,1	0,969	1,694	4	1	11	22	8	15	94	14
		2015	482,3	364,8	71,1	1,175	1,778	4	1	12	23	8	17	98	14
		2016	786,0	491,1	81,4	1,252	2,303	4	1	13	24	9	19	101	15

продовження таблиці

№	країни	роки	експорт	імпорт	ІІІ	іноземні посольства	українські посольства	іноземні консульства	українські консульства	візити ін. глав держав	візити ін. висок. рівня	візити укр. президентів	візити укр. висок. рівня	угоди	засідання СМК
			y1	y2	y3	x1	x2	x3	x4	x5	x6	x7	x8	x9	x10
21	США	2004	1506,8	763,6	1153,7	2,980	6,738	0	6	3	3	11	24	95	0
		2005	956,4	710,0	1374,1	2,248	3,954	0	6	3	6	13	28	103	0
		2006	1208,9	879,2	1418	2,248	4,276	0	6	3	12	13	31	110	0
		2007	1057,8	1404,3	1436,8	2,683	2,901	0	6	3	13	13	33	113	0
		2008	1949	2808,2	1471,5	3,901	4,016	0	8	4	22	15	35	120	1
		2009	250,4	1286,5	1387,1	3,446	0,902	0	8	4	26	15	36	126	2
		2010	807,2	1766,8	1192,4	3,362	2,110	0	8	4	29	16	36	128	3
		2011	1113,8	2591,2	1043,1	3,619	2,178	0	8	4	30	17	38	133	3
		2012	1014,6	2905,2	936,7	3,997	2,021	0	8	4	31	19	41	136	4
		2013	888,3	2759,1	991,1	4,191	1,852	0	10	4	34	20	43	137	4
		2014	584,9	1778,9	862,3	4,037	1,477	0	10	4	47	21	46	139	4
		2015	548,5	1398,0	698,9	4,501	2,023	0	10	4	52	22	51	144	5
		2016	574,8	1596,1	1178,3	4,069	1,684	1	11	5	56	24	56	148	6

22	Туреччина	2004	1869,2	368,4	50,6	1,438	8,358	1	2	5	5	7	8	60	4
		2005	2026,8	607,7	67,1	1,924	8,379	2	2	5	6	8	9	66	5
		2006	2389,8	769,2	90,2	1,966	8,454	2	2	5	6	8	10	68	5
		2007	3645,4	972,2	116,7	1,857	9,996	2	4	5	6	9	12	70	6
		2008	4633,3	1950,1	127,2	2,709	9,546	2	4	5	9	10	12	70	6
		2009	2126,4	952,3	138,9	2,551	7,657	2	4	5	10	11	12	72	6
		2010	3023,8	1298,3	153,3	2,471	7,904	2	4	5	13	12	13	75	7
		2011	3748,6	1481,2	169,8	2,069	7,330	2	4	5	17	13	19	83	7
		2012	3685,1	1951,6	192,1	2,685	7,341	2	4	5	20	14	20	85	8
		2013	3805,5	1852,7	215,2	2,815	7,934	2	4	5	21	15	21	86	9
		2014	3561,4	1298,1	198,7	2,946	8,996	1	4	5	23	15	21	86	9
		2015	2655,0	792,4	191,7	2,551	9,790	1	4	6	23	15	22	86	9
		2016	3797,7	1567,1	168,6	3,995	11,128	1	3	6	24	16	23	88	10

23	Туркменістан	2004	225,1	1953,7	0,6	7,624	1,007	0	0	2		4	4	87	1
		2005	187,2	2678,2	0,6	8,480	0,774	0	0	2	1	5	5	92	1
		2006	132,6	3492,0		8,927	0,469	0	0	2	1	5	5	92	1
		2007	196,6	4707,4	0,6	8,993	0,539	0	0	2	1	6	9	92	1
		2008	377,1	5631,7	0,1	7,822	0,777	0	0	2	1	6	9	92	1
		2009	325,2	718,3	0,1	1,924	1,171	0	0	2	1	7	9	96	1
		2010	209	31,4	0,2	0,060	0,546	0	0	2	1	7	12	96	1
		2011	241,9	736,0	0,5	1,028	0,473	0	0	2	1	8	12	102	2
		2012	528	123,5	0,5	0,170	1,052	0	0	3	1	9	12	112	3
		2013	395,2	100,5	0,5	0,153	0,824	0	0	3	2	10	19	120	3
		2014	431,3	24,5	0,4	0,056	1,089	0	0	3	3	10	20	121	3
		2015	169,4	19,7	0,3	0,063	0,625	0	0	3	3	11	20	121	4
		2016	388,5	1210,2	0,4	3,085	1,138	0	0	3	4	11	21	122	4

24	Угорщина	2004	807,6	362,3	179,1	1,414	3,611	2	1	5	10	2	12	61	6
		2005	688,9	647,7	191,1	2,051	2,848	2	1	5	11	2	13	61	6
		2006	946,3	802,3	364,5	2,051	3,347	2	1	5	13	3	13	62	6
		2007	1234,9	1240,9	400,9	2,371	3,386	2	1	5	14	4	14	64	7
		2008	1367,1	1282,6	595,5	1,782	2,817	2	2	7	14	4	14	66	7
		2009	730,3	678,5	675,1	1,817	2,630	2	2	7	15	5	14	69	7
		2010	860	1214,5	700,5	2,311	2,248	2	2	9	16	5	16	69	7
		2011	1340,7	1326,7	681,4	1,853	2,622	3	2	10	17	5	17	69	8
		2012	1510	1159,5	688,3	1,595	3,008	3	2	10	18	5	18	70	8
		2013	1556,9	1400,7	689,4	2,128	3,246	3	2	10	18	5	19	76	9
		2014	1510,2	1463,9	594,7	3,322	3,815	3	2	10	21	5	19	78	9
		2015	898,4	1610,3	625,4	5,185	3,313	3	2	10	21	5	19	80	9
		2016	1441,2	1341,0	618,4	3,419	4,223	3	2	11	24	6	21	81	10

продовження таблиці

№	країни	роки	експорт	імпорт	ПП	іноземні посольства	українські посольства	іноземні консульства	українські консульства	візити ін. глав держав	візити ін. висок. рівня	візити укр. президентів	візити укр. висок. рівня	угоди	засідання СМК
			y1	y2	y3	x1	x2	x3	x4	x5	x6	x7	x8	x9	x10
25	Франція	2004	203,5	653,0	79,0	2,548	0,910	0	2	1	2	3	6	28	3
		2005	199,9	798,9	87,9	2,529	0,826	0	2	1	3	4	7	34	3
		2006	351,5	989,7	826,8	2,530	1,243	0	4	1	3	4	8	38	4
		2007	485,6	1329,9	1046,2	2,541	1,332	0	4	1	3	5	8	41	4
		2008	513,7	1682,4	1226,1	2,337	1,058	0	5	1	3	5	8	43	4
		2009	442,5	971,6	1640,1	2,603	1,593	0	4	1	4	5	9	50	5
		2010	476,9	1106,8	2367,1	2,106	1,247	0	4	1	5	6	9	55	5
		2011	570,8	1501,5	2230,7	2,097	1,116	0	4	1	6	6	10	56	6
		2012	549,2	1664,4	1765,3	2,290	1,094	2	4	1	6	6	11	57	6
		2013	690,4	1729,7	1825,8	2,628	1,439	2	3	1	7	6	13	60	6
		2014	488,6	1267,2	1614,7	2,876	1,234	1	2	1	12	7	14	61	6
		2015	522,7	890,6	1528,1	2,868	1,927	1	2	2	13	10	18	61	6
		2016	662,6	1646,6	1848,8	4,198	1,942	1	2	3	15	10	21	62	7
26	Швейцарія	2004	472,8	299,9	411,3	1,170	2,114	0	2	0	12	4	8	16	5
		2005	395,9	252,4	445,9	0,799	1,637	0	2	0	13	5	8	16	5
		2006	112,1	283,3	504,9	0,724	0,397	0	2	0	13	5	8	16	6
		2007	96,6	430,0	583,8	0,821	0,265	0	2	0	13	5	8	16	6
		2008	831,3	1171,4	715,6	1,627	1,713	0	2	0	13	5	8	17	7
		2009	453	438,1	805,5	1,173	1,631	0	2	0	14	6	9	18	8
		2010	472,1	508,2	859,4	0,967	1,234	0	2	0	16	6	10	18	9
		2011	62,7	790,0	960,3	1,103	0,123	0	2	1	17	7	11	21	9
		2012	148,5	764,5	1106,2	1,052	0,296	0	2	1	17	7	11	23	10
		2013	223,1	904,4	1325,4	1,374	0,465	0	2	1	18	7	11	23	10
		2014	187,4	523,0	1390,6	1,187	0,473	0	3	1	18	7	13	23	10
		2015	118,5	455,4	1364,2	1,466	0,437	0	3	1	18	7	13	23	10
		2016	138,2	510,1	842,2	1,301	0,405	0	3	2	19	8	14	24	11
27	Швеція	2004	278,5	418,4	120,3	1,633	1,245	1	0	0	3	1	1	16	0
		2005	41,5	547,6	134,1	1,734	0,172	1	0	0	4	1	2	16	0
		2006	55,7	565,1	137,3	1,445	0,197	1	0	1	5	1	3	16	0
		2007	64,8	610,5	1006,6	1,166	0,178	1	0	1	7	1	3	17	0
		2008	105,2	696,3	1263	0,967	0,217	1	0	2	7	1	4	20	0
		2009	81,3	451,2	1272,3	1,209	0,293	1	0	2	9	1	5	20	0
		2010	77,7	358,8	1729,9	0,683	0,203	1	0	2	12	1	5	22	0
		2011	74,2	638,6	1744,0	0,892	0,145	1	0	2	14	1	5	22	0
		2012	57,1	544,2	1600,1	0,749	0,114	1	0	2	15	1	5	22	0
		2013	63,6	481,3	445,7	0,731	0,133	1	0	2	18	1	6	22	0
		2014	65,1	371,3	382,1	0,843	0,164	1	0	2	24	1	6	24	0
		2015	55,5	348,8	381,3	1,123	0,205	1	0	2	25	1	7	25	0
		2016	32,3	517,3	874,1	1,319	0,095	1	0	2	26	1	8	26	0
28	Японія	2004	324,8	924,3	112,7	2,357	0,952	0	0	1	10	4	11	51	6
		2005	82,1	548,2	38,1	1,736	0,339	0	0	0	5	2	6	29	0
		2006	98,6	848,7	57,4	2,170	0,349	0	0	0	6	2	6	33	0
		2007	90,9	1406,6	60,8	2,687	0,249	0	0	0	6	2	6	34	0
		2008	115,8	2795,5	75,0	3,883	0,239	0	0	0	6	2	7	38	1
		2009	111,1	519,5	117,1	1,392	0,400	0	0	0	6	2	8	41	2
		2010	104,6	801,7	130,7	1,526	0,273	0	0	0	6	2	8	41	2
		2011	152,5	1014,1	150,0	1,416	0,298	0	0	0	7	3	9	43	3
		2012	320,5	1197,6	160,5	1,648	0,638	0	0	0	7	3	10	45	4
		2013	458,3	984,9	188,9	1,496	0,956	0	0	0	8	3	10	45	5
		2014	209,6	612,5	165,5	1,390	0,529	0	0	0	9	3	10	46	5
		2015	253,2	383,5	161,5	1,235	0,934	0	0	1	9	3	10	48	5
		2016	324,8	924,3	112,7	2,357	0,952	0	0	1	10	4	11	51	6

Джерело: складено автором на підставі даних, отриманих з сайтів ВР, АП, КМ, МЗС, МЕРТ, ДССУ, НБУ, Світового Банку, з сайтів зарубіжних посольств і консульств, а також в Галузевому архіві МЗС, зі спеціальної літератури, періодики, з офіційних відповідей МЗС та МЕРТ на запити про надання публічної інформації, з листування з українськими і зарубіжними посольствами, консульствами і ін.

Додаток Д

Індекси української економічної дипломатії у політико - економічних відносинах з основними партнерами України

№	Країна	Субіндекс експорту	Субіндекс імпорту	Субіндекс ПП	Інтегральний індекс ЕД для кожної країни
1	Австрія	0,094653	0,099837	0,158931	0,117807
2	Азербайджан	0,105985	0,07301	0,089981	0,089658
3	Білорусь	0,202923	0,195069	0,241194	0,213062
4	Британія	0,080816	0,070976	0,09651	0,082767
5	Грузія	0,145231	0,159201	0,162841	0,155757
6	Єгипет	0,044858	0,049722	0,047124	0,047235
7	Індія	0,043065	0,055177	0,061541	0,053261
8	Італія	0,143059	0,213136	0,28908	0,215092
9	Казахстан	0,16911	0,181595	0,305099	0,218601
10	Канада	0,13155	0,142523	0,192361	0,155478
11	Китай	0,123055	0,130718	0,122678	0,125484
12	Кіпр	0,044254	0,106778	0,177301	0,109444
13	Корея	0,048394	0,096699	0,106942	0,084012
14	Молдова	0,179185	0,15134	0,161584	0,164036
15	Нідерланди	0,042104	0,023175	0,020083	0,028454
16	Німеччина	0,193124	0,260731	0,368699	0,274184
17	Польща	0,391459	0,452458	0,506512	0,450143
18	Росія	0,81351	0,830799	0,715713	0,786674
19	Румунія	0,089383	0,169372	0,177422	0,145392
20	Словаччина	0,126405	0,109608	0,133209	0,123074
21	США	0,259577	0,285619	0,300783	0,281993
22	Туреччина	0,1805	0,204213	0,315349	0,233354
23	Туркменіст.	0,073179	0,065174	0,074979	0,071111
24	Угорщина	0,124074	0,130036	0,173858	0,142656
25	Франція	0,103258	0,188367	0,295452	0,195692
26	Швейцарія	0,056743	0,087581	0,116145	0,086823
27	Швеція	0,046639	0,017475	0,024586	0,029566
28	Японія	0,043135	0,095485	0,102243	0,080288

Джерело: створено автором за результатами розрахунку

Довідки про впровадження

НАЦІОНАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ
СТРАТЕГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

вул. Пирогова, 7-а, м. Київ, 01030, Україна
тел. (044) 234-50-07, факс (044) 234-41-03

NATIONAL INSTITUTE
FOR STRATEGIC STUDIES

7 A Pyrohova St., Kyiv 01030, Ukraine
tel. (044) 234-50-07, fax (044) 234-41-03

03.03.2017 № 293/142

До спеціалізованої
вченої ради Д 26.130.01

ДОВІДКА

про використання наукових результатів
дисертаційної роботи Горбачука О.І.
«Економічна дипломатія в забезпеченні
економічної безпеки держави»

У дисертаційній роботі Горбачука О.І. «Економічна дипломатія в забезпеченні економічної безпеки держави» обґрунтовується думка, що одним з дієвих інструментів забезпечення економічної безпеки держави в умовах агресії з боку РФ і входження України до європейської і світової системи господарювання є сучасна економічна дипломатія з усім спектром притаманних їй інструментів і засобів. Основними функціями української економічної дипломатії є захист національних інтересів у зовнішньоекономічному середовищі, стимулювання торгово-інвестиційних потоків між Україною і країнами світу, підвищення конкурентоспроможності національної економіки, покращення іміджу та інвестиційної привабливості держави. Ці функції економічної дипломатії пов'язані з низкою складових економічної безпеки держави.

При виконанні плану науково-дослідної роботи Національного інституту стратегічних досліджень «Інструменти забезпечення економічної безпеки України в умовах зовнішньої агресії» (номер державної реєстрації 0116U001475, 2016 р.) використано інтегральний індекс економічної дипломатії та важелі впливу інструментів економічної дипломатії на рівень економічної безпеки держави, які є науковими результатами, отриманими у дисертаційній роботі О.І. Горбачука.

Перший заступник директора

О.С. ВЛАСЮК

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ імені М. П.
ДРАГОМАНОВА
Україна, 01601, Київ, вул.
Пирогова, 9 Т/ф. (044) 234 11 08
www.npu.edu.ua

NATIONAL M.P. DRAGOMANOV
PEDAGOGICAL UNIVERSITY
9, Pirogov Street, Kiev, 01601,
Ukraine T/f. (044) 234 11 08
www.npu.edu.ua

04.02.2017 № 04-10/171
На № _____

Довідка

про впровадження результатів кандидатського дисертаційного дослідження
Горбачука Олександра Івановича
«Економічна дипломатія в забезпеченні економічної безпеки держави»
за спеціальністю 21.04.01 - економічна безпека держави

Упродовж 2014-2016 рр. на базі кафедри Методології та методики навчання фізико-математичних дисциплін вищої школи, фізико-математичного інституту НПУ ім. М.П. Драгоманова здійснювалося впровадження у навчальний процес результатів наукового дослідження О.І. Горбачука.

Дисертаційне дослідження О.І. Горбачука присвячене взаємодії економічних і політико-дипломатичних факторів у забезпеченні економічної безпеки держави. В емпіричній частині дослідження задіяно елементи кореляційного, регресійного і дисперсійного аналізу первинних емпіричних даних. Крім цього у процесі дослідження було виведено багатофакторну мультиплікативну модель, за допомогою якої здійснювалися усі необхідні розрахунки щодо впливу інструментів економічної дипломатії на показники зовнішньоекономічної діяльності України. Подібні розрахунки є актуальними як для економістів-міжнародників, які формують стратегію і тактику сучасної зовнішньополітичної і зовнішньоекономічної діяльності української держави, так і в науково-педагогічній діяльності в процесі підготовки кваліфікованих фахівців у галузі міжнародних відносин, які мають володіти основами математичного моделювання, економетрики і математичної статистики.

Результати дисертаційного дослідження О.І. Горбачука проходили апробацію у процесі підготовки студентів бакалаврату і магістратури денної форми навчання спеціальностей: 111 Математика. 014 Середня освіта (математика). Впровадження результатів здійснювалось в межах дисциплін: економетрія, економіко-математичне моделювання, математичні методи економічного та фінансового аналізу.

Апробація ідей і результатів наукового дослідження О.І. Горбачука засвідчила їх теоретичне і практичне значення та доцільність подальшого використання.

Проректор з
наукової роботи

доктор фіз.-мат. наук,
професор Г.М. Торбін

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор Університету економіки та
права «КРОК»

С. М. Лаптев

2016 року

АКТ

ВПРОВАДЖЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ГОРБАЧУКА ОЛЕКСАНДРА ІВАНОВИЧА В НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС

Комісія у складі: голови – Проректора з науково-педагогічної роботи Університету, кандидата економічних наук, доцента Шикової О.М.,

та членів комісії: завідувача кафедри міжнародних економічних відносин, доктора економічних наук, професора Рокочої В.В., та кандидата економічних наук, доцента кафедри міжнародних економічних відносин Стародубцевої О.І.

ВСТАНОВИЛА

Асистентом кафедри міжнародних економічних відносин, Горбачуком О.І., на основі результатів проведеного ним дисертаційного дослідження за темою «Економічна дипломатія в забезпеченні економічної безпеки держави», було створено програму навчальної дисципліни за вибором студента «Економічна дипломатія в міжнародній торгівлі». Програму складено відповідно до варіативної частини освітньо-професійної програми підготовки магістрів спеціальності 8.03050301 «Міжнародна економіка». Навчальна дисципліна викладається здобувачам ступеня магістр у ВНЗ Університет економіки та прав «КРОК».

Метою курсу є забезпечення здобувачів початковими знаннями про новітні тенденції у міжнародній торгівлі, зокрема в галузі економічної дипломатії, яка в умовах глобальних економічних перетворень стала засобом взаємодії політичних і економічних чинників у просуванні інтересів національних товаровиробників і експортерів у світовій системі господарювання, а також дієвим інструментом забезпечення економічної безпеки держави.

Змістовний компонент програми дає можливість майбутнім економістам-міжнародникам опанувати сучасний інструментарій економічної дипломатії, що застосовується для досягнення зовнішньоторговельних цілей, а також набути навички наукового дослідження зовнішніх ринків та розробки стратегії політико-дипломатичного супроводу бізнес проєктів на основі прогресивних методів математичного моделювання та економічного аналізу.

Створена Горбачуком О.І. програма відповідає сучасним завданням удосконалення якості підготовки фахівців на базі компетентнісного підходу.

Голова комісії:

Проректор з науково-педагогічної роботи Університету,
к.е.н., доцент

Шикова О.М.

Члени комісії:

Завідувач кафедри міжнародних економічних відносин,
доктор економічних наук, професор

Рокоча В.В.

Кандидат економічних наук,
доцент кафедри міжнародних економічних відносин

Стародубцева О.І.

Приватне акціонерне підприємство

Авіакомпанія ГОРЛИЦЯ

Україна, 02154 м. Київ, Русанівська набережна, 16
Вих. № 25/175 від «9» 08 2016 р.

ДОВІДКА

про впровадження результатів кандидатської дисертаційної роботи Горбачука Олександра Івановича

«Економічна дипломатія в забезпеченні економічної безпеки держави» за спеціальністю 21.04.01 - економічна безпека держави

Приватне акціонерне товариство авіакомпанія «Горлиця» (ПрАТ авіакомпанія «Горлиця») з 1998 року займається виконанням пасажирських і вантажних перевезень літаками Ан-24, Ан-26, Ан-12, Як-42Д, Іл.-76, гелікоптерами Мі-8, Мі-2 та іншими типами повітряних суден (ПС), продажем або фінансовим лізингом вказаних типів літаків і гелікоптерів, а також запасних частин і агрегатів до них.

Зокрема ЗАТ авіакомпанія «Горлиця» має у своєму розпорядженні великий асортимент запчастин і агрегатів до літаків і гелікоптерів, а також обладнання для технічних і сервісних служб аеропортів. Ці запчастини і агрегати пропонуються широкому колу авіакомпаній світу, що експлуатують ПС українського та радянського виробництва.

З 2016 року відділ маркетингу ПрАТ авіакомпанія «Горлиця» у своїй аналітичній діяльності з вивчення зовнішніх ринків запчастин і агрегатів до вказаних та інших типів ПС, успішно використовує для статистичного аналізу багатофакторну мультиплікативну експоненціальну модель, винайдену і застосовану Горбачуком О.І. в дисертаційній роботі.

Зокрема за допомогою вказаної моделі здійснюється регресійний і дисперсійний аналіз первинних статистичних даних, що характеризують динаміку експортної діяльності Товариства за певні часові проміжки. Це дає можливість виділити з генеральної сукупності факторів, які можуть впливати на ріст продаж – найефективніші та враховувати їх при розробці стратегії фірми у відносинах з клієнтами різних країн світу.

Крім цього керівництвом ПрАТ авіакомпанія «Горлиця» взято до уваги рекомендації Горбачука О.І. щодо взаємодії з економічними відділами посольств України при пошуку потенційних клієнтів в країнах, що експлуатують ПС вітчизняного виробництва, а також забезпечення дипломатичного супроводу бізнес-проектів Товариства «Горлиця» на територіях цих країн.

Голова Правління,
Директор

С.В. Воронін

**Приклад систематизації первинних даних щодо взаємних візитів
рівня глав держав і високого рівня у відносинах між Україною і 28 країнами світу**

Угорщина.

Глава держави – Президент. Глава уряду Прем'єр - міністр

країна	візити на рівні глав держав	візити високого рівня	загалом	
Угорщина	1. Вересень 1990 Офіційний візит Президента Угорщини А.Гьонца в Україну; 2. Листопад 1996 Офіційний візит Президента Угорщини А.Гьонца в Україну; 3. 14-15 травня 1999 р. - Львів. Президент Угорщини А. Генц взяв участь у роботі неформальної зустрічі глав Центральноевропейських держав; 4. 10-11 вересня 1999 р. - Ялта. Президент Угорщини А. Генц взяв участь у балтійсько-чорноморському саміті; 5. Лютий 2002 Офіційний візит Президента Угорщини Ф.Мадла в Україну; 6. Січень 2008 Робоча зустріч Президента України В.А.Ющенка з Президентом Угорщини Л. Шойомом в м.Мукачево; 7. Липень 2008 Державний візит Президента Угорщини Л.Шойома в Україну; 8. Лютий 2010 Робочий візит Президента Угорщини Л.Шойома в Україну; 9. Грудень 2010 Робочий візит Президента Угорщини П.Шмітта в Україну; 10. Квітень 2011 Робочий візит Президента Угорщини П.Шмітта в Україну;	1. 4 серпня 1991 р. - Львів, Ужгород. Візит міністра закордонних справ Угорщини Г. Єсенські; 2. 6 грудня 1991 р. - Офіційний візит до України прем'єр-міністра Угорщини Й. Анталла; 3. 18 квітня 1993 р. - Київ. Візит міністра зовнішньоекономічних зв'язків Угорщини Т. Кадара; 4. Травень 1995 Офіційний візит Прем'єр-міністра Угорщини Д.Хорна в Україну; 5. 8 жовтня 1995 р. - Київ. Візит делегації Державних зборів Угорської Республіки на чолі з 3. Галлом; 6. Жовтень 1998 Робочий візит Міністра закордонних справ Угорщини Я. Мартоні в Україну; 7. Лютий 2000 Офіційний візит Прем'єр-міністра Угорщини В.Орбана в Україну; 8. Квітень 2001 Робочий візит Прем'єр-міністра Угорщини В.Орбана в Україну; 9. 5-6 березня 2002 р. - Закарпаття. Візит державного секретаря МЗС Угорщини Ж. Неймета; 10. Травень 2003 Офіційний візит Голови Державних Зборів Угорщини К.Сілі в Україну; 11. Лютий 2005 Робочий візит Прем'єр-міністра Угорщини Ф.Дюрчана в Україну; 12. Вересень 2006 Офіційний візит Голови Державних Зборів Угорщини К.Сілі в Україну; 13. Листопад 2006 Офіційний візит Міністра закордонних справ Угорщини К.Гьонца в Україну; 14. Січень 2007 Робоча зустріч Президента України В.А.Ющенка з Прем'єр-міністром Угорщини Ф.Дюрчанем в м.Мукачево; 15. Грудень 2009 Робочий візит Міністра закордонних справ Угорщини П.Балажа в Україну; 16. Листопад 2010 Робочий візит Прем'єр-міністра Угорщини В.Орбана в Україну; 17. Грудень 2011 Офіційний візит Міністра закордонних справ Угорщини Я.Мартоні в Україну; 18. 11. Березень 2012 Робочий візит Прем'єр-міністра Угорщини В.Орбана в Україну; 19. 28 лютого 2014 р. відбулися переговори В.о. Міністра закордонних справ України А.Дешиці з Міністром закордонних справ Угорщини Я. Мартоні у рамках візиту керівників зовнішньополітичних відомств країн-членів Вишеградської групи до України; 20. 7 червня 2014 р. Робочий візит Прем'єр-міністра Угорщини В.Орбана в Україну (переговори з Президентом України П. Порошенком у рамках інавгурації Глави Української держави). Досягнуто домовленості щодо підтримки Угорщиною підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС; 21. 19 грудня 2014 р. Міністр зовнішньої економіки та закордонних справ Угорщини П.Сійярто здійснив робочий візит до України. Досягнуто домовленості про сприяння Угорщиною проведенню реформ державного управління та децентралізації в Україні, розвитку пунктів пропуску на спільному кордоні; 22. 13 лютого 2015 Робочий візит Прем'єр-міністра Угорщини В. Орбана до України	10	22
Україна	1. Лютий 1993 Офіційний візит Президента України Л.М.Кравчука в Угорщину; 2. Жовтень 1998 Офіційний візит Президента України Л.Д.Кучми в Угорщину; 3. Жовтень 2006 Робочий візит Президента України В.А.Ющенка в Угорщину;	1. 20 серпня 1990 р. - Будапешт. Міністр закордонних справ України А. Зленко провів переговори зі своїм угорським колегою Г. Єсенські; 2. Травень 1991 Офіційний візит Голови Верховної Ради УРСР Л.М.Кравчука в Угорщину; 3. 20-22 травня 1992 р. - Візит до Угорщини	5	19

	4. Липень 2007 Державний візит Президента України В.А.Ющенка в Угорщину; 5. Квітень 2009 Офіційний візит Президента України В.А.Ющенка в Угорщину;	глави уряду України В. Фокіна; 4. 1-5 липня 1992 р. - Будапешт. Візит делегації Верховної Ради України на чолі з І. Плющем; 5. Вересень 1994 Офіційний візит Голови Верховної Ради України О.О.Мороза в Угорщину; 6. 13-15 січня 1997 р. - Офіційний візит до Угорщини міністра закордонних справ України Г. Удовенка; 7. 11-12 листопада 1997 р. Офіційний візит Прем'єр-міністра України В.П. Пустовойтенка в Угорщину; 8. Квітень 1998 Робочий візит Міністра закордонних справ України Б.І.Тарасюка в Угорщину; 9. Квітень 2000 Офіційний візит Міністра закордонних справ України Б.І.Тарасюка в Угорщину; 10. Серпень 2001 Офіційний візит Прем'єр-міністра України А.К.Кінаха в Угорщину; 11. Лютий 2003 Робочий візит Міністра закордонних справ України А.М.Зленка в Угорщину; 12. Червень 2004 Офіційний візит Голови Верховної Ради України В.М. Литвина в Угорщину; 13. Липень 2005 Офіційний візит Міністра закордонних справ України Б.І. Тарасюка в Угорщину; 14. Березень 2007 Офіційний візит Прем'єр - міністра України В.Ф. Януковича в Угорщину; 15. Березень 2010 Робочий візит Міністра закордонних справ України П. Порошенка в Угорщину; 16. Листопад 2010 Офіційний візит Голови Верховної Ради України В.М. Литвина в Угорщину; 17. Лютий 2011 Робочий візит Міністра закордонних справ України К.І.Грищенка в Угорщину; 18. Червень 2012 Робочий візит Міністра закордонних справ України К.І. Грищенка в Угорщину; 19. Березень 2013 Офіційний візит Прем'єр-міністра України М.Я.Азарова до Угорщини;	
--	--	---	--

Джерела: [235, 236, 242, 258, с. 290-302,]